

VALTION LIIKUNTANEUVOSTO
Statens idrottsråd

Liikkuva varhaiskasvatus -toiminnan ulkoinen arviointi

Kati Isoaho ja Julia Kuusiholma-Linnamäki

VALTION LIIKUNTANEUVOSTON JULKAISUJA 2024:1

VALTION LIIKUNTANEUVOSTO

Statens idrottsråd

Opetus- ja kulttuuriministeriö/
Undervisnings- och kulturministeriet
Valtion liikuntaneuvosto/Statens idrottsråd
PL/PB 29
00023 Valtioneuvosto/Statsrådet
www.liikuntaneuvosto.fi

Ulkoasu: Graafinen suunnittelu Pirjo Uusitalo-Aura
Taitto: Tmi Airos, Antero Airos
Kansikuva: Juha Tuomi/Kuvatoimisto Rodeo Oy

ISBN 978-952-415-000-2 (pdf)
ISSN 2242-4571 (verkkojulkaisu)

Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2024:1

Valtion liikuntaneuvosto on opetus- ja kulttuuriministeriön liikuntalaissa määritelty asiantuntijaelin, jonka tehtävänä on käsitellä liikunnan ja liikuntapolitiikan kannalta laajakantoisia ja periaatteellisesti tärkeitä asioita. Liikuntaneuvosto seuraa liikunnan kehitystä, antaa lausuntoja liikuntamäärärahoista ja arvioi valtionhallinnon toimenpiteiden vaikutuksia liikunnan alueella.

Liikkuva varhaiskasvatus -toiminnan ulkoinen arviointi

Kati Isoaho ja Julia Kuusiholma-Linnamäki

VALTION LIIKUNTANEUVOSTON JULKAISUJA 2024:1

Sisällys

Valtion liikuntaneuvoston esipuhe	6
Tiivistelmä.....	8
Sammandrag.....	9
Abstract	10
1 Arvioinnin toteuttaminen	12
1.1. Arvioinnin tausta ja tavoitteet	12
1.2. Arvioinnin organisointi.....	13
1.3. Arvioinnin viitekehys	13
1.4. Liikkuva varhaiskasvatus -toiminnan tavoitteet arvioinnin perustana	14
1.5. Arviointikohteet ja -kysymykset	14
1.6. Arvioinnissa käytetyt käsitteet	15
1.7. Arvioinnissa käytetty aineisto	16
1.8. Kyselyiden toteuttaminen.....	17
1.9. Arvioinnin luotettavuuden tarkastelua	21
2 Liikkuvan varhaiskasvatuksen toimintaympäristö.....	25
2.1. Lasten osallistuminen varhaiskasvatukseen vuosina 2015–2022 – osallistumisasteen nostamiseksi toteutettiin maksuttomuuskokeilu	25
2.2. Varhaiskasvatuksessa on tapahtunut paljon merkittäviä muutoksia.....	25
2.3. Lapsiperheissä tapahtuneet muutokset osana Liikkuvan varhaiskasvatuksen toimintaympäristöä	26
3 Liikkuva varhaiskasvatus -toiminnan organisointi ja toteuttaminen.....	29
3.1. Liikkuvan varhaiskasvatuksen tavoitteet ja kansallinen asema	30
3.2. Liikkuvan varhaiskasvatuksen verkostot.....	32
3.3. Liikkuvan varhaiskasvatuksen osallistuminen kansalliseen varhaiskasvatuksen uudistamiseen	34
3.4. Liikkuvan varhaiskasvatuksen toteuttaminen kunnissa ja päiväkodeissa	35
3.5. Liikkuvan varhaiskasvatuksen kansalliset koordinaatio- ja tukimuodot	38
3.6. Kansallisten tukimuotojen käyttö ja vaikutukset	44
3.7. Liikkuvan varhaiskasvatuksen kuntakoordinaattorit.....	46
3.8. Yhteistyö lasten huoltajien ja perheiden kanssa	49
3.9. Liikkuvan varhaiskasvatuksen organisoinnin toimivuus	50
4 Liikkuva varhaiskasvatus -toiminnan valtionohjaus ja rahoitus	53
4.1. Liikkuvan varhaiskasvatuksen ohjaus.....	53
4.2. Liikkuvan varhaiskasvatuksen rahoitus	58

5 Kansalliset ja paikalliset valtionavustukset sekä niiden tuloksellisuus	60
5.1. Kansallisen koordinaation, seurannan ja tutkimuksen rahoitus	61
5.2. Muiden kansallisten hankkeiden rahoitus	65
5.3. Paikallishankkeille jaettu rahoitus	66
6 Liikkuva varhaiskasvatus -toiminnan toteuttamisen seurantakäytänteet	77
6.1. Seurannan tavoitteet ja toteuttajat	77
6.2. Seurannan, arvioinnin ja tutkimuksen toteuttamistavat	78
7 Liikkuva varhaiskasvatus ja kansallisten tavoitteiden saavuttaminen	86
7.1. Liikkuvan varhaiskasvatuksen onnistuminen kokonaisuutena	86
7.2. Jokaisen lapsen oikeus liikkumisen ja liikkumisen iloon	87
7.3. Riittävä ja liikuntasuosituksen mukainen liikkumisen määrä	91
7.4. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin kehittyminen liikkumista edistäväksi	96
7.5. Liikkuvan varhaiskasvatuksen laajeneminen valtakunnalliseksi	100
7.6. Liikuntapoliittinen ja yhteiskunnallinen merkitys: Liikkuva varhaiskasvatus kansallisena vaikuttajana ja asiantuntijafoorumina	101
7.7. Liikkuvan varhaiskasvatuksen organisoinnin ja toteuttamistavan kokonaiskuva	102
8 Koko arviointia koskevat johtopäätökset	109
9 Arvioinnissa annetut suositukset	112
Liite 1: Kyselyn 1 kyselylomake. Liikkuva varhaiskasvatus -toiminnan arviointi: kysely ohjaus- ja koordinaatiotoimijoille	115
Liite 2: Kyselyn 2 kyselylomake. Liikkuva varhaiskasvatus -toiminnan arviointi: Varhaiskasvatusyksiköiden johtajien ja henkilöstön kyselylomake	123
Liite 3: Etelä-Suomen ja Itä-Suomen aluehallintovirastojen rahoittamien hankkeiden toteutuneet kokonaiskustannukset kustannuslajeittain vuosina 2018-2022	129
Liite 4: Aluehallintovirastojen kunnille myöntämien valtionavustusten hakuilmoituksen liite vuodelta 2020 / Liikkuvassa varhaiskasvatuksessa tuettavien hankkeiden kriittiset menestystekijät.	132
Lähdeluettelo	135

Valtion liikuntaneuvoston esipuhe

Varhaislapsuuden aikana luodaan perusta lapsen lyhyen ja pitkän aikavälin kehitykselle niin sosiaalisesti ja kognitiivisesti kuin terveisiin elintapoihin liittyen. Myös lapsen liikuntatottumusten muodostuminen alkaa varhain, jo noin kolmevuotiaasta alkaen.

Liikkuminen ja liikunta ovat edellytyksiä lapsen normaalille kasvulle ja kehitykselle. Liikkumisen ja liikunnan avulla lapsi oppii tuntemaan omaa kehoaan, hallitsemaan liikkeitään ja ilmaisemaan itseään. Liikkuamalla ja liikunnalla voidaan tukea myös lapsen oppimista, luovuutta ja sosiaalisia taitoja.

Valtaosa lapsen hyvinvointiin ja terveyteen vaikuttavista valinnoista, kuten elintapojen oppimisesta, tapahtuu perheissä. Ratkaisevaa on myös laadukas varhaiskasvatus, joka saavuttaa ison osan lapsista Suomessa. Vuonna 2022 varhaiskasvatukseen osallistui 234 000 lasta; 40 % alle 3-vuotiaista lapsista ja 89 % 3–5-vuotiaista lapsista. Varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten osuus on kasvanut viime vuosina¹.

Varhaiskasvatuksen tavoitteeksi on asetettu muun muassa jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaisen kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen, terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen, lapsen oppimisen edellytysten tukeminen, lapsen leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvan monipuolisen pedagogisen toiminnan toteuttaminen sekä kehittävän, oppimista edistävän, terveellisen ja turvallisen varhaiskasvatusympäristön varmistaminen (varhaiskasvatuslaki).

Varhaiskasvatus nähdään Suomessa erityisesti tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistävänä, syrjäytymistä ehkäisevänä ja osallistavana toimintana. Varhaiskasvatuksella on erityisen tärkeä merkitys sosioekonomisesti heikommassa asemassa oleville lapsille. Tämä koskee myös liikunnallisen elämäntavan omaksumista.

Väestön liikkumisen lisääminen on ollut viimeisimpien hallituskausien keskeisiä liikuntapoliittisia tavoitteita. Varhaiskasvatusikäisten lasten liikkumista on erityisesti edistetty vuonna 2015 julkistetulla Liikkuva varhaiskasvatus -toiminnalla (ent. Ilo kasvaa liikkuen). Liikkuvaan varhaiskasvatukseen on rekisteröitynyt 196 kuntaa (63 % kunnista) ja yli 3 000 varhaiskasvatuksen toimipaikkaa, joissa on yhteensä 204 000 lasta (tilanne 31.5.2024)².

Liikkuvan varhaiskasvatuksen tavoitteena on, että jokaisella lapsella on mahdollisuus liikkua päivittäin riittävästi ja monipuolisesti sekä kokea liikkumisen iloa varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suositusten mukaisesti. Liikkuvaa varhaiskasvatusta toteutetaan yksiköiden omista lähtökohdista, pienten askelten ideologialla sekä hyödyntäen jatkuvan kehittämisen mallia. Liikkuva varhaiskasvatus kehittämistyön tueksi on tarjolla työkaluja, hyviä käytäntöjä ja tutkittua tietoa.³

Valtion liikuntaneuvoston lakisäätöisenä tehtävänä on arvioida valtionhallinnon toimenpiteiden vaikutuksia liikunnan alueella. Liikkuva varhaiskasvatus on julkaissut seurantaraportteja toimenpiteiden toteutumisesta. Valtion liikuntaneuvosto on myös arvioinut suppeasti Liikkuvaa varhaiskasvatusta sekä yleisemmin liikkumisen edistämistä varhaiskasvatuksessa osana opetus- ja kulttuuriministeriön arviointiaan (valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2023:17). Liikkuva varhaiskasvatus ei ole kuitenkaan toteutettu aiemmin perusteellista ulkoista arviointia.

1 Varhaiskasvatukseen osallistuneiden lasten osuus kasvoi vuonna 2022. Tiedote 11.12.2023. Tilastokeskus, varhaiskasvatus 2022.

2 Liikkuvan varhaiskasvatuksen Seuranta-Virveli 2024. Nykytilan arviointi varhaiskasvatukseen – seuranta-aineisto 2018-2024. Likes, Jyväskylän ammattikorkeakoulu. <https://www.liikkuvarhaiskasvatus.fi/fi/nykytilan-arviointi>

3 Liikkuva varhaiskasvatus. Liikkuva varhaiskasvatus -ohjelman internetsivut, <https://liikkuvarhaiskasvatus.fi/liikkuva-varhaiskasvatus/>.

Valtion liikuntaneuvosto tilasi Liikkuva varhaiskasvatus -ohjelman ulkoisen arvioinnin toteuttamisen Kansalliselta koulutuksen arviointikeskukselta (Karvi). Liikkuva varhaiskasvatus -arvioinnin tavoitteena oli tuottaa tietoa toiminnan tuloksista sekä vaikutuksista ja vaikuttavuudesta. Tavoitteena oli myös tuottaa tietoa toiminnan organisoinnista, ohjauksesta ja seurannasta sekä hankeavustamisesta. Lisäksi arvioinnissa esitetään johtopäätökset ja kehittämissuosituksset Liikkuva varhaiskasvatus -toiminnan kehittämiseksi.

Valtion liikuntaneuvosto kiittää lämpimästi arvioinnin tekijöitä, arviointiasiantuntija Kati Isoahoa sekä ulkoista asiantuntijaa Julia Kuusiholma-Linnamäkeä arvioinnin toteuttamisesta sekä Antero Airosta raportin laadukkaasta taittotyöstä. Liikuntaneuvosto kiittää myös kaikkia arvioinnin toteuttamiseen ja sen tiedonkeruisiin osallistuneita valtakunnallisia, alueellisia ja paikallisia toimijoita.

Tiivistelmä

Väestön liikkumisen lisääminen on ollut viimeisimpien hallituskausien keskeisiä liikuntapoliittisia tavoitteita. Varhaiskasvatusikäisten lasten liikkumista on erityisesti edistetty Liikkuva varhaiskasvatus -toiminnalla (ent. Ilo kasvaa liikkuen). Liikkuvan varhaiskasvatuksen tavoitteena on, että jokaisella lapsella on mahdollisuus liikkua päivittäin riittävästi ja monipuolisesti sekä kokea liikkumisen iloa varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suositusten mukaisesti.

Valtion liikuntaneuvosto tilasi Liikkuva varhaiskasvatus -toiminnan ulkoisen arvioinnin toteuttamisen Kansalliselta koulutuksen arviointikeskukselta (Karvi). Arvioinnin tavoitteena oli tuottaa tietoa Liikkuva varhaiskasvatuksen tuloksista sekä vaikutuksista ja vaikuttavuudesta. Tavoitteena oli myös tuottaa tietoa toiminnan organisoinnista, ohjauksesta ja seurannasta sekä hankeavustamisesta. Lisäksi arvioinnissa esitetään johtopäätökset ja kehittämissuosituksen Liikkuva varhaiskasvatus -toiminnan kehittämiseksi.

Arvioinnin keskeisiä tuloksia ja johtopäätöksiä ovat muun muassa:

- Liikkuvan varhaiskasvatuksen kansallinen organisointi, koordinaatio ja johtaminen ovat erittäin hyvällä tasolla. Liikkuvan varhaiskasvatuksen yksi keskeinen tulos on hyvin verkostona toimiva tavoitteiden ja toiminnan jalkauttamisen malli.
- Liikkuvan varhaiskasvatuksen vaikutus kansalliseen varhaiskasvatuksen uudistamiseen liikkumista tukevaksi on erittäin hyvällä tasolla.
- Liikkuva varhaiskasvatus on lisännyt merkittävästi kuntien, varhaiskasvatusyksiköiden ja päiväkotien kapasiteettia (mm. liikkumismuotojen monipuolistaminen, henkilöstön tietoisuus ja liikkumisaami- nen sekä välinehankinnat) liikkumista tukevan toimintakulttuurin edistämisessä.
- Liikkuvan varhaiskasvatuksen vaikutus lasten liikkumisen tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen on kokonaisuutena melko hyvällä tasolla. Vähän liikkuvien lasten huomiointi on toteutunut kunnissa vaihtelevasti.
- Varhaiskasvatusaikaisen liikkumisen kansallisen tavoitteen toteutuminen on hyvällä tasolla, mutta vaikutus vaihtelee kunnittain ja toimipaikoittain.
- Liikkuvan varhaiskasvatuksen maltillinen, asteittain tapahtunut laajentuminen on ollut hyvä ratkaisu, ja mahdollistanut toiminnan säilymisen linjakkaana sekä riittävästi johdettuna myös valtakunnallisel- lalla tasolla.

Arvioinnissa suositellaan muun muassa liikkuvan varhaiskasvatuksen kehittämisen jatkamista osana Liikkuvat -kokonaisuutta ja valtioneuvostotasoisia liikunnallisen elämäntavan politiikkatoimia, kohden- nettujen toimien jatkamista ja laajentamista vähän liikkuvien lasten, erilaisten vähemmistöjen ja toi- mintarajoitteisten lasten liikkumisen lisäämiseksi sekä reippaan ja rasittavan liikkumisen edellytysten edelleen kehittämistä.

Varhaiskasvatusyksiköissä ja päiväkodeissa tulee tavoitella sitä, että liikkuminen ja sen edistäminen ovat osa normaalia arjen toimintaa Liikkuva varhaiskasvatus -toiminnan kehittämisvaiheen jälkeen. Perus- tan tälle luovat varhaiskasvatusyksikön varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjatut liikkumisen edistämisen tavoitteet. Kehittämistyöhön pitää myös palata säännöllisesti, koska lapsiryhmät vaihtuvat vuosittain ja myös henkilöstössä on vaihtuvuutta. Tärkeää on turvata päiväkotien uuden henkilöstön sitouttaminen toimintaan.

Sammandrag

Ett centralt idrottspolitiskt mål under de senaste regeringsperioderna har varit att öka befolkningens fysiska aktivitet. Fysisk aktivitet bland barn under skolåldern har främjats särskilt genom verksamheten Småbarnspedagogiken i rörelse (tidigare Glädje i rörelse). Målet med verksamheten är att varje barn dagligen ska ha möjlighet att röra på sig tillräckligt och mångsidigt och uppleva glädje i att röra på sig i enlighet med rekommendationen om fysisk aktivitet under barnets tidiga år.

Statens idrottsråd beställde den externa utvärderingen av Småbarnspedagogiken i rörelse av Nationella centret för utbildningsutvärdering (NCU). Syftet med utvärderingen var att producera information om resultaten av Småbarnspedagogiken i rörelse samt om dess effekter och genomslag. Målet var också att ta fram information om organiseringen, styrningen och uppföljningen av verksamheten samt om projektunderstödet. I utvärderingen presenteras dessutom slutsatser och utvecklingsrekommendationer för att utveckla programmet Småbarnspedagogiken i rörelse.

Centrala resultat och slutsatser av utvärderingen är bland annat att:

- Den nationella organiseringen, samordningen och ledningen av Småbarnspedagogiken i rörelse håller en mycket god nivå. Ett centralt resultat av Småbarnspedagogiken i rörelse är en välfungerande modell för att förankra målen och verksamheten.
- Effekterna av Småbarnspedagogiken i rörelse är mycket goda när det gäller att nationellt reformera småbarnspedagogiken så att den stöder fysisk aktivitet.
- Småbarnspedagogiken i rörelse har avsevärt ökat kapaciteten hos kommunerna, enheterna inom småbarnspedagogiken och daghemmen (bl.a. mångsidigare sätt att röra på sig, personalens medvetenhet och kompetens samt anskaffning av redskap) när det gäller att främja en verksamhetskultur som stöder motion och fysisk aktivitet.
- Effekterna av Småbarnspedagogiken i rörelse på barnens jämlikhet och likabehandling i fråga om fysisk aktivitet håller i det stora hela en tämligen god nivå. Kommunerna har i varierande grad beaktat barn som rör på sig lite.
- Uppnåendet av det nationella målet för fysisk aktivitet bland barn under skolåldern är på en god nivå, men effekterna varierar beroende på kommun och verksamhetsställe.
- En måttfull och gradvis utvidgning av Småbarnspedagogiken i rörelse har varit en bra lösning och gjort det möjligt att upprätthålla en konsekvent verksamhet med tillräckligt ledarskap också på nationell nivå.

I utvärderingen rekommenderas bland annat fortsatt utveckling av Småbarnspedagogiken i rörelse som en del av helheten i rörelse och övriga politiska åtgärder för en fysiskt aktiv livsstil på statsrådsnivå. Dessutom rekommenderas fortsatta och utökade riktade åtgärder för att öka den fysiska aktiviteten bland barn vars fysiska aktivitet är liten, bland olika minoriteter och bland barn med funktionsnedsättningar samt vidareutveckling av förutsättningarna för fysisk aktivitet på en något ansträngande eller ansträngande nivå.

Vid enheter för småbarnspedagogik och daghem bör man sträva efter att motion och främjandet av den blir en del av den normala verksamheten efter utvecklingsfasen för programmet Småbarnspedagogiken i rörelse. Grunden för detta utgörs av målen för främjande av fysisk aktivitet som skrivits in i planen för småbarnspedagogik vid enheten. Man bör också regelbundet återgå till utvecklingsarbetet, eftersom barngrupperna byts ut årligen och det också finns personalomsättning. Det är viktigt att säkerställa att den nya personalen vid daghemmen engageras i verksamheten.

Abstract

Increasing physical activity among the population has been one of the key sport policy objectives of the recent government terms. Children's physical activity in early years has been promoted particularly through the programme of Early Childhood Education and Care on the Move (the ECEC on the Move, formerly Joy in Motion). The objective of the ECEC on the Move is for every child to find daily opportunities to engage in sufficient and diverse physical activity and to experience the joy of physical activity. This is in line with the recommendations for physical activity in early childhood.

The National Sports Council commissioned the Finnish Education Evaluation Centre (FINEEC) to carry out an external evaluation of the ECEC on the Move. The evaluation sought to provide information on the programme outcomes, impacts and effectiveness. Another objective was to provide information on the organisation, guidance and monitoring of the activities, and on project grants. The evaluation report presents conclusions and recommendations for developing the ECEC on the Move operations and implementation.

The key findings and conclusions of the evaluation include:

- The ECEC on the Move shows an excellent level of national organisation, coordination and management. One of the key programme outcomes is a well-networked model for implementing the objectives and activities.
- The ECEC on the Move shows an excellent level of impact on the ability of the national reform of early childhood education and care to support physical activity.
- The ECEC on the Move has significantly increased the capacity of municipalities and ECEC units to promote an organisational culture that supports physical activity (including diversifying the forms of physical exercise, increasing staff awareness and competence, and improving equipment purchases).
- As a whole, the ECEC on the Move has had a fairly good impact on equality and non-discrimination in children's physical activity. However, the implementation rate has varied for measures which the municipalities could take to involve children with low levels of physical activity.
- The implementation of the national objective for physical activity for children in early childhood is at a good level, but the impact varies between municipalities and units
- Expanding the ECEC on the Move gradually and at a moderate pace was found to be a good tactic, as it has enabled the activities to remain consistent and sufficiently managed also at the national level.

The evaluation report recommends that the development of the ECEC on the Move be continued as part of "on the Move" programmes and government-level policy measures promoting physically active lifestyles. In addition, it is also recommended that targeted measures be continued and expanded to increase the physical activity of children with low physical activity, minority groups and children with disabilities, and that the prerequisites for engaging in brisk and strenuous physical activity be further improved.

After the development phase of the ECEC on the Move, ECEC units should strive to make physical activity and its promotion part of their normal everyday activities. The work is based on the objectives for promoting physical activity that are recorded in the unit's ECEC plan. The ECEC units need to revisit its development efforts regularly. This is due to the common staff turnover as well as the groups of children changing every year. It is important to ensure that new members of staff are committed to the activities.

1

Arvioinnin toteuttaminen

1

Arvioinnin toteuttaminen

1.1. Arvioinnin tausta ja tavoitteet

Valtion liikuntaneuvosto (VLN) on liikuntalaissa (390/2015) määritelty opetus- ja kulttuuriministeriön (OKM) asiantuntijaelin. Valtioneuvosto asettaa liikuntaneuvoston eduskunnan toimikaudeksi. VLN:n lakisääteisenä tehtävänä on käsitellä liikunnan kannalta laajakantoisia ja periaatteellisesti tärkeitä asioita. Tehtäviin kuuluu erityisesti valtionhallinnon toimenpiteiden vaikutusten arviointi liikunnan alueella, aloitteiden ja esitysten tekeminen liikunnan kehittämiseksi sekä lausuntojen antaminen toimialansa liikuntamäärärahojen käytöstä. Neuvostolla on jaostoja asioiden valmistelua varten.

VLN tilasi 28.11.2023 Kansalliselta koulutuksen arviointikeskukselta (Karvi) Liikkuva varhaiskasvatus-toiminnan ulkoisen arvioinnin. Arviointi kohdistui vuosiin 2017–2023. Arviointi toteutettiin Karvissa maksullisena palvelutoimintana. Karvi on itsenäinen koulutuksen arviointiviranomainen, joka toimii Opetushallituksen erillisyyksikkönä. Liikkuva varhaiskasvatus -toimintaa on toteutettu kansallisella tasolla ohjelmamuodossa vuodesta 2015 lähtien. Vuosina 2015–2020 ohjelman nimenä oli Ilo kasvaa liikkuen.

Pääministeri Sanna Marinin hallituksen hallitusohjelmassa (*Osallistava ja osaava Suomi* 10.12.2019) yhtenä poikkihallinnollisena tavoitteena oli liikunnallisen kokonaisaktiivisuuden nostaminen kaikissa ikäryhmissä. Opetus- ja kulttuuriministeriön (OKM) tehtävänä on luoda edellytyksiä koko väestön liikunnalliselle elämäntavalle. Liikunnallinen elämäntapa sisältää varsinaisen liikunnan harrastamisen lisäksi arjessa tapahtuvan liikkumisen, eli fyysisen aktiivisuuden kokonaisuudessaan. Hallituskaudella 2019–2023 liikunnallista elämäntapaa edistävät OKM:n rahoittamat valtakunnalliset liikunnan edistämishjelmat koottiin Liikkuvat-kokonaisuudeksi. Liikkuva varhaiskasvatus on nykyisellään osa kyseistä kokonaisuutta, jonka avulla edistetään liikunnallista elämäntapaa eri ikä- ja väestöryhmissä. Kokonaisuuteen kuuluvat Liikkuva varhaiskasvatus, Liikkuva koulu, Liikkuva opiskelu, Liikkuva aikuinen, Ikiliikkuja ja Liikkuva perhe.

Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelmassa (*Vahva ja välittävä Suomi* 20.6.2023) on linjattu Suomi liikkeelle -ohjelman perustamisesta jatkamaan ja vahvistamaan aiempina hallituskausina aloitettuja väestön liikkumiseen liittyviä toimenpiteitä. Liikunnallisen elämäntavan ja toimintakyvyn poikkihallinnollinen ohjelma on valtioneuvostotasoinen. Hallitusohjelman mukaan Suomi liikkeelle -ohjelmassa edistetään Liikkuvat-ohjelmia, kuten Liikkuvaa varhaiskasvatusta. Suomi liikkeelle -ohjelmaan on kirjattu toimenpiteiksi muun muassa kuntien kannustaminen laajentamaan Liikkuva varhaiskasvatus -toimintaa kaikkiin päiväkoteihin, kehittämään päiväkotien pihoja monipuolisiksi lähiliikuntapaikoiksi ja vahvistamaan varhaiskasvatuspäivien liikunnallistamista.

Liikkuva varhaiskasvatus -toiminnan strategisesta johtamisesta vastaavat opetus- ja kulttuuriministeriö ja Opetushallitus. Liikkuva varhaiskasvatus -ohjelmaa koordinoi tutkimuskeskus Likes Jyväskylän ammattikorkeakoulussa. Ohjelmaa toteutetaan ja kehitetään laajassa poikkihallinnollisessa yhteistyössä. Liikkuva varhaiskasvatus toimijoiheen ja aineistoiheen on kuvattu ohjelman verkkosivuilla <https://liikkuvavarhaiskasvatus.fi/>

Tämän arvioinnin tavoitteeksi asetettiin tuottaa tietoa Liikkuva varhaiskasvatus -toiminnan tuloksista, vaikutuksista ja vaikuttavuudesta. Tavoitteena oli myös tuottaa tietoa toiminnan organisoinnista, valtionohjauksesta, rahoituksesta, seurannasta sekä toiminnan merkityksestä liikuntapolitiittisen ohjauksen välineenä.

1.2. Arvioinnin organisointi

VLN ja Karvi sopivat arvioinnin toteuttamisesta ajanjaksolla 1.12.2023–31.5.2024. Lisäksi sovittiin muun muassa arviointikohteista, keskeisestä arvioinnissa käytettävästä valmiista aineistosta ja arvioinnin tiedonkeruun menetelmistä.

Sopimuksen perusteella arvioinnin toteuttamisesta ovat Karvissa vastanneet arviointiasiantuntija, FM Kati Isoaho projektipäällikkönä ja ulkoisena varhaiskasvatuksen asiantuntijana KM, VEO Julia Kuusiholma-Linnamäki.

VLN nimesi arvioinnin ohjausryhmäksi valtion liikuntaneuvoston tutkimus- ja arviointijaoston.¹ Ohjausryhmän tehtävänä oli seurata arvioinnin edistymistä. Arvioinnin välivaiheita esiteltiin kahdesti ohjausryhmälle (12.1.2024 ja 26.3.2024). Loppukeskustelu ohjausryhmän kanssa pidettiin 23.5.2024.

Lisäksi Karvi nimesi arvioinnille asiantuntijaryhmän, jossa olivat mukana seuraavat henkilöt:

- Yliopisto-opettaja Anna-Liisa Kyhälä, Helsingin yliopisto
- Päällikkö Minna Paajanen, Helsingin kaupunki
- Yksikön johtaja Hannu Päivinen, Kangasalan kaupunki
- Yliopistonopettaja Anne Soini, Jyväskylän yliopisto
- Varhaiskasvatuksen opiskelija Taika Vaulo, SOOL ry
- Asiantuntija Suvi Vuorela, Hämeen liikunta ja urheilu (HLU)

Asiantuntijaryhmän tehtävänä oli tarjota asiantuntemustaan arvioinnin tueksi. Asiantuntijaryhmä ei osallistunut lopullisen arvioinnin laadintaan tai raportin kirjoittamiseen. Asiantuntijaryhmä kokountui kolmesti: 4.3/9.3, 22.3. ja 26.4.2024. Näistä tapaamisista ensimmäinen järjestettiin pienryhmissä ja kaksi yhteisinä tapaamisina. Kaikki tapaamiset järjestettiin verkkotapaamisina. Ensimmäisessä tapaamisessa projektipäällikkö haastatteli asiantuntijaryhmän jäseniä heidän Liikkuvaan varhaiskasvatukseen liittyvistä kokemuksistaan. Haastattelumuistiinpanoja käytettiin arviointiaineistona. Toisessa tapaamisessa asiantuntijaryhmä käsitteli Karvin toteuttamien kyselyiden tuloksia. Kolmannessa tapaamisessa käsiteltiin arvioinnin johtopäätöksiä ja suosituksia.

1.3. Arvioinnin viitekehys

Karvin toteuttama arviointi oli luonteeltaan kansallisen toiminnan vaikuttavuusarviointi. Vaikuttavuusarviointia voidaan tehdä toiminnan eri vaiheissa. *Ex ante* -arvioinnilla tarkoitetaan ennen toiminnan valmistelun käynnistymistä tuotettua *ennakoivaa* tutkimus- ja arviointitietoa. *Ex tempore* -arvioinnilla tarkoitetaan käynnissä olevan toiminnan *valmistelutyötä* tukevaa tai sitä varten nimenomaan teetettävää tutkimusta tai arviointia. *Ex nunc* -arvioinnilla tarkoitetaan ajantasaista arviointia, kuten esimerkiksi *toimeenpanon väliarviointia* ja prosessiarviointia. *Ex post* -arvioinnilla tarkoitetaan toteutetun toiminnan jälkikäteisarviointia, *toteavaa tietoa*. Tässä arvioinnissa arviointi on luonteeltaan *Ex nunc ja Ex post arviointia*.

Karvin toimintaperiaatteiden mukaisesti arviointi on perustunut riippumattomuuden ja kehittävän arvioinnin periaatteisiin, mikä tarkoittaa: 1) toiminnan, menetelmien ja arviointitulosten riippumattomuutta, 2) arviointimenetelmien räätälöimistä arvioinnin tavoitteiden ja arvioitavan teeman mukaan ja 3) arvioinnin perustamista luottamukseen ja vastuuseen. Karvin arvioinneille on myös tyypillistä laaja-pohjainen vuorovaikutus sekä moninäkökulmaisuus arvioinnin tulosten esittämisessä. Molempia periaatteita on toteutettu myös tässä arvioinnissa.

¹ Jaoston kokoukset arvioinnin aikana kts. <https://www.liikuntaneuvosto.fi/jaostot/>

Arvioinnin menetelmällisenä viitekehyksenä toimi realistinen arviointi. Realistisessa arvioinnissa tavoitellaan vaikuttavuussuhteiden selvittämistä. Realistisessa arvioinnissa erityispiirteenä on tavoitteiden saavuttamiseen ja vaikuttavuuteen liittyvien mekanismien tunnistaminen. Ajatellaan, että arvioinnissa voidaan löytää erilaisia vaikuttavia mekanismeja, joiden seurauksena muutokset voivat tapahtua. Samalla tavoin mekanismit voivat myös estää tai ehkäistä tavoiteltuja muutoksia.

1.4. Liikkuva varhaiskasvatus -toiminnan tavoitteet arvioinnin perustana

Arvioinnin lähtökohdaksi käytettiin seuraavia Liikkuva varhaiskasvatus -toiminnan kansallisia tavoitteita (Soukainen yms. 2015/2020; kts myös alaviite 2), joita vasten toiminnan tuloksia, vaikutuksia ja vaikuttavuutta arvioitiin:²

- Jokaisella lapsella on mahdollisuus liikkua päivittäin riittävästi ja monipuolisesti sekä kokea liikkumisen iloa varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suositusten mukaisesti.
- Tavoitteen mukaisesti varhaiskasvatus mahdollistaa lapsen liikkumisen vähintään kaksi tuntia päivässä, joka kattaa 2/3 fyysisen aktiivisuuden suosituksesta.
- Lisäksi tavoitteena on, että varhaiskasvatusyksiköiden toimintakulttuuri kehittyi liikkumista mahdollistavaksi ja siihen kannustavaksi.
- Päämääränä on myös, että Liikkuva varhaiskasvatus vakiintuu ja laajenee valtakunnalliseksi kattamaan koko maan.

1.5. Arviointikohteet ja -kysymykset

VLN määritteli yhteistyössä Karvin kanssa arvioinnin viisi arviointikohdetta, joiden yhteydessä on kuvattu keskeiset arviointikysymykset. Kohteet ja kysymykset olivat seuraavat:

Arviointikohde	Arviointikysymykset
1. Ilo kasvaa liikkuen/Liikkuva varhaiskasvatus -toiminnan organisointi	Miten toteutus on organisoitu? Millaiset verkostot toiminnalla on?
2. Ilo kasvaa liikkuen/Liikkuva varhaiskasvatus -toiminnan valtionohjaus	Miten toimintaa on rahoitettu? Miten opetus- ja kulttuuriministeriö on ohjannut toiminnan toteutusta?
3. Valtakunnallisten sekä paikallisten hankeavustusten käytön kohdennus, myöntökäytänteet ja volyymi sekä hankeavustamisen tuloksellisuus	Millaisia ovat olleet valtakunnallisten hankkeiden erityisavustusten myöntökäytänteet ja -kriteerit sekä avustusten volyymi? Mihin avustukset ovat kohdentuneet? Millaisia tuloksia on saatu aikaan valtakunnallisilla hankeavustuksilla? Millaisia ovat olleet paikallisten hankkeiden erityisavustusten myöntökäytänteet ja -kriteerit sekä avustusten volyymi? Mihin avustukset ovat kohdentuneet? Millaisia tuloksia on saatu aikaan paikallisilla hankeavustuksilla?

→

2 Liikkuvan varhaiskasvatuksen ohjelma-asiakirjassa (Soukainen yms. 2015/2020) on kuvattu taustoittaen toiminnan arvopohjaa, tausta-asiakirjoja ja keskeisiä tavoitteita, kuten jokaisen lapsen oikeutta liikkumisen ja liikkumisen iloon sekä varsinaista kansallisiin suosituksiin perustuvaa varhaiskasvatusajan liikkumistavoitetta. Tässä arvioinnissa VLN arvioinnin tilaajana määritteli lähtökohdaksi tavoitteet muodossa, jossa ne ovat Liikkuvat-kokonaisuuden (Liikkuva varhaiskasvatus, Liikkuva koulu ja Liikkuva opiskelu) vuoden 2023 tarkennetussa toimintasuunnitelmassa. (VLN saanut tiedoksi 14.8.2023). Tavoitteet on kuvattu myös VLN:n julkaisussa, jossa kuvataan kokonaisuutena valtionhallintoa liikunnan ja liikkumisen edistäjänä (VLN 2023).

Arviointikohde	Arviointikysymykset
4. Ilo kasvaa liikkuen/Liikkuva varhaiskasvatus -toiminnan toteutuksen seurantakäytänteet	Miten toiminnan toteutumista ja tuloksia on seurattu?
5. Ilo kasvaa liikkuen/Liikkuva varhaiskasvatus -toiminnan tulokset, vaikutukset ja vaikuttavuus	<p>Miten toiminta ja sen tavoitteenasettelu on vastannut yhteiskunnallisiin ja liikuntapoliittisiin tarpeisiin ja haasteisiin?</p> <p>Mitkä ovat toiminnan keskeiset tulokset?</p> <p>Miten toimenpiteet ovat vastanneet tavoitteiden saavuttamiseen?</p> <p>Mitä pysyviä (rakenteellisia) muutoksia toimenpiteillä on saatu aikaan?</p> <p>Mitä vaikutuksia ja vaikuttavuutta toimilla on saatu aikaan?</p> <p>Mikä on ollut toimien yhteiskunnallinen ja liikuntapoliittinen merkitys?</p> <p>Miten tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden (ml. liikkumiseen erityistä tukea tarvitsevat lapset) edistäminen on huomioitu toimenpiteissä?</p>

1.6. Arvioinnissa käytetyt käsitteet

Liikkuva varhaiskasvatus -toimintaa toteutettiin vuoteen 2020 asti nimellä Ilo kasvaa liikkuen. Tässä raportissa on käytetty selkeyden vuoksi ainoastaan Liikkuva varhaiskasvatus -nimeä. Karvin toteuttamissa kyselyissä lyhenteenä käytettiin ilmaisua Livaka-toiminta. Liikkuva varhaiskasvatus -toiminnasta on sen kehityskaaren aikana käytetty myös nimeä Ilo kasvaa liikkuen/Liikkuva varhaiskasvatus -ohjelma. Tässä raportissa on käytetty pääosin ilmaisua Liikkuva varhaiskasvatus -toiminta.

Varhaiskasvatusyksiköllä tarkoitetaan yksikköä, jolla on kunnallisessa varhaiskasvatuksessa oma johtaja. Varhaiskasvatusyksikkö voi koostua yhdestä tai useammasta toimipaikasta. Toimipaikan rinnalla käytetään myös ilmaisua päiväkotia.

Kansallisista varhaiskasvatussuunnitelman perusteista voidaan käyttää myös ilmaisua vasun perusteet. Kunnan, yksikön tai lapsen varhaiskasvatussuunnitelmasta voidaan käyttää myös ilmaisua vasu.

OPH:n ohjelmatiimillä tarkoitetaan Liikkuvan varhaiskasvatuksen operatiivisesta johtamisesta ja kansallisesta koordinaatiosta vastaavaa ryhmää, jonka jäsenet ovat Likesin työntekijöitä ja joista osa työskentelee OPH:n tiloissa Helsingissä. Ohjelmatiimiin kuuluvat Liikkuvan varhaiskasvatuksen johtava asiantuntija, viestintäpäällikkö, koordinaattori ja neljä tutkijaa.

Ohjaus- ja koordinaatio toimijoilla tarkoitetaan raportissa Karvin toteuttaman kyselyn 1 kohderyhmää, johon kuuluvat kansallisen Liikkuvat -ohjausryhmän jäsenet, asiantuntijat ja sihteeristö, Liikkuvan varhaiskasvatuksen työjaoston jäsenet ja asiantuntijat ja sihteeristö, liikunnan aluejärjestöjen henkilöstön edustajat, aluehallintovirastojen henkilöstön edustajat, kuntien varhaiskasvatuksen johdon edustajat, Liikkuvan varhaiskasvatuksen kuntakoordinaattoriverkoston jäsenet ja Liikkuvan varhaiskasvatuksen kehittäjäverkoston jäsenet.

Kansallisilla ohjaustoimijoilla tarkoitetaan Karvin toteuttaman kyselyn 1 vastaajaryhmää, joka koostui Liikkuvat -ohjausryhmän jäsenistä, asiantuntijoista ja sihteeristä sekä Liikkuvan varhaiskasvatuksen työjaoston jäsenistä, asiantuntijoista ja sihteeristä.

Nykytilan arvioinnin työkalulla tarkoitetaan Liikkuvan varhaiskasvatuksen kehittämää itsearviointityökalua varhaiskasvatusyksiköille ja päiväkodeille.

Lisäksi arvioinnissa on käytetty seuraavia lyhenteitä:

AVI = aluehallintoviraston toimialue

EOS = en osaa sanoa

Jamk = Jyväskylän ammattikorkeakoulu

Karvi = Kansallinen koulutuksen arviointikeskus

Likes = Jyväskylän ammattikorkeakoulun yhteydessä toimiva liikunnan, liikkumisen ja kansanterveyden tutkimusyksikkö

OKM = opetus- ja kulttuuriministeriö

OPH = Opetushallitus

VLN = valtion liikuntaneuvosto

1.7. Arvioinnissa käytetty aineisto

Arvioinnissa käytettiin seuraavia valmiita ja avoimia aineistoja:

- Liikkuvan varhaiskasvatuksen verkkosivut
- Liikkuvan varhaiskasvatuksen ohjelma-asiakirja (verkkosivuilla)
- Liikkuvan varhaiskasvatuksen ja Likesin verkkosivuilla oleva itsearviointityökalu (Nykytilan arvioinnit ja raportoinnin Seuranta-Virveli-tietokanta)
- Liikkuva varhaiskasvatuksen tekemät oppaat ja muut varhaiskasvatuksen henkilöstölle suunnatut materiaalit (verkkosivuilla saatavissa olevat).
- Liikkuvan varhaiskasvatuksen tekemät varhaiskasvatuksen henkilöstölle ja kuntakoordinaattoreille kohdistettujen kyselyiden raportit (verkkosivuilla)
- Likesin verkkosivuilla oleva paikallisten hankkeiden seurannan Power BI-tietokanta
- Esimerkkejä toteutettujen kansallisten hankkeiden verkkosivuista
- Aluehallintovirastojen verkkosivut
- Liikunnan aluejärjestöjen verkkosivut

Arvioinnissa käytettiin seuraavia valmiita aineistoja, jotka Karvi keräsi alla luetelluilta tahoilta:

- Tiedot kansallisen Liikkuvat -ohjausryhmän asettamisesta (VLN)
- Esimerkkejä Liikkuvan varhaiskasvatuksen työjaoston asiakirjoista: muistio, toimintasuunnitelma 2024, toimintakertomus 2023 (OPH:n ohjelmatimi)
- Liikkuvan varhaiskasvatuksen tilastotiedot ja muut tiedot tapahtumista ja medianäkyvyydestä (OPH:n ohjelmatimi)
- Tiedot liikunnan aluejärjestöjen vuosien 2017–2020 yhteishankkeen järjestettyjen tapahtumien, koulutusten ja valmennusten määristä (hankkeiden yhteyshenkilöt)

Rahoituksen arvioinnissa käytettiin seuraavia valmiita aineistoja, jotka Karvi keräsi alla luetelluilta tahoilta. Tietojen keräämisessä hyödynnettiin mahdollisuuksien mukaan myös Likesin julkista hankeseurannan Power BI -tietokantaa ja aluehallintovirastojen Aviavustukset-verkkosivustoa.

- Paikallisten valtionavustusten hakuilmoitusten liitteet, hankkeiden kriittiset menestystekijät
- Paikallisesti jaetut valtionavustukset AVI-alueittain: avustusmäärät, omarahoituksen laskennalliset määrät ja tuettujen hankkeiden määrät vuosina 2018-2022 (aluehallintovirastot)
- Etelä-Suomen aluehallintovirasto ja Itä-Suomen aluehallintovirasto, vuosina 2018-2022 jaettujen hankkeiden kokonaiskustannusten määrät kustannuslajeittain eriteltyinä (tilaaja valitsi AVI-alueet).
- Etelä-Suomen aluehallintovirasto ja Itä-Suomen aluehallintovirasto, myönnettyjen avustusten käyttöraportit avustusta saaneilta toimijoilta vuosina 2018-2022.

- Tiedot muista Liikkuvan varhaiskasvatuksen toteuttamiseksi myönnettyistä valtionavustuksista, avustuksen määrät, laskennallisen omarahoituksen määrät ja avustuksen saajat vuosina 2017-2023 (OKM, liikunnallisen elämäntavan varhaiskasvatus- ja esiopetusikäisiin kohdistuneet avustukset sekä Liikkuvan varhaiskasvatuksen kansalliseen koordinaatioon ja seurantaan Likesille myönnetty avustukset).

Lisäksi hyödynnettiin arvioinnin teemaan liittyviä selvityksiä, tutkimuksia, arviointeja, oppaita ja verkkosivustoja (kts. lähdeluettelo).

Karvi keräsi aineistoa seuraavien toimijoiden verkkohaastatteluilla:

- OKM:n virkahenkilö (1)
- VLN:n sihteeristö (1)
- OPH:n ohjelmatiimin edustajat, 2 haastattelua, arvioinnin alussa ja lopussa (2)
- Likesin avaintoimijat (4)
- Aluehallintovirastojen henkilöstön edustajat (5)
- Liikunnan aluejärjestöjen henkilöstön edustajat (5)
- Arvioinnille nimetty asiantuntijaryhmä (6)

1.8. Kyselyiden toteuttaminen

Kyselyiden rooli arvioinnin tiedonkeruissa

Karvi keräsi aineistoa kahdella sähköisellä kyselyllä. Kyselyt toteutettiin Webropol-työkalulla. Kyselyt suunniteltiin siten, että niiden avulla kerätty tieto täydensi muista lähteistä saatavaa tietoa. Lisäksi huomioitiin se, että kyselyt olivat riittävän tiiviitä ja vastaajilla oli mahdollisuus vastata niihin kohtuullisessa ajassa. Kyselyt koostuivat pääosin kysymyksistä ja väittämistä, joita arvioitiin kaksi- tai neliportaisella asteikolla.

Ohjaus- ja koordinaatiotoimijoiden kyselyn (kysely 1) kohderyhmät ja toteuttaminen

Kysely 1 oli avoinna 5.-16.2.2024 välisen ajan. Kysely ajoitettiin siten, ettei se mennyt päällekkäin hiihtolomakauden kanssa. Kysely 1 on raportin liitteenä 1. Kysely 1 toteutettiin suomeksi. Kyselyn kohderyhmät olivat seuraavat:

- Strateginen ohjaus ja kansallinen koordinaatio: Liikkuvat-ohjausryhmän jäsenet (2020–2023), Liikkuvan varhaiskasvatuksen jaoston jäsenet, ohjausryhmän ja jaoston asiantuntijat ja sihteerit, OPH:n ohjelmatiimi.
- Paikallinen ohjaus ja koordinaatio: kuntakoordinaattoriverkoston jäsenet, liikunnan aluejärjestöjen henkilöstön edustajat, kuntien varhaiskasvatuksen johdon edustajat, aluehallintovirastojen henkilöstön edustajat.
- Kansallisen tason kehittäminen: Liikkuva varhaiskasvatus -kehittäjäverkoston jäsenet. Kehittäjäverkosto koostuu monipuolisesti muun muassa tutkijoista ja eri järjestöjen toimijoista.

Kysely 1 lähetettiin kaikille yllä kuvattuihin ryhmiin kuuluneille henkilöille. Kuntakoordinaattorien, liikunnan aluejärjestöjen henkilöstön, aluehallintovirastojen henkilöstön ja kehittäjäverkoston jäsenien yhteystiedot saatiin Liikkuvan varhaiskasvatuksen OPH:n ohjelmatiimiltä. Yhteystietolistoissa olivat mukana henkilöt, jotka kussakin organisaatiossa ovat työskennelleet erityisesti Liikkuvan varhaiskasvatuksen ohjauksen, koordinaation, tuen ja kehittämisen parissa. Ohjausryhmän ja työjaoston yhteystiedot etsittiin julkisilta verkkosivuilta. Kuntien varhaiskasvatuksen johdon³ yhteystiedot saatiin Jamkin Likes tutkimusyksikön Liikkuva varhaiskasvatus -rekisteristä. Pieni osa johtajien tiedoista ei ollut ajan

³ Varhaiskasvatuksen johtoon kuuluvien henkilöiden asema kunnassa on voinut vaihdella sen mukaan, mitä tietoja rekisteröityneet kunnat ovat Liikkuvan varhaiskasvatuksen rekisteriin ilmoittaneet.

tasalla, ja niille kunnille, joista saatiin nykyisen johtajan tiedot sähköpostin automaattivastauksena, lähetettiin kysely uudestaan.

Kyselyssä 1 vastaajia pyydettiin arvioimaan väittämien avulla seuraavia Liikkuvan varhaiskasvatuksen osa-alueita: keskeiset toimintaperiaatteet ja -tavat, kansallinen koordinaatio ja tuki, tutkimus ja itsearviointi, viestintä, kansallisten hankkeiden toteuttaminen ja seuranta, paikallisten hankkeiden toteuttaminen ja seuranta. Lisäksi vastaajia pyydettiin arvioimaan asteikolla 1–10 sitä, kuinka paljon liikkuvan varhaiskasvatus oli muuttanut seuraavia asioita: liikkumisen määrä varhaiskasvatuksessa, liikkumista edistävä toimintakulttuuri varhaiskasvatuksessa, liikkumisen yhdenvertaisuus ja tasa-arvo varhaiskasvatuksessa. Kyselyn lopussa oli kaksi avointa kysymystä, joissa vastaajia pyydettiin kuvaamaan tiiviissä muodossa kaksi Liikkuvan varhaiskasvatuksen keskeisintä kansallista ja paikallista vaikutusta.

Ohjaus- ja koordinaatiotoimijoiden kyselyn analysointi

Kyselyvastaukset analysoitiin siten, että väittämämuotoisten kysymysten vastauksia tarkasteltiin sekä koko aineiston tasolla sekä siten, että taustamuuttujana käytettiin vastaajaryhmiä. Vastaajaryhmät olivat seuraavat: kansalliset ohjaustoimijat, kuntien varhaiskasvatuksen johto, kuntakoordinaattorit, liikkunnan aluejärjestöjen henkilöstö, kansallisen kehittäjäverkoston jäsenet ja aluehallintovirastojen henkilöstö. Avointen kysymysten vastauksia tarkasteltiin vain kaikkien vastaajien osalta.

Väittämiä sisältäneistä kysymyksistä poistettiin ennen jakaumien ja keskiarvojen määrittämistä en osaa sanoa – vastaukset (EOS) ja kunkin väittämän kohdalla esitettiin tuloksessa perusteena oleva vastaajien määrä (n).

Väittämiä sisältäneistä kysymyksistä muodostettiin myös summamuuttujat, joita käytettiin raportoinnissa seuraavina tunnuslukuina: Keskeisten toimintaperiaatteiden toteutuminen, Koordinoinnin ja tuen toteutuminen, Viestinnän toteutuminen, Tutkimuksen ja itsearvioinnin toteutuminen, Kansallisten hankkeiden ja niiden seurannan toteutuminen, Alueellisten hankkeiden ja niiden seurannan toteutuminen.

Liikumittarikysymyksissä (kysymykset 9–11) vastauksia tarkasteltiin keskiarvojen, mediaanien⁴ ja keskihajontojen⁵ avulla.

Avoimissa kysymyksissä vastaukset luokiteltiin sisällön perusteella ja tulokset esitettiin kunkin luokan prosenttiosuuksina havainnoista.

Ohjaus- ja koordinaatiotoimijoiden kyselyn vastaajien taustatietoja

Kysely 1 lähetettiin yhteensä 369 henkilölle. Jokainen vastaaja vastasi kyselyyn erikseen. Kyselyyn vastasi yhteensä 98 henkilöä. Vastausprosentiksi muodostui siten 27. Vastaajat jakautuivat seuraavasti eri vastaajaryhmiin (taulukko 1):

4 Mediaanilla eli keskiluvulla tarkoitetaan arvoa, joka on vastausjakauman keskellä. Tällöin sen molemmille puolille sijoittuu puolet vastauksina saaduista arvoista.

5 Keskihajonta kuvaa tässä sitä, kuinka yksimielisiä vastaajat ovat arvioissaan olleet. Mitä pienempi keskihajonta on, sitä yksimielisempiä vastaajat ovat olleet.

Vastaajaryhmä	Vastaajien määrä (n)
Kuntien varhaiskasvatuksen johto (Liikkuvassa varhaiskasvatuksessa mukana olevat kunnat)	40
Liikkuvan varhaiskasvatuksen kuntakoordinaattorit (verkostossa mukana olevat toimijat)	21
Liikkuvan varhaiskasvatuksen kehittäjäverkosto	13
Liikunnan aluejärjestöjen henkilöstö	12
Kansalliset ohjaustoimijat (Liikkuvat -ohjausryhmä ml. asiantuntijat ja sihteerit, Liikkuvan varhaiskasvatuksen työjaosto ml. sihteerit ja asiantuntijat)	7
Aluehallintovirastojen henkilöstö	5
Yhteensä	98

Taulukko 1: Vastaajien jakautuminen taustaorganisaatioiden mukaan kyselyssä 1.

Kyselyssä selvitettiin myös, kuinka kauan vastaajat olivat olleet mukana Liikkuva varhaiskasvatus -toiminnassa (taulukko 2):

Ohjaus- ja koordinaatiotoimijoiden kokemus Liikkuvassa varhaiskasvatuksesta toimimisesta Osuus vastaajista (%)	Alle 2 vuotta (%)	2-5 vuotta (%)	Yli 5 vuotta (%)
Kansalliset ohjaustoimijat (n=7)	0	29	71
Kehittäjäverkoston jäsenet (n=13)	15	15	70
Aluehallintovirastojen henkilöstö (n=5)	20	20	60
Liikunnan aluejärjestöjen henkilöstö (n=12)	8	33	59
Kuntien varhaiskasvatuksen johto (n=40)	15	40	45
Kuntakoordinaattorit (n=21)	14	29	57

Taulukko 2: Kyselyyn 1 vastanneiden henkilöiden kokemus Liikkuvassa varhaiskasvatuksesta toimimisesta vastaajaryhmittäin.

Enemmistö kaikista vastaajista oli ollut mukana toteuttamassa Liikkuvaa varhaiskasvatusta yli 5 vuotta. Vastaajaryhmistä keskimäärin pisin kokemus oli kansallisilla ohjaustoimijoilla, joista kaikki olivat olleet mukana toiminnassa vähintään 2 vuotta ja 71 prosenttia yli 5 vuotta.

Varhaiskasvatusyksiköiden johtajien ja henkilöstön kyselyn (kysely 2) kohderyhmät ja toteuttaminen

Kysely 2 oli avoinna 7.-20.2.2024 välisen ajan. Kyselystä lähetettiin vastaajille yksi muistutus 19.2.2024. Kyselyn ajoittamisessa huomioitiin helmi-maaliskuuhun sijoittuva hiihtolomakausi. Kysely toteutettiin suomeksi ja ruotsiksi. Kysely 2 on raportin liitteenä (liite 2). Kyselyn kohderyhmät olivat seuraavat:

- Liikkuvassa varhaiskasvatuksessa mukana olevien varhaiskasvatusyksiköiden ja perhepäivähoidon johtajat ja henkilöstö (varhaiskasvatuksen opettajat, sosionomit, erityisopettajat, lastenhoitajat, perhepäivähoitajat, avustajat).

Kysely 2 lähetettiin kaikkien niiden varhaiskasvatusyksiköiden ja perhepäivähoidon johtajille, jotka olivat 1.12.2023 mennessä rekisteröityneet Liikkuva varhaiskasvatus -toimijoiksi (n = 2 276). Yhteystiedot saatiin Jamkin Likes tutkimuskeskuksen ylläpitämästä Liikkuvan varhaiskasvatuksen toimijarekisteristä. Kyselyn lähettämisen yhteydessä ilmeni, että osa rekisteröityneiden yksiköiden johtajien yhteystiedoista ei ollut ajan tasalla. Niille yksiköille, joista saatiin nykyisen johtajan tiedot sähköpostin automaattivastauksena, lähetettiin kysely uudestaan. Kysely meni lopulta 1 653 johtajalle, jolloin ensivaiheen kato oli noin 28 prosenttia rekisteröityneiden toimijoiden johtajista. Arvioinnin aikataulun vuoksi yhteystietolista ei ollut mahdollista päivittää esimerkiksi Varda-tietopyynnöllä enää kyselyn lähetysvaiheessa, jossa puutteet ilmenivät. Tämän perusteella on selvää, ettei kysely tavoittanut kaikkien niitä varhaiskasvatus-

yksiköiden ja perhepäivähoidon johtajia, jotka ovat jossain vaiheessa rekisteröityneet Liikkuva varhaiskasvatus -toimijoiksi.

Varhaiskasvatusyksiköiden johtajia pyydettiin lähettämään kyselykutsu eteenpäin oman yksikkönsä toimipaikkojen henkilöstölle. Jokainen yksikön johtaja ja toimipaikan henkilöstön jäsen vastasi kyselyyn erikseen. Vastaajien määrää varhaiskasvatusyksiköissä ei ollut rajattu. Kyselyyn saatiin yhteensä 2 007 vastausta, joista 311 oli varhaiskasvatusyksiköiden ja perhepäivähoidon johtajien vastauksia ja 1 696 toimipaikkojen henkilöstön vastauksia. Johtajien vastausprosentiksi muodostui siten 19. Henkilöstön vastausprosenttia ei ollut mahdollista määrittää kyselyn toteutustavan vuoksi. Vastauksia saatiin yhteensä 163 Manner-Suomen kunnasta, mikä on 67 prosenttia niistä kunnista, joissa on Liikkuvan varhaiskasvatuksen toimijoiksi rekisteröityneitä varhaiskasvatuksen toimipaikkoja (n = 241). Kuntakohtainen vastaajamäärä vaihteli välillä 1–84. Kokonaisuutena henkilöstön vastausmäärää voidaan pitää vähintään kohtalaisena, samoin eri kuntien toimijoiden osallistumista kyselyyn. On kuitenkin selvää, että puutteellisista rekisteritiedoista johtunut ensivaiheen kato vastaajissa on vaikuttanut kyselyvastauksen kokonaisuutena sitä heikentävästi.

Kyselyssä 2 vastaajilta tiedusteltiin, olivatko he hyödyntäneet työssään Liikkuvan varhaiskasvatuksen verkkosivuilla olevia materiaaleja. Lisäksi kyselyssä kartoitettiin kuntakoordinaatiota ja kuntakoordinaattoreiden toimintaa sekä varhaiskasvatusyksiköiden ja toimipaikkojen liikunnallista toimintakulttuuria. Lopuksi vastaajia pyydettiin arvioimaan, kuinka paljon liikkuva varhaiskasvatus oli muuttanut seuraavia asioita: lasten liikkumisen määrä varhaiskasvatuksessa, liikkumista edistävä toimintakulttuuri varhaiskasvatuksessa, liikkumisen edellytykset varhaiskasvatuksessa.

Varhaiskasvatusyksiköiden johtajien ja henkilöstön kyselyn (kysely 2) vastaajien taustatietoja

Karvin toteuttamassa varhaiskasvatuksen henkilöstölle suunnatussa kyselyssä tiedusteltiin vastaajien taustaan ja työpaikkaan liittyviä tietoja. Kyselyyn vastanneista noin kahdeksan kymmenestä (83 %) työskenteli lapsiryhmässä joko varhaiskasvatuksen opettajan, sosionomin, lastenhoitajan (sisältäen perhepäivähoitajat), tai avustajan nimikkeellä. Varhaiskasvatusyksikön tai perhepäivähoidon johtajana työskenteli vähän yli 15 prosenttia ja lähes kaksi prosenttia varhaiskasvatuksen erityisopettajana. Kaikista vastaajista kunnallisten työnantajien palveluksessa työskenteleviä oli 96 prosenttia ja yksityisten työnantajien palveluksessa työskenteleviä 4 prosenttia.

Kyselyyn vastanneilta varhaiskasvatuksen erityisopettajilta, opettajilta, lastenhoitajilta, avustajilta ja perhepäivähoitajilta tiedusteltiin kuinka kauan toimipaikka, jossa vastaaja työskentelee, oli ollut mukana Liikkuva varhaiskasvatus -toiminnassa (alla oleva taulukko 3). Vastaajien enemmistö ei osannut arvioida toimipaikkansa Liikkuva varhaiskasvatus -toiminnassa mukana oloa. Neljännes lapsiryhmissä työskentelevistä raportoi toimipaikkansa olleen mukana 2–5 vuotta ja yli viisi vuotta 15 prosenttia.

Varhaiskasvatuksen henkilöstön arviot: kuinka kauan oma toimipaikka on ollut mukana Liikkuvassa varhaiskasvatuksessa	Osuus vastaajista (%) n=1676
Alle 2 vuotta	6
2-5 vuotta	21
Yli 5 vuotta	15
En tiedä	58

Taulukko 3: Varhaiskasvatuksen henkilöstön arviot siitä, kuinka kauan oma toimipaikka on ollut mukana Liikkuvassa varhaiskasvatuksessa.

Varhaiskasvatusyksiköiden ja perhepäivähoidon johtajilta kysyttiin, kuinka kauan he olivat johtaneet toimipaikkaa, jossa toteutettiin Liikkuva varhaiskasvatus -toimintaa. Johtajista hieman yli puolet (52 %) oli johtanut Liikkuva varhaiskasvatus -toimintaa toteuttavaa toimipaikkaa yli viisi vuotta. Neljännes johta-

jista 2–5 vuotta ja vajaa viidennes (18 %) alle kaksi vuotta. Johtajista hieman alle neljä prosenttia raportoi, ettei tiennyt kuinka kauan oli johtanut Liikkuva varhaiskasvatus -toimintaa toteuttavaa toimipaikkaa.

Lisäksi varhaiskasvatussyksiköiden ja perhepäivähoidon johtajilta tiedusteltiin Liikkuva varhaiskasvatus -toimintaan kohdennetusta aluehallintovirastojen jakamasta valtion hankerahoituksesta. Vastaajista (n = 131) noin neljä kymmenestä raportoi, että kunnassa oli ollut käytössä vuosina 2017–2023 hankerahoitusta. Toimipaikkatasolla Liikkuva varhaiskasvatus -toimintaan kohdennettua aluehallintovirastojen jakamaa hankerahoitusta oli ollut käytössä noin kolmanneksen vastaajista (n = 100) yksiköissä.

Varhaiskasvatussyksiköiden johtajien ja henkilöstön kyselyn (kysely 2) analysointi

Kyselyn 2 tilastolliset analyysit toteutettiin IBM SPSS Statistics 28.0 -ohjelmistolla. Tuloksien raportoimiseen ja lukemiseen liittyy keskeinen termi - tilastollinen merkitsevyys. Kun tekstissä kerrotaan tuloksen olevan ”tilastollisesti merkitsevä” tarkoittaa se, että, ero tarkastelussa mukana olevien ryhmien välillä tulisi todennäköisesti näkyviin otoksesta riippumatta. Jos tekstissä kerrotaan eron olevan ”merkitsevä”, tällöin rajana on perinteinen 5 prosentin riskitaso eli $p < 0,05$. Kun väitetään, että tarkasteltavien ryhmien välillä on eroa, saatetaan tehdä virhepäätelmä, mutta virhepäätelmän riski on pieni.

Ryhmien välisiä eroja kuvataan ensisijaisesti ristiintaulukoinnin ja χ^2 -riippumattomuustestin avulla. Jakaumissa esiintyneiden riippuvuuksien yksityiskohtaisemmassa tulkinnassa käytetään sarakeprosenttiosuuksia sekä sovitettuja standardoituja jäännöksiä (ssj), jotka osoittavat, missä taulukon solussa havaittu ja odotettu frekvenssi poikkeavat toisistaan tilastollisesti merkitsevästi. Raja-arvona sovitettujen standardoitujen jäännösten tarkastelussa on käytetty arvoja +/-2. Mikäli sovitettu standardoitu jäännös on yli kahden, on kyseisen solun muuttujajhdistelmä odotettua suurempi. Vastaavasti sovitettun standardoidun jäännöksen jäädessä alle -2 on tarkasteltavan solun muuttujajhdistelmä odotettua pienempi. Tulokset on raportoitu sarakeprosenttiosuuksilla.

1.9. Arvioinnin luotettavuuden tarkastelua

Arvioinnin kohteiden laajuuden vaikutus

Arvioinnin teema on ollut laaja ja arviointikohteita useita. Tämä on vaikuttanut siihen, että arvioinnissa käytetty aineisto on ollut laaja ottaen huomioon siihen käytettävissä olleen ajan. Arviointiaineistoa on kerätty useilta tahoilta eri vaiheissa arviointia, mikä osaltaan liittyy toiminnan verkostomaiseen luonteeseen ja toimijoiden suureen määrään. Arviointiaineistolle on ollut tyypillistä, että sen sisältämä tieto on edellyttänyt jatkotyöstämistä ja yhdistelyä useista dokumenteista. Edellä kuvatut seikat ovat voineet vaikuttaa siihen, mitkä kaikki tiedot ja yksityiskohdat on ollut mahdollista huomioida arvioinnissa. Haastatteluilta ja arvioinnin asiantuntijaryhmän työskentelyllä saatiin hyvin kirjallista aineistoa täydentävää tietoa, mikä osaltaan edisti arvioinnin toteuttamista.

Rahoitustietojen tarkkuus

Rahoitustietojen osalta käytettiin tarkkoja tietoja valtionavustuksista ja niitä vastaavista omarahoitusosuuksista siltä osin, kun avustuspäätökset oli tehty koskemaan yksinomaan Liikkuvaa varhaiskasvatusta tai varhaiskasvatus- ja esiopetusikäisiä. Likesin saamien kansallisen koordinaation avustusten osalta käytettiin rahoituksen käyttäjien arviota siitä, mikä osuus Liikkuvat-kokonaisuudelle myönnetystä rahoituksesta ja omarahoituksesta oli kohdistunut Liikkuvaan varhaiskasvatukseen. Aluehallintovirastojen kunnille jakamalla avustuksilla oli tuettu sekä yksinomaan varhaiskasvatus- ja esiopetusikäisiin kohdistuneita hankkeita että useisiin väestöryhmiin kohdistuneita hankkeita. Rahoitustarkastelussa Liikkuvaan varhaiskasvatukseen kohdentuneiksi resursseiksi on katsottu kaikki sellaiset hankkeet, joissa varhaiskasvatus- ja esiopetusikäiset ovat olleet enemmistönä kohderyhmistä. Hankkeiden hakemuksissa tai raporteissa ei ole eritelty haettavia tai toteutuneita kustannuksia väestöryhmittäin.

Kyselyiden vastaajamääriin vaikuttaneet tekijät

Kyselyiden toteuttamiseen liittyi haasteita, jotka vaikuttivat erityisesti varhaiskasvatussyksiköistä saatujen vastausten määrään. Kysely 2 lähetettiin kaikille varhaiskasvatussyksiköiden ja perhepäivähoidon johtajille, joiden yksiköt olivat 1.12.2023 mennessä rekisteröityneet Liikkuva varhaiskasvatus -toimijoiksi (n=2276). Yhteystiedot saatiin Jyväskylän ammattikorkeakoulun Likes tutkimuskeskuksen ylläpitämästä Liikkuvan varhaiskasvatuksen toimijarekisteristä. Kyselyn lähettämisen yhteydessä ilmeni, että osa johtajien yhteystiedoista ei ollut ajan tasalla. Niille toimijoille, joilta saatiin nykyisen johtajan tiedot sähköpostin automaattivastauksena, lähetettiin kysely uudestaan. Kysely meni kaikkiaan 1653 johtajalle, jolloin ensivaiheen kato oli noin 28 prosenttia rekisteröityneiden toimijoiden johtajista. Arvioinnin aikataulun vuoksi yhteystietolistaa ei ollut mahdollista päivittää esimerkiksi Varda-tietopyynnöllä enää kyselyn lähetysvaiheessa, jossa puutteet ilmenivät. Tämän perusteella on selvää, ettei kysely tavoittanut kaikkia niitä varhaiskasvatussyksiköiden ja perhepäivähoidon johtajia, jotka ovat jossain vaiheessa rekisteröityneet Liikkuva varhaiskasvatus -toimijoiksi.

Karvin toteuttamien kyselyiden vastausprosentit olivat hieman ennakoitua matalampia, mikä on voinut vaikuttaa tuloksiin. Kyselyihin vastaaminen oli vapaaehtoista. Vastaajamääriin ovat todennäköisesti vaikuttaneet varhaiskasvatuksen henkilöstön lakot. Vastausaktiivisuuteen on voinut vaikuttaa myös varhaiskasvatuksen haastava henkilötilanne, joka kuormittaa niin varhaiskasvatuksen johtoa kuin lapsiryhmissä työskentelevää henkilöstökin. Varhaiskasvatussyksiköiden ja perhepäivähoidon johtajille ja henkilöstölle lähetettyyn kyselyyn saatiin kuitenkin kaikkiaan 2 007 vastausta 163 Manner-Suomen kunnasta, mitä voidaan pitää vähintään kohtuullisena tuloksena.

Taustatietojen perusteella kyselyn 2 tulokset kuvaavat ensisijaisesti kunnallisten varhaiskasvatustoimijoiden näkemyksiä. Vastaukset kattavat merkittävän osan niistä kunnista, joissa on Liikkuvan varhaiskasvatuksen toimijoiksi rekisteröityneitä toimipaikkoja. Kyselyyn on vastannut eri vaiheissa Liikkuva varhaiskasvatus -toimintaan mukaan tulleiden yksiköiden toimijoita. Sellaisten vastaajien osuus, jotka eivät tienneet yksikkönsä toimiaikaa, oli kuitenkin merkittävä. Kyselyn vastaajissa ovat todennäköisesti painottuneet jonkin verran sellaisten kuntien yksikönjohtajat ja perhepäivähoidon johtajat, joissa on ollut käytössä Liikkuvan varhaiskasvatuksen hankerahoitusta, joskin myös viidennes johtajista ilmoitti, ettei hankerahoitusta ole ollut. Tässä kysymyksessä merkittävä määrä vastaajista ei tiennyt kuntansa tilannetta. Kunnilla on halutessaan ollut mahdollisuus jakaa rahoitusta eteenpäin yksiköille tai toimipaikoille. Vastanneissa johtajissa oli yhtäläisesti mukana sellaisia henkilöitä, joiden yksiköissä/toimipaikoissa rahoitusta oli ollut ja joissa ei ollut ollut.

Kokonaisuutena voidaan katsoa, että kyselyyn 2 vastanneet henkilöt edustavat riittäväällä tavalla Liikkuvasssa varhaiskasvatuksessa mukana olevia kuntia ja varhaiskasvatuksen toimipaikkoja. Yksityisten toimijoiden saaminen mukaan kuntatasolla ja yleensä on haaste, joka on arviointiaineiston perusteella tunnistettu myös Liikkuvan varhaiskasvatuksen piirissä.

Taustamuuttujiin liittyvät epävarmuustekijät

Karvin arvioinnissa tekemät tiedonkeruut kohdistuivat VLN:n kanssa sovitun mukaisesti niihin kuntiin, varhaiskasvatussyksiköihin ja päiväkoteihin, jotka olivat rekisteröityneet Liikkuva varhaiskasvatus -toimijoiksi arvioinnin aloitusajankohtaan mennessä. Arvioinnissa käytettiin myös muiden tahojen tuottamaa aineistoa, kuten 4-6 – vuotiaiden lasten liikkumista väestötasolla selvittänyt ensimmäinen Piilo-tutkimus (Mehtälä yms. 2024). Piilo-tutkimuksessa oli mukana sekä sellaisia lapsia, joiden päiväkotitoimi oli mukana Liikkuvasssa varhaiskasvatuksessa, että sellaisia lapsia, joiden päiväkoti ei ollut. Tältä osin aineisto ei siis kuvannut kaikilta osin yhtenevää varhaiskasvatuksen toimipaikkojen joukkoa.

Piilo-tutkimuksessa on osio, jossa käsitellään kyseisessä tutkimuksessa kerätyn aineiston avulla Liikkuvalle varhaiskasvatukselle asetetun varhaiskasvatusaikaisen liikkumistavoitteen toteutumista siten, että mukana ovat kaikki tutkimukseen osallistuneet lapset. Tämän valossa on perusteltua – etenkin kun

02/2024 julkaistu Piilo-tutkimus on ensimmäinen väestötasoinen seurantatutkimus varhaiskasvatuskäisten lasten liikkumisesta – että sitä on käytetty aineistona myös tässä arvioinnissa.

On myös otettava huomioon, että Piilo-tutkimukseen osallistuneiden lasten huoltajissa enemmistönä olivat korkeakoulutetut huoltajat (Mehtälä yms. 2024). Lisäksi tutkimukseen osallistuneiden ulkomaalaistaustaisten lasten määrä oli pieni. Edellä kuvatut tekijät ovat voineet vaikuttaa Piilo-tutkimuksen tuloksiin, ja siten myös tässä arvioinnissa tehtyihin havaintoihin ja johtopäätöksiin.

Kolmas arviointiaineistoon liittyvä epävarmuustekijä on se, ettemme tiedä kaikilta osin esimerkiksi sitä, millaisia taustamuuttujaprofiileita Liikkuvaan varhaiskasvatukseen rekisteröityneet varhaiskasvatustyksiköt ja päiväkodit muodostavat. Varhaiskasvatustyksiköiden ja päiväkotien lähtötilanteet lasten liikkumisen edistämiseksi ovat todennäköisesti monilla tavoin erilaisia riippuen esimerkiksi siitä, millainen on perheiden sosioekonominen jakauma, lasten huoltajien koulutustaso, tukea tarvitsevien lasten määrä ja ulkomaalaistaustaisten/vieraskielisten lasten määrä. Kaikki edellä kuvatut tekijät voivat vaikuttaa perheiden terveys- ja liikkumistottumuksiin sekä liikkumiseen liittyviin asenteisiin; ja sitä myöten myös varhaiskasvatuksikäisille lapsille muodostuviin arjen tapoihin ja liikkumissuhteeseen.

Neljäs epävarmuustekijä liittyy Nykytilan arviointien (kts. luku 6.2. ja Nykytilan arviointeja koskeva alaluku) tuottamaan tietoon kuntien ja varhaiskasvatuksen toimipaikkojen lasten liikkumista edistävän toimintakulttuurin tilasta, ja tämän tiedon käyttämiseen arviointiaineistona. Tässä arvioinnissa tuli esille, että Nykytilan arviointien työkalun säännöllisessä hyödyntämisessä varhaiskasvatuksen toimipaikoissa on epätasaisuutta ja puutteita. Käyttö painottuu yksiköiden johtajiin ja mahdollisesti aktiivisimpiin henkilöstön edustajiin.

Jäljempänä tässä raportissa on todettu, että erityisesti toimintakulttuurin kehityksen luotettava seuraminen edellyttäisi tietopohjan vahvistamista suuremmalla määrällä säännöllisesti tehtäviä arviointeja. Lisäksi jäljempänä tässä raportissa on todettu, että tällä hetkellä Nykytilan arviointien kansalliset ja alueelliset raportit antavat kohtuullisesti trenditietoa siitä, millainen on liikkumista edistävän toimintakulttuurin tila Liikkuvaan varhaiskasvatuksessa mukana olevissa yksiköissä ja toimipaikoissa.

Edellä kuvatut tekijät huomioiden Nykytilan arviointien kansallisia raportteja on hyödynnetty jonkin verran tässä arvioinnissa arviointiaineistona, kun kuvataan varhaiskasvatustyksiköiden ja päiväkotien omassa toiminnassaan tunnistamia liikkumista edistävän toimintakulttuurin vahvuuksia ja kehittämiskohteita. Hyödyntämisessä on pyritty huomioimaan edellä kuvatut aineistoon liittyvät epävarmuustekijät.

2

Liikkuvan
varhaiskasvatuksen
toimintaympäristö

2

Liikkuvan varhaiskasvatuksen toimintaympäristö

2.1. Lasten osallistuminen varhaiskasvatukseen vuosina 2015–2022 – osallistumisasteen nostamiseksi toteutettiin maksuttomuuskokeilu

Lasten määrä varhaiskasvatuksessa vaihteli arvioinnin tarkastelujakson aikana. Vuosina 2015–2022⁶ lapsia osallistui varhaiskasvatukseen noin 230 000–253 000. Taulukossa 4 on kuvattu varhaiskasvatukseen osallistuvien 0-6-vuotiaiden lasten lukumäärät sekä prosentuaaliset osuudet koko ikäryhmästä vuosittain.

vuosi	2015	2016	2017	2018	2020	2021	2022
lapsia varhaiskasvatuksessa	244 284	243 947	248 871	251 979	253 599	230 551	234 320
osuus ikäryhmästä 0-6 (%)	67	68	71	74	77	75	78

Taulukko 4: Lasten määrä varhaiskasvatuksessa vuosina 2015–2022 ja varhaiskasvatuksessa olevien lasten määrän osuus ikäryhmästä. Lähde: Tilastokeskus.

Tämän arvioinnin tarkastelujakson aikana varhaiskasvatukseen osallistuneiden lasten osuus kaikista lapsista oli korkeimmillaan vuosina 2020-2022. 3–5 -vuotiaiden osallistuminen varhaiskasvatukseen lisääntyi merkittävästi, sillä vuonna 2015 kyseisestä ikäryhmästä osallistui varhaiskasvatukseen noin 79 prosenttia, ja vuoteen 2022 mennessä osuus oli noussut noin 89 prosenttiin. 5-vuotiaiden kohdalla osallistumisprosentti nousi merkittävästi vuoden 2015 83 prosentista vuoden 2022 91 prosenttiin. Taustalla on vaikuttanut opetus- ja kulttuuriministeriön toteuttama viisivuotiaiden maksuton varhaiskasvatuskokeilu 2018-2021. Kokeilussa viisivuotiaiden lasten perheille tarjottiin maksutonta varhaiskasvatusta 20 tuntia viikossa. Maksuttomuuskokeilun tavoitteena oli nostaa varhaiskasvatukseen osallistumisastetta ja edistää koulutuksellista tasa-arvoa.

2.2. Varhaiskasvatuksessa on tapahtunut paljon merkittäviä muutoksia

Liikkuvan varhaiskasvatuksen toimintaympäristössä tapahtui merkittäviä muutoksia vuosina 2013–2023. Tiivistettynä muutokset olivat seuraavia:

- Varhaiskasvatuksen ohjaus siirtyi sosiaali- ja terveysministeriöstä opetus- ja kulttuuriministeriöön vuonna 2013.
- Vuoden 1973 päivähoitolaki uudistettiin varhaiskasvatuslaiksi (540/2018) ja laki tuli voimaan 1.9.2018.
- Ensimmäiset valtakunnalliset varhaiskasvatussuunnitelman perusteet julkaistiin vuonna 2016 (OPH 2016). Varhaiskasvatusta ohjaavassa asiakirjassa oli mukana liikunnan ja liikkumisen osuus keskeisenä elementtinä.
- Varhaiskasvatuksen järjestäjät (kunta, kuntayhtymä tai yksityinen palveluntuottaja) ovat velvollisia laatimaan paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat varhaiskasvatuksen lainsäädännön sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta (540/2018, 22 §). Päävastuu paikallisten vasujen laatimisesta on varhaiskasvatuksen järjestäjillä, mutta laatimiseen voivat osallistua esimerkiksi alueen sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä hoitavat viranomaiset sekä paikalliset opetusviranomaiset (OPH 2022).

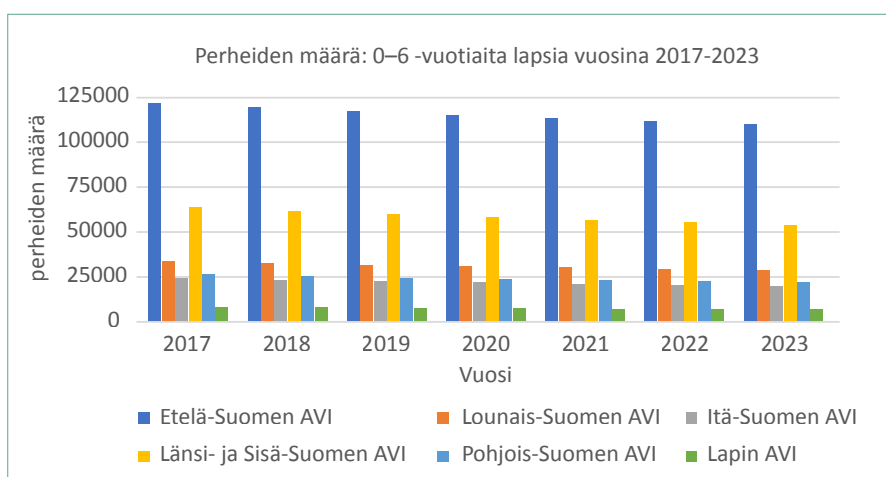
⁶ Vuoden 2023 tietoja ei arvioinnin ajankohtana ollut vielä saatavilla.

- Varhaiskasvatuksen järjestäjän tulee myös varmistaa, että varhaiskasvatuksessa työskentelevällä henkilöstöllä sekä lasten huoltajilla on mahdollisuus osallistua paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen, minkä lisäksi myös varhaiskasvatuksen piiriin kuuluvia lapsia tulisi kuulla heidän ikätasolleen sopivalla tavalla (OPH 2022).
- Valtakunnalliset varhaiskasvatussuunnitelman perusteet uudistettiin laajamittaisesti vuosina 2018 ja 2022.
- Varhaiskasvatuksen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksia (varhaiskasvatuslaki 540/2018 § 26–31) muutettiin siten, että 31.7.2023 jälkeen valmistuvat varhaiskasvatuksen sosionomit eivät ole kelpoisia varhaiskasvatuksen opettajia. Lisäksi varhaiskasvatustyöskentelyn johtajalta vaaditaan 1.1.2030 alkaen kelpoisuus varhaiskasvatuksen opettajan tai sosionomin tehtävään ja lisäksi vähintään kasvatustieteen maisterin tutkinto sekä riittävä johtamisosaaminen.
- Lapsen oikeutta varhaiskasvatukseen rajattiin 1.8.2016 alkaen 20 tuntiin viikossa niiden lasten osalta, joiden toisella tai molemmilla huoltajilla ei ollut työ- tai opiskelupaikkaa. Kaikkien lasten oikeus koko-aikaiseen varhaiskasvatukseen palautettiin vuonna 2019.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö toteutti vuosina 2018–2020 viisivuotiaiden maksuttoman varhaiskasvatuskokeilun. Kokeiluun mukaan valikoituneet kunnat tarjosivat viisivuotiaille lapsille 20 tuntia viikossa maksutonta varhaiskasvatusta. Maksuttomuuskokeilun seurauksena lasten osallistumisaste varhaiskasvatukseen nousi merkittävästi.
- Varhaiskasvatuksessa vuosien 2020–2022 koronapandemia vaikutti yksiköiden johtamiseen, toiminnan organisointiin, henkilöstön saatavuuteen ja pedagogisen toiminnan reunaehtoihin.
- Venäjän hyökkäys Ukrainaan helmikuussa 2022 on tuonut Suomeen Ukrainasta pakolaisia, joista osa on varhaiskasvatuskäisiä lapsia. Muiden palvelujärjestelmän osien tavoin myös varhaiskasvatuksessa on muokattu toimintaa vastaamaan maahan tulleiden lasten ja heidän perheidensä tarpeita.

2.3. Lapsiperheissä tapahtuneet muutokset osana Liikkuvan varhaiskasvatuksen toimintaympäristöä

Lapsiperheiden määrä on laskenut vuosina 2017-2023

Sellaisten perheiden määrä, joissa on varhaiskasvatuskäisiä (0-6 -vuotiaita) lapsia, vaikuttaa merkittävästi varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen järjestämiseen kunnissa. Kyseisten perheiden määrä on laskenut kaikilla AVI-alueilla vuosina 2017-2023 (kuvio 1). Lasku on ollut suhteellisesti suurinta Itä-Suomen AVI-alueella ja pienintä Etelä-Suomen AVI-alueella.

Kuvio 1: Lapsiperheiden, joissa 0-6 -vuotiaita lapsia, määrät AVI-alueilla vuosina 2017-2023. Lähde: Tilastokeskus.

Yhä suurempi osa lapsista on ulkomaalaistaustaisia ja/tai vieraskielisiä

Ulkomaalaistaustaisten ja vieraskielisten lasten osuus Suomessa on kasvava. Tämä vaikuttaa enenevässä määrin myös siihen, että varhaiskasvatuksessa ja lasten liikkumisen edistämisessä on huomioitava kyseisen ryhmän tarpeita. Vaikka 0-17 -vuotiaiden lasten määrä kokonaisuudessaan on Suomessa laskenut viime vuosina, on ulkomaalaistaustaisten⁷ lasten osuus kasvanut tasaisesti. Kun vuonna 2006 ulkomaalaistaustaisten lasten määrä oli noin 40 000, oli se vuonna 2021 jo lähes 120 000. Vuonna 2022 11 prosenttia alle 18-vuotiaista lapsista oli ulkomaalaistaustaisia.

Ulkomaalaistaustaisten lasten osuudet ovat suurimmat Uudellamaalla ja Ahvenanmaalla. Näissä maakunnissa joka viides lapsi oli vuoden 2022 lopussa ulkomaalaistaustainen. Uudellamaalla osuus oli kasvanut vuodesta 2021 prosenttiyksiköllä, Ahvenanmaalla osuus oli pysynyt ennallaan. Pienimmät ulkomaalaistaustaisten lasten osuudet olivat puolestaan Etelä-, Pohjois- ja Keski-Pohjanmaan maakunnissa, joissa alaikäisistä lapsista 3 prosenttia oli ulkomaalaistaustaisia.

Vuonna 2022 suurin osa (62 %) ulkomaalaistaustaisista alaikäisistä lapsista oli syntynyt Suomessa. Suomessa syntyneiden ulkomaalaistaustaisten lasten määrä ja osuus ovat kasvaneet melko tasaisesti 1990-luvulta alkaen. Vuodesta 2004 lähtien Suomessa syntyneiden ulkomaalaistaustaisten lasten määrä on ollut ulkomailla syntyneiden ulkomaalaistaustaisten lasten määrää suurempi. (Pietiläinen yms. 2023)

Ulkomaalaistaustaisten ja vieraskielisten lasten huomiointi on ajankohtaista erityisesti alueilla, joissa kyseisiin ryhmiin kuuluu paljon lapsia. Esimerkiksi Helsingissä kaikista 0-6-vuotiaista lapsista 22 prosenttia eli 8 441 lasta oli vieraskielisiä vuoden 2019 lopussa. Näistä vieraskielisistä lapsista 19 prosenttia oli ensimmäisen sukupolven ulkomaalaistaustaisia (sekä vanhemmat että itse ulkomailla syntyneitä), 74 prosenttia oli toisen polven ulkomaalaistaustaisia (itse syntynyt Suomessa, vanhemmat ulkomailla), ja loput heitä, joilla ainakin toinen vanhemmista oli syntynyt Suomessa⁸.

7 Tiedot Tilastokeskuksen sivuilta (haettu 20.5.2024). Tilastoissa ulkomaalaistaustaiseksi katsotaan lapsi, jonka molemmat tai ainoa tiedossa oleva vanhempi on ulkomaalaistaustainen. Kts. [Lasten osuus väestöstä laskenut tuntuvasti – joka kymmenes on ulkomaalaistaustainen | Tieto&trendit \(stat.fi\)](#)

8 [Joka neljäs peruskouluikäinen on vieraskielinen | Ulkomaalaistaustaiset Helsingissä \(ulkomaalaistaustaiset helsingissa.fi\)](#). (haettu 20.5.2024)

ARVIOINNIN TULOKSET

3

Liikkuva varhaiskasvatus
-toiminnan organisointi ja
toteuttaminen

ARVIOINNIN TULOKSET

3 Liikkuva varhaiskasvatus -toiminnan organisointi ja toteuttaminen

Tässä pääluvussa käsitellään Liikkuvan varhaiskasvatuksen organisointia, toiminnan sisältöjä ja niiden hyödyntämistä sekä Liikkuvan varhaiskasvatuksen verkostoja. Pääluvussa vastataan arviointikysymyksiin siitä, miten Liikkuvan varhaiskasvatuksen toteutus on organisoitu ja millaiset verkostot toiminnalla on.

KESKEISET HAVAINNOT JA JOHTOPÄÄTÖKSET

- Liikkuvan varhaiskasvatuksen keskeinen tulos on hyvin toimiva tavoitteiden ja toiminnan jalkauttamisen malli. Mallia on kehitetty rinnakkain muiden Liikkuvat -kokonaisuuden osien kanssa. Mallissa on hyödynnetty monipuolisesti verkostomaisuutta ja se on vahvistanut mallin vaikuttavuutta.
- Liikkuvaa varhaiskasvatusta on koordinoitu kansallisesti osana laajempaa Liikkuvat -kokonaisuutta.
- Liikkuvaa varhaiskasvatusta on toteutettu kuntien ja varhaiskasvatuksen toimipaikkojen valmiissa rakenteissa. Toimijoilla on ollut runsaasti mahdollisuuksia valita haluamansa toimintatavat liikkumisen edistämiseksi osana varhaiskasvatuksen järjestämistä ja toteuttamista.
- Liikkuvan varhaiskasvatuksen asiantuntija- ja kumppaniverkosto on laaja. OPH:n ohjelmatiimi on panostanut sen johtamiseen, kehittämiseen ja hyödyntämiseen.
- Liikkuvan varhaiskasvatuksen ohjelmanpolku on tarjonnut paikallistoimijoille selkeän ja helposti omaksuttavan tavan soveltaa Liikkuvan varhaiskasvatuksen toimintamuotoja.
- Ohjelmanpolkuun kytkettyjen kansallisten tukimuotojen valikko on monipuolinen ja sisältää oppaita, muita materiaaleja, koulutuksia, seminaareja, webinaareja, kampanjoita, some-sisältöjä, tutkimuksia, selvityksiä sekä arvioinnin työkaluja.
- Kansalliset tukimateriaalit, tapahtumat ja kampanjat ovat tukeneet hyvin toiminnan paikallista toteuttamista. Varhaiskasvatuksen toimipaikoissa on hyödynnetty eniten sellaisia tukimuotoja, joita on ollut mahdollista käyttää suoraan lapsiryhmien arjessa. Yksiköiden johtajat ovat hyödyntäneet henkilöstöä enemmän käsikirjoja, oppaita ja itsearvioinnin työkaluja.
- Liikkuvalla varhaiskasvatuksella on kuntakoordinaattorien verkosto, jonka toimintaa OPH:n ohjelmatiimi koordinoi ja tukee. Valtaosa kuntakoordinaattoreista työskentelee kunnissa varhaiskasvatuksen toimialalla. Kuntakoordinaattorien työ on vaikuttanut myönteisesti liikkumista edistäviin kuntien rakenteisiin (ohjaavat asiakirjat, organisaatio, resurssit) sekä päiväkotien toimintakulttuuriin.
- Liikkuvan varhaiskasvatuksen kansallinen johtaminen, koordinaatio ja tukitoiminta näyttyy linjakkaana riippumatta siitä, että toiminnan kansallisessa asemassa ja hallinnollisessa organisaatiossa on ollut runsaasti muutoksia vuosina 2017-2023.

3.1.Liikkuvan varhaiskasvatuksen tavoitteet ja kansallinen asema

Ohjelma-asiakirja konkretisoi Liikkuvan varhaiskasvatuksen kansallisia tavoitteita

Liikkuva varhaiskasvatus -toiminnan voidaan katsoa alkaneen jo vuonna 2012, kun varhaiskasvatusikäisten liikkumisen edistämiseksi perustettiin ”Tutkimusmatkalla varhaiskasvatuksen uusiin liikkumisen käytäntöihin” -asiantuntijaverkosto. Sen tehtäväksi määriteltiin valtakunnallisen, yksinkertaisen ja helposti toteutettavan varhaiskasvatuksen liikkumis- ja hyvinvointiohjelman rakentaminen. Verkosto kokosi yhteen asiantuntijoita kansallisesti ja myös lasten liikkumisen ja fyysisen aktiivisuuden tutkijoiden rooli on ollut alusta asti merkittävä. Alkuvaiheessa toiminnan nimenä oli Ilo kasvaa liikkuen. Toiminnan käynnistäjänä oli Nuori Suomi ry ja kotiorganisaationa VALO ry⁹. Ohjelmaa kehitettiin pilottipäiväkotien kanssa vuosina 2013-2015. Nykyisin Liikkuva varhaiskasvatus toimii hallinnollisesti Jyväskylän ammattikorkeakouluun (Jamk) kuuluvan tutkimusyksikkö Likesin alaisuudessa ja sen ohjelmatiimi on sijoitettu OPH:n yhteyteen.

Liikkuvalla varhaiskasvatuksella on kansalliset tavoitteet, jotka ovat seuraavat¹⁰:

- Jokaisella lapsella on mahdollisuus liikkua päivittäin riittävästi ja monipuolisesti sekä kokea liikkumisen iloa varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suositusten mukaisesti.
- Tavoitteen mukaisesti varhaiskasvatus mahdollistaa lapsen liikkumisen vähintään kaksi tuntia päivässä, joka kattaa 2/3 fyysisen aktiivisuuden suosituksesta.
- Lisäksi tavoitteena on, että varhaiskasvatusyksiköiden toimintakulttuuri kehittyy liikkumista mahdollistavaksi ja siihen kannustavaksi.
- Päämääränä on myös, että Liikkuva varhaiskasvatus vakiintuu ja laajenee valtakunnalliseksi kattamaan koko maan.

Lisäksi Liikkuvalla varhaiskasvatuksella on vuonna 2015 laadittu ohjelma-asiakirja¹¹, jossa tavoitteita ja toimintaa konkretisoidaan toteuttajille ja sidosryhmille. Ohjelma-asiakirjassa on myös kuvattu toiminnan arvo- ja säädöspohja. Asiakirjan laadinnassa oli mukana asiantuntijoita Liikkuvasta varhaiskasvatuksesta, Likesistä, Lounais-Suomen aluehallintovirastosta, OPH:sta, Jyväskylän yliopistosta ja Sydänliitosta. Ohjelma-asiakirjaa oli päivitetty arvioinnin kohteena olevalla ajanjaksolla. (Soukainen yms. 2015)

Asiakirjan mukaan toiminta perustuu YK:n Lasten oikeuksien yleissopimukseen, varhaiskasvatuslakiin, varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin (OPH 2016, 2018, 2022) ja kansallisiin varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suosituksiin (OKM 2016)¹². Asiakirjassa lapsen oikeutta liikkumiseen konkretisoidaan monin tavoin varhaiskasvatuksen toimintamuotojen ja varhaiskasvatuspäivän näkökulmasta.

Ohjelma-asiakirjassa Liikkuvan varhaiskasvatuksen tavoitteita ja keskeistä toimintaa on kuvattu seuraavasti:

- Innostaa uusia kuntia ja yksiköitä mukaan Ilo kasvaa liikkuen (Liikkuva varhaiskasvatus) -toimintaan.
- Tukee kuntatoimijoita ja varhaiskasvatuksen johtajia liikuntamyönteisen toimintakulttuurin kehittämisessä kunnan kaikissa varhaiskasvatusyksiköissä.

9 VALO ry oli vuosina 2013-2016 toiminut valtakunnallinen liikunta- ja urheiluorganisaatio. Se yhdistyi vuonna 2017 Olympiakomitean kanssa.

10 Liikkuvan varhaiskasvatuksen ohjelma-asiakirjassa (Soukainen yms. 2015/2020) on kuvattu taustoittaen toiminnan arvopohjaa, tausta-asiakirjoja ja keskeisiä tavoitteita, kuten jokaisen lapsen oikeutta liikkumisen ja liikkumisen iloon sekä varsinaista kansallisiin suosituksiin perustuvaa varhaiskasvatusajan liikkumistavoitetta. Tässä arvioinnissa VLN arvioinnin tilaajana määritteli lähtökohdaksi tavoitteet muodossa, jossa ne ovat Liikkuvat- kokonaisuuden (Liikkuva varhaiskasvatus, Liikkuva koulu ja Liikkuva opiskelu) vuoden 2023 tarkennetussa toimintasuunnitelmassa. (VLN saanut tiedoksi 14.8.2023). Tavoitteet on kuvattu myös VLN:n julkaisussa, jossa kuvataan kokonaisuutena valtionhallintoa liikunnan ja liikkumisen edistäjänä (VLN 2023).

11 Ilo kasvaa liikkuen -ohjelma-asiakirja (2015, päivitetty versio), ks. [Ilo kasvaa liikkuen -ohjelma-asiakirja - Liikkuva varhaiskasvatus](#)

12 Iloa, leikkiä ja yhdessä tekemistä. Varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suositukset. OKM 21:2016 [OKM21.pdf \(valtioneuvosto.fi\)](#)

- Tukee varhaiskasvatuksen henkilöstön työtä lasten liikkumisen edistämisessä.
- Tukee perheitä liikkuvan elämäntavan rakentamisessa.
- Kehittää ohjelmaa edelleen laajan asiantuntija- ja kumppaniverkoston kanssa.
- Toteuttaa ohjelman seurantaa ja tukee yksiköiden itsearviointia.

Asiakirjassa on kuvattu tiiviissä muodossa myös muun muassa paikallistoimijoille suunnattu ohjelmapolku ja eri toimijatasojen toimenpiteitä tavoitteiden saavuttamiseksi. Ohjelmapolkuja ja toimenpiteiden organisointia on kuvattu tarkemmin jäljempänä tässä luvussa.

Liikkuva varhaiskasvatus on nykyään osa laajempaa kansallista Liikkuvat -kokonaisuutta

Liikkuvan varhaiskasvatuksen hallinnollisessa organisaatiossa ja asemassa osana kansallista liikunnallisen elämäntavan edistämistä on tapahtunut runsaasti muutoksia vuosien 2017-2023 välillä.

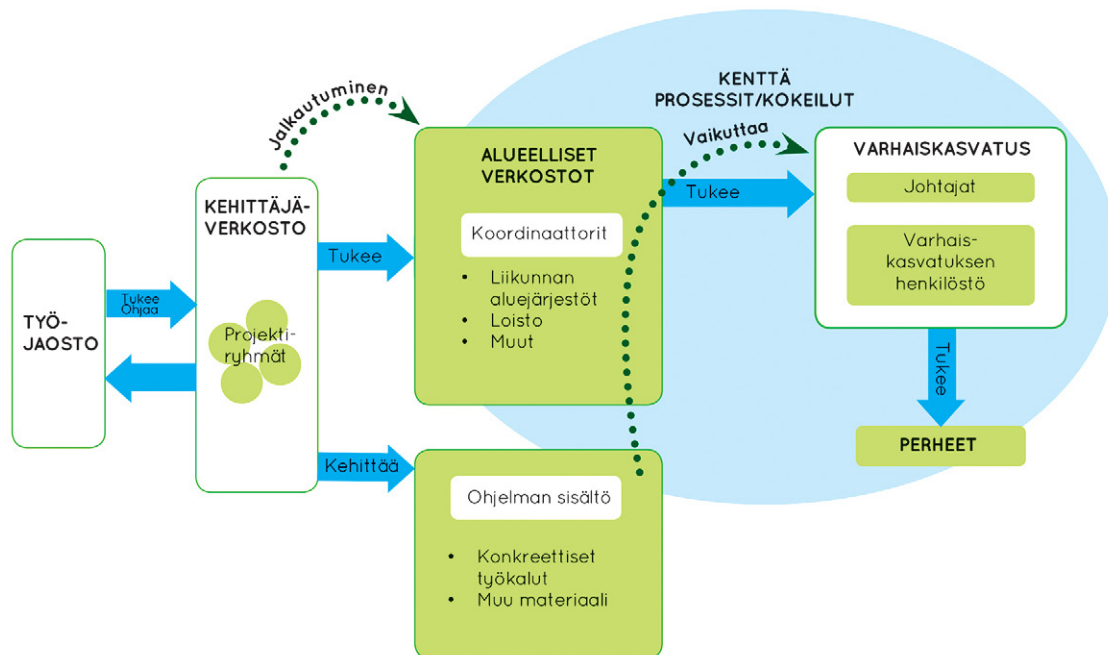
Jo vuonna 2015 toiminta organisoitiin ohjelmamuotoiseksi ja se siirtyi Olympiakomitean yhteyteen. Vuonna 2017 Liikkuva varhaiskasvatus siirtyi osaksi Likesin hallinnoimaa kokonaisuutta, jossa ovat mukana myös Liikkuva koulu ja Liikkuva opiskelu. Kansallista operatiivista johtamista ja koordinaatiota on tehnyt asiantuntijaryhmä, joka on hallinnollisesti Likesin alaisuudessa ja toimii Opetushallituksen tiloissa Helsingissä. Vuonna 2020 toiminnan nimi muutettiin Liikkuvaksi varhaiskasvatukseksi. Vuonna 2022 Likes siirtyi Jyväskylän ammattikorkeakoulun (Jamk) alaisuuteen, mikä tarkoitti myös Liikkuvan varhaiskasvatuksen koordinaation ja seurannan siirtymistä Jamkille. Koko Likesin hallinnoimalla osalla Liikkuvat -kokonaisuudesta on yhteinen ohjelmajohtaja. Yksi henkilö vastaa johtavana asiantuntijana erityisesti Liikkuva varhaiskasvatus -toiminnasta.

Kuvio 2: Liikkuvat -kokonaisuus. Lähde: Likes.

Liikkuvalla varhaiskasvatuksella on myös oma kansallinen ohjelmatiimi, johon kuuluvat Liikkuvan varhaiskasvatuksen johtava asiantuntija, viestintäpäällikkö, koordinaattori ja neljä Likesin tutkijaa. Tutkijoista kaksi työskentelee Liikkuvan varhaiskasvatuksen seurannan parissa. Viestintäpäällikkö työskentelee myös muissa Liikkuvat -kokonaisuuden alaisissa ohjelmissa. Ohjelmatiimi kokoontuu kuukausittain ja tapaamisilla on teemat. Haastatteluiden perusteella tiimissä on viime vuosina käsitelty muun muassa hankeseurannan tuloksia ja Piilo-tutkimuksen tuloksia. Tiimi on myös valmistellut vuosittain kansallisen koordinaation ja seurannan rahoitushakemukset OKM:lle sekä laatinut vuosittaiset toimintasuunnitelmat ja toimintakertomukset.

Liikkuvan varhaiskasvatuksen ohjelma-asiakirjassa toiminnan ja toimijoiden verkostoa kuvataan alla olevalla kuviolla 3:

Kuvio 3: Liikkuvan varhaiskasvatuksen toimijoiden verkosto. Lähde: Ilo kasvaa liikkuen -ohjelma-asiakirja 2015, päivitetty versio.

Ohjaus- ja koordinaatiotoimijoista pääosa katsoi, että Liikkuvan varhaiskasvatuksen ohjelmatii-min sijoittaminen OPH:n yhteyteen on ollut onnistunut ratkaisu. Eniten näkemykset vaihtelivat liikkunnan aluejärjestöjen henkilöstön keskuudessa. Karvin toteuttamassa kyselyssä (kysely 1, kysymys 5) selvitettiin ohjaus- ja koordinaatiotoimijoiden näkemyksiä siitä, onko Liikkuvan varhaiskasvatuksen ohjelmatii-min sijoittaminen OPH:n yhteyteen hyödyttänyt Liikkuvan varhaiskasvatuksen tavoitteiden saavuttamista. Vastaajaryhmien keskiarvot olivat välillä 3,2–3,6¹³ eli keskimäärin hyödyttämisen nähtiin toteutuneen hyvin tai erittäin hyvin. Liikkunnan aluejärjestöjen henkilöstön edustajista lähes puolet (46 %) piti asiaa erittäin hyvin toteutuneena, lähes neljä kymmenestä (36 %) hyvin toteutuneena ja lähes viidennes (18 %) jonkin verran toteutuneena. Muissa vastaajaryhmissä vastaukset sijoittuivat luokkiin hyvin tai erittäin hyvin; kehittäjäverkoston jäsenistä myös muutama oli katsonut hyödyttämisen toteutuneen heikosti.

3.2. Liikkuvan varhaiskasvatuksen verkostot

Liikkuvan varhaiskasvatuksen kehittäjäverkosto on toiminut työryhminä

Liikkuvalla varhaiskasvatuksella on edelleen ollut kansallinen kehittäjäverkosto, jonka toimintaa on johtanut OPH:n ohjelmatii-mi. Verkostoon kuului arvioinnin ajankohtana noin 60 henkilöä, jotka edustivat muu muassa yliopistoja, varhaiskasvatuksen kuntatoimijoita, aluehallintovirastoja, liikkunnan aluejärjestöjä ja muita järjestöjä ja Liikkuvat -kokonaisuuden muita ohjelmia. Karvin toteuttamissa haastatteluisia tuli esille, että verkostossa on vuosien varrella kehitetty aktiivisesti verkostomaista johtamistapaa, hankittu ulkopuolista valmennusta verkostojohdattamisessa ja tehty erilaisia toiminnallisia kokeiluita verkostona toimimisessa. Osa toimijoista on ollut mukana koko verkoston toimiajan, mutta jäsenissä on ollut myös vaihtuvuutta. Kehittäjäverkosto kokoontui 20 kertaa vuosina 2017–2023.

Verkostosta on muodostettu työryhmiä, joilla on ollut teemat ja puheenjohtajina ovat toimineet verkoston jäsenet. Työryhmien teemat ovat vaihdelleet kehittäjäverkoston toiminnan aikana. Vuonna

13 Asteikko 1 = toteutunut heikosti 2=toteutunut jonkin verran 3=toteutunut hyvin 4=toteutunut erittäin hyvin

2023 teemoina olivat huoltajien osallistaminen, varhaiskasvatuksen henkilöstön tuki ja hyvinvointi sekä johtaminen. Aikaisemmin teemoina ovat olleet muun muassa yhteiskunnallinen vaikuttaminen ja henkilöstön koulutus. Henkilöstön koulutus -työryhmän pohjalta perustettiin yliopistoissa liikunnan didaktikkoina työskentelevien opettajien ryhmä, joka kehittää liikunnan ja liikkumisen opetusta osana varhaiskasvatuksen opettajan opintoja. Karvin toteuttamissa haastatteluissa tuli esille, että kehittäjäverkostossa on mukana myös ammattikorkeakoulujen edustaja. Vastaavaa yhteistyörakennetta varhaiskasvatuksen sosionomien koulutuksen ja liikkumisen opetussisältöjen kehittämiseksi ei toistaiseksi ole perustettu. Ammattikorkeakoulujen opetus- ja TKI- henkilöstön sekä ammattioppilaitosten opetushenkilöstön saaminen nykyistä laajemmin mukaan verkoston toimintaan mukaan voisi olla yksi tapa kehittää sitä tulevaisuudessa.

Kehittäjäverkoston rooli on Karvin toteuttamien haastatteluiden perusteella ollut keskeinen muun muassa tutkimuksen ja varhaiskasvatuksen yliopisto-opetuksen tiiviissä kytkemisessä osaksi Liikkuva varhaiskasvatus -toimintaa alusta lähtien. Haastatteluissa ja asiantuntijaryhmän keskusteluissa tuli esille, että verkoston jäsenet ovat osallistuneet esimerkiksi varhaiskasvatusikäisten fyysisen aktiivisuuden kansallisten suositusten laadintaan, luennoineet fyysisen aktiivisuuden suosituksista, toteuttaneet liikkumisen Piilo-tutkimusta ja tehneet yhteistyötä liikunnan pedagogiikan yliopisto-opetuksen kehittämisessä.

Liikkuvalla varhaiskasvatuksella on useita verkostorakenteita ja kumppaneita

OPH:n ohjelmatiimin lisäksi liikunnan aluejärjestöt¹⁴ ovat tukeneet Liikkuvan varhaiskasvatuksen toteuttamista paikallisesti. Aluejärjestöjä on yhteensä 15 ja ne kaikki ovat olleet mukana Liikkuvan varhaiskasvatuksen toteuttamisessa vuodesta 2020 lähtien. Liikunnan aluejärjestöillä oli vuosina 2017–2023 kaksi perättäistä OKM:n rahoittamaa hanketta, joilla on tuettu kuntien ja varhaiskasvatustyksiköiden toimintaa henkilöstön osaamisen kehittämisessä ja verkostoitumisessa (kts. luku 5). Liikunnan aluejärjestöt ovat osallistuneet myös Liikkuvan varhaiskasvatuksen laajentamiseen uusiin kuntiin ja toimipaikkoihin kannustamalla paikallistoimijoita rekisteröitymään Liikkuva varhaiskasvatus -toimijoiksi ja tekemään Nykytilan arviointeja toiminnastaan.

Kuntakoordinaattorien verkosto on keskeinen rakenne Liikkuvan varhaiskasvatuksen toteuttamisessa. Verkosto on kokoontunut 20 kertaa vuosina 2017–2023. Kuntakoordinaattorit vastaavat kuntatasolla Liikkuvan varhaiskasvatuksen organisoinnista. Koordinaattoriverkostoon kuului arvioinnin ajankohtana 55 jäsentä. Kuntakoordinaattoreiden tehtäviä ja kuntakoordinaation vaikutuksia on kuvattu laajemmin luvuissa 3.7. ja 3.8.

Liikkuvan varhaiskasvatuksen yhteistyöverkostoon kuuluvat myös muut Liikkuvat -kokonaisuuden ohjelmat. Esimerkkejä yhteistyöstä ovat vuosittain Liikkuvan koulun ja Liikkuvan opiskelun kanssa yhdessä järjestetyt kansalliset seminaarit sekä Liikkuvan perheen kanssa kolmesti vuosina 2021–2023 toteutettu kansallinen Arkiseikkailu -kampanja.

Liikkuvan varhaiskasvatuksen paikallisista hankeavustuksista vastaavien aluehallintovirastojen henkilöstö on osa Liikkuvan varhaiskasvatuksen asiantuntija- ja yhteistyöverkosta. Karvin toteuttamien haastatteluiden perusteella OPH:n ohjelmatiimi on tavannut vuosittain aluehallintovirastojen edustajia ja tapaamisissa on käyty lävitse muun muassa hankeseurannan tuloksia. Lisäksi hankehakujen hakuilmoituksia on valmisteltu yhdessä. Ohjelmatiimi ei ole osallistunut paikallisia hankeavustuksia koskevaan päätöksentekoon, vaan se on ollut aluehallintovirastojen vastuulla.

Arviointiaineiston perusteella OPH:n ohjelmatiimi on tehnyt yhteistyötä OPH:n varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen kehittämisverkosto Loiston¹⁵ kanssa. Verkoston tavoitteena on vahvistaa varhaiskasva-

14 [Liikunnan aluejärjestöt c/o PLU \(liikunnanaluejarjestot.fi\)](#)

15 [Loisto – Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen kehittämisverkosto | Opetushallitus \(oph.fi\)](#)

tuksen ja esiopetuksen alueellista ja kansallista kehittämistä. Verkosto tukee varhaiskasvatussuunnitelman ja esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden toimeenpanoa paikallisella tasolla.

Liikkuva varhaiskasvatus on tehnyt yhteistyötä myös Karvissa varhaiskasvatuksen arvioinnista vastaavien virkahenkilöiden kanssa. Karvi on kehittänyt vuonna 2023 käyttöön otetun varhaiskasvatuksen sähköisen laadunarviointijärjestelmä Valssin¹⁶. Liikkuvan varhaiskasvatuksen kehittäjäverkoston Pienten lasten liikunnan seuranta- ja arviointiryhmä (Parvi-ryhmä) tuotti yhteistyössä Karvin kanssa Valssiin arviointityökalun liikuntakasvatuksesta. Työkalun avulla henkilöstö arvioi varhaiskasvatuksen liikkumisen edellytyksiä, kuten käytössä olevia liikkumismahdollisuuksia ja liikuntavälineiden hyödyntämistä. Työkalulla arvioidaan liikuntakasvatuksen suunnittelua, toteutumista ja arviointia sekä varhaiskasvatuksen henkilöstön ammatillista roolia liikuntakasvatuksen toteuttamisessa. Lisäksi arvioinnin kohteena on lasten huoltajien osallistuminen liikuntakasvatukseen. Arvioinnissa tuli esille, että tulevaisuudessa myös Liikkuva varhaiskasvatus voi yhteistyössä Karvin kanssa hyödyntää tietoja siitä, kuinka paljon toimipaikat ovat hyödyntäneet liikuntakasvatuksen arviointityökalua.

3.3. Liikkuvan varhaiskasvatuksen osallistuminen kansalliseen varhaiskasvatuksen uudistamiseen

Liikkuvan varhaiskasvatuksen asiantuntijat ovat osallistuneet varhaiskasvatustlain uudistamiseen

Karvin toteuttamissa haastatteluissa tuli esille, että **Liikkuvan varhaiskasvatuksen toimijat – erityisesti OPH:n ohjelmatiimi ja kehittäjäverkoston jäsenet – ovat osallistuneet merkittävästi varhaiskasvatuksen lainsäädännön ja ohjaavien dokumenttien uudistamiseen liikkumisen näkökulmasta.** Liikkuvan varhaiskasvatuksen asiantuntijat ovat osallistuneet sekä varhaiskasvatustlain (540/2018) valmisteluun että varhaiskasvatussuunnitelman kansallisten perusteiden (OPH 2016, 2018, 2022) laatimiseen.

Liikkuminen on mainittu laissa varhaiskasvatuksen tavoitteiden yhteydessä. Vuonna 1973 säädetty päivähoitolaki uudistettiin varhaiskasvatustlaiksi siten, että uusi laki tuli voimaan vuonna 2018. Varhaiskasvatustlain (540/2018 § 3, kohta 3) mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on toteuttaa lapsen leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa ja mahdollistaa myönteiset oppimiskokemukset.

Liikkuminen on monipuolisesti mukana kansallisissa vasun perusteissa

Varhaiskasvatustlain uudistamisen lisäksi Liikkuvan varhaiskasvatuksen asiantuntijat ovat olleet mukana, kun vuonna 2016 julkistetut kansalliset vasun perusteet laadittiin.

Perusteissa kuvataan monipuolisesti sekä omaehtoista että ohjattua liikkumista ja liikuntaa osana varhaiskasvatusta. Liikunta sisältyy vasun perusteiden Kasvan, liikun ja kehityksen oppimisen alueeseen. Vasun perusteissa on todettu muun muassa seuraavasti:

”Varhaiskasvatuksen tehtävänä on luoda pohja lasten terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle sekä fyysisistä aktiivisuutta edistävälle elämäntavalle yhdessä huoltajien kanssa. Tämä oppimisen alue tukee erityisesti itsestä huolehtimiseen ja arjen taitoihin liittyvää laaja-alaista osaamista. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on innostaa lapsia liikkumaan monipuolisesti sekä kokemaan liikunnan iloa. Lapsia kannustetaan ulkoiluun ja liikunnallisiin leikkeihin kaikkina vuodenaikoina. Ohjatun liikkumisen lisäksi huolehditaan siitä, että lapsilla on riittävästi mahdollisuuksia päivittäiseen omaehtoiseen liikuntaan sekä sisällä että ulkona.”

Vasun perusteissa on kuvattu laajalti liikkumisen eri ulottuvuuksia varhaiskasvatuksessa, kuten ohjatun ja omaehtoisen liikkumisen muotoja, pihaleikkejä, ohjattua liikuntaa sekä retkeilyä ja

16 [Valssi – Varhaiskasvatuksen laadunarviointijärjestelmä](#) | Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi)

musiikkiliikuntaa. Lisäksi kuvataan esimerkiksi liikkumisvälineiden hyödyntämistä ja eri vuodenaajoille tyypillisten ulkoliikkumisen muotojen hyödyntämistä. Vasun perusteissa on kuvattu monipuolisesti liikkumisen vaikutuksia lasten kasvuun, kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Myös yhteistyö huoltajien kanssa on kuvattu.

Vasun perusteet uudistettiin seuraavan kerran vuosina 2018 ja 2022 (OPH 2018, 2022), mutta liikunnan ja liikkumisen osioon ei tässä yhteydessä tehty merkittäviä muutoksia.

Arviointiaineiston perusteella vasun kansallisten perusteiden vaikutus näkyy kuntien ja varhaiskasvatuksen toimipaikkojen vasuissa. Vuosina 2018–2023 Nykytilan arvioinnin tehneistä toimipaikoista keskimäärin noin 90 prosenttia arvioi, että liikkumisen ja hyvinvoinnin edistäminen on täsmennetty heidän kuntansa vasuun. Keskimäärin lähes 80 prosenttia toimipaikoista katsoi, että Liikkuva varhaiskasvatus -toiminta on kirjattu kuntastrategiaan, kunnan hyvinvointisuunnitelmaan tai vastaavaan asiakirjaan. Lisäksi keskimäärin noin 80 prosenttia toimipaikoista katsoi, että toimipaikan toimintasuunnitelmaan (vasuun) on kirjattu päivittäinen liikkuminen.¹⁷

3.4. Liikkuvan varhaiskasvatuksen toteuttaminen kunnissa ja päiväkodeissa

Liikkuvaa varhaiskasvatusta on toteutettu valmiissa rakenteissa – paikallistoimijoilla on ollut laajalti mahdollisuuksia valita haluamansa toteutustavat

Paikallisesti Liikkuvan varhaiskasvatuksen toteuttamisympäristöinä ovat olleet kunnat ja varhaiskasvatuksen toimipaikat. Ratkaisu on ollut samanlainen kuin Liikkuva koulu- ja Liikkuva opiskelu -kokonaisuuksissa, joissa kaikissa on valittu hajautettu ja valmiisiin toimintaympäristöihin nojaava toteuttamistapa. Sekä kuntien että varhaiskasvatusyksiköiden on ollut mahdollista rekisteröityä Liikkuva varhaiskasvatus -toimijoiksi. Karvin toteuttamien haastatteluiden mukaan tällä on pyritty joustavuuteen ja siihen, että kaikki kiinnostuneet paikallistoimijat ovat voineet halutessaan osallistua Liikkuvaan varhaiskasvatukseen.

Liikkuvassa varhaiskasvatuksessa oli arvioinnin ajankohtana mukana 196 kuntaa, mikä kattaa 63 prosenttia kaikista Manner-Suomen kunnista. Rekisteröityneitä varhaiskasvatuksen toimipaikkoja oli yhteensä 242 kunnasta. Kaikista varhaiskasvatuksen toimipaikoista oli rekisteröitynyt 73 prosenttia¹⁸. Vuosina 2015–2023 Liikkuvan varhaiskasvatuksen toimijoiksi rekisteröityneiden toimipaikkojen määrä kasvoi kuviossa 4 kuvatulla tavalla.

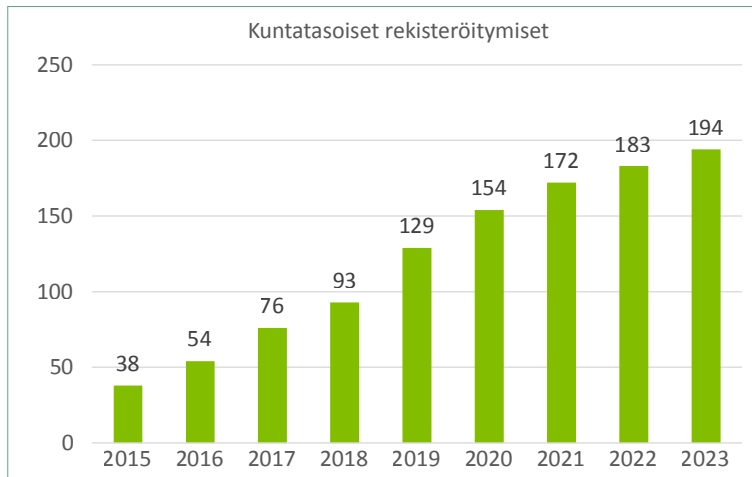
Kuvio 4: Liikkuva varhaiskasvatus -toimijoiksi rekisteröityneiden varhaiskasvatuksen toimipaikkojen määrän kehitys vuosina 2015–2023. Lähde: Likes.

17 Nykytilan arviointien 5-portainen asteikko 0-4, jossa 0= ei toteudu lainkaan ja 4=toteutuu täysin. Prosenttisuuksissa huomioitu tasojen 3 ja 4 arviot.

18 Tiedot Likesin Seuranta-Virveli tietokannasta (haettu 6.5.2024).

Varhaiskasvatuksen toimipaikoista 179 oli ruotsinkielisiä. Päiväkotien lisäksi 327 perhepäivähoidon tiimiä ja 67 avoimen varhaiskasvatuksen yksikköä oli rekisteröitynyt Liikkuvan varhaiskasvatuksen toimijoiksi. Voimakkainta kasvu oli vuosina 2017 ja 2019–2020. Jälkimmäiselle jaksolle ajoittuivat myös suurimmat alueellisen hanketoiminnan valtionavustukset. Hanketoiminta ja samanaikainen Liikunnan aluejärjestöjen alueellinen tukitoiminta ovat tämän perusteella vaikuttaneet myönteisesti mukana olevien toimipaikkojen määrän kasvuun. Vuonna 2017 Liikkuva varhaiskasvatus siirtyi Likesin alaisuuteen ja ohjelmatimi OPH:n yhteyteen, mikä on voinut osaltaan vaikuttaa toiminnan näkyvyyteen ja kiinnostavuuteen.

Alla olevassa kuviossa 5 on kuvattu kuntien rekisteröitymiskehitys vuosina 2015–2023.

Kuvio 5: Liikkuva varhaiskasvatus -toimijoiksi rekisteröityneiden kuntien määrän kehitys vuosina 2015–2023.

Lähde: Likes.

Kuntien rekisteröitymisessä kasvu oli voimakkainta vuosina 2019–2020. Kehitys on noudattanut samansuuntaista trendiä kuin toimipaikkojen rekisteröityminen.

Alla olevassa taulukossa 5 on kuvattu rekisteröityneiden toimijoiden määrät kunkin AVI-alueen osalta sekä kunkin alueen väestömäärä.

AVI-alue	Rekisteröityneiden kuntien määrä (%-osuus alueen kunnista)	Rekisteröityneiden varhaiskasvatuksen toimipaikkojen määrä (niiden kuntien määrä, joissa on toimipaikkoja)	Alueen väestömäärä
Etelä-Suomi	44 (71 %)	1380 (58)	2,4 milj.
Itä-Suomi	24 (55 %)	274 (34)	540 000
Lappi	10 (48 %)	87 (13)	176 000
Lounais-Suomi	38 (88 %)	414 (40)	703 000
Länsi- ja Sisä-Suomi	56 (66 %)	621 (67)	1,2 milj.
Pohjois-Suomi	24 (63 %)	249 (30)	488 000

Taulukko 5: Liikkuvan varhaiskasvatuksen toimijoiksi rekisteröityneiden kuntien ja toimipaikkojen määrät määrät AVI-alueittain sekä alueen väestömäärä. Lähteet: Seuranta-Virveli tietokanta/Likes ja Tilastokeskus.

Liikkuvassa varhaiskasvatuksessa tällä hetkellä mukana olevien kuntien suhteellinen osuus on suurin Lounais-Suomessa ja Etelä-Suomessa. Kuntien osuus on matalin Lapissa ja Itä-Suomessa. Jokaisella AVI-alueella on myös sellaisia rekisteröityneitä yksiköitä ja toimipaikkoja, joiden kunta ei ole mukana Liikkuvassa varhaiskasvatuksessa.

Arviointiaineiston perusteella liikunnan aluejärjestöjen hanketyö Liikkuvan varhaiskasvatuksen paikallistoimijoiden kanssa käynnistyi vuonna 2017 viiden aluejärjestön toteuttamana ja muut aluejärjestöt tulivat portaittain mukaan vuoteen 2020 mennessä, mikä on voinut yhtenä tekijänä vaikuttaa alueiden välisiin eroihin rekisteröityneiden kuntien määrissä. Liikunnan aluejärjestöjen hanketyö näyttäytyi arvioinnissa vaikuttavana myös uusien toimijoiden rekrytoinnissa Liikkuvaan varhaiskasvatukseen.

Arvioinnissa tarkasteltiin myös sitä, miten Liikkuvan varhaiskasvatuksen toimijoiksi rekisteröityneet toimipaikat jakautuvat AVI-alueittain, kuinka paljon kyseisissä toimipaikoissa on lapsia ja miten lasten määrä ja suhteellinen osuus jakautuu AVI-alueittain. Lisäksi tarkasteltiin sitä, kuinka paljon kullakin alueella on varhaiskasvatusikäisiä (0-6 -vuotiaat) lapsia, ja mikä on lasten suhteellinen osuus kullakin AVI-alueella. Tulokset on kuvattu alla olevassa taulukossa 6.

AVI-alue	Rekisteröityneiden toimipaikkojen määrä alueella	Alueen osuus kaikista rekisteröityneistä toimipaikoista (%)	Lasten määrä rekisteröityneissä toimipaikoissa (vähintään)	Alueen osuus kaikista rekisteröityneiden toimipaikkojen lapsista (%)	Kaikkien varhaiskasvatusikäisten lasten määrä alueella ¹⁹	Alueen osuus kaikista varhaiskasvatusikäisistä lapsista (%)
Etelä-Suomi	1380	46 %	95 000	47 %	151 522	44 %
Itä-Suomi	274	9 %	16 000	8 %	28 191	8 %
Lappi	87	3 %	5000	3 %	9 879	3 %
Lounais-Suomi	414	14 %	26 000	13 %	40 207	12 %
Länsi- ja Sisä-Suomi	621	20 %	42 000	21 %	77 013	23 %
Pohjois-Suomi	249	8 %	16 000	8 %	33 325	10 %
yhteensä	3025	100 %	204 000	100 %	340 137	100 %

Taulukko 6: Liikkuvan varhaiskasvatuksen toimijoiksi rekisteröityneiden toimipaikkojen määrät ja suhteelliset osuudet AVI-alueittain, lasten määrät ja suhteelliset osuudet kyseisissä toimipaikoissa AVI-alueittain sekä 0-6 -vuotiaiden lasten määrät ja suhteelliset osuudet AVI-alueittain. Lähteet: Seuranta-Virveli, Likes ja Tilastokeskus.

Liikkuvan varhaiskasvatuksen alueellinen kattavuus on toiminnan piirissä olevien lasten määriä ja osuuksia tarkasteltaessa suhteellisen tasaista. Tulosten perusteella rekisteröityneistä toimipaikoista ja niissä olevista lapsista lähes puolet on Etelä-Suomen AVI-alueella. Noin viidennes on Länsi- ja Sisä-Suomen AVI-alueella ja vajaa 15 prosenttia Lounais-Suomen AVI-alueella. Kun tarkasteltiin AVI-alueiden osuuksia kaikkien rekisteröityneiden toimipaikkojen lapsista suhteessa AVI-alueiden osuuksiin kaikista varhaiskasvatusikäisistä lapsista, havaittiin, että ne olivat yhdensuuntaisia, joskaan eivät kaikilta osin täysin samoja.

Ero AVI-alueen osuudessa kaikista lapsista ja AVI-alueen osuudessa Liikkuva varhaiskasvatus -toiminnan piirissä olevista lapsista oli suurin Etelä-Suomen AVI-alueella. Toiminnan piirissä olevien lasten osuus oli kolme prosenttia suurempi kuin osuus kaikista varhaiskasvatusikäisistä lapsista. Tulosten taustalla voi olla esimerkiksi alueellisia eroja varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten määrissä.

Liikkuvassa varhaiskasvatuksessa on ollut selkeä toimintamalli sille, miten kunnat ja varhaiskasvatusyksiköt voivat tulla mukaan toimintaan. Malli on kuvattu verkkosivuilla. Toimijaksi rekisteröitymisen yhteydessä suositellaan Nykytilan arvioinnin tekemistä kehittämiskohteiden tunnistamiseksi. Liikkuvan varhaiskasvatuksen verkkosivuilla on kuvattu ohjelmapolku, josta mukana tulevat toimijat voivat saada ideoita ja aineistoja toiminnan käynnistämiseksi ja kehittämiseksi.

Paikallistoimijoiden mahdollisuudet valita haluamansa toimintatavat Liikkuvassa varhaiskasvatuksessa ovat toteutuneet erittäin hyvin. Karvin toteuttamassa kyselyssä (kysely 1, kysymys 4) selvitettiin

¹⁹ Tilastokeskus, vuosi 2022.

ohjaus- ja koordinaatiotoimijoiden näkemyksiä siitä, miten paikallistoimijoiden mahdollisuudet valita haluamansa toimintatavat ovat toteutuneet. Vastaajien arviot tästä olivat hyvin myönteisiä. Vastaajista (n = 94) lähes neljä kymmenestä katsoi, että mahdollisuudet ovat toteutuneet hyvin ja kuusi kymmenestä erittäin hyvin. Myös muu käytössä ollut arviointiaineisto, kuten valtionavustusta saaneiden kuntien raportit, tukee sitä näkemystä, että Liikkuvassa varhaiskasvatuksessa on ollut runsaasti erilaisia toteutustapoja saman viitekehyksen ja samojen tavoitteiden puitteissa.

3.5. Liikkuvan varhaiskasvatuksen kansalliset koordinaatio- ja tukimuodot

Liikkuva varhaiskasvatus on tarjonnut ohjelmapolun mukaan tuleville varhaiskasvatuksen toimipaikoille

Liikkuvassa varhaiskasvatuksessa on luotu ohjelmapolku, jota tarjotaan toimintamalliksi mukaan tuleville varhaiskasvatusyksiköille ja toimipaikoille. Ohjelmapolku²⁰ kuvataan Liikkuvan varhaiskasvatuksen verkkosivuilla. Ohjelmapolku rakentuu ajatukselle neljästä vaiheesta. Ensimmäisessä vaiheessa yksikkö rekisteröityy Liikkuva varhaiskasvatus toimijaksi.

Toisessa vaiheessa on tarkoitus, että yksikkö tai toimipaikka tekee Nykytilan arvioinnin omasta toiminnastaan. Itsearvioinnin tavoitteena on tunnistaa keskeiset vahvuudet ja kehittämiskohteet yksikön tai toimipaikan liikkumista edistävässä toimintakulttuurissa. Kolmas eli kehittämissaihe on jaettu kahteen osaan – tutustu ja kehitä – joilla kannustetaan aloittamaan toiminta pienillä kehittämissaskelilla. Mallissa kannustetaan myös kokeilemaan nopeasti ensimmäisiä pieniä kehittämissaskelia. Neljäs vaihe on toiminnan vakiinnuttaminen.

Jokaiseen vaiheeseen on liitetty mukaan tukiaineistoja varhaiskasvatuksen henkilöstön hyödynnettäviksi. Tutustu ja kehitä -vaiheen materiaaleihin kuuluu esimerkiksi ”Pienten askelten ideaopas” (Korhonen yms. 2015)²¹. Oppaaseen on koottu vinkkejä päiväkodeista, jotka olivat mukana pilotoimassa Liikkuvan varhaiskasvatuksen toimintamalleja sen alkuvaiheessa.

Kokonaisuutena Liikkuvan varhaiskasvatuksen verkkosivuilla on runsaasti eri vaiheissa kehitettyä materiaalia, jota kunnat, varhaiskasvatusyksiköt ja päiväkodit voivat vapaasti hyödyntää. Materiaaleihin kuuluvat muun muassa toiminnan perusteet esittelevä ohjelma-asiakirja, julisteet ja logot, käsikirjat johtajille, henkilöstölle ja kuntakoordinaattoreille, pienten kehittämissaskelten toteuttamista tukevat käsikirjat ja vinkkikortit, raportteja erilaisista selvityksistä sekä ideapankki. Ideapankkiin Liikkuvan varhaiskasvatuksen toimijat voivat tuottaa myös itse aineistoa. Osa aineistosta on saatavilla myös ruotsiksi ja englanniksi.

Arvioinnin asiantuntijaryhmässä pidettiin hyvänä sitä, että nykyisellään kaikki paikallistoimijoille tarjotut materiaalit ovat vapaasti saatavilla verkkosivuilla. Vuosina 2015–2020 Liikkuvalla varhaiskasvatuksella oli sähköinen materiaalipankki rekisteröityneille toimijoille, mutta vuodesta 2021 lähtien kaikki materiaalit ovat olleet vapaasti saatavilla verkkosivuilla. Tämä on helpottanut niiden käyttöä muun muassa tilanteissa, joissa henkilöstömuutosten vuoksi vastuuhenkilöt varhaiskasvatuksen toimipaikoissa ovat vaihtuneet²².

Asiantuntijaryhmän keskusteluissa tuli esille, ettei vaiheistettua ohjelmapolkua ole ollut tarkoitus toteuttaa täysin samalla tavoin kaikissa kunnissa ja toimipaikoissa. Mukana olevat toimipaikat ovat voineet hyödyntää tarjolla olevia materiaaleja ja työkaluja vapaasti valitsemiensa kehittämiskohteiden kanssa työskentelyssä. Asiantuntijaryhmän keskusteluissa tuli myös esille, että ohjelmapolkua on kehitetty viime vuosina. Nykyisellään toiminnan vakiinnuttaminen on aikaisempaa painokkaammin esillä ohjelmapolussa. Vakiinnuttamisen keinoina verkkosivuilla kuvataan muun muassa Nykytilan arviointien

²⁰ <https://liikkuvavarhaiskasvatus.fi/ohjelmapolku/>

²¹ Pienten askelten ideaopas - Liikkuva varhaiskasvatus

²² Toiminnan alkuvaiheessa materiaalit olivat sähköisellä alustalla, johon Liikkuva varhaiskasvatus -toimijoiksi rekisteröityneiden toimipaikkojen yhteyshenkilöillä oli tunnukset.

säännöllistä hyödyntämistä omien kehittämiskohteiden tunnistamisessa. Koska vakiinnuttamisvaihe on yleisesti tunnistettu haastavaksi, olisi myös tähän vaiheeseen hyödyllistä kehittää lisää tukiaineistoja.

Kansallisia seminaareja ja verkostotapaamisia on järjestetty vuosittain – korona-aika toi webinaarit

OPH:n ohjelmatiimi on järjestänyt vuosittain seminaareja ja webinaareja, joilla on osaltaan tuettu liikunnallisen elämäntavan toimenpiteiden paikallista toteuttamista. Osa tilaisuuksista on ollut Liikkuvat -kokonaisuuden toimijoille yhteisiä tilaisuuksia, millä on tuettu synergioiden syntymistä ohjelmien välille. Alla olevassa taulukossa 6 on kuvattu vuosina 2017–2023 järjestettyjen tilaisuuksien määrät ja niiden osallistujien määrät²³. Osasta tilaisuuksia oli saatavissa varhaiskasvatuksen osallistujien määrä, osasta kaikkien osallistujien määrä. OPH:n yhteydessä toimivat asiantuntijat ovat järjestäneet vuosittain yhden ison seminaarin (”Liikkuva ja oppiva yhteisö”, ”Liikkuen läpi elämän”) johon on osallistunut toimijoita Liikkuvasta varhaiskasvatuksesta, Liikkuvasta koulusta ja Liikkuvasta opiskelusta. Vuonna 2020 tilaisuutta ei koronapandemian vuoksi järjestetty ja vuonna 2021 tilaisuus järjestettiin webinaarina.

Webinaarit otettiin osaksi Liikkuvat -kokonaisuuden ja Liikkuvan varhaiskasvatuksen toimintatapoja vuonna 2020 ja niitä on jatkettu myös korona-ajan jälkeen. Erityisesti vuosina 2020–2021 järjestettiin useita teemallisia webinaareja ja koulutuksia. Teemoina olivat perheiden kanssa tehtävä yhteistyö, Liikkuva varhaiskasvatus -ohjelman eteneminen ja hyvät käytännöt, Piilo-tutkimuksen tulokset ja henkilöstön työhyvinvointi. Koulutuksissa oli mahdollista tutustua muiden toimijoiden hyviin käytäntöihin ja Liikkuvan varhaiskasvatuksen henkilöstön käsikirjaan. Varhaiskasvatusyksiköiden johtajille oli vuonna 2021 suunnattu verkostotapaamisia aamukahvien muodossa seuraavista aiheista: perustehtävien johtaminen, johtajuuden toimenpiteet, osaamisen johtaminen, pedagogiikan johtaminen ja yhteistyö.

OPH:n ohjelmatiimi on johtanut Liikkuvan varhaiskasvatuksen kuntakoordinaattoriverkoston ja kehittäjäverkoston toimintaa ja järjestänyt niille vuosittaisia tapaamisia. Tapaamisten määrät ja osallistujamäärät on kuvattu alla olevassa taulukossa 7. Luvuissa ovat mukana lähi-, etä- ja hybridi -tapaamiset.

Liikkuvan varhaiskasvatuksen kansalliset seminaarit, webinaarit ja verkostotapaamiset 2017–2023								
vuosi	Seminaarit		Webinaarit		Kuntakoordinaattori-tapaamiset ²⁴		Kehittäjäverkoston tapaamiset ²⁵	
	tilaisuuksien määrä	osallistujien määrä	tilaisuuksien määrä	osallistujien määrä	tilaisuuksien määrä	osallistujien määrä	tilaisuuksien määrä	osallistujien määrä
2017	-	-	-	-	1	40	3	120
2018	1	1300 ²⁶	-	-	2	80	4	160
2019	1	120	-	-	1	44	1	44
2020	-	-	4	1255	5	270	3	112
2021	-	-	12	5036	4	188	4	133
2022	1	104	4	1290	4	125	3	136
2023	1	145	1	251	3	95	2	69
yhteensä	4	1669	21	7832	20	842	20	774

Taulukko 7: Liikkuvan varhaiskasvatuksen järjestämät kansalliset seminaarit, webinaarit ja verkostotapaamiset sekä niiden osallistujamäärät vuosina 2017–2023.

Karvin toteuttaman kyselyn (kysely 2, kysymys 7) mukaan varhaiskasvatuksen henkilöstöstä Liikkuvan varhaiskasvatuksen seminaareja ja webinaareja olivat hyödyntäneet ensisijaisesti varhaiskasvatusyksiköiden johtajat. Osittain tätä selittää se, että osa tilaisuuksista oli suunnattu vain johtajille. Webinaa-

²³ Tiedot on saatu Liikkuvan varhaiskasvatuksen OPH:n ohjelmatiimiltä.

²⁴ Kuntakoordinaattorien verkostoon kuului 55 jäsentä vuonna 2023.

²⁵ Kehittäjäverkostoon kuului noin 60 jäsentä vuonna 2023.

²⁶ Osallistujamäärässä ovat mukana Liikkuvan varhaiskasvatuksen, Liikkuvan koulun ja Liikkuvan opiskelun edustajat

reista on tehty Liikkuvan varhaiskasvatuksen verkkosivuille myös tallenteita. Karvin toteuttaman kyselyn (kysely 2, kysymys 7) perusteella varhaiskasvatuksen henkilöstö oli hyödyntänyt tallenteita enemmän kuin livetilaisuuksia. Tallenteita voidaan pitää hyvänä käytänteenä, joka huomioi sen, että varhaiskasvatuksen henkilöstön mahdollisuudet osallistua päiväaikaan livetilaisuuksiin ovat usein vähäiset.

Karvin toteuttamien haastatteluiden perusteella webinaarit, verkkotapaamiset ja webinaaritallenteet havaittiin korona-aikana hyvin toimivaksi ja hyödylliseksi toimintatavaksi. Arviointiaineiston valossa kansallisten tukitoimien siirtäminen verkkoon korona-aikana oli Liikkuvassa varhaiskasvatuksessa onnistunutta. Vuosiin 2020-2021 ajoittuivat myös merkittävät Liikkuvan varhaiskasvatuksen alueellisen hanketoiminnan panostukset, mikä osaltaan nostaa sen merkitystä, että varhaiskasvatuskentän toimijoita on pystytty tukemaan myös poikkeusoloissa.

Valtakunnallisilla kampanjoilla on pyritty edistämään lapsiperheiden liikkumista

OPH:n ohjelmatiimi on järjestänyt arvioinnin kohteena olevalla ajanjaksolla kolmesti valtakunnallisen Arkiseikkailu -kampanjan (2021–2023). Viimeisin kampanja järjestettiin syys-lokakuussa 2023²⁷. Seuraava kampanja järjestetään syksyllä 2024²⁸. Arkiseikkailu on Liikkuva varhaiskasvatus ja Liikkuva perhe -ohjelmien²⁹ yhteinen päiväkodeille ja perheille suunnattu kampanja, jossa tutustutaan yhdessä lähiympäristöön. Tavoitteena on ollut muun muassa kehittää huoltajien kanssa tehtävää yhteistyötä ja kannustaa perheitä liikkumaan yhdessä vapaa-ajallaan. Arkiseikkailusta on suunniteltu vuosittaista kampanjaa (kts. Hentunen yms. 2022).

Kampanjoilla on ollut oma visuaalinen ilme julisteineen ja kampanjahahmoineen. Kampanjoihin liittyvät materiaalit ovat olleet vapaasti saatavilla Liikkuvan varhaiskasvatuksen verkkosivuilla. OPH:n ohjelmatiimi on toteuttanut kampanjoihin sosiaalisen median sisältöjä. Verkkosivuilla oleviin kampanjamateriaaleihin kuuluvat muun muassa lapsille ja perheille suunnattu bingoruudukko ympäristön tutkimiseen, perheille suunnatun viestinnän mallikirjeet, päiväkodin infotaulun valmis ilmoitus ja värityskuvat. Lisäksi sivuilla on tarjottu ideoita kampanjan toteuttamiseksi päiväkodeissa. Osa aineistosta on ollut saatavilla myös ruotsiksi ja englanniksi.

Vuoden 2023 kampanjaan ilmoittautui mukaan 1 369 päiväkotia, 183 perhepäivähoidon tiimiä, 5 neuvolaa sekä 24 perhekeskusta. Yhteensä osallistujia oli 226 eri kunnasta ja kampanja tavoitti noin 100 000 perhettä³⁰. Määrä vastaa lähes viidennestä (18 %) Suomessa asuvista lapsiperheistä³¹.

Myös jo ennen Arkiseikkailu-kampanjoita oli järjestetty Ilo kasvaa liikkuen -ohjelman toimintatapojen levittämiseksi Pihaseikkailu-kampanja ja Varpaat vauhtiin! -kampanja (kts. Hentunen yms. 2022).

Kampanjat kuuluivat varhaiskasvatuksen henkilöstön yleisimmin hyödyntämiin Liikkuvan varhaiskasvatuksen aineistoihin. Karvin toteuttamassa kyselyssä (kysely 2, kysymys 7) selvitettiin, kuinka suuri osa varhaiskasvatuksen henkilöstöstä oli hyödyntänyt kansallisia kampanjoita työssään. Vastaajista (n = 1 945) reilu puolet (55 %) oli hyödyntänyt kampanjoita. Kampanjoita hyödyntäneiltä tiedusteltiin myös, kokivatko he kampanjoiden tukeneen työtään. Lähes yhdeksän kymmenestä vastaajasta (86 %) katsoi kampanjoiden tukeneen työtään. Karvin toteuttamassa kyselyssä (kysely 1, kysymys 5) selvitettiin myös, katsovatko ohjaus- ja koordinaatiotoimijat, että kansalliset kampanjat ovat tukeneet paikallistoimijoiden työtä. Noin puolet vastaajista (n = 92) katsoi, että tuki oli toteutunut erittäin hyvin ja noin neljä kymmenestä, että tuki oli toteutunut hyvin.

27 [Arkiseikkailu – Vardagsäventyr 2023 - Liikkuva varhaiskasvatus](#)

28 [Arkiseikkailu – Vardagsäventyr - Liikkuva varhaiskasvatus](#)

29 [Liikkuva perhe - www.liikkuvaperhe.fi](#) Liikkuva perhe on vuonna 2020 käynnistynyt, perheisiin kohdistuva liikunnallisen elämäntavan toimenpideohjelma. Ohjelmaa koordinoi Suomen Latu ry ja rahoittaa OKM.

30 Lähde: Liikkuvan varhaiskasvatuksen toimintakertomus 2023.

31 Arvio perustuu Tilastokeskuksen vuoden 2022 tietoon lapsiperheiden määrästä, joka oli 552 034.

Liikkumisen olosuhteiden ja edellytysten kehittäminen osana Liikkuvaa varhaiskasvatusta

Myös lasten liikkumisen olosuhteiden ja edellytysten kehittäminen on ollut osa Liikkuvaa varhaiskasvatusta. Olosuhteilla ja edellytyksillä tarkoitetaan esimerkiksi varhaiskasvatuksen tiloja, piha-alueita ja välineitä. Lisäksi niihin on Liikkuvassa varhaiskasvatuksessa kytketty yksiköiden henkilöstön osaamisen kehittäminen ja hyvinvointi.

Likes toteutti vuonna 2019 kartoituksen liikkumisen olosuhteista varhaiskasvatuksessa³². Kyselyssä selvitettiin varhaiskasvatusyksikön piha-alueeseen, lähiympäristöön, sisätiloihin, tilojen käyttöön ja välineisiin liittyviä tietoja. Lisäksi vastaajia (n=510) pyydettiin arvioimaan yksikkönsä liikuntaolosuhteisen riittävyttä ja toimivuutta. Vastauksia saatiin 105 kunnasta. Jokaisesta yksiköstä vastasi yksi henkilö. Pääosa vastaajista (93%) oli kunnallisia varhaiskasvatusyksiköitä. (Livaka 2023)

Suurimmalla osalla (96%) yksiköistä oli käytössään oma piha. Vajaalla kolmanneksella yksiköistä oli pihallaan luonnonmetsää. Yleisimpiä pihan välineitä olivat hiekkalaatikko (99%), keinut (97%) ja yhdistelmäteline (89%). Yleisin käytetty lähiympäristön liikkumisaikapaikka oli metsä- tai luontoretkipaikka (84%). Yleisiä ulkoleikkien välineitä olivat muun muassa autot, mopot, pallot ja hyppynarut (yli 80% vastaajista).

67 prosentilla yksiköistä oli käytössään oma liikuntasali tai erillinen sisäliikuntatila. Yleisimpiä lasten vapaassa käytössä olevia välineitä olivat penkit, pallot, patjat ja hernepussit. Monet sisäliikuntavälineistä olivat tyypillisesti lasten käytössä lasten niitä pyytäessä tai vain ohjatun liikunnan aikana, kuten sählymailat, maalit, vanteet ja ryömintätunnelit.

Vastaajien arviot oman yksikkönsä liikuntaolosuhteista vaihtelivat suhteellisen paljon. Tulosten perusteella eniten kehittämiskohteita oli pihan kiinteän leikkipaikkavälineistön riittävydessä, ulkoikäikäytössä olevien välineiden riittävydessä, sisätilojen toimivuudessa liikkumisen kannalta ja sisätilojen liikuntaolosuhteissa erityistä tukea tarvitsevien lasten kannalta.

Varhaiskasvatuksen henkilöstön työhyvinvointi on mukana Nykytilan arviointien työkalun teemoissa. Lisäksi Liikkuva varhaiskasvatus on toteuttanut ”Liikkumalla työhyvinvointia” -työkirjan³³, jonka tarkoituksena on tukea henkilöstön työhyvinvoinnista keskustelua varhaiskasvatusyksiköissä.

Karvin toteuttamassa kyselyssä (kysely 2, kysymys 12) selvitettiin varhaiskasvatuksen henkilöstön näkemyksiä siitä, missä määrin Liikkuva varhaiskasvatus on vaikuttanut liikkumisen edellytyksiin varhaiskasvatuksen toimipaikoissa. Vastaajia pyydettiin valitsemaan väliltä 1-10 se luku, joka parhaiten kuvasi heistä muutoksen määrää. Luku 1 tarkoitti, etteivät edellytykset olleet kehittyneet lainkaan ja luku 10 sitä, että edellytykset olivat kehittyneet erittäin paljon. Varhaiskasvatusyksiköiden johtajien ja henkilöstön keskiarvot, mediaanit ja keskihajonnat³⁴ on esitetty alla olevassa taulukossa 8.

Vastaajaryhmä	Keskiarvo	Mediaani	Keskihajonta
Varhaiskasvatusyksiköiden johtajat (n = 265)	6,5	7,0	2,1
Varhaiskasvatuksen toimipaikkojen henkilöstö (n = 1 180)	5,7	6,0	2,3

Taulukko 8: Varhaiskasvatuksen henkilöstön arviot Liikkuvan varhaiskasvatuksen muutosvaikutuksesta liikkumisen edellytyksiin varhaiskasvatuksen toimipaikoissa. Asteikko:1-10- 1 = ei kehittynyt lainkaan 10 = kehittynyt paljon.

Varhaiskasvatusyksiköiden johtajien näkemys Liikkuvan varhaiskasvatuksen muutosvaikutuksesta liikkumisen edellytyksiin varhaiskasvatuksen toimipaikoissa oli keskimäärin hieman myönteisempi

32 [Liikkumisen olosuhteet varhaiskasvatusyksiköissä - Liikkuva varhaiskasvatus](#)

33 [Liikkumalla työhyvinvointia -työkirja - Liikkuva varhaiskasvatus](#)

34 Keskihajonta kuvaa sitä, miten suurta vastausten vaihtelu on vastaajien keskuudessa. Mitä pienempi keskihajonta on, sitä yksimielisempiä vastaajat ovat olleet.

kuin toimipaikkojen henkilöstön. Molemmat vastaajaryhmät arvioivat, että Liikkuva varhaiskasvatus on keskimäärin vaikuttanut melko paljon liikkumisen edellytyksiin päiväkodeissa³⁵.

Kansallisessa viestinnässä on panostettu monikanavaisuuteen ja jatkuvaan kehittämiseen

Yksi OPH:n ohjelmatiimin tehtävistä on ollut Liikkuvan varhaiskasvatuksen kansallisen viestinnän toteuttaminen ja kehittäminen. Arviointiaineiston perusteella kansallisella viestinnällä on pyritty tekemään Liikkuvan varhaiskasvatuksen toimintaa yleisesti tunnetuksi sekä tukemaan toimintaa paikallistasolla. Osa viestinnästä on ollut tietyille kohderyhmille, kuten varhaiskasvatuksen henkilöstölle, kohdennettua.

OPH:n ohjelmatiimi teki Liikkuvalle varhaiskasvatukselle omat verkkosivut vuonna 2018. Tätä ennen Ilo kasvaa liikkuen -sivusto oli siirretty Liikkuva koulun alisivustoksi. Sivusto suunniteltiin samankaltaiseksi Liikkuvan koulun sivuston kanssa ja sen keskeinen sisältö oli seuraava:

- yleinen tieto Liikkuva varhaiskasvatus -ohjelmasta
- ilmoittautumislomake ja rekisteri ohjelmaan ilmoittautuneista yksiköistä ja kunnista
- Ideat-osio, jota kautta jaetaan ja levitetään hyviä käytäntöjä ja verkoston palveluja
- Materiaalit-osio, jonne koottiin kaikki vapaasti saatavilla oleva materiaali
- Ajankohtaista/Tarinat-osio tiedotteille, toimitetulle sisällölle ja blogikirjoituksille

Verkkosivujen kävijämäärä oli kasvanut vuosittain ja oli 65 770 vuonna 2023.

Vuonna 2017 luotiin Liikkuvan varhaiskasvatuksen sähköinen uutiskirje. Lisäksi 2018 otettiin käyttöön malli, jossa Liikkuvan varhaiskasvatuksen rekisteröityneille toimijoille lähetettiin uutiskirjeitä Tsemp-piviesti-nimellä. Viesteissä tarjottiin kannustusta ja työkaluja kehitystyöhön sekä muistutettiin ajankohtaisista materiaaleista ja tapahtumista. Kohdennetuista Tsemppiesteistä luovuttiin vuonna 2019 ja tämän jälkeen uutiskirje on ollut samassa muodossa saatavilla kaikille kiinnostuneille. Vuoden 2023 lopulla uutiskirjeellä oli 7 746 tilaajaa. Uutiskirjepalvelun avulla on viestitty myös esimerkiksi Arkiseikkailu -kampanjoiden ajankohtaisista asioista sekä koko Liikkuvat -kokonaisuuden seminaareista ja webinaareista. OPH:n ohjelmatiimi on seurannut uutiskirjeen tilaajamääriä, avattujen uutiskirjeiden määriä sekä niissä olevien linkkien avausmääriä.

Arvioinnin kohteena olevalla ajanjaksolla viestinnän kanavia oli kehitetty monikanavaisen suuntaan. Facebookissa on ollut avoin sivu, jonka ensisijainen kohderyhmä on ollut varhaiskasvatuksen henkilöstö. Avoimen sivun seuraajien määrä kasvoi 116:sta 4440:an vuosina 2018–2023. Lisäksi on ollut suljettu Facebook-ryhmä, jonka tarkoituksena on ollut jakaa ideoita ja kokemuksia lasten liikuttamisesta. Suljetun ryhmän jäsenmäärä kasvoi 2035:sta 11 700:an vuosina 2018–2023. Arviointiaineiston perusteella aktiivisuus ryhmässä on vaihdellut vuosittain, ja ajoittain sisällössä ovat painottuneet yritysten ja kumppaneiden sisällöt.

Vuoden 2020 lopulla Liikkuva varhaiskasvatus avasi YouTube-kanavan. Kanavassa julkaistiin vuonna 2021 videoluentoja ja webinaaritallenteita: suosittuja sisältöjä olivat muun muassa videot motorisen oppimisen vaikeuksien tunnistamisesta ja tutkitusta tiedosta pienten lasten liikkumisesta. Kanavassa julkaistiin myös Piilo-tutkimushankkeessa toteutetut videot lasten ja kasvattajien kokemuksista. Vuonna 2021 käynnistettiin myös Liikkuva varhaiskasvatus -ohjelman esittelyvideoiden toteutus. Videot julkaistiin vuonna 2022. Vuonna 2023 kehittäminen jatkui muun muassa ohjelmapolku-videon julkaisulla. Kanavalla olevia videoita katsottiin 3 767 kertaa vuonna 2022 ja 3 782 kertaa vuonna 2023.

Vuonna 2020 Liikkuvalle varhaiskasvatukselle perustettiin Pinterest-sivusto, mutta se ei saanut merkittävästi seuraajia. Vuonna 2023 perustettu Instagram-sivusto sen sijaan osoittautui toimivaksi.

³⁵ Tulosten tulkinnaassa käytetty asteikko: 1=ei lainkaan 2-3=vähän 4-5=jonkin verran 6-7=melko paljon 8-9=paljon 10=erittäin paljon.

Vuonna 2021 Liikkuvan koulun Twitter/X-tilin sisältöjä laajennettiin kattamaan myös Liikkuvan varhaiskasvatuksen sisältöjä.

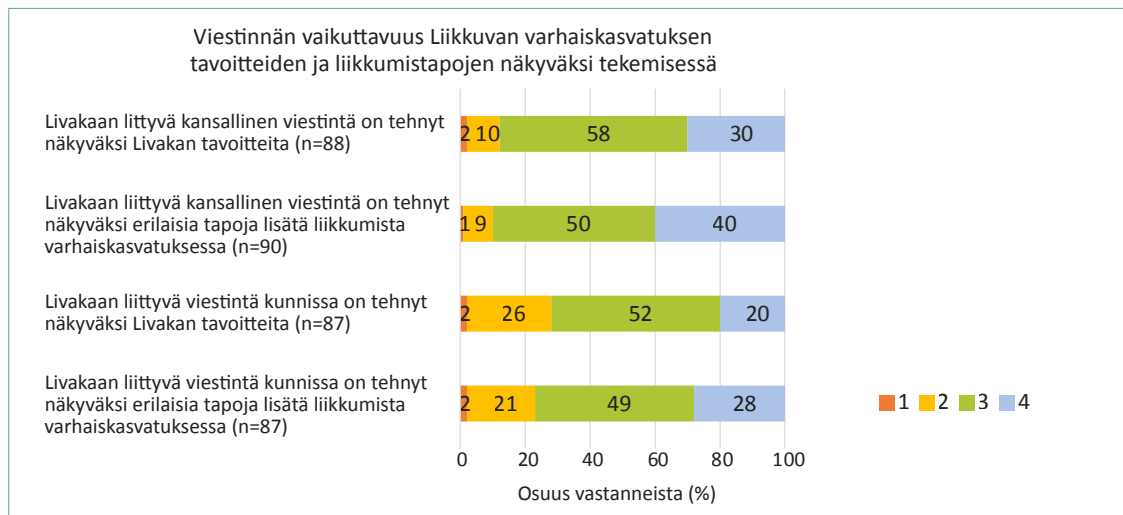
Alla olevassa taulukossa 9 on kuvattu keskeisiä tunnuslukuja Liikkuvan varhaiskasvatuksen viestinnästä vuosina 2018–2023³⁶. Twitterin/X:n osalta luvut koskevat Liikkuvan koulun tiliä, jossa on käsitelty myös Liikkuvan varhaiskasvatuksen sisältöjä.

	Vuosi					
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Kävijöiden määrä verkkosivuilla	14 652	18 707	49 059	60 000	57 000	65 770
Uutiskirjeiden määrä	5	4	6	4	4	6
Seuraajien määrä FB-sivulla	116	866	2 223	3 275	4 085	4 440
Jäsenten määrä suljetussa FB-ryhmässä	2035	4000 >	10 000 >	11 600	11 800	11 700
Seuraajien määrä Twitter/X -tilillä	-	-	-	3 507	3 541	3 413
Seuraajien määrä Pinterest-tilillä	-	-	-	20	22	26
Katsottujen videoiden määrä Youtube-kanavalla	-	-	-	-	3 767	3782
Seuraajien määrä Instagram-tilillä	-	-	-	-	-	1 540

Taulukko 9: Liikkuvan varhaiskasvatuksen viestinnän tunnuslukuja vuosina 2018-2023.

Arviointiaineiston perusteella Liikkuvan varhaiskasvatuksen viestintää on kehitetty systemaattisesti vuosina 2017-2023. Viestinnän toimivuutta ja onnistumista on myös seurattu ja toimintatapoja muokattu seurannan tulosten perusteella.

Ohjaus- ja koordinaatiotoimijat katsoivat viestinnän toteutuneen keskimäärin hyvin Liikkuvassa varhaiskasvatuksessa. Kansallista viestintää koskevat arviot olivat keskimäärin myönteisempiä kuin kunnissa tehtyä viestintää koskevat arviot. Karvin toteuttamassa kyselyssä (kysely 1, kysymys 6) selvitettiin ohjaus- ja koordinaatiotoimijoiden näkemyksiä viestinnän vaikuttavuudesta tavoitteista ja liikkumisen tavoista viestimisessä. Viestintää koskevista väittämistä muodostettiin Viestinnän toteutuminen -tunnusluku, joka oli 3,1³⁷. Vastausjakaumat on kuvattu alla olevassa kuviossa 6.

Kuvio 6: Ohjaus- ja koordinaatiotoimijoiden näkemykset viestinnän vaikuttavuudesta Liikkuvan varhaiskasvatuksen tavoitteiden ja erilaisten liikkumismuotojen näkyväksi tekemisessä. n = 87-90. EOS: 8-11. Asteikko: 1 = toteutunut heikosti 2 = toteutunut jonkin verran 3 = toteutunut hyvin 4 = toteutunut erittäin hyvin.

³⁶ Viestintää koskevat tunnusluvut ja muut tiedot on saatu OPH:n ohjelmatimiltä.

³⁷ Asteikko -1-4.

Kyselyn perusteella kansallista viestintää pidettiin keskimäärin hieman vaikuttavampana kuin kunnissa tehtyä viestintää. Kuntien kohdalla tulokset kertonevat eroista kuntien välillä: yhtäältä lähes kolmannes vastaajista piti erilaisista liikkumistavoista viestimistä kunnissa erittäin hyvin toteutuneena, toisaalta noin viidennes vastaajista katsoi tämän toteutuneen jonkin verran. Kokonaisuutena niiden vastaajien määrä, jotka arvioivat viestinnän vaikuttavuuden toteutuneen heikosti, oli vain muutamia kussakin väittämässä.

3.6. Kansallisten tukimuotojen käyttö ja vaikutukset

Kansalliset tukimateriaalit, tapahtumat ja kampanjat on koettu toimintaa tukeviksi – osaa tukimuodoista ovat hyödyntäneet ensisijaisesti varhaiskasvatusyksiköiden johtajat

OPH:n ohjelmatiimi ja Likes ovat vastanneet Liikkuvassa varhaiskasvatuksessa erilaisten kansallisten tukimuotojen kehittämisestä ja toteuttamisesta. Karvin toteuttamassa kyselyssä (kysely 1, kysymys 5) selvitettiin sitä, miten ohjaus- ja koordinaatiotoimijat arvioivat Liikkuvan varhaiskasvatuksen tuottamia tukimateriaaleja, tapahtumia, kansallisia kampanjoita ja verkostoyhteistyötä. Kaikkiaan arviot olivat hyvin myönteisiä: kaikissa väittämässä vähintään kahdeksan kymmenestä vastaajasta oli pitänyt tukimuotoja hyvin tai erittäin hyvin toteutuneina.

Lisäksi pyydettiin arvioimaan sitä, onko Liikkuvan varhaiskasvatuksen kansallisen koordinaation sijoittaminen OPH:n yhteyteen edistänyt sen kansallisten tavoitteiden saavuttamista sekä sitä, onko Liikkuvan varhaiskasvatuksen kansallinen koordinaation johtanut pysyviin muutoksiin liikunnallista elämäntapaa ohjaavissa säädöksissä, asiakirjoissa, organisaatioissa tai resursseissa. Alla olevassa kuviossa 7 on kuvattu kaikkien vastaajien (n=73-92) jakaumat väittämittäin.

Kuvio 7: Ohjaus- ja koordinaatiotoimijoiden näkemykset Liikkuvan varhaiskasvatuksen kansallisen tuen toteutumisesta. n = 73-91. EOS 7-15. Asteikko: 1 = toteutunut heikosti 2 = toteutunut jonkin verran 3 = toteutunut hyvin 4 = toteutunut erittäin hyvin.

Varhaiskasvatusyksiköiden johtajille ja toimipaikkojen henkilöstölle suunnatussa kyselyssä (kysely 2, kysymys 7) selvitettiin sitä, mitä Liikkuvan varhaiskasvatuksen verkkosivuilla olevia aineistoja he olivat hyödyntäneet työssään ja olivatko vastaajat kokeneet, että kyseisistä aineistoista oli ollut tukea heidän työssään. Jälkimmäinen kysymys oli suunnattu vain niille vastaajille, jotka olivat hyödyntäneet kyseistä aineistoa.

Kaikkien vastaajien tulokset on kuvattu alla olevassa taulukossa 10.

Liikkuva varhaiskasvatuksen verkkosivuilla oleva aineisto	Aineistoa hyödyntäneet: osuus kaikista vastaajista (%) n=1909-1949	Aineiston omaa työtään tukevaksi kokeneet: osuus aineistoa hyödyntäneistä vastaajista (%) n=169-1056
Muut tukimateriaalit (esimerkiksi logoja, julisteita, esitteitä, vinkkikortteja jne.)	57 %	94 %
Kansalliset kampanjat, kuten Arkiseikkailu	55 %	86 %
Käsikirjat (esimerkiksi inklusion käsikirja, henkilöstön käsikirja, johtajan työkirja, pienten askelten ideaopas)	35 %	94 %
Nykytilan arvioinnin työkalu (itsearviointi)	26 %	83 %
Webinaaritallenteet	23 %	96 %
Seuranta -Virveli (itsearviointien raportit)	11 %	88 %
Kansalliset livewebinaarit ja seminaarit	9 %	98 %

Taulukko 10: Varhaiskasvatusyksiköiden johtajien ja toimipaikkojen henkilöstön hyödyntämät Liikkuvan varhaiskasvatuksen verkkosivujen materiaalit ja näkemykset siitä, onko niistä ollut tukea työssä.

Eniten oli hyödynnetty erilaisia muita materiaaleja, kuten julisteita, logoja ja vinkkikortteja (57 % vastaajista). Toiseksi eniten oli hyödynnetty erilaisia kansallisia kampanjoita, kuten perheille ja lapsille suunnattua Arkiseikkailua (55 % vastaajista). Vähiten oli hyödynnetty live-seminaareja ja webinaareja (9 % vastaajista) ja Nykytilan arviointien raportteja Seuranta-Virveli -tietokannassa (11 % vastaajista). Webinaaritallenteita oli hyödyntänyt lähes neljännes vastaajista (23 %) ja Nykytilan arviointien työkalua reilu neljännes (26 %).

Kokonaisuutena vastausten yleislinja oli kahtalainen. Yhtäältä suhteellisen suuri osa vastaajista ei ollut hyödyntänyt monia listattuja aineistoja, sillä niitä hyödyntäneiden osuudet vastaajista vaihtelivat 9-57 prosentin välillä. Toisaalta aineistoja hyödyntäneet vastaajat olivat kokeneet laajalti, että niistä oli ollut hyötyä heidän työssään. **Tulosten perusteella varhaiskasvatuksen henkilöstö oli hyödyntänyt työssään eniten sellaisia materiaaleja, joita oli voitu suoraan käyttää päiväkotien työn arjessa.**

Kun Liikkuva varhaiskasvatus -verkkosivuston tarjoamien aineistojen hyödyntämistä tarkasteltiin vastaajaryhmittäin, varhaiskasvatusyksiköiden johtajien ja toimipaikkojen henkilöstön välillä havaittiin eroja. Johtajat olivat hyödyntäneet kaikkia aineistoja henkilöstöä useammin. Tulokset on kuvattu alla olevassa taulukossa 11.

Liikkuvan varhaiskasvatuksen verkkosivuilla oleva aineisto	Aineistoa hyödyntäneet, osuus yksiköiden johtajista (%) n=308	Aineistoa hyödyntäneet, osuus toimipaikkojen henkilöstöstä (%) n=1669
Muut tukimateriaalit (esimerkiksi logoja, julisteita, esitteitä, vinkkikortteja jne.)	62 %	55 %
Kansalliset kampanjat, kuten Arkiseikkailu	58 %	53 %
Käsikirjat (esimerkiksi inklusion käsikirja, henkilöstön käsikirja, johtajan työkirja, pienten askelten ideaopas)	61 %	30 %
Nykytilan arvioinnin työkalu (itsearviointi)	45 %	22 %
Webinaaritallenteet	37 %	20 %
Seuranta -Virveli (itsearviointien tulokset)	17 %	8 %
Kansalliset livewebinaarit ja seminaarit	18 %	7 %

Taulukko 11: Liikkuvan varhaiskasvatuksen verkkosivuilla olevien materiaalien hyödyntäminen: erot varhaiskasvatusyksiköiden johtajien ja toimipaikkojen henkilöstön välillä.

Arviointiaineiston perusteella on todennäköistä, että varhaiskasvatuksen toimipaikkojen henkilöstö on osallistunut lähinnä paikallisiin Liikkuvan varhaiskasvatuksen tilaisuuksiin, kuten infotilaisuuksiin, koulutuksiin ja valmennuksiin. Tätä voidaan pitää perusteltuna ottaen huomioon Liikkuvalle varhaiskasvatukselle luodun jalkauttamis- ja tukimallin, jossa muun muassa kuntakoordinaattoreilla on kansallinen verkosto ja liikunnan aluejärjestöt ovat vastanneet paikallisesta kouluttamisesta ja verkostoitumisen tuesta.

3.7. Liikkuvan varhaiskasvatuksen kuntakoordinaattorit

Kuntakoordinaattorit työskentelevät yleisimmin varhaiskasvatuksen toimialalla

Kunnilla on ollut mahdollisuus valita haluamansa tavat Liikkuva varhaiskasvatus -toiminnan kuntatasoiselle organisoinnille. Osa kunnista on nimennyt toiminnalle kuntakoordinaattorin tai -koordinaattoreita. Likes selvitti vuonna 2022 kyselyllä Liikkuvan varhaiskasvatuksen kuntakoordinaattorien asemaa ja tehtäviä kunnissa (Turunen yms. 2023)³⁸. Kyselyyn oli vastannut 75 koordinaattoria 69 kunnasta. Vastajat työskentelivät yleisimmin (70 %) kunnan sivistyspalveluissa varhaiskasvatuksen tulosalueella. Loput vastaajista työskentelivät kunnan hyvinvointipalveluissa, liikunta-, vapaa- aika- ja kulttuuripalveluissa tai kasvun ja oppimisen palveluissa.

Likesin kyselyn perusteella Liikkuva varhaiskasvatus -koordinaattorit tekivät koordinoitua työtä yleisimmin yhtenä osana kokonaistyönkuvaansa. Suurin osa (83 %) vastanneista ei koordinoinut muita liikkumista edistäviä ohjelmia kunnassaan Liikkuva varhaiskasvatus -toiminnan lisäksi. Tyypillistä oli myös se, että Liikkuva varhaiskasvatus -toiminnan koordinoinnille ei ollut erikseen määritelty osuutta työajasta.

Kuntakoordinaattoreilla on säännöllisesti kokoontuva kansallinen verkosto

Osana kansallista koordinaatiota OPH:n ohjelmatimi on koordinoinut kuntakoordinaattorien kansallista verkostoa³⁹, johon kuului arvioinnin ajankohtana 55 jäsentä 39 kunnasta. Useista kunnista jäseniä oli enemmän kuin yksi. Verkostossa eivät ole olleet mukana kaikki ne kunnat, joissa on ollut kuntakoordinaattori eli jäsenyys on ollut vapaaehtoista. Kuntakoordinaattorien verkosto kokoontui 20 kertaa kansallisiin tapaamisiin vuosina 2017-2023. Tapaamisten määrä vuosittain vaihteli yhdestä viiteen. Korona-aikana tapaamiset järjestettiin verkossa. Osa tapaamisista oli yhteisiä Liikkuvan koulun ja Liikkuvan opiskelun koordinaattoriverkostojen kanssa.

Kuntakoordinaattorien verkostossa on mukana kokeneita Liikkuva varhaiskasvatus -toimijoita. Karvin toteuttamaan kyselyyn (kysely 1) vastanneista kuntakoordinaattoreista (n=21) 57 prosenttia oli työskennellyt yli 5 vuotta Liikkuvan varhaiskasvatuksen toteuttamisen parissa. 2-5 vuotta oli työskennellyt 29 prosenttia ja alle 2 vuotta 14 prosenttia. On mahdollista, että vastaajajoukossa ovat painottuneet pitkään mukana olleet toimijat. Yleisesti voidaan pitää hyvänä, että verkostossa on mukana sekä kokeneita että uusia toimijoita; näin varmistetaan toisaalta osaamisen karttuminen, toisaalta myös uusien ideoiden esille tuleminen.

Liikkuvan varhaiskasvatuksen tuottamat tukiaineistot sisältävät myös kuntakoordinaattoreille suunnattuja materiaaleja. ”Kuntakoordinaation ideaoppaassa”⁴⁰ annetaan kuntien varhaiskasvatuksesta vastaaville ja varhaiskasvatuksen liikuntaa kunnissa koordinoiville henkilöille ideoita Liikkuvan varhaiskasvatuksen kuntatasoiseen toteuttamiseen. Opas on saatavilla suomeksi ja ruotsiksi. ”Yhteistyöllä liik-

38 https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/793345/Liikkuva%20varhaiskasvatus%20koordinaattorikysely_raportti_final.pdf?sequence=2&isAllowed=y

39 Verkostoon kuuluivat 12/2023 seuraavat kunnat: Alavus, Espoo, Eurajoki, Helsinki, Ikaalinen, Jyväskylä, Kangasala, Karkkila, Kirkkonummi, Kokkola, Kotka, Kouvola, Kuopio, Kurikka, Loviisa, Maalahti, Muonio, Muurame, Mäntsälä, Nurmijärvi, Oulu, Parainen, Parkano, Pello, Pornainen, Porvoo, Raisio, Rauma, Rovaniemi, Sastamala, Savitaipale, Sievi, Sotkamo, Tampere, Tornio, Turku, Vaasa, Vantaa, Ylöjärvi.

40 [Kuntakoordinaation ideaopas - Liikkuva varhaiskasvatus](#)

kuvamat kuntalaiset” -materiaalipaketissa⁴¹ kuvataan Liikkuvat -kokonaisuuteen kuuluvien ohjelmien – mukaan lukien Liikkuva varhaiskasvatus – rooli ja työkalut liikkumisen edistämässä kuntien ja hyvinvointialueiden yhdyspintatyössä. Liikkuvalla varhaiskasvatuksella on kaikkien toimijoiden käyttöön laaditut toiminnan esittelyn diat⁴², joita myös kunnissa voidaan hyödyntää.

Liikkuvan varhaiskasvatuksen verkkosivuilla oleva ideapankki⁴³ sisältää myös esimerkkejä kuntien hyvistä käytänteistä lasten liikkumisen edistämässä. Tarkoitus on, että Liikkuvan varhaiskasvatuksen toteuttajat voivat näin hyödyntää toistensa kehittämistyötä. Esitellyissä toimintamalleissa on muun muassa ideoita ja ohjeita kunnan liikunnan vuosikellon rakentamiseksi varhaiskasvatukseen. Ideapankissa on aineistoja sekä suomeksi että ruotsiksi.

Kuntakoordinaattorit kokevat erityisesti kansalliset tilaisuudet erittäin onnistuneiksi

Kuntakoordinaattorit pitävät kansallista verkostotyötä ja tilaisuuksia onnistuneina tapoina tukea Liikkuvan varhaiskasvatuksen toteuttamista paikallisesti. Karvin toteuttamassa kyselyssä (kysely 1, kysymys 5) selvitettiin ohjaus- ja koordinaatiotoimijoiden näkemyksiä Liikkuvan varhaiskasvatuksen kansallisten tukimuotojen toteuttamisesta. Kyselyyn vastanneista kuntakoordinaattoreista yli puolet (52%) katsoi, että Liikkuvan varhaiskasvatuksen kuntakoordinaattoriverkoston tuoma tuki paikalliselle kehittämistyölle on toteutunut erittäin hyvin, ja 38 prosenttia, että hyvin. 71 prosenttia katsoi, että kansallisten seminaarien, webinaarien ja webinaaritallenteiden tuoma tuki kehittämistyölle on toteutunut erittäin hyvin, ja 29 prosenttia, että hyvin.

Myös Liikkuvan varhaiskasvatuksen tukiaineistot nähdään hyvin toimivina. 57 prosenttia kuntakoordinaattoreista katsoi, että Liikkuvan varhaiskasvatuksen verkkosivuilla olevien materiaalien tuoma tuki paikalliselle kehittämistyölle oli toteutunut erittäin hyvin, ja 33 prosenttia, että hyvin. Yli puolet (55%) kuntakoordinaattoreista katsoi myös, että Arkiseikkailun ja muiden kansallisten kampanjoiden tuoma tuki paikalliselle kehittämistyölle oli toteutunut erittäin hyvin, ja 38 prosenttia, että hyvin.

Kuntien varhaiskasvatuksen johdon ja kuntakoordinaattorien kyselyvastaukset tuovat esille kuntien väliset erot

Karvin toteuttamassa kyselyssä (kysely 1, kysymys 4) selvitettiin ohjaus- ja koordinaatiotoimijoiden näkemyksiä Liikkuvan varhaiskasvatuksen poikkihallinnollisuuden ja verkostomaisuuden toteutumisesta kunnissa ja paikallisesti. Kun tarkasteltiin erikseen kuntien varhaiskasvatuksen johdon ja kuntakoordinaattorien vastauksia, havaittiin, että kyseisten vastaajaryhmien jakaumat viestivät eroista kuntien välillä.

Arviointi antaa viitteitä siitä, että kuntien välillä voi olla merkittäviäkin eroja poikkihallinnollisuudessa ja verkostomaisuudessa osana Liikkuvan varhaiskasvatuksen toteuttamista. Kuntien varhaiskasvatuksen johdon edustajista 25 prosenttia piti Liikkuvan varhaiskasvatuksen poikkihallinnollisuutta kunnissa erittäin hyvin toteutuneena, 39 prosenttia hyvin toteutuneena, 28 prosenttia jonkin verran toteutuneena ja 8 prosenttia heikosti toteutuneena. Kuntakoordinaattorien kohdalla vastaavat luvut olivat 20 prosenttia, 55 prosenttia, 15 prosenttia ja 10 prosenttia. Vastaavantyyppiset jakaumat olivat myös väittämässä, joilla selvitettiin poikkihallinnollisuuden vaikutusta liikkumista edistävien toimintatapojen parantamiseen kunnissa sekä verkostomaisuuden toteutumista Liikkuvassa varhaiskasvatuksessa alueellisesti.

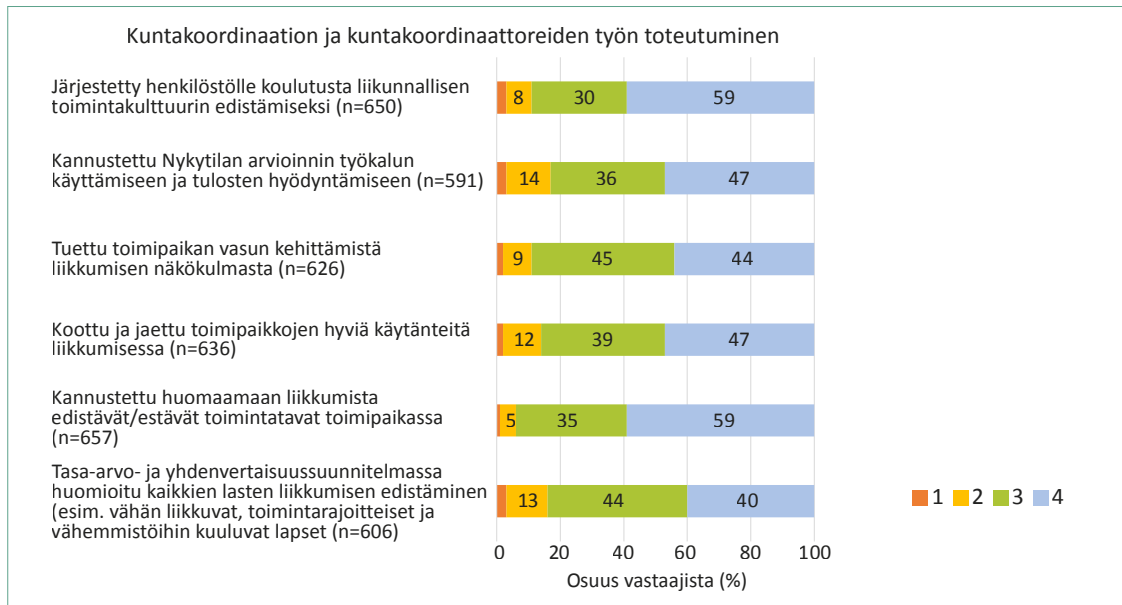
41 [Liikkuvat apuna kuntien ja hyvinvointialueiden yhdyspintatyössä \(liikkuvavarhaiskasvatus.fi\)](#)

42 [PowerPoint Presentation \(liikkuvavarhaiskasvatus.fi\)](#)

43 [Ideapankki - Liikkuva varhaiskasvatus](#)

Kuntakoordinaattorien työtä pidetään onnistuneena – vaikutus on ulottunut myös toiminnan rakenteisiin ja ohjaaviin asiakirjoihin

Karvin toteuttamassa kyselyssä (kysely 2, kysymys 10) selvitettiin varhaiskasvatustyöyksiköiden johtajien ja toimipaikkojen henkilöstön näkemyksiä siitä, miten kuntakoordinaattorien toiminta oli vastaajien kunnissa toteutunut. Kuntakoordinaatiota ja kuntakoordinaattoreiden toimintaa koskevat kysymykset olivat tarjolla niille vastaajille, joiden mukaan heidän kunnassaan toimii kuntakoordinaattori⁴⁴. Näiden vastaajien (n = 680) vastausjakaumat on kuvattu alla olevassa kuviossa 8. EOS-vastausten määrä oli suhteellisen suuri useiden väittämien kohdalla.

Kuvio 8: Varhaiskasvatustyöyksiköiden johtajien ja toimipaikkojen henkilöstön näkemykset Liikkuvan varhaiskasvatuksen kuntakoordinaatiosta ja kuntakoordinaattoreiden toiminnasta. n= 591–657. EOS = 18-89. Asteikko: 1 = täysin eri mieltä 2 = jokseenkin eri mieltä 3 = jokseenkin samaa mieltä 4 = täysin samaa mieltä.

Vastaukset antavat myönteisen kuvan siitä, miten kuntakoordinaatiota ja kuntakoordinaattorien tehtäviä on hoidettu varhaiskasvatuksen henkilöstön näkökulmasta. Kaikissa kohdissa vähintään kahdeksan kymmenestä vastaajasta oli samaa mieltä tai täysin samaa mieltä väittämästä. Eniten vastaajia oli väittämässä, joissa käsiteltiin varhaiskasvatuksen käytännön työtä (hyvät käytänteet, liikkumista edistävät ja estävät tekijät, henkilöstön koulutus). Osassa väittämiä EOS-vastausten määrä oli suhteellisen korkea. Kyse voi olla eroista kuntien koossa ja organisaatorakenteessa ts. kuinka lähellä tai kaukana koordinaattori työskentelee varhaiskasvatuksen arjen toimintaan nähden.

EOS-vastaajien suhteellisen korkea määrä erityisesti Nykytilan arviointien hyödyntämistä koskevassa väittämässä voi viitata esimerkiksi siihen, ettei Nykytilan arvioinnilla ole ollut alkuvaiheen jälkeen keskeistä roolia yksikön toiminnassa tai osa uusista työntekijöistä ei tunne työkalua. Myös toimipaikkojen vasua sekä tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmaa koskevissa väittämässä oli paljon EOS-vastauksia. Ohjaavien dokumenttien ja itsearviointien kanssa työskentely painottuu todennäköisesti enemmän johtajien kuin henkilöstön työssä myös Liikkuvan varhaiskasvatuksen osalta. Karvin toteuttaman paikallisten vasujen toteutumista päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa tarkastelleessa arvioinnissa havaittiin samansuuntaisia tuloksia (Kannel ym. 2023). Arvioinnissa ilmeni, etteivät kaikki varhaiskasvatustyöyksiköiden johtajat tai toimipaikkojen henkilöstö tieneet vasun perusteiden ja paikallisten varhaiskasvatussuunnitelmien päivityksestä.

⁴⁴ Kyselyssä seuloittiin vastaajista ne, joiden kunnassa oli ollut koordinaattori, riippumatta siitä, oliko koordinaattori toiminut kansallisessa verkostossa. Vastaajista (n = 2 007) 36 prosenttia vastasi, että kunnassa toimii koordinaattori ja 9 prosenttia, ettei toimi. Yli puolet (55 %) vastasi, ettei tiedä.

Karvin toteuttamassa kyselyssä (kysely 1, kysymys 5) selvitettiin ohjaus- ja koordinaatiotoimijoiden näkemyksiä siitä, onko OPH:n ohjelmatiimin koordinoiman kuntakoordinaattoreiden verkoston toiminta tukenut paikallista kehittämistyötä. Arviot olivat kokonaisuutena myönteisiä, ja vastaajaryhmäkohtaiset keskiarvot olivat välillä 3,0–3,6 eli vastaajat katsoivat tuen toteutuneen keskimäärin hyvin tai erittäin hyvin. Kaikista vastaajista (n=91) lähes puolet katsoi, että kuntakoordinaattoriverkoston työn tuki paikallistoimijoille oli toteutunut erittäin hyvin ja neljä kymmenestä katsoi, että tuki oli toteutunut hyvin.

Kuntakoordinaattorien työ on myös johtanut rakenteellisiin muutoksiin, jotka edistävät liikumista varhaiskasvatuksessa. Karvin toteuttamassa kyselyssä (kysely 1, kysymys 5) selvitettiin ohjaus- ja koordinaatiotoimijoiden näkemyksiä siitä, onko Liikkuvan varhaiskasvatuksen koordinointi kunnissa johtanut muutoksiin liikunnallista elämäntapaa ohjaavissa säädöksissä ja asiakirjoissa, organisaatioissa tai resursseissa. Vastaajista (n = 86) lähes kolmannes katsoi, että tämä oli toteutunut hyvin ja lähes kuusi kymmenestä erittäin hyvin.

3.8. Yhteistyö lasten huoltajien ja perheiden kanssa

Liikkuvassa varhaiskasvatuksessa on huomioitu myös yhteistyö lasten huoltajien kanssa

Yksi Liikkuvan varhaiskasvatuksen tavoitteista ja toimintamalleista on ollut lasten huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön kehittäminen lasten liikkumisen edistämiseksi. Liikunnan aluejärjestöjen paikallisesta tukitoiminnasta osa on kohdistunut päiväkotien vanhempainiltojen kehittämiseen yhdessä varhaiskasvatuksen henkilöstön kanssa. Esimerkiksi vuosina 2017-2020 toteutetussa liikunnan aluejärjestöjen ensimmäisessä yhteishankkeessa järjestettiin yhteensä 63 liikkumisteemaista päiväkotien vanhempainiltaa kuuden eri aluejärjestön alueilla⁴⁵. Koronapandemian vuoksi kaikkia suunniteltuja liikkumisteemaisia vanhempainiltoja ei voitu järjestää aiotusti. Osa lähitapaamisista korvattiin verkkotilaisuuksilla.

Liikkuvassa varhaiskasvatuksessa on tuotettu monipuolista ja kohderyhmälähtöistä tukiaineistoa perheiden kannustamiseksi liikkumaan ja tukemaan lapsiaan liikkumisessa. Verkkosivuilla olevaan tukiaineistoon kuuluu varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suosituksia esittelevä vanhempainiltamateriaali päiväkodeille⁴⁶. Materiaalissa on kuvattu runsaasti erilaisia konkreettisia tapoja ja ideoita siitä, miten huoltajat voivat kannustaa lasta liikkumaan ja nivoa liikumista perheen päivittäiseen yhdessäoloon. Materiaalissa myös kannustetaan vanhempia esimerkiksi välttämään liiallista turvallisuushakuisuutta lasten liikkumisessa ja etsimään aktiivisesti tukea lapsilleen, jos heillä on vaikeuksia motoristen taitojen kehityksessä ja liikkumisessa.

Karvin toteuttamassa kyselyssä (kysely 2, kysymys 17) selvitettiin sitä, missä määrin varhaiskasvatustyksiköiden johtajat ja toimipaikkojen henkilöstö arvioivat Liikkuvan varhaiskasvatuksen muuttaneen huoltajien asenteita ja suhtautumista lasten liikkumista kohtaan myönteisemmäksi. Vastausjakaumat on kuvattu alla olevassa taulukossa 12.

45 Ensimmäisen hankkeen toiminnan painopiste oli Liikkuva varhaiskasvatus -toiminnan käynnistämiseen liittyvien tilaisuuksien järjestämisessä sekä varhaiskasvatuksen henkilöstön koulutuksissa ja valmennuksissa, mikä selittää sitä, ettei vanhempainiltojen määrä kokonaisuutena ollut kovin suuri. Liikunnan aluejärjestöt myös tulivat hankkeeseen mukaan vaihteittain, mikä selittää eroja alueiden välillä.

46 [Vanhempainiltamateriaali varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suosituksista - Liikkuva varhaiskasvatus](#)

Vanhempien/hooltajien lasten liikkumiseen liittyvien asenteiden ja suhtautumisen muuttuminen myönteisemmäksi Liikkuva varhaiskasvatus -toiminnan myötä	Osuus vastaajista (%) n=1984
Ei muuttunut lainkaan	5
Muuttunut jonkin verran	31
Muuttunut paljon	9
Muuttunut erittäin paljon	1
En osaa sanoa	54

Taulukko 12: Varhaiskasvatuksen henkilöstön näkemykset: vanhempien ja hooltajien lasten liikkumiseen liittyvien asenteiden ja suhtautumisen muuttuminen myönteisemmäksi Liikkuvan varhaiskasvatuksen myötä. n=1984.

Varhaiskasvatuksen henkilöstö koki haastavana arvioida Liikkuvan varhaiskasvatuksen vaikutuksia vanhempien ja hooltajien asenteisiin ja suhtautumiseen. Yli puolet (54%) vastaajista antoi EOS-vastauksen. Vaikutuksia arvioineista vastaajista pääosa katsoi, että vaikutusta oli ollut jonkin verran. EOS-vastauksen korkea määrä voi selittää monet tekijät. Arvioinnin asiantuntijaryhmässä tuli esille, että varhaiskasvatuksen henkilöstö voi kokea hankalaksi ottaa lasten liikkumisen ja perheen terveystotumukset puheeksi vanhempien ja hooltajien kanssa.

Myös korona-aikana vähentynyt yhteistyö hooltajien kanssa on voinut vaikuttaa siihen, kuinka paljon varhaiskasvatuksen henkilöstöllä tietoa ja kokemusta heidän liikkumisasenteistaan ja niiden kehittymisestä Liikkuvan varhaiskasvatuksen toteuttamisaikana. **Arvioinnin asiantuntijaryhmässä tuli esille, että yhteistyö vanhempien ja hooltajien kanssa vaatii lisätoimia Liikkuvasssa varhaiskasvatuksessa.**

Lasten liikkumista on edistetty perheiden liikkumisen tuen avulla

Liikkuva varhaiskasvatus on yhdessä Liikkuva perhe -ohjelman kanssa kehittänyt työkaluja ja toimintamalleja, joilla voidaan edistää lasten liikkumista perheitä tukemalla. Ohjelmat ovat toteuttaneet yhdessä Liikkumisen puheeksi ottamisen -työkalun⁴⁷, jossa on varhaiskasvatuksen henkilöstölle vinkkejä liikkumisen puheeksi ottamiseen perheiden kanssa.

Liikkuva varhaiskasvatus ja Liikkuva perhe ovat myös toteuttaneet vuosina 2021-2023 kolme lapsiperheille suunnattua Arkiseikkailu -kampanjaa. Kampanjoita ja niiden laajuutta on kuvattu tarkemmin raportin luvussa 3.5.

3.9. Liikkuvan varhaiskasvatuksen organisoinnin toimivuus

Koordinoinnin ja jalkauttamisen malli on itsessään yksi toiminnan tuloksista

Kansallinen koordinaatio ja tuki paikallistoimijoille oli toteutunut keskimäärin hyvin Liikkuvasssa varhaiskasvatuksessa. Karvin toteuttamassa kyselyssä (kysely 1, kysymys 5) selvitettiin ohjaus- ja koordinaatiotoimijoiden näkemyksiä OPH:n ohjelmatiimin ja muun kansallisen tuen, kuten liikunnan aluejärjestöjen toiminnan, toteutumisesta Liikkuvasssa varhaiskasvatuksessa. Useista tukimuotoja koskevista väittämistä muodostettiin Koordinaation ja tuen toteutuminen -tunnusluku, joka oli 3,3⁴⁸.

Karvin toteuttamassa kyselyssä (kysely 1, kysymys 13) selvitettiin avoimella kysymyksellä sitä, mitä kahta asiaa ohjaus- ja koordinaatiotoimijat pitävät Liikkuvan varhaiskasvatuksen keskeisinä kansallisina vaikutuksina. Osassa vastauksia havaintoja oli enemmän kuin kaksi ja ne kaikki on luokiteltu erikseen. Tulokset on kuvattu alla olevassa taulukossa 13.

47 [Puheeksi-ottaminen-liikkuva-varhaiskasvatus-A4.pdf \(liikkuvarhaiskasvatus.fi\)](#)

48 Asteikko 1 = toteutunut heikosti 2 = toteutunut jonkin verran 3 = toteutunut hyvin 4 = toteutunut erittäin hyvin.

Liikkuvan varhaiskasvatuksen keskeiset kansalliset vaikutukset	osuus havainnoista (%) n = 179
Tietoisuuden lisääntyminen varhaiskasvatusikäisten liikkumisen suosituksista, merkityksestä ja tavoista	35
Systemaattinen kehittämistyö ja koordinointi	13
Varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin kehittyminen liikkumista tukevaksi	11
Varhaiskasvatusikäisiä koskevan tutkimus- ja arviointitiedon menetelmien ja määrän kehittyminen	8
Verkostoitumisen kehittyminen ja verkostoitumisen tuoma tuki	8
Materiaalien, koulutuksen ja kampanjoiden tuoma tuki kehittämistyölle	8
Varhaiskasvatusikäisten liikkumisen näkyvyyden/julkisuuden lisääntyminen	6
Liikkumisen lisääntyminen	5
Tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyvät vaikutukset	3
Muut vaikutukset	3

Taulukko 13: Ohjaus- ja koordinaatiotoimijoiden näkemykset Liikkuvan varhaiskasvatuksen keskeisistä kansallisista vaikutuksista. n = 179. Vastaajien määrä: 78.

Vastausten perusteella Liikkuvan varhaiskasvatuksen kansallisen koordinaation ja jalkauttamisen malli monine toimintoineen on itsessään toiminnan keskeinen tulos. Monet vastaajien (n = 78) kuvamista vaikutuksista liittyvät koordinaation ja tuen rooliin kehittämistyön mahdollistajina. Näihin vaikutuksiin voidaan lukea Liikkuvan varhaiskasvatuksen systemaattinen kehittämistyö ja koordinointi, tutkimus- ja arviointitiedon menetelmien ja määrän kehittyminen, verkostoitumisen tuki, materiaalien, koulutusten ja kampanjoiden tuoma tuki kehittämistyölle sekä varhaiskasvatusikäisten liikkumisen näkyvyyden lisääntyminen. Kokonaisuutena nämä tekijät edustavat lähes puolta vastaajien esille nostamista vaikutuksista. Liikkumisen lisääntyminen itsessään näkyy tuloksissa melko vähän. On mahdollista, että liikkumista itsessään ei nähdä vielä tuloksena tai vaikutuksena, vaan niiden avulla syntyvänä vaikuttavuutena (kts. myös luku 8).

4

Liikkuva varhaiskasvatus-
toiminnan valtionohjaus
ja rahoitus

4

Liikkuva varhaiskasvatus -toiminnan valtionohjaus ja rahoitus

Tässä pääluvussa käsitellään Liikkuvan varhaiskasvatuksen valtionohjausta ja rahoitusta. Pääluvussa vastataan arviointikysymyksiin siitä, miten OKM on ohjannut toimintaa ja miten toimintaa on rahoitettu.

KESKEISET HAVAINNOT JA JOHTOPÄÄTÖKSET

- Ajanjaksolla 2017–2023 Liikkuvan varhaiskasvatuksen valtionohjaus on rakenteiden (asema politiikkatoimien kentässä, rahoitusohjaus, koordinointi OPH:n yhteydessä) tasolla vahvistunut. Toiminta on osa laajempaa kansallista liikunnallisen elämäntavan edistämisen ohjausta ja politiikkatoimia.
- Keskeisiä valtionohjauksen muotoja ovat olleet toiminnan tavoitteiden kansallinen asettaminen ja rahoitusohjaus. Liikkuvassa varhaiskasvatuksessa on vuodesta 2017 lähtien sovellettu samankaltaisia valtion rahoitusohjauksen muotoja kuin esimerkiksi Liikkuvassa koulussa.
- Liikkuvan varhaiskasvatuksen kansalliseen ja alueelliseen ohjaukseen ja päätöksentekoon on osallistunut useita toimijoita, kuten OKM, OPH:n ohjelmatiimi, aluehallintovirastot ja Liikkuvan varhaiskasvatuksen työjaosto.
- Rahoitusohjauksessa on tehty yhteistyötä eri toimijoiden välillä, esimerkiksi OPH:n ohjelmatiimi on osallistunut paikallisavustusten hakuilmoitusten laadintaan aluehallintovirastojen kanssa.
- Liikkuvan varhaiskasvatuksen verkostoilla on ollut myös ohjauksellinen ulottuvuus, koska OPH:n ohjelmatiimi johtaa niiden toimintaa. Liikkuvassa varhaiskasvatuksessa on useita asiantuntijaryhmiä ja verkostoja, jotka tapaavat säännöllisesti ja osallistuvat Liikkuvan varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja toteuttamiseen.
- Liikkuvassa varhaiskasvatuksessa olisi hyvä tehdä kokonaisarvio siitä, kuinka paljon kansallisen koordinaation resursseja nykyisellään kohdistuu asiantuntijaryhmien ja verkostojen toimintaan, ja onko niillä osin päällekkäisiä tehtäviä tai toimijoita.

4.1. Liikkuvan varhaiskasvatuksen ohjaus

Liikunnallisen elämäntavan politiikkatoimien ohjausta on yhtenäistetty viime vuosina

Liikunnallisen elämäntavan kansallisilla ohjelmilla oli vuosina 2012–2020 Liikkuva koulu -ohjelman ohjausryhmä. Liikkuva koulu -ohjausryhmässä ohjattiin kyseisellä ajanjaksolla varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen liikunnallisen elämäntavan kansallisia ohjelmia.

Ohjausryhmän alaisuuteen nimettiin vuonna 2017 Liikkuvan varhaiskasvatuksen työjaosto, kun Liikkuva varhaiskasvatus siirtyi Likesin hallinnoitavaksi. Aikaisemmin työjaostoa vastaava ryhmä oli toiminut Liikkuvan varhaiskasvatuksen pääsuunnitteluryhmänä. Liikkuvan varhaiskasvatuksen työjaostoon nimettiin 11 jäsentä ja se kokoontui noin neljä kertaa vuodessa.

Pääministeri Marinin hallituksen kaudella liikunnallisen elämäntavan kansallisten toimintaohjelmien ohjausta pyrittiin yhtenäistämään. Liikunnallisen elämäntavan kansallisten ohjelmien vahvistamista oli pohjustettu jo vuonna 2018 julkistetussa Valtioneuvoston liikuntapoliittisessa selonteossa (VN 2018).

Koko Liikkuvat -kokonaisuudella oli ajanjaksolla 1.10.2020-30.4.2023 OKM:n asettama kansallinen ohjausryhmä, joka kokoontui joitakin kertoja vuodessa. Ohjausryhmän asettaminen oli osa Marinin hallituksen hallitusohjelman toimeenpanoa. Ohjausryhmän puheenjohtaja oli OKM:stä. OKM:n virkahenkilöt ja Liikkuvat ohjelmien työntekijät toimivat ryhmässä sihteereinä ja asiantuntijoina.

Tämän ohella Liikkuvan varhaiskasvatuksen oma työjaosto jatkoi toimintaansa. OKM ei enää tässä vaiheessa nimennyt työjaostoa, vaan OPH:n ohjelmatiimi kokosi sen. Työjaoston tehtävänä on ollut toimia neuvoo antavana asiantuntijaryhmänä, eikä se ole tehnyt varsinaisia päätöksiä Liikkuvan varhaiskasvatuksen rahoituksesta tai operatiivisesta toiminnasta.

Liikkuvat-ohjausryhmän asettamisen yhteydessä vuonna 2020 kaikille eri väestöryhmiä koskeville ohjelmille yhteisiksi tavoitteiksi määriteltiin seuraavat toimenpiteet:

1. toimenpiteiden ja viestinnän kokonaiskoordinaatio
2. valtionavustuksin rahoitettujen hankkeiden tuki- ja kehittämistoimet
3. rahoitettujen hankkeiden sekä muiden toimenpiteiden seuranta
4. ohjelmien yhteistyöverkostojen luonti ja aktivointi sekä toimenpiteet paikallisten toimijoiden tukena sekä
5. ohjelmien vaikuttavuuden säännöllinen arviointi.

Lisäksi OKM:n asettamiskirjeessä todettiin, että ohjelmien toteutuksen vaikuttavuutta arvioidaan rahoitettujen toimenpiteiden ja kohderyhmien liikuntakäyttäytymistä kuvaavien indikaattorien perusteella.

Liikkuvat-ohjausryhmän tehtävät olivat seuraavat:

1. Ohjata, koordinoida ja yhteen sovittaa Liikkuvat-ohjelmien työtä.
2. Varmistaa, että hallitusohjelman ja Liikuntapoliittisen selonteon Liikkuvat- ohjelmien työhön liittyvät kirjaukset toteutuvat.
3. Analysoida ja tunnistaa Liikkuvat-ohjelmien työssä ilmeneviä mahdollisuuksia ja haasteita väestön liikunnallisen aktiivisuuden edistämiseksi sekä löytää niihin ratkaisuja. Erityistä huomiota kiinnitetään poikkihallinnollisiin näkökulmiin.
4. Seurata ja arvioida Liikkuvat-ohjelmien toiminnan toteutumista ja vaikuttavuutta väestön liikunnan edistämiseksi.

Lisäksi keskeisenä tavoitteena oli kuvata selkeämmin toiminnan vaikutuksia yhdenmukaistamalla osakokonaisuuksien tavoitteet vuoden 2023 aikana siten, että niille on tietolähteet ja toiminnan tuloksellisuutta voidaan arvioida.

Liikkuvat -kokonaisuudelle ja sen ohjaukselle asetettuja tavoitteita voidaan pitää kunnianhimoisina muun muassa siksi, että liikunnallisen elämäntavan toimenpiteet määriteltiin selkeästi kattamaan kaikki väestöryhmät. Tätä voidaan pitää perusteltuna, koska liikunnallisen elämäntavan edistämisestä kansallisena, vaihteittain laajennettuna toimintana on kokemusta jo 2010-luvun alusta lähtien.

Kansallinen tavoitteiden asettaminen ja rahoitusohjaus ovat olleet keskeisiä Liikkuvan varhaiskasvatuksen valtionohjauksen muotoja

Viime kädessä Liikkuvan varhaiskasvatuksen toteuttaminen on perustunut Liikuntalakiin (309/2015) ja kulloinkin voimassa olevan hallitusohjelman kirjauksiin liikunnallisen elämäntavan edistämisestä väestöryhmien piirissä. OKM:n ohjausrooli voidaankin nähdä kahtalaisena: yhtäältä OKM:llä on liikun-

nasta, koulutuksesta ja varhaiskasvatuksesta vastaavana ministeriönä yleinen ohjaustehtävä kaikkien liikkunnallisen elämäntavan toimenpiteiden osalta, toisaalta sillä on ollut Liikkuvassa varhaiskasvatuksessa myös yksityiskohtaisempi ohjaava rooli kansallisten valtionavustusten myöntäjänä ja avustusten käytön seuraajana.

Liikkuvan varhaiskasvatuksen työjaosto on käsitellyt myös toiminnan tavoitteita ja päämääriä arvioinnin kohteena olevalla ajanjaksolla. Haastatteluissa tuli esille, että vuonna 2023 ohjelman yksityiskohtaisemmat tavoitteet ja päämäärät tarkistettiin osana vuoden 2024 toimintasuunnitelman valmistelua työjaostossa.

Liikkuvan varhaiskasvatuksen valtionohjauksen keskeinen mekanismi on ollut rahoitusohjaus. Rahoitusta on kohdennettu toiminnan koordinaatioon ja seurantaan, sekä kansallisesti että alueellisesti. Lisäksi rahoitusta on ohjattu Liikkuvan varhaiskasvatuksen paikalliseen toteuttamiseen kunnissa. Rahoituskriteereillä on ohjattu toiminnan suunnittelua ja sisältöjä eri tasoilla. Lisäksi päätöksillä rahoituksen saajista on ohjattu Liikkuvan varhaiskasvatuksen koordinaatio- ja tukiverkoston muodostumista. Yksi merkittävistä päätöksistä on ollut liikunnan aluejärjestöjen tukeminen valtionavustuksilla siten, että ne ovat voineet toteuttaa koulutuksia ja valmennuksia varhaiskasvatuksen henkilöstön osaamisen kehittämiseksi.

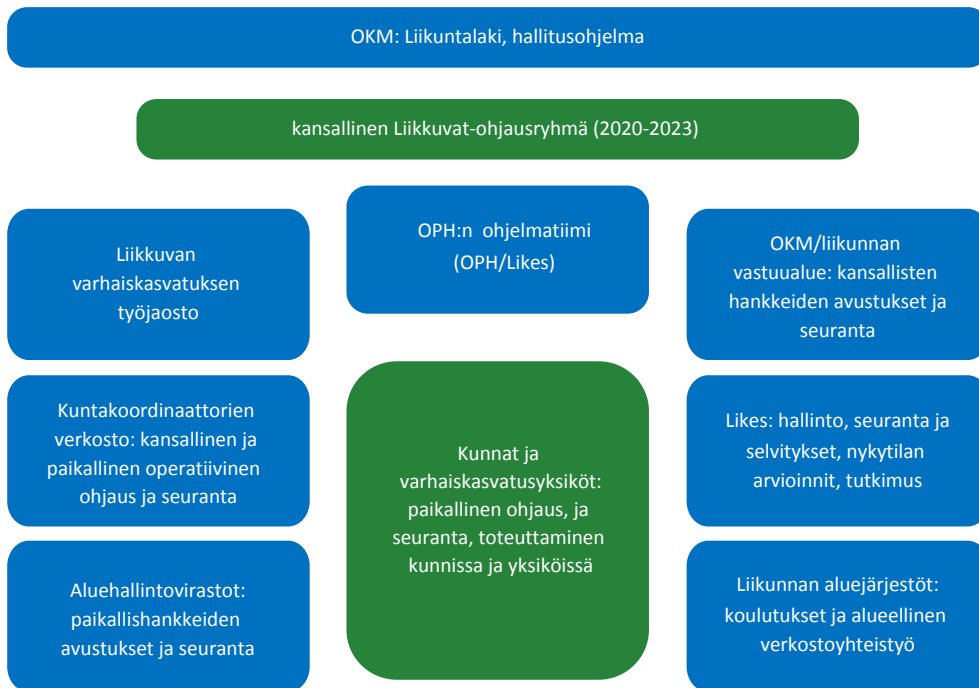
Päätökset koordinaation, seurannan ja kansallisten hankkeiden rahoituksesta on tehty OKM:ssä liikunnan vastuualueella. Varhaiskasvatuksen sektorin virkahenkilöitä on haastatteluiden perusteella konsultoitu tarvittaessa, mutta he eivät ole osallistuneet varsinaiseen rahoituspäätösten tekemiseen. Kansallisesta rahoituksesta vastaava OKM:n virkahenkilö on ollut mukana asiantuntijajäsenenä Liikkuvat-kokonaisuuden ohjausryhmässä ja tarvittaessa vierailijana Liikkuvan varhaiskasvatuksen työjaostossa.

Myös OPH:n ohjelmatiimiä ja liikunnan aluejärjestöjen henkilöstöä voidaan pitää ohjaustoimijoina, joskin operatiivisemmassa muodossa kuin OKM:n virkahenkilöitä. Karvin tekemien haastatteluiden perusteella Liikkuvan varhaiskasvatuksen johtava asiantuntija on tehnyt päätökset muun muassa kansallisten kampanjoiden käynnistämisestä yhdessä Liikkuvan perheen edustajien kanssa, mitä voidaan pitää merkittävänä sisältöohjauksena suhteessa Liikkuvan varhaiskasvatuksen paikallistoimijoihin. Samalla tavoin liikunnan aluejärjestöjen paikallinen tukirooli on ollut osin ohjauksellinen, koska yksi tavoitteista on ollut uusien kuntien ja toimipaikkojen saaminen mukaan Liikkuvaan varhaiskasvatukseen.

Karvin tekemien haastatteluiden perusteella ohjaustoimijat ovat tehneet yhteistyötä keskeisten asioiden valmistelussa. Likes on tehnyt vuosittain OKM:lle hakemuksen koordinaatio- ja seurantarahoituksesta yhteistyössä OPH:n ohjelmatiimin kanssa. Hakemuksessa on kuvattu muun muassa vuosittaiset seurannan menettelyt, joista Likes on vastannut.

OPH:n ohjelmatiimi on osallistunut aluehallintovirastojen jakamien valtionavustusten hakukriteerien laadintaan ja siten ollut mukana rahoitusohjauksessa. Myös Liikkuvan varhaiskasvatuksen työjaoston jäsenet ovat kommentoineet hakuilmoituksia. Työjaostossa on ollut mukana aluehallintovirastojen edustaja, jolla on ollut suora yhteys alueellisesti toteutettujen hankkeiden rahoitukseen ja seurantaan.

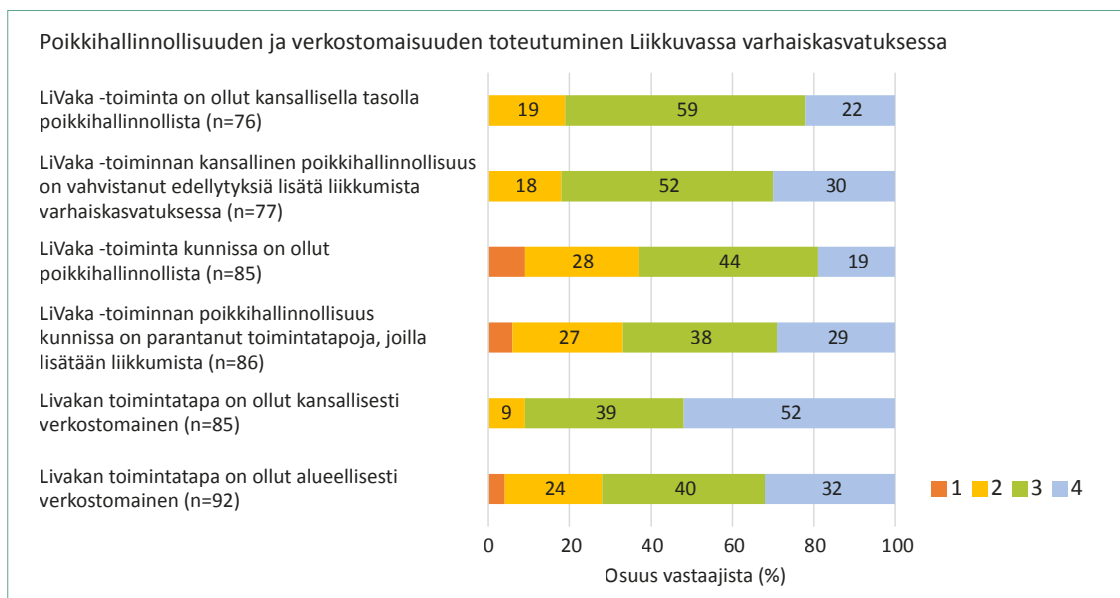
Kuten edellä kuvatusa käy ilmi, Liikkuva varhaiskasvatus -toiminnan ohjaus ja päätöksenteko on ollut monitahoista. Alla olevassa kuviossa 9 on kuvattu kaikki ne toimijat, jotka arvioinnissa tunnistettiin toimijoiksi Liikkuvan varhaiskasvatuksen ohjauksessa ja päätöksenteossa.

Kuvio 9: Ohjauksen ja päätöksenteon toimijat Liikkuvassa varhaiskasvatuksessa.

Liikkuva varhaiskasvatus on onnistunut poikkihallinnollisuudessa ja verkostomaisuudessa keskimäärin hyvin – alueellisesti tilanne on kuitenkin ollut vaihteleva

Poikkihallinnollisuus oli asetettu yhdeksi kaikille liikunnallisen elämäntavan kansallisille toimenpidekokonaisuuksille yhteiseksi tavoitteeksi. Karvin toteuttamassa kyselyssä (kysely 1, kysymys 4) selvitettiin ohjaus- ja koordinaatiotoimijoiden näkemyksiä siitä, miten poikkihallinnollisuus oli toteutunut Liikkuvassa varhaiskasvatuksessa kansallisella tasolla ja alueellisesti. Kokonaisuutena kaikkien väittämien kohdalla yli puolet vastaajista katsoi, että poikkihallinnollisuus oli toteutunut vähintään hyvin, myös vaikutusten osalta. Vastausjakaumat on esitetty alla olevassa kuviossa 10.

Kuvio 10: Ohjaus- ja koordinaatiotoimijoiden näkemykset poikkihallinnollisuuden ja verkostomaisuuden toteutumisesta Liikkuvassa varhaiskasvatuksessa. n = 76-92. EOS = 12-22. Asteikko: 1 = toteutunut heikosti 2 = toteutunut jonkin verran 3 = toteutunut hyvin 4 = toteutunut erittäin hyvin.

Tulosten perusteella poikkihallinnollisuuden toteutuminen on ollut kunnissa vaihtelevampaa kuin kansallisesti. Kansallista tasoa koskevat arviot olivat kaikkiaan hieman kuntatasoa myönteisempiä. Kansallista tasoa koskevien väittämien keskiarvot olivat 3,0 ja 3,1 ja vastaavasti kuntatasoa koskevien väittämien 2,7 ja 2,9. Kuntatasoa koskevissa väittämissä noin kolmannes vastaajista katsoi, että poikkihallinnollisuus vaikutuksineen oli toteutunut jonkin verran tai heikosti. EOS-vastausten määrä oli korkea etenkin kansallisen tason poikkihallinnollisuutta koskevissa väittämissä.

Keskiarvoja tarkasteltaessa muutamien vastaajaryhmien välillä oli merkittäviä eroja. Keskimäärin myönteisimmin kansallisen tason poikkihallinnollisuuden toteutumista arvioivat kansalliset ohjaustoimijat ja kehittäjäverkoston jäsenet, heikoimmaksi sen arvioivat liikunnan aluejärjestöjen ja aluehallintovirastojen henkilöstö. Kun tarkasteltiin väittämää, jossa arvioitiin kansallisen poikkihallinnollisuuden vaikutusta edellytyksiin lisätä liikkumista varhaiskasvatuksessa, parhaiten tämän katsoivat toteutuneen kansalliset ohjaustoimijat (n = 7) (ka 3,7) ja heikoiten aluehallintovirastojen henkilöstö (n = 5) (ka 2,8).

Poikkihallinnollisuuden vähäisyys ja vaihtelu kunnissa tulee esille myös Nykytilan arvioinneissa. Keskimäärin viidennes arvioinnin vuosina 2018–2024 tehneistä varhaiskasvatuksen toimipaikoista katsoi, että kunnan eri hallintokuntien (opetus-, nuoriso-, liikunta sekä tekninen toimi) kanssa tehdään yhteistyötä liikkumisen edistämiseksi.⁴⁹ Toisaalta arvioinnissa ei tullut erityisesti esille, että poikkihallinnollisuuden vaihtelu kunnissa olisi muodostanut toiminnalle merkittäviä haittoja.

Liikkuvassa varhaiskasvatuksessa on painotettu verkostomaista toimintatapaa ja yleensä verkostoitumista toiminnan organisoinnin muotona. Erityisesti kansallinen verkostomaisuus oli toteutunut hyvin tai erittäin hyvin. Kuten luvussa 3.2. on kuvattu, on Liikkuvalla varhaiskasvatuksella useita kansallisia verkostorakenteita, joita OPH:n ohjelmatiimi johtaa ja koordinoi.

Karvin toteuttamassa kyselyssä (kysely 1, kysymys 4) selvitettiin ohjaus- ja koordinaatiotoimijoiden näkemyksiä siitä, miten verkostomaisuus yleisenä Liikkuvan varhaiskasvatuksen toteuttamisperiaatteena oli toteutunut kansallisesti ja alueellisesti.

Vastaajat (n=85 ja 92) arvioivat verkostomaisuuden toteutuneen keskimäärin paremmin kansallisesti kuin alueellisesti, joskin myös alueellista verkostoitumista koskevassa väittämässä vastaajaryhmäkohtaiset keskiarvot olivat tasolla ”toteutunut hyvin”. Kansallista verkostomaisuutta koskevassa väittämässä vastaajaryhmien keskiarvot olivat välillä 3,2–3,9 ja alueellista verkostomaisuutta koskevissa väittämissä välillä 2,8–3,2. Kaikissa vastaajaryhmissä oli melko paljon vaihtelua vastaajien keskuudessa, mikä kertonee ainakin alueellisista eroista verkostomaisuudessa onnistumisessa. Onnistunut ja vaikuttava kansallinen verkostomaisuus tuli esille myös muussa arviointiaineistossa, kuten Karvin toteuttamissa haastatteluissa ja asiantuntijaryhmän keskusteluissa.

Paikallisen verkostomaisuuden vaihtelu näkyy myös Nykytilan arvioinneissa. Vuosina 2018–2022 arvioinnin tehneistä toimipaikoista keskimäärin noin viidennes arvioi, että paikallisten toimijoiden (muun muassa liikuntaseurat, järjestöt, yritykset) tehdään yhteistyötä. Vuosina 2023–2024 yhteistyötä tehneiden toimipaikkojen osuus oli kuitenkin yli 40 prosenttia, mikä voi kertoa siitä, että paikallinen verkostomaisuus on kehittynyt. Vuosina 2018–2024 arvioinnin tehneistä toimipaikoista noin neljännes raportoi osallistuvansa liikkumista edistäviin alueellisiin verkostoihin.⁵⁰ Lisäksi keskimäärin neljännes arvioi osallistuvansa alueellisiin verkostoihin jonkin verran.

Esimerkkeinä tarkastelluissa alueellisissa hankeraporteissa oli runsaasti esimerkkejä myös paikallistoimijoiden verkostoista ja niiden kehittämisestä. Liikunnan aluejärjestöjen kansallisissa hankkeissa vuosina 2017–2023 tuettiin henkilöstökoulutusten ohella myös kuntien toimijoiden ja varhaiskasvatuksen

49 Nykytilan arviointien 5-portainen asteikko 0-4, jossa 0= ei toteudu lainkaan ja 4=toteutuu täysin. Prosenttisuuksissa huomioitu tasojen 3 ja 4 arviot.

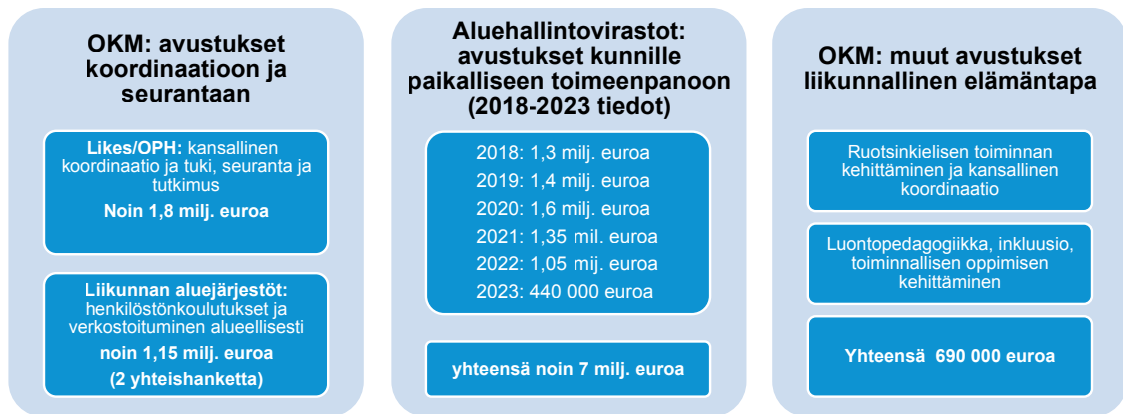
50 Nykytilan arviointien 5-portainen asteikko 0-4, jossa 0= ei toteudu lainkaan ja 4=toteutuu täysin. Prosenttisuuksissa huomioitu tasojen 3 ja 4 arviot.

henkilöstön verkostoitumista. Voidaan siis katsoa, että verkostoitumiselle on ollut hyvät edellytykset ja osa paikallistoimijoista on kyselytulosten ja Nykytilan arviointien perusteella hyödyntänyt niitä, osa taas ei.

4.2. Liikkuvan varhaiskasvatuksen rahoitus

Liikkuvaa varhaiskasvatusta on rahoitettu sekä kansallisesti että paikallisesti valtionavustuksilla

Liikkuva varhaiskasvatus -toimintaa on rahoitettu kolmella eri rahoitusmuodolla vuosina 2017-2023. Rahoitus koostuu Likesille ohjatusta koordinaatio- ja seurantarahoituksesta, OKM:n jakamista valtakunnallisten liikunnallisen elämäntavan erityisavustuksista sekä aluehallintovirastojen jakamasta paikallishankkeiden erityisavustuksesta. Valtionavustusten jakaminen on ollut yksi keskeisistä ohjauksen muodoista Liikkuvassa varhaiskasvatuksessa. OKM:ssä jakamisesta on vastannut liikunnan vastuualue, samoin aluehallintovirastoissa. Alla olevassa kuviossa 11 on kuvattu kokonaisuutena Liikkuvan varhaiskasvatuksen rahoitusmuodot ja niiden puitteissa myönnetty valtionrahoitus. Seuraavassa pääluvussa on kuvattu tarkemmin yksittäisiä avustusmuotoja ja resurssien kokonaisvolyymit omarahoitus mukaan lukien.

Kuvio 11: Liikkuvan varhaiskasvatuksen valtionavustukset vuosina 2017–2023. Lähteet: OKM, aluehallintovirastot, OPH:n ohjelmatiimi, hankkeiden toteuttajat.

5

Kansalliset ja paikalliset
valtionavustukset sekä
niiden tuloksellisuus

5

Kansalliset ja paikalliset valtionavustukset sekä niiden tuloksellisuus

Tässä pääluvussa käsitellään Liikkuvan varhaiskasvatuksen kansallisten ja paikallisten valtionavustusten volyymia sekä erityisavustusten myöntökäytänteitä ja avustustoiminnan tuloksellisuutta. Paikallisia avustuksia on käsitelty yksityiskohtaisesti Etelä-Suomen ja Itä-Suomen aluehallintovirastojen alueiden osalta. Pääluvussa vastataan arviointikysymyksiin siitä, millainen on ollut kansallisten ja paikallisten valtionavustusten volyymi, millaiset ovat olleet avustuskriteerit ja millaisia tuloksia avustetuilla hankkeilla on saavutettu.

KESKEISET HAVAINNOT JA JOHTOPÄÄTÖKSET

- Liikkuvan varhaiskasvatuksen toteuttamista on tuettu kolmella rahoitusmuodolla.
- Kansalliseen koordinaatioon, johtamiseen ja tukitoimiin OPH:n yhteydessä toimivalle ohjelmalle sekä Likesille seurantaan ja tutkimukseen on kohdennettu rahoitusta vuosina 2017-2023 yhteensä noin 1,8 milj. euroa.
- Liikunnan aluejärjestöille on myönnetty vuosina 2017-2023 valtionavustusta paikalliseen koordinaatioon ja henkilöstön kouluttamiseen yhteensä noin 1,15 milj. euroa. Myös omarahoitusosuus on ollut merkittävä, noin 1,7 milj. euroa.
- Kansallisia avustuksia on myönnetty myös ruotsinkielisen toiminnan kehittämiseen ja pienessä määrin esimerkiksi pedagogiseen kehittämiseen ja inklusion kehittämiseen.
- Kokonaisuutena suurin määrä valtionavustusta on kohdennettu kunnille Liikkuvan varhaiskasvatuksen paikalliseen käytännön toteuttamiseen. Vuosien 2018-2023 avustusten kokonaismäärä oli noin 7 milj. euroa.
- Arvioinnissa tarkastelluista valtionavustuksista noin 35 prosenttia oli kohdistunut kansalliseen ja alueelliseen koordinaatioon sekä seurantaan ja kansallisiin kehittämishankkeisiin. Noin 65 prosenttia valtionavustuksista oli kohdistunut Liikkuvan varhaiskasvatuksen paikalliseen toteuttamiseen.
- Kansalliseen koordinaatioon, tukeen ja seurantaan suunnatuilla valtionavustuksilla oli toteutettu mittava määrä erilaisia kansallisen ja paikallisen toiminnan tuen muotoja, kansallista seuranta- ja tutkimusta, verkostojohtamista ja vaikuttamistyötä.
- Liikunnan aluejärjestöille myönnetty valtionavustus on tuottanut hyviä tuloksia. Aluejärjestöjen paikalliset koulutukset, valmennukset ja verkostoitumisen tukeminen ovat lisänneet varhaiskasvatuksen henkilöstön liikkumisosaamista ja vaikuttaneet myönteisesti Liikkuvan varhaiskasvatuksen laajentumiseen uusiin kuntiin ja varhaiskasvatuksen toimipaikkoihin.
- Liikkuva varhaiskasvatuksen toteuttajat eri tasoilla mukauttivat onnistuneesti toimintaansa korona-aikana siirtämällä toimintoja verkkoon ja ulkotiloihin. Myös kunnissa toteutettujen paikallishankkeiden toimintasuunnitelmia muokattiin vastaamaan poikkeusoloja.

- Esimerkkialueilla Etelä- ja Itä-Suomessa paikallishankkeiden toteutuneissa kokonaiskustannuksissa painottuivat eniten palkkakustannukset. Toiseksi eniten painottuivat välinehankinnat. Palkkakustannusten painottuminen on yhteydessä siihen, että kunnat ovat panostaneet Liikkuvan varhaiskasvatuksen kuntakoordinaatioon ja rakenteellisten muutosten aikaan saamiseen.
- Esimerkkialueilla pääosa paikallisista hankkeista oli kehittänyt Liikkuvan varhaiskasvatuksen kuntakoordinaatiota ja paikallisia varhaiskasvatuksen toimintamalleja. Muissa hankkeissa pääpaino oli tapahtumissa, välinehankinnoissa ja koulutuksissa.
- Paikallishankkeiden valtionavustusten hakuilmoituksissa olleet kuvaukset tuettavien hankkeiden kriittisistä menestystekijöistä ovat vaikuttaneet myönteisesti siihen, että tuetuista hankkeista pääosa on toteuttanut monipuolisesti Liikkuvan varhaiskasvatuksen toimintamalleja ja pyrkinyt aktiivisesti pysyvien toimintamallien aikaan saamiseen. Uusien toimintamallien vakiinnuttaminen on kuitenkin haastanut myös Liikkuvaa varhaiskasvatusta.

5.1. Kansallisen koordinaation, seurannan ja tutkimuksen rahoitus

Liikkuvassa varhaiskasvatuksessa kansalliseen koordinaatioon, seurantaan ja tutkimukseen on käytetty noin 1,95 miljoonaa euroa vuosina 2017–2023

Liikkuvan varhaiskasvatuksen kansalliseen koordinaatioon on myönnetty vuodesta 2017 lähtien valtionavustusta. Avustuksen saajana on ollut Likes, joka on vastannut arviointijaksolla useiden liikunnallisen elämäntavan kansallisten ohjelmien koordinaatiosta, hallinnosta ja seurannasta. Rahoitus on vuodesta 2018 lähtien myönnetty yhdellä päätöksellä kaikille Likesin vastuulla oleville ohjelmille. Monilla rahoituksella palkatuilla henkilöillä on ollut vastuullaan useisiin ohjelmiin liittyviä tehtäviä. Liikkuvan varhaiskasvatuksen osuus vuosittaisesta rahoituksesta ja sen omavastuusta on OPH:n ohjelmatiimin arvio.

Alla olevassa taulukossa 14 on kuvattu Liikkuvan varhaiskasvatuksen osuudet Likesille myönnetystä rahoituksesta ja niiden laskennalliset omarahoitusosuudet. Omarahoituksen osuus on vaihdellut vuosittain 0-12 prosentin välillä.

Kansallisen koordinaation ja seurannan resurssit 2017-2023		
Vuosi	Avustuksen määrä (€)	Laskennallinen omarahoitusosuus (€)
2017	270 000	0 ⁵¹
2018	155 150	8 200
2019	421 800	22 200
2020	303 030 ⁵²	29 970
2021	178 200 ⁵³	1 800
2022	299 880	6 120
2023	374 000	51 000
yhteensä	1 823 860	119 290

Kansallisen koordinaation, seurannan ja tutkimuksen arvioidut kokonaisresurssit noin 1,95 miljoonaa euroa

Taulukko 14: *Liikkuva varhaiskasvatus toiminnan kansalliseen koordinaatioon, seurantaan ja tutkimukseen myönnetty valtionavustus ja omarahoitusosuudet vuosina 2017-2023.*

51 OKM:n päätöksen mukaisesti rahoitus myönnettiin 100%:na, koska Ilo kasvaa liikkuu/Liikkuva varhaiskasvatus -toiminta liittyi vuonna 2017 osaksi samaa kokonaisuutta silloisen Liikkuva koulu -kärkihankkeen kanssa.

52 Sisältää Piilo-tutkimuksen kehittämisen kulut.

53 Sisältää Piilo-tutkimuksen kehittämisen kulut.

Koordinaation, seurannan ja tutkimuksen toteuttamista ja tuloksia on kuvattu tarkemmin luvuissa 3 ja 6, joissa käsitellään Liikkuvan varhaiskasvatuksen organisointia, toiminnan sisältöjä ja toiminnan seuranta. Myös Piilo-tutkimuksen kehittämisvaihe rahoitettiin Liikkuvan varhaiskasvatuksen koordinaation ja seurannan valtionavustuksella.

Liikunnan aluejärjestöille on myönnetty valtionavustusta varhaiskasvatuksen henkilöstön kouluttamiseen ja verkostoitumisen tukemiseen

OKM on myöntänyt liikunnan aluejärjestöille valtionavustusta Liikkuvan varhaiskasvatuksen alueellisten verkostojen tukemiseen ja varhaiskasvatuksen henkilöstön osaamisen kehittämiseen. Hankkeita on ollut kaksi ja ne ovat muodostaneet jatkumon. Toimintamallia oli kehitetty jo vuosina 2012–2018 osana Liikkuva koulu -ohjelmaa. Liikkuva koulu -ohjelman tukemisesta saatujen kokemusten perusteella vuonna 2017 käynnistettiin varhaiskasvatusikäisiin kohdistunut ”Yhteistyö ja verkostot lapsen liikkumisen edistäjinä” -hanke, jossa oli mukana useita liikunnan aluejärjestöjä. Vuonna 2020 mukana olivat kaikki 15 liikunnan aluejärjestöä. Verkoston laajuus kasvoi viidestä viiteentoista hankkeen aikana. Hankkeen koordinaattorina toimi Lounais-Suomen liikunta ja urheilu ry (Liiku). Osa rahoituksesta myönnettiin edelleen muille aluejärjestöille osana hankkeen toteuttamista. Varhaiskasvatuksen erillishanke loppui helmikuussa 2021.

Maaliskuussa 2021 liikunnan aluejärjestöjen hanketoiminnasta liikunnallisen elämäntavan edistämisessä muodostettiin yksi kokonaisuus (kohderyhminä varhaiskasvatus, perusaste ja toinen aste). OKM myönsi vuosille 2020–2024 liikunnan aluejärjestöille valtionavustusta ”Liikkuvat ohjelmien alueellinen toimeenpano” -yhteishankkeeseen⁵⁴, joka koordinaattorina toimii Hämeen liikunta ja urheilu (HLU) ry. HLU:n koordinoimassa hankkeessa on mukana useita kohderyhmiä ja tässä esitetyt rahoituksen määrät ovat arvioita varhaiskasvatusikäisiin kohdistuneista resursseista. Kohderyhmiltään laajemman hankkeen perustamisella hyödynnettiin hallinnolliset synergiaedut sekä pystyttiin vahvistamaan edelleen yhteisiä toimenpiteitä liikkumisen edistämiseksi alue- ja paikallistasolla. Hankkeet ovat muodostaneet jatkumon kuntien ja varhaiskasvatustyksiköiden paikallisessa tukemisessa osana Liikkuvaa varhaiskasvatusta.

Alla olevassa taulukossa 15 on kuvattu hankkeiden rahoituksen ja niissä toimineiden aluejärjestöjen määrät vuosittain.

Liikunnan aluejärjestöjen yhteishankkeet 2017-2020 ja 2021-2023			
vuosi	mukana olleiden aluejärjestöjen määrä	avustuksen määrä €	arvio omarahoitusosuudesta € ⁵⁵
2017	5	54 000	96 000
2018	5	70 000	230 000
2019	10	160 000	490 000
2020	15	250 000	680 000
2021	15	217 000	82 000
2022	15	217 000	88 000
2023	15	181 000	74 000
yhteensä		1 149 000	1 740 000
Hankkeiden arvioidut kokonaisresurssit noin 2,85 miljoonaa euroa			

Taulukko 15: Liikunnan aluejärjestöille vuosina 2017-2023 myönnetty valtionavustukset ja niiden arvioidut omarahoitusosuudet yhteisten hankkeiden toteuttamiseen osana Liikkuvaa varhaiskasvatusta.

Arvioinnissa tarkasteltiin esimerkkinä vuosien 2017-2020 ”Yhteistyö ja verkostot lapsen liikkumisen edistäjinä” -hankkeen tilastoja koulutusten ja muiden tilaisuuksien kohderyhmistä, määräistä ja osallistu-

⁵⁴ [Lisää liikettä -hanke | Liikunnan aluejärjestöt c/o PLU \(liikunnanaluejarjestot.fi\)](#)

⁵⁵ Tiedot toteutuneesta omarahoituksesta on saatu koordinoivalta aluejärjestöltä.

jamääristä. Osa tilaisuuksista oli tähdännyt Liikkuva varhaiskasvatus -toiminnan käynnistämiseen. Niitä oli ollut 202 ja osallistujia yhteensä 3104 henkilöä.

Toiminnan keskiössä ovat tilastojen perusteella olleet erilaiset varhaiskasvatuksen henkilöstölle suunnatut paikalliset koulutukset ja valmennukset. Niitä oli ollut yhteensä 1153 ja osallistujia yhteensä 18 619 henkilöä. Osa valmennuksista oli suunnattu erityisesti varhaiskasvatustyöyksiköiden johtajille. Osalla alueista oli myös järjestetty varhaiskasvatuksen henkilöstön liikuntaseminaareja.

Lisäksi hankkeessa oli osallistuttu päiväkotien järjestämien vanhempainiltojen toteuttamiseen joko luennoitsijoina tai toiminnallisten vanhempainiltojen järjestäjinä. Niitä oli ollut 63 ja osallistujia yhteensä 5866 henkilöä. Osalla alueista hankkeessa oli myös järjestetty liikunnallisia tapahtumia varhaiskasvatustyöyksiköiden ja heidän perheilleen. Tapahtumia oli ollut yhteensä 56 ja niissä osallistujia 24 296 henkilöä.

Erilaisia sidosryhmä- ja verkostotapaamisia oli järjestetty yhteensä 146 ja niissä oli ollut osallistujia yhteensä 3824 henkilöä

Varsinkin hankkeen loppuvaiheessa korona-aikana tilaisuuksia ja valmennuksia oli järjestetty myös verkossa ja puhelimitse. Osa valmennuksista pidettiin yksittäisten henkilöiden kanssa.

Varhaiskasvatuksen henkilöstön toiveita koulutuksista on kartoitettu kansallisesti

Varhaiskasvatuksen henkilöstö pitää liikkumiseen liittyvää täydennyskoulutusta tärkeänä. Likes selvitti kyselyllä vuonna 2020 varhaiskasvatuksen henkilöstön näkemyksiä ja kokemuksia toimintakulttuurin kehittymisestä liikkumista edistäväksi varhaiskasvatuksessa (Kämppe yms. 2020)⁵⁶. Likesin toteuttaman kyselyn vastaajista (n = 2 008) kolmannes oli osallistunut viimeisen kolmen vuoden aikana liikunta-aiheiseen täydennyskoulutukseen. Mahdollisuutta täydennyskoulutukseen pidettiin vastaajien keskuudessa myös yhtenä niistä tekijöistä, jotka edistävät merkittävästi liikkumista varhaiskasvatuksessa. Kyselyssä selvitettiin myös, tuntevatko vastaajat varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suositusta. Lähes kaikki (96 %) vastasivat myöntävästi.

Liikuvassa varhaiskasvatuksessa on kartoitettu henkilöstön toiveita ja tarpeita koulutuksille ja verkostotyölle. Likesin henkilöstökyselyssä selvitettiin myös näitä asioita. Esille nousseita tarpeita olivat alle 3-vuotiaiden lasten liikunta, erityistä tukea tarvitsevien lasten liikkuminen, motoriset taidot, toiminnalliseen oppiminen ja pienissä tiloissa liikkuminen. Konkreettisia vinkkejä oli toivottu muun muassa monipuolisesta liikkumisesta, liikuntaleikeistä, eri-ikäisille sopivasta liikunnallisesta toiminnasta ja liikunnan lisäämisestä arkitilanteissa. Toiveita paikalliselle ja alueelliselle verkostotyölle olivat eri yksiköiden sekä perhepäivähoitajien välinen yhteistyö ja seurayhteistyö. Sisältötoiveita olivat esimerkiksi hyvien käytäntöjen ja ideoiden jakaminen, yhteistyössä järjestetty toiminta, keskustelut, tapaamiset sekä koulutus. Karvin toteuttamissa haastatteluissa tuli esille, että OPH:n ohjelmatiimissä on hyödynnetty Likesin selvityksiä toiminnan painopisteiden suunnittelussa.

Liikunnan aluejärjestöt ovat jalkautuneet laajalti varhaiskasvatuksen toimijoiden pariin

Liikunnan aluejärjestöjen toiminnalle Liikuvassa varhaiskasvatuksessa on ollut tyypillistä varhaiskasvatuksen paikallistoimijoiden säännöllinen kohtaaminen ja pitkäjänteinen yhteistyö. Haastattelut aluejärjestöjen henkilöstön edustajat pitivät live-kohtaamisia työnsä keskeisenä vahvuutena. Toisena vahvuutena nähtiin se, että aluejärjestöt tavoittavat laajan joukon paikallistoimijoita, koska osa Liikuvan varhaiskasvatuksen toiminnasta tehdään suoraan menemällä päiväkoteihin kouluttamaan.

Liikunnan aluejärjestöjen toiminta on myös edistänyt tavoitetta Liikuvan varhaiskasvatuksen laajentumisesta kansalliseksi. Aluejärjestöt ovat toimineet varhaiskasvatuksen henkilöstön kanssa riip-

56 https://liikkuvarhaiskasvatus.fi/wp-content/uploads/2022/10/henkilostokysely_tulosraportti_2020_web-1.pdf

pumatta siitä, onko yksikkö tai kunta vielä ollut rekisteröitynyt Liikkuva varhaiskasvatus -toimija. Osa toiminnasta on tähdännyt uusien rekisteröityneiden toimijoiden saamiseen mukaan.

Osaamisen kehittämisen tulokset ja vaikutukset näkyvät laajalti arviointiaineistossa

Liikkuvan varhaiskasvatuksen myönteiset vaikutukset varhaiskasvatuksen henkilöstön osaamiseen tulevat esille useissa kohdin arviointiaineistoa. Likes on tehnyt selvityksen kaikista vuonna 2021 paikallista valtionavustusta saaneista liikunnallisen elämäntavan hankkeista (Syväoja yms. 2023). Rahoitusta saaneita Liikkuvan varhaiskasvatuksen hankkeita oli yhteensä 68. Liikkuva varhaiskasvatus sai tarkasteluvuonna yhteensä rahoitusta paikallishankkeille noin 1,3 miljoonaa euroa. Määrä oli suurin liikunnallisen elämäntavan väestöryhmäkohtaisista ohjelmista kyseisenä vuonna. Selvityksessä tarkasteltiin keskeisiä tuloksia hankkeiden loppuraporttien (n = 62) avulla. Rahoitusta saaneet hankkeet raportoivat eniten tuloksia seuraavilla osa-alueilla: henkilökunnan osaamisen vahvistuminen, lasten liikunnan lisääntyminen, yhteistyön lisääntyminen eri toimijoiden kanssa ja perheiden kanssa tehdyn yhteistyön lisääntyminen.

Vuoden 2020 vastaavassa selvityksessä (Tarkiainen yms. 2023) ilmeni, että hankkeiden (n=75) avulla varhaiskasvatuksen henkilöstön tietoisuus fyysisen aktiivisuuden merkityksestä vahvistui ja henkilöstön positiivinen suhtautuminen lasten liikkumiseen lisääntyi. Vuotta 2022 koskevassa selvityksessä (Tarkiainen yms. 2023) hankkeista (n=38) 71 prosenttia raportoi toteutuneita toimenpiteitä koulutuksessa ja osaamisen kehittämisessä. Hankkeiden keskeisinä tuloksina pidettiin muun muassa juurtunutta liikunnallista toimintakulttuuria ja onnistunutta henkilöstön sitouttamista.

Varhaiskasvatuksen henkilöstön osaamisen ja tietoisuuden kehittymistä pidetään yhtenä Liikkuvan varhaiskasvatuksen keskeisistä paikallisista vaikutuksista. Karvin toteuttamassa kyselyssä (kysely 1, kysymys 14) selvitettiin avoimella kysymyksellä ohjaus- ja koordinaatiotoimijoiden näkemyksiä Liikkuvan varhaiskasvatuksen keskeisistä paikallisista vaikutuksista. Vastaajia (n=84) pyydettiin kuvaamaan kaksi keskeisintä vaikutusta. Kun tulokset luokiteltiin, osassa vastauksia oli useita havaintoja, jotka kaikki luokiteltiin erikseen. Tulokset on kuvattu alla olevassa taulukossa 16.

Liikkuvan varhaiskasvatuksen keskeiset paikalliset vaikutukset	Osuus havainnoista (%) n = 181
Varhaiskasvatuksen henkilöstön liikkumiseen liittyvän osaamisen ja tietoisuuden lisääntyminen	27
Liikkumisen suunnittelun ja koordinaation kehittyminen kunnissa ja varhaiskasvatyüksiköissä	25
Liikkumismuotojen monipuolistuminen varhaiskasvatuksessa	12
Yhteistyön ja verkostojen kehittäminen	10
Liikkumisen lisääntyminen varhaiskasvatuksessa	7
Liikkumista edistävän toimintakulttuurin kehittyminen varhaiskasvatuksessa	6
Perheiden kanssa tehtävän yhteistyön kehittyminen	4
Muut vaikutukset	4
Varhaiskasvatuksen ympäristöjen ja tilojen kehittäminen liikkumista tukeviksi	3
Välineiden hankkiminen liikkumiseen.	2

Taulukko 16: Ohjaus- ja koordinaatiotoimijoiden näkemykset Liikkuvan varhaiskasvatuksen keskeisistä paikallisista vaikutuksista. n = 181. Vastaajien määrä = 84.

Kaksi useimmin mainittua vaikutusta liittyivät varhaiskasvatuksen henkilöstön osaamisen kehittämiseen sekä varhaiskasvatuksessa tapahtuvan liikkumisen suunnittelun ja koordinaation kehittämiseen. Osassa vastauksia mainittiin erikseen, että hanketoiminta on mahdollistanut kehittämistyön ja esimerkiksi kuntakoordinaattorin palkkaamisen. Kuten aiempaan on todettu (kts. luku 3.8), on toimivan koordinaatio- ja jalkauttamismallin kehittäminen itsessään yksi Liikkuvan varhaiskasvatuksen keskeisistä tuloksista.

Varhaiskasvatuksen henkilöstön koulutusten vaikutukset ovat olleet myönteisiä

Ohjaus- ja koordinaatiotoimijat arvioivat liikunnan aluejärjestöjen työn vaikuttaneen myönteisesti Liikkuvan varhaiskasvatuksen tavoitteiden toteutumiseen. Karvin toteuttamassa kyselyssä (kysely 1, kysymys 4) selvitettiin ohjaus- ja koordinaatiotoimijoiden näkemyksiä siitä, onko liikunnan aluejärjestöjen varhaiskasvatustyöyksiköiden tukitoiminta (esimerkiksi koulutukset) parantanut edellytyksiä lisätä liikumista varhaiskasvatuksessa. Vastaajaryhmien keskiarvot vaihtelivat välillä 3,3-3,5. Noin yhdeksän kymmenestä kaikista vastaajista (n = 93) katsoi, että edellytysten parantuminen oli toteutunut hyvin tai erittäin hyvin.

Arviointiaineistossa tuli esille myös kuntakoordinaation ja henkilöstökoulutuksen yhteys. Karvin toteuttamassa kyselyssä (kysely 2, kysymys 10) varhaiskasvatuksen henkilöstöstä (n = 680) lähes 90 prosenttia oli samaa tai lähes samaa mieltä siitä, että osana Liikkuvan varhaiskasvatuksen kuntakoordinaatiota on järjestetty henkilöstölle koulutusta⁵⁷.

5.2. Muiden kansallisten hankkeiden rahoitus

Valtionavustuksilla on tuettu myös ruotsinkielistä toimintaa, luontopedagogiikan kehittämistä ja inklusioperiaatteen toteutumista

Alla olevassa taulukossa 17 on kuvattu keskeiset tiedot vuosina 2017–2023 myönnetystä varhaiskasvatus- ja esiopetusikäisiin kohdistuneista liikunnallisen elämäntavan muista valtakunnallisista valtionavustuksista⁵⁸.

Muut kansalliset hankkeet Liikkuvan varhaiskasvatuksen toteuttamiseksi 2017-2023				
Vuosi	Avustettujen hankkeiden määrä (100% varhaiskasvatus ja esiopetus)	Avustettujen hankkeiden määrä (osittain varhaiskasvatus ja esiopetus)	Avustuksen määrä (€)	Arvio omarahoituksesta (€) ⁵⁹
2017	-	1	50 000	5000
2018	-	-	-	-
2019	1		50 000	5000
2020	4	1	258 000	26 000
2021	1	1	90 000	9000
2022	2	-	66 000	6600
2023	1	1	116 500	11 600
yhteensä			630 500	63 050
Hankkeiden arvioidut kokonaisresurssit noin 690 000 €				

Taulukko 17: Muihin kansallisiin hankkeisiin vuosina 2017-2023 myönnetyt valtionavustukset ja niiden arvioidut omarahoitusuudet Liikkuvan varhaiskasvatuksen toteuttamiseen.

Muissa kansallisissa hankkeissa yhtenä avustuksen kohteena oli ollut Liikkuvan varhaiskasvatuksen toimeenpanto ruotsinkielisessä varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. Avustuksia saivat Finlands Svenska Idrott rf ja Folkhälsans förbund rf. Liikkuvan varhaiskasvatuksen rekisterin mukaan ruotsinkielisiä varhaiskasvatuksen toimipaikkoja oli mukana toiminnassa 179 vuonna 2023.

57 Kysymys oli tarjolla niille vastaajille, jotka ilmoittivat kyselyssä, että heidän kunnassaan on kuntakoordinaattori.

58 Tiedot on saatu OKM:n verkkosivuilta [Liikunnallisen elämäntavan valtakunnalliset kehittämisavustukset - OKM - Opetus- ja kulttuuriministeriö](#) (haettu 20.2.2024).

59 OKM:n mukaan omarahoituksen osuus päätöksissä on vaihdellut 5-10 prosentin välillä. Arviossa on käytetty kaikkien hankkeiden osalta 10 prosentin omarahoitusosuutta.

Finland Svenska Idrott rf oli toteuttanut avustuksella Aktiva barn -hanketta⁶⁰. Hankkeessa oli tuotettu ruotsinkielisiä tukiaineistoja kuntien ja päiväkotien käyttöön. Aineistoihin kuuluu esimerkiksi päiväkotien fyysisen aktiivisuuden vuosikellot eri ikäisille lapsille, lapsen motoristen taitojen kehittymiseen liittyvä opas, lasten aktiivisen arjen opas sekä päiväkotien vanhempainiltoihin tarkoitettu video lasten liikkumisesta.

Ruotsinkielisen toiminnan sisältöihin kuuluu myös Folkhälsanin kehittämä ulkoilmapedagogiikan tehtäväpaketti⁶¹ varhaiskasvatussyksiköitä ja päiväkoteja varten. Tehtäväpaketti on jaettu vuodenaikojen mukaisiin tehtäviin, joita lapset tekevät kulloinkin tarjolla olevaa luontoympäristöä hyödyntäen.

Suomen ympäristöopisto SYKLi:n ja Suomen ladun kolmivuotisessa yhteishankkeessa ”Ilo kasvaa ulkona – luontoliikunta osaksi toimintakulttuuria”⁶² kehitettiin luontopedagogiikkaa varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja alkuopetuksen tarpeisiin. Hankkeessa olivat kumppaneina myös osa liikunnan aluejärjestöistä ja kunnista Nurmijärven kunta. Hankkeen tavoitteena oli luoda luontoa oppimisympäristönä käyttävien kasvattajien sekä opettajien valtakunnallinen verkosto. Hankkeessa oli myös alueellista verkostotoimintaa. Hankkeessa hyödynnettiin SYKLi:n luontotoiminnan käsikirjaa. Hankkeessa tuotettiin myös materiaaleja varhaiskasvatuksen ja alkuopetuksen käyttöön (leikkikortit, aistikortit, lajikortit) sekä järjestettiin seitsemän webinaaria⁶³.

Erityisryhmiin kohdistuneita valtakunnallisia hankkeita oli ollut kaksi, vuosina 2022 ja 2023. Kyseisissä hankkeissa oli tuettu uuden vasun inklusioperiaatteen ja kolmitasoisen tuen toteuttamista liikunnan näkökulmasta (koulutus kuntayhtymä Tavastia) sekä kehitetty Monilajikerho ja Säsäsähinät -konseptia varhaiskasvatyksiköille ja heidän läheisilleen (Suomen Salibandyliitto, Suomen Voimisteliitto ja Mannerheimin lastensuojeluliitto). Lisäksi Folkhälsanin 6-20 -vuotiaisiin lapsiin ja nuoriin kohdistuneissa hankkeissa oli yhtenä painopisteenä tyttöjen liikkumisen edistäminen (2020).

Muissa arviointijakson hankkeissa oli kehitetty toiminnallista oppimista (Lasten liikkumisen tuki ry) ja liikunnallista leikkiä (Perinneleikit ry).

Kokonaisuutena voidaan katsoa, että kansallisen hankerahoituksen keskittäminen liikunnan aluejärjestöjen paikallisesti toteuttamaan koulutus- ja verkostoitumistukeen on ollut onnistunut ratkaisu ja edistänyt Liikkuvan varhaiskasvatuksen tavoitteiden saavuttamista. Tätä voidaan pitää hyvänä käytänteenä, jota olisi mahdollista soveltaa muissakin vastaavissa laajoissa politiikkatoimien edistämishankkeissa, joissa toteutus on vahvasti hajautettu alueille. Keskeistä on valita valmiiksi alueilla toimivia asiantuntijaorganisaatioita tukemaan kansallista ohjausta ja kehittämistyötä paikallisesti.

5.3. Paikallishankkeille jaettu rahoitus

Aluehallintovirastot ovat jakaneet vuosina 2018–2023 noin 7 miljoonaa euroa Liikkuvan varhaiskasvatuksen paikalliseen toteuttamiseen

Liikkuvan varhaiskasvatuksen paikallista toimeenpanoa on tuettu aluehallintovirastojen jakamalla OKM:n hallinnonalan valtionavustuksilla. Avustukset ovat olleet hanketoimintaan suunnattuja erityisavustuksia. Hakijoina ovat voineet olla kunnat sekä varhaiskasvatusta järjestävät rekisteröidyt yhteisöt ja säätiöt. Avustusta ei ole myönnetty suoraan varhaiskasvatussyksiköille tai kaupallisen toimintaan. Avustuksen saamisen ehtona on ollut rekisteröityminen Liikkuva varhaiskasvatus -toimijaksi ja hakijan laatima Nykytilan arviointi omasta toiminnastaan. Karvin toteuttamissa haastatteluissa tuli esille, että käytännössä on voinut vaihdella, ovatko hankerahoitusta saaneiden kuntien varhaiskasvatussyksiköt tehneet itsearviointin vai eivät.

60 [Material | Finlands Svenska Idrott](#) (haettu 21.5.2024)

61 [Utomhuspedagogik - mera ute! - Folkhälsan \(folkhalsan.fi\)](#) (haettu 17.5.2024)

62 <https://sykli.fi/ilo-kasvaa-ulkona-luontoliikunta-osaksi-toimintakulttuuria/> (haettu 5.3.2024)

63 Tiedot hankkeen verkkosivuilta (haettu 5.3.2024).

Vuosina 2018-2023 aluehallintovirastot jakoivat yhteensä noin 7 miljoonaa euroa avustuksia paikallis-hankkeisiin. Hankkeiden kokonaisresurssit olivat samalla jaksolla noin 14,5 miljoonaa euroa.

Arvioinnissa on käytetty aineistoina tietoja vuosina 2018-2023 myönnettyistä avustuksista. Tiedot on saatu aluehallintovirastoista ja aluehallintovirastojen avustusten verkkosivuilta⁶⁴. Liikkuva varhaiskasva-tus -toimintaan myönnetty avustukset ovat olleet osa laajempaa liikunnallisen elämäntavan avustusko-konaisuutta, jossa aluehallintovirastot myöntävät vuosittain rahoitusta eri väestöryhmien liikkumisen edistämisen paikallisiin hankkeisiin. Liikunnallisen elämäntavan avustukset ovat toiseksi suurin liikun-nan sektorin avustusryhmä aluehallintovirastoissa. Aluehallintovirastojen haastattelun perusteella Liikkuvan varhaiskasvatuksen määrärahatilanne on ollut hyvä ja avustuksia on voitu usein myöntää pääosalle kriteerit täyttävistä hankkeista; joskin tässä on ollut myös eroja alueiden välillä sen mukaan, kuinka paljon väestöä ja kuntia alueella on. Haastattelussa tuli myös esille, että myönnettyjä avustus-määriä on pyritty suhteuttamaan kuntien kokoon ja varhaiskasvatusikäisten lasten määriin.

Avustusten saajilta on edellytetty vähintään 50 prosentin omarahoitusosuutta. Osassa hankkeita omarahoitusosuus on ollut suurempi. Karvin toteuttamien haastatteluiden perusteella korkealla omara-hoitosuudella on ollut kahtalaisia vaikutuksia. Yhtäältä se on varmistanut kuntien sitoutumista hank-keissa kehitettyjen toimintamallien vakiinnuttamiseen kunnan itse rahoittamaksi toiminnaksi hankkeen päätyttyä. Toisaalta korkea omarahoitusosuus on saattanut heikentää pienten kuntien mahdollisuuk-sia toteuttaa hankkeita. Ilmiö on tyypillinen yleensäkin hankerahoitteiselle toiminnalle, ei ainoastaan Liikkuvalle varhaiskasvatukselle. Haastatteluissa tuli myös esille, että pienissä kunnissa on suuria kuntia useammin haettu rahoitusta liikunnallisen elämäntavan hankkeille, joissa kohderyhmänä on ollut koko kunnan väestö tai kohderyhmiä on ollut useita. Haastatteluiden mukaan aluehallintovirastojen välillä on ollut eroja siinä, onko kuntia ohjattu tekemään yksittäisiin väestöryhmiin kohdistuneita hankehakemuk-sia myös pienemmissä kunnissa vai yhdistämään kaikki väestöryhmät samaan hakemukseen.

Kokonaisuuden kannalta korkeaa omarahoitusosuutta voidaan pitää perusteltuna toiminnan vakiin-nuttamisen näkökulmasta. Lisäksi hankkeita yksityiskohtaisemmin tarkasteltaessa (kts. luku 5.3) tuli esille, että kuntakoordinaation ja pysyvien toimintamallien kehittämiseen tähänneitä kokonaisvaltaisia hankkeita oli ollut eri kokoisissa kunnissa.

Hakuilmoituksissa on vuodesta 2019 lähtien ollut mukana liite, jossa on kuvattu tarkemmin tuet-tavien hankkeiden kriittiset menestystekijät. Haastatteluiden mukaan liite on valmisteltu OPH:n ohjelmatiimin, aluehallintovirastojen ja OKM:n yhteistyönä. Vuoden 2020 liite on raportin liitteenä 4. Liitettä voidaan pitää hyvänä käytänteenä, jolla on konkretisoitu hankkeiden toteuttajille tavoiteltavia toimintamalleja ja tuloksia.

Avustusten hakuprosessi on ollut sähköinen jo useita vuosia, mikä aluehallintovirastojen henkilöstön haastattelun mukaan on sujuvoittanut prosessia ja mahdollistanut hakemusten sujuvan käsittelyn osit-taisessa etätyössä. Sähköisellä järjestelmällä on Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirastossa pääkäyt-täjä, joka tukee muita käyttäjiä. Hakuprosessin perusvaiheet ovat samat kaikissa aluehallintovirastoissa. Haastatteluiden perusteella myös kuntien toimijat käyttävät sähköistä järjestelmää sujuvasti. Päätökset tehdään kussakin aluehallintovirastossa erikseen.

Itä-Suomen aluehallintovirastossa työskentelee kaksi taloustarkastajaa, jotka tukevat kaikkien aluehal-lintovirastojen työtä. Taloustarkastajien palkkaaminen on haastattelun perusteella parantanut kuntien tekemän talousraportoinnin laatua ja helpottanut avustuspäätöksiä tekevän henkilöstön työtä. Avustus-prosessia on kehitetty myös viemällä tietoa visualisoidussa muodossa aluehallintovirastojen yhteiselle aviavustukset.fi -sivustolle.

64 www.aviavustukset.fi

OPH:n ohjelmatiimi on ollut mukana paikallishankkeiden hakuinfoissa, joissa on esitelty hakijoille kunkin vuoden hakuinfoja ja hakuprosessia. Ohjelmatiimi on esitellyt infoissa hakuilmoituksen liitteessä kuvattuja hankkeiden kriittisiä menestystekijöitä. Infot on viime vuosina järjestetty verkossa.

Alla olevassa taulukossa 18 on kuvattu aluehallintovirastojen vuosittain Liikkuva varhaiskasvatus -toimintaan myöntämien avustusten ja niiden laskennalliset omarahoitusosuudet. Osa myönnettyistä avustuksista on kohdentunut useisiin väestöryhmiin, osa kokonaan varhaiskasvatusikäisiin. Osa hankkeista on toteutettu useina vuosina. Laskennalliset omarahoitusosuudet ovat arvioita, joiden laskentaperusteena on käytetty vähintään 50 prosentin omarahoitusosuutta tai muuta aluehallintoviraston ilmoittamaa omarahoitusosuutta. Käytännössä omarahoituksen osuus on vaihdellut jonkin verran.

ETELÄ-SUOMEN ALUEHALLINTOVIRASTO					
Alueella on 62 kuntaa, joista kaupunkeja 24. Alueella on asukkaita noin 2,4 miljoonaa.					
vuosi	myönnetty hankerahoitus (€)	arvio omarahoituksesta (€)	avustusta saaneiden kuntien määrä	100 % varhaiskasvatukseen kohdistuneet hankkeet	Osittain varhaiskasvatukseen kohdistuneet hankkeet
2018	441 000	441 000	12 ⁶⁵	12	-
2019	464 000	464 000	12	12	-
2020	774 000	774 000	23	14	9
2021	553 000	553 000	16	10	6
2022	646 000	646 000	21	12	9
2023	217 000	217 000	7	7	-
yhteensä	3095 000	3095 000			
Arvioidut kokonaisresurssit noin 6,2 miljoonaa €					

ITÄ-SUOMEN ALUEHALLINTOVIRASTO					
Alueella on 44 kuntaa, joista kaupunkeja 13. Alueella on asukkaita noin 540 000.					
vuosi	myönnetty hankerahoitus (€)	arvio omarahoituksesta (€)	avustusta saaneiden kuntien määrä	100 % varhaiskasvatukseen kohdistuneet hankkeet	Osittain varhaiskasvatukseen kohdistuneet hankkeet
2018	84 300	84 300	12	9	3
2019	58 200	58 200	6	3	3
2020	71 600	71 600	10	5	5
2021	36 100	36 100	9	6	3
2022	49 900	49 900	6	1	5
2023	13 500	13 500	3	3	-
yhteensä	313 600	313 600			
Arvioidut kokonaisresurssit noin 627 000 €					

65 Yksi avustuksen saajista oli Hämeenlinnan alueella toimiva lasten liikunnan parissa työskentelevä järjestö.

LAPIN ALUEHALLINTOVIRASTO					
Alueella on 21 kuntaa, joista kaupunkeja 4. Alueella on asukkaita noin 176 000.					
vuosi	myönnetty hankerahoitus (€)	laskennallinen omarahointus (€)	avustusta saaneiden kuntien määrä	100 % varhaiskasvatukseen kohdistuneet hankkeet	Osittain varhaiskasvatukseen kohdistuneet hankkeet
2018	44 800	68 600	5	3	2
2019	43 500	45 300	5	3	2
2020	64 500	64 800	7	3	4
2021	92 300	45 100	7	3	4
2022	66 000	68 800	6	2	4
2023	5500	5500	1	1	-
yhteensä	316 600	298 100			
Arvioidut kokonaisresurssit noin 615 000 €					

LOUNAIS-SUOMEN ALUEHALLINTOVIRASTO					
Alueella on 43 kuntaa, joista kaupunkeja 19. Alueella on asukkaita noin 703 000.					
vuosi	myönnetty hankerahoitus (€)	laskennallinen omarahointus (€)	avustusta saaneiden kuntien määrä	100 % varhaiskasvatukseen kohdistuneet hankkeet	Osittain varhaiskasvatukseen kohdistuneet hankkeet
2018	158 700	158 700	11	8	3
2019	193 900	232 900	18	8	10
2020	207 000	249 100	17	18	0
2021	162 900	176 400	14	10	4
2022	119 900	124 800	10	4	6
2023	10 000	10 000	1	1	-
yhteensä	852 400	951 900			
Arvioidut kokonaisresurssit noin 1,8 miljoonaa €					

LÄNSI JA SISÄ-SUOMEN ALUEHALLINTOVIRASTO					
Alueella on 85 kuntaa, joista kaupunkeja 34. Alueella on asukkaita noin 1,2 miljoonaa.					
vuosi	myönnetty hankerahoitus (€)	laskennallinen omarahointus (€)	avustusta saaneiden kuntien määrä	100 % varhaiskasvatukseen kohdistuneet hankkeet	Osittain varhaiskasvatukseen kohdistuneet hankkeet
2018	301 000	322 300	20	12	8
2019	314 600	340 100	30	11	14
2020	439 400	453 600	39	15	21
2021	493 800	551 500	34	6	26
2022	330 400	332 000	21	4	17
2023	170 500	170 500	9	9	-
yhteensä	2 049 700	2 170 000			
Arvioidut kokonaisresurssit noin 4,2 miljoonaa					

POHJOIS-SUOMEN ALUEHALLINTOVIRASTO					
Alueella on 38 kuntaa, joista kaupunkeja 13. Alueella on asukkaita noin 488 000.					
vuosi	myönnetty hankerahoitus (€)	laskennallinen omarahoitus (€)	avustusta saaneiden kuntien määrä	100 % varhaiskasvatukseen kohdistuneet hankkeet	Osittain varhaiskasvatukseen kohdistuneet hankkeet
2018	16 900	16 900	2	2	-
2019	65 800	65 800	9	4	5
2020	104 000	195 400	7	7	-
2021	91 900	107 200	7	5	2
2022	52 600	89 300	4	2	2
2023	104 000	104 000	2	2	-
yhteensä	435 200	578 600			
Arvioidut kokonaisresurssit noin 1 milj. €					

Taulukko 18: Aluehallintovirastojen kunnille jakamat erityisavustukset, niiden omarahoitusosuudet, arviot kokonaisresursseista, avustusta saaneiden kuntien määrät ja hankkeiden määrät vuosina 2018-2023. Lähteet: aluehallintovirastot ja Tilastokeskus.

Jaettujen avustusten ja kokonaisresurssien määrä oli suurin Etelä-Suomen aluehallintoviraston alueella ja pienin Lapin aluehallintoviraston alueella.

Tapaukset Etelä-Suomi ja Itä-Suomi: merkittävä osa hankkeiden rahoituksesta on käytetty palkkakustannuksiin

Politiikkatoimien tulokellisuuteen vaikuttaa keskeisesti se, miten hankeavustuksia paikallisesti käytetään. Arvioinnissa tarkasteltiin yksityiskohtaisemmin hankeavustusten käyttöä kahdella alueella eli Etelä-Suomen aluehallintoviraston ja Itä-Suomen aluehallintoviraston alueilla sen selvittämiseksi, miten resurssit olivat hankkeissa kohdentuneet. Molemmilta alueilta koottiin tiedot vuosina 2018-2022 avustettujen hankkeiden toteutuneista kokonaiskustannuksista. Osassa hankkeita oli varhaiskasvatusikäisten lisäksi mukana myös muita kohderyhmiä (esimerkiksi perheet).

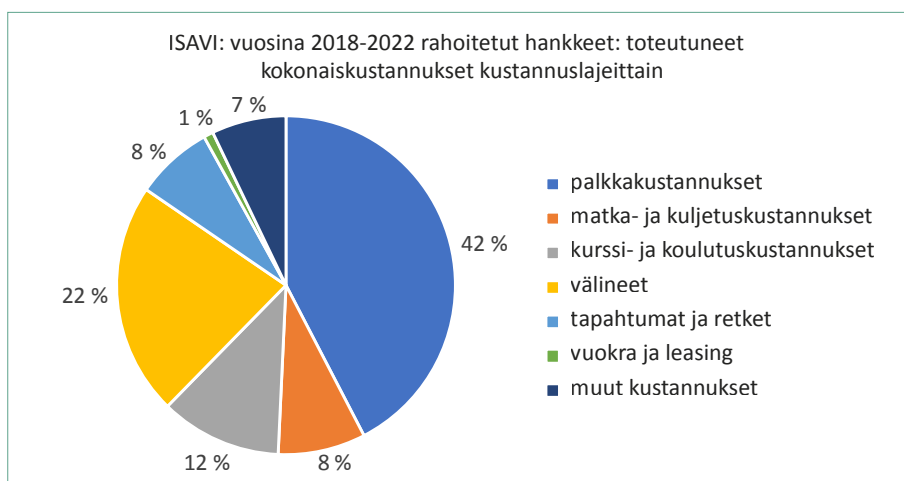
Etelä-Suomen aluehallintoviraston alueella vuosien 2018-2022 hankkeiden toteutuneet kokonaiskustannukset olivat noin 6,1 milj. euroa. Vuosittaiset kokonaiskustannukset vaihtelivat välillä 895 000-1 500 000 euroa. Kustannuksissa olivat painottuneet palkkakustannukset, joiden osuus vuosina 2018-2022 yhteensä raportoiduista kokonaiskustannuksista oli 59 prosenttia (alla oleva kuvio 11). Toiseksi suurin raportoitujen kustannusten luokka oli välinehankinnat, joiden osuus oli 22 prosenttia.

Palkkakustannusten osuus vaihteli vuosittain välillä 40-67 prosenttia. Palkkakustannukset olivat tyypillisesti kohdentuneet kuntatasolla hanketta koordinoivan henkilöstön palkkaukseen. Välinehankinnat ovat olleet päiväkoteihin tai kuntaan hankittuja lasten siirrettäviä liikuntavälineitä. Osa välineistä oli hankittu suoraan toimipaikkoihin, osa oli voinut olla esimerkiksi perhepäivähoidossa kiertäviä välinekasveja. Vuosittaiset hanketoiminnan kokonaiskustannukset ja niiden jakautuminen kustannuslajeittain on kuvattu liitteessä 3.

Kuvio 12: Etelä-Suomen aluehallintovirasto rahoittamien hankkeiden toteutuneet kokonaiskustannukset vuosina 2018-2022 kustannuslajeittain. Toteutuneiden kustannusten kokonaismäärä oli noin 6,1 miljoonaa euroa.

Itä-Suomen aluehallintoviraston alueella vuosien 2018-2022 hankkeiden toteutuneet kokonaiskustannukset olivat noin 621 000 euroa. Vuosittaiset kokonaiskustannukset vaihtelivat välillä 58 000-145 000 euroa. Suurimmat kustannuserät olivat palkkakustannukset ja välinehankinnat (alla oleva kuvio 13). Palkkakustannusten osuus oli 42 prosenttia ja välinehankintojen 22 prosenttia. Palkkakustannusten osuus vaihteli vuosittain välillä 14-60 prosenttia. Vuosittaiset hanketoiminnan kokonaiskustannukset ja niiden jakautuminen kustannuslajeittain on kuvattu liitteessä 5.

Kuvio 13: Itä-Suomen aluehallintoviraston hankkeiden toteutuneet kokonaiskustannukset vuosina 2018-2022 kustannuslajeittain. Toteutuneiden kokonaiskustannusten määrä oli noin 621 000 euroa.

Etelä-Suomen alueella hankkeista pääosa oli tähdännyt Liikkuvan varhaiskasvatuksen kuntakoordinaation kehittämiseen ja toimintamallien jalkauttamiseen

Arviointiaineistona käytettiin myös vuosina 2018-2022 avustusta saaneiden hankkeiden raportteja hankkeiden toteuttamisesta ja tuloksista. Aluehallintovirastoille toimitetuissa raporteissa oli kuvaukset hankkeiden keskeisistä toimista, onnistumisen mahdollistaneista tekijöistä, hanketoiminnan haasteista ja toiminnan jatkonäkymistä.

Vuosien 2018-2022 alueelliset hankkeet luokiteltiin arvioinnissa kolmeen pääluokkaan niiden hankereporteissa kuvatun keskeisen sisällön perusteella. Hankkeet olivat kestoltaan 1-3 vuotta. 2-3 vuotta kestäneet hankkeet näkyvät taulukoiden (19 ja 20) luvuissa jokaisena hankevuonna. Kutakin hanketta koordinoi yksi kunta.

Etelä-Suomen aluehallintoviraston alueella (alla oleva taulukko 19) enemmistössä hankkeita oli kehitetty Liikkuvan varhaiskasvatuksen kuntatason organisointia ja toimintaa kokonaisuutena, kuten kunnan omaa toimijarakennetta varhaiskasvatusikäisten liikkumisessa ja toimintaa ohjaavia asiakirjoja (esim. kunnan ja yksiköiden hyvinvointi- ja varhaiskasvatussuunnitelmat, Nykytilan arviointien tekeminen ja kehittämiskohteiden tunnistaminen, liikunnan vuosikellot varhaiskasvatuksessa toiminnan eri tasoilla, liikunnan koordinaatiotiimit, päiväkotien liikuntavastaavat jne.). Tämän rinnalla oli tyypillisesti järjestetty henkilöstön koulutuksia, tuettu esimerkiksi materiaaleilla ja välinehankinnoilla varhaiskasvatusyksiköiden toimintaa sekä järjestetty erilaisia tapahtumia, joiden kohderyhminä ovat olleet varhaiskasvatusikäiset lapset ja heidän huoltajansa. Henkilöstön koulutuksia olivat järjestäneet sekä liikunnan aluejärjestöt, kunnat itse, että erilaiset ostopalvelutoimijat.

vuosi	Kuntatason Liikkuva varhaiskasvatus -koordinaation ja toimintamallien kehittäminen	Uusien toimintamallien pilotointi ja kehittäminen yksittäisissä varhaiskasvatusyksiköissä	Pääpaino henkilöstön kouluttamisessa ja välinehankinnoissa ja/ tai liikuntatapahtumien järjestämisessä
2018	10	1	2
2019	10	1	-
2020	19	-	3
2021	13	-	1
2022	13	-	7

Taulukko 19: Etelä-Suomen aluehallintoviraston alueella vuosina 2018-2022 kunnissa toteutettujen hankkeiden määrät keskeisen sisällön mukaan luokiteltuina.

Muutamissa hankkeissa kunta oli aloittanut Liikkuva varhaiskasvatus -toiminnan kehittämällä ensin liikunnallista toimintakulttuuria yhdessä päiväkodissa, jonka jälkeen hanketta oli jatkettu laajentamalla toimintamalleja kunnan muihin toimipaikkoihin. Kolmannessa ryhmässä hankkeita niiden pääpaino oli ollut varhaiskasvatuksen henkilöstön kouluttamisessa ja välinehankinnoissa, tai vaihtoehtoisesti liikuntatapahtumien järjestämisessä varhaiskasvatusikäisille ja heidän perheilleen. Kolmannen ryhmän hankeraportteille oli tyypillistä, että niissä kuvattiin yksittäisiä tapahtumia, tilaisuuksiin ja koulutuksiin osallistumista ja hankintoja, mutta ei juurikaan toiminnan organisointiin, rakenteellisiin muutoksiin (esim. kirjaukset ohjaavissa dokumenteissa) tai arviointiin liittyviä toimia.

Itä-Suomen alueella oli rahoitettu sekä kuntakoordinaation kehittämisen hankkeita että välinehankintoja ja tapahtumia sisältäneitä hankkeita

Myös Itä-Suomen aluehallintoviraston alueella monissa hankkeissa oli kehitetty Liikkuvan varhaiskasvatuksen kuntatason organisointia ja toimintaa kokonaisuutena, kuten kunnan omaa toimijarakennetta varhaiskasvatusikäisten liikkumisessa ja toimintaa ohjaavia asiakirjoja. Toinen suuri ryhmä olivat hankkeet, joissa painottui henkilöstön koulutus ja välineiden hankinta, tai vaihtoehtoisesti liikuntatapahtumien järjestäminen. Hankkeiden jakautuminen eri luokkiin on kuvattu alla olevassa taulukossa 20.

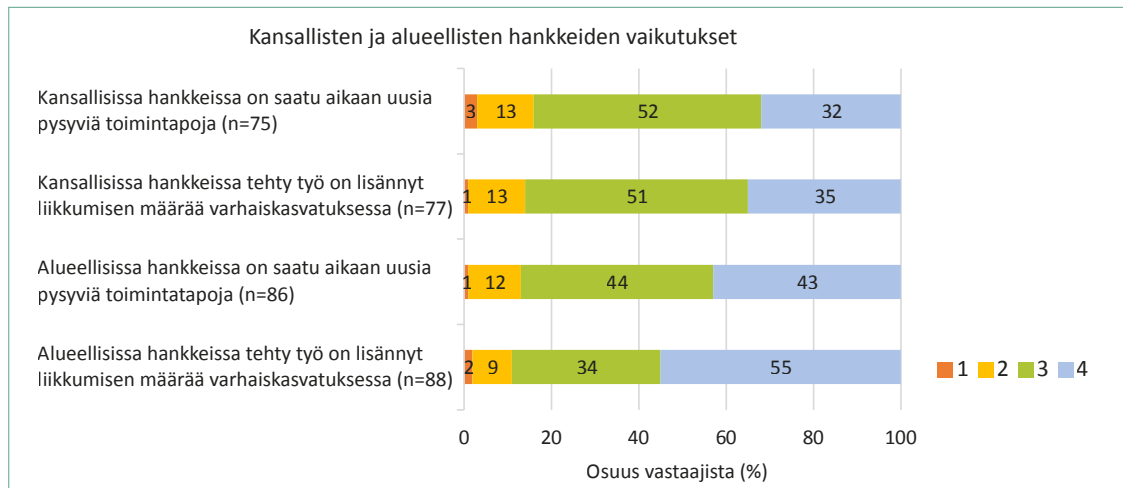
vuosi	Kuntatason Liikkuva varhaiskasvatus -koordinaation ja toimintamallien kehittäminen	Uusien toimintamallien pilotointi ja kehittäminen yksittäisissä varhaiskasvatusyksiköissä	Pääpaino koulutuksessa ja välineiden hankkimisessa ja/ tai liikuntatapahtumien järjestämisessä.
2018	5	1	5
2019	4	-	1
2020	5	1	4
2021	6	1	1
2022	4	-	2

Taulukko 20: Itä-Suomen aluehallintoviraston alueella vuosina 2018-2022 kunnissa toteutettujen hankkeiden määrät keskeisen sisällön mukaan luokiteltuna.

Kuntien toimijat pitävät alueellista hanketoimintaa vaikuttavana sekä uusien toimintatapojen että liikkumisen määrän lisääntymisen kannalta

Liikkuvan varhaiskasvatuksen keskeiset kuntatoimijat näkevät alueellisen hanketoiminnan vaikuttavana. Karvin toteuttamassa kyselyssä (kysely 1, kysymys 9) selvitettiin ohjaus- ja koordinaatiotoimijoiden näkemyksiä siitä, onko alueellisissa hankkeissa saatu aikaan uusia pysyviä toimintatapoja ja onko hanketoiminta lisännyt liikkumisen määrää varhaiskasvatuksessa. Kuntien varhaiskasvatuksen johdon, kuntakoordinaattoreiden ja liikunnan aluejärjestöjen henkilöstön arviot olivat kokonaisuutena hyvin myönteisiä molempien vaikutusten osalta. Kaikissa kolmessa vastaajaryhmässä yli 80 prosenttia vastaajista katsoi, että uusien toimintatapojen aikaansaaminen ja liikkumisen määrän lisääntyminen olivat toteutuneet hyvin tai erittäin hyvin. Kaikkien vastaajien jakaumat on kuvattu alla olevassa kuviossa 14.

Liikkuvan varhaiskasvatuksen ohjaus- ja koordinaatiotoimijat katsoivat, että myös kansalliset hankkeet ovat sekä lisänneet liikkumisen määrää varhaiskasvatuksessa että saaneet aikaan uusia toimintatapoja. Karvin toteuttamassa kyselyssä (kysely 1, kysymys 8) selvitettiin ohjaus- ja koordinaatiotoimijoiden näkemyksiä siitä, miten kansallisten hankkeiden vaikuttavuus oli toteutunut. Vastaajat katsoivat, että edellä kuvatut hankkeiden vaikutukset olivat toteutuneet keskimäärin hyvin (väittämien ka:t 3,2 ja 3,1). Niiden vastaajien määrät, joiden mielestä vaikutukset olivat toteutuneet heikosti, olivat hyvin vähäisiä. Vastausjakaumat on kuvattu alla olevassa kuviossa 14.

Kuvio 14: Ohjaus- ja koordinaatiotoimijoiden arviot kansallisten ja alueellisten hankkeiden vaikutusten toteutumisesta Liikkuvassa varhaiskasvatuksessa. n = 75-88. EOS = 11-23. Asteikko: 1 = toteutunut heikosti 2 = toteutunut jonkin verran 3 = toteutunut hyvin 4 = toteutunut erittäin hyvin.

Noin kolmannes vastaajista katsoi, että liikkumisen määrän lisääntyminen ja uusien toimintatapojen aikaansaaminen olivat toteutuneet kansallisissa hankkeissa erittäin hyvin. Noin puolet vastaajista katsoi, että edellä mainitut vaikutukset olivat toteutuneet hyvin. Heikoksi vaikutusten toteutumisen arvioineiden vastaajien määrä oli pieni.

Korona-aika ja henkilöstön vaihtuvuus ovat vaikeuttaneet paikoin alueellista hanketoimintaa

Hankeraporteissa yleisimmin mainitut haasteet hankkeiden toteuttamisessa liittyivät koronapandemian ja henkilöstön vaihtuvuuteen sekä hankekoordinaatiossa että varhaiskasvatuksessa yleensä. Karvin toteuttamissa haastatteluissa tuli esille, että erityisesti vuodelle 2020 hankerahoitusta saaneiden hankkeiden kannalta koronan vaikutukset ovat todennäköisesti olleet suurimmat. Haastatteluissa tuli myös esille, että paikallista hanketoimintaa ovat ajoittain hankaloittaneet sekä palkattujen hanketyöntekijöiden vaihtuvuus että varhaiskasvatuksen henkilöstön vaihtuvuus. Hanketyöntekijöiden vaihtuvuuden haasteet tulivat esille myös joissain hankeraporteissa. Joissain tapauksissa hankkeiden toteutusaikataulua oli täytyntä muuttaa, jotta uusi hanketyöntekijä oli ehditty palkata.

Hankkeita, joiden suunnitelmat ja tavoitteet eivät olleet lainkaan toteutuneet, oli kuitenkin esimerkialueilla vain muutamia. Raporttien perusteella monissa hankkeissa toimintaa oli muokattu korona-aikana rajoitusten mukaiseksi. Henkilöstön koulutuksia oli siirretty verkkoon tai ulkotiloihin, hankkeiden aikatauluja oli muokattu, hankkeiden painopisteitä oli muokattu ja lapsiryhmien toimintaa oli toteutettu suunniteltua enemmän ulkona. Joissain tapauksissa koko kunnan koulutuksista oli siirrytty yksikkökohtaisiin koulutuksiin ja valmennuksiin.

Useissa raporteissa tuli esille, että korona-aika hankaloitti yhteistyön kehittämistä vanhempien kanssa, kun vanhempainiltoja ja muita perheille suunnattuja päiväkotien tapahtumia jouduttiin perumaan. Hankkeissa oli toisaalta myös esimerkkejä siitä, että vanhempien tapaamisia oli siirretty verkkoon ja näihin oli onnistuneesti yhdistetty esimerkiksi vasun käsittely lapsen liikkumisen näkökulmasta tai perheille suunnattu liikuntaneuvonta. Myös liikuntapaikkojen sulkemiset vaikuttivat sellaisiin hankkeisiin, jossa yhtenä toimintamuotona oli eri liikunnan lajeihin tutustuminen tai esimerkiksi uinnin yhdistäminen esiopetukseen.

Myös aluehallintovirastojen ja liikunnan aluejärjestöjen henkilöstön haastatteluissa tuli esille, että toimintaa muokattiin korona-aikana monin tavoin, jotta hankkeet ja alueelliset tukitoimet koulutuksineen eivät olisi keskeytyneet. Varhaiskasvatuksen henkilöstölle suunnattuja koulutuksia oli siirretty verkkoon tai järjestetty ulkotiloissa turvavälein. Haastatteluissa tuli esille, että toimijat etsivät sinnikkäästi ratkaisuja, jotka mahdollistivat koulutusten pitämisen: esimerkkinä oli sellaisten ulkotilojen etsiminen, joissa osallistujilla oli tarvittaessa mahdollisuus päästä katoksen alle suojaan huonolla säällä. Joissain kunnissa hankerahoituksen käyttöä suunniteltiin uudestaan ja esimerkiksi lähikoulutuksiin varattuja resursseja suunnattiin uudelleen välinehankintoihin. Osa muutoksista edellytti aluehallintoviraston tekemää päätöstä rahoituksen käyttötarkoituksen muutoksesta.

Uusien toimintamallien vakiinnuttaminen haastaa myös Liikkuvaa varhaiskasvatusta

Haastatteluissa ja hankeraporteissa tuli esille, että toimintojen vakiinnuttaminen – kuten yleensäkin hankkeissa – on ollut haaste myös Liikkuvassa varhaiskasvatuksessa. Toisaalta hankeraporteissa oli myös esimerkkejä siitä, että kuntiin ja toimipaikkoihin oli luotu pysyviä toimintamalleja, kuten liikunnan vuosikelloja ja säännöllisiä päiväkotien liikuntavastaavien tapaamisia, jotka ovat jatkuneet myös hankevaiheen jälkeen.

Likesin kuntakoordinaattorikyselyn (Turunen yms. 2023) mukaan kyselyyn vastanneiden koordinaattorien (n=69) kunnista 19 (27%) oli vakinaistanut tai suunnitellut kuntakoordinaattorin tehtävän vakiinaistamista. Pääosa vastaajien kunnista eli 46 kuntaa (67%) ei ollut vakinaistanut tai suunnitellut vakinaistavansa koordinaattorin tehtävää. Noin puolessa vastaajien kunnista (52%) oli kyselyn ajankohdalla käynnissä aluehallintoviraston rahoittama Liikkuvan varhaiskasvatuksen paikallishanke. Likesin kyselyssä selvitettiin myös sitä, miten vastaajat arvioivat Liikkuva varhaiskasvatus -toiminnan jatkumista kunnassaan. Yli puolet (55%) vastaajista arvioi, että toiminta jatkuu samassa laajuudessa. 30 prosenttia vastaajista arvioi toiminnan jatkuvan osittain ja 8 prosenttia arvioi toiminnan laajenevan. Kyselyssä oli myös selvitetty avoimella kysymyksellä koordinaattorien näkemyksiä Liikkuva varhaiskasvatus -toiminnan jatkumisen luonteesta. Vastaajista (n=66) noin 58 prosenttia arvoi toiminnan vakiintuneen kunnan rakenteisiin. Noin 26 prosenttia arvioi, että toiminnan jatkuminen on sidoksissa paikallisen hankkeen olemassaoloon. 10 prosenttia vastaajista arvioi, että Liikkuva varhaiskasvatus -toiminta uhkaa päättyä.

Arvioinnissa tuli esille, että varhaiskasvatuksen henkilöstön myönteinen suhtautuminen toimintaan on edistänyt Liikkuvan varhaiskasvatuksen toimintatapojen vakiintumista. Likesin kyselyssä selvitettiin monivalintakysymyksellä koordinaattoreiden näkemyksiä siitä, mitkä asiat olivat edistäneet ja estäneet Liikkuva varhaiskasvatus -toiminnan vakiintumista (n=75, valintojen määrä). Vakiintumista edistivät yleisimmin varhaiskasvatushenkilöstön myönteinen suhtautuminen (51%), koordinaattorin työpanos (40%) ja johdon tuki (31%). Likesin kyselyn tulokset vahvistavat sitä johtopäätöstä, että Liikkuvassa varhaiskasvatuksessa tehdyt merkittävät panostukset toiminnan alueelliseen käynnistämiseen ja varhaiskasvatushenkilöstön koulutuksiin ovat olleet onnistunut ratkaisu. Yleisimmiksi Liikkuva varhaiskasvatus

-toiminnan vakiintumista estäviksi tekijöiksi kuntakoordinaattorit arvioivat henkilöstön kuormittumisen (40%) ja rahoituksen loppumisen (32%). Koordinaattoreista noin 30 prosenttia arvioi, että sitoutumisen sekä osaamisen ja toiminnan vaihtelevuus varhaiskasvatussyksiköiden välillä on yksi vakiintumista eniten estävä tekijä. Noin 20% koordinaattoreista arvioi esteeksi sen, että vastuuhenkilöitä ei ollut nimetty. Myös muussa arviointiaineistossa tuli esille vaihtelu varhaiskasvatussyksiköiden välillä esimerkiksi liikkumiseen liittyvien vastuiden määrittelyssä ja Nykytilan arviontien työkalun hyödyntämisessä.

Paikallishankkeita toteuttaneiden kuntien arviot Liikkuvan varhaiskasvatuksen toimenpiteiden vakiintumisesta olivat varsin myönteisiä. Likesin toteuttamissa paikallishankkeiden seurantaraportteissa vuosilta 2020, 2021 ja 2022 tarkasteltiin myös sitä, miten kunnat arvioivat hankkeidensa toimenpiteiden vakiintumista osaksi kunnan pysyvää palvelujärjestelmää. Vuoden 2020 raportissa (Tarkiainen yms. 2022) kunnista (n=63) 35 prosenttia arvioin toimenpiteiden vakiintuvan kokonaan, 59 prosenttia osittain ja 6 prosenttia ei osannut arvioida asiaa selvityksen ajankohtana. Vuoden 2021 hankkeiden (Syväoja yms. 2023) osalta kuntien (n=62) vastaavat osuudet olivat 31 prosenttia, 64 prosenttia ja 5 prosenttia. Vuoden 2022 osalta kunnista (n=38) 42 prosenttia arvioi toimenpiteiden vakiintuvan kokonaan ja 58 prosenttia osittain.

Yhtenä vakiintumista haastavana tekijänä Karvin toteuttamissa haastatteluissa nähtiin yksityisten päiväkotien heikko osallistuminen Liikkuvaan varhaiskasvatukseen. Haastatteluiden perusteella tavoitteena on ollut, että kunnat hakisivat valtionavustusta ja sen alueella olevat yksityiset toimijat voisivat osallistua hankkeeseen omarahoituksella, mutta käytännössä tämä ei ole toteutunut kovin hyvin.

Lisäksi Liikkuvan varhaiskasvatuksen tulevaisuuden tarpeena nähtiin haastatteluissa uusien sisältöjen kehittäminen toimintaan. Haastatteluiden perusteella monet hankkeita toteuttaneet kunnat ja toimipaikat ovat tehneet samoja asioita jo melko pitkään, mikä on voinut osassa varhaiskasvatuksen henkilöstöä aiheuttaa kyllästymistä.

6

Liikkuva varhaiskasvatus-
toiminnan toteuttamisen
seurantakäytännöt

6

Liikkuva varhaiskasvatus -toiminnan toteuttamisen seurantakäytänteet

Tässä pääluvussa käsitellään Liikkuvan varhaiskasvatuksen seurannan keskeisiä muotoja ja toimintatapoja. Pääluvussa vastataan arviointikysymykseen siitä, miten Liikkuva varhaiskasvatus -toiminnan toteuttamista ja tuloksia on seurattu.

KESKEISET HAVAINNOT JA JOHTOPÄÄTÖKSET

- Likesillä on ollut päävastuu kansallisen seurannan toteuttamisesta Liikkuvassa varhaiskasvatuksessa. Muita seurannan toimijoita ovat olleet OKM, aluehallintovirastot, kunnat ja varhaiskasvatustyöyksiköt sekä valtionavustusta saaneiden hankkeiden toteuttajat.
- Liikkuvassa varhaiskasvatuksessa on tuotettu runsaasti seuranta- ja arviointiaineistoa. Aineiston ytimen ovat muodostaneet Nykytilan arviointien tuottama trenditieto liikkumista edistävän toimintakulttuurin kehittymisestä varhaiskasvatuksessa, varhaiskasvatuksen ja kuntakoordinaattorien kyselyt sekä paikallisista hankkeista tuotettu määrällinen ja laadullinen seurantatieto.
- Pääosa seurannan tuloksista on ollut saatavilla julkisesti. Likes on kehittänyt Nykytilan arviointien raportointia ja hankkeiden seurantaa varten julkiset Power BI-tietokannat.
- Likesin ja Jyväskylän yliopiston yhteistyönä kehitetty Piilo-tutkimus on uusi 4-6 -vuotiaiden liikkumisen väestötasoisien seurannan muoto. Myös Liikkuvan varhaiskasvatuksen liikkumistavoitteen seuranta on kytketty siihen.
- Ohjaus- ja koordinaatiotoimijat pitävät Nykytilan arviointien työkalua toimivana. Myös työkalua käyttänyt varhaiskasvatuksen henkilöstö kokee sen tukeneen työtään. Työkalun hyödyntäminen painottuu varhaiskasvatustyöyksiköiden johtajiin ja lasten liikkumisen edistämisessä aktiivisimpiin henkilöstön edustajiin. Työkalun hyödyntämisessä yksiköissä on haasteita ja puutteita, ja vain osa päiväkodeista käyttää sitä säännöllisesti.
- Liikkuvassa varhaiskasvatuksessa olisi suositeltavaa tehdä arvio siitä, millaisia tehtäviä Nykytilan arviointien työkalulla on jatkossa Liikkuvassa varhaiskasvatuksessa, ja miten sen tuottama tieto suhteutuu muuhun seurannassa tuotettavaan tietoon.

6.1. Seurannan tavoitteet ja toteuttajat

Likesillä on ollut päävastuu kansallisen seurannan toteuttamisesta

Liikkuvan varhaiskasvatuksen hallinnollisena organisaationa toimivalla Likesillä on arviointijaksolla ollut päävastuu toiminnan seurannasta kansallisella tasolla. Karvin toteuttamien haastatteluiden perusteella seurannan muodoista on sovittu vuosittain suunnitelmassa, jonka Likes on laatinut osana OKM:lle tehtyä rahoitushakemusta. Likes on laatinut suunnitelman yhdessä OPH:n ohjelmatiimin kanssa. Likes on määrittellyt seuranta- ja arviointitiedon tuottamisen tavoitteet verkkosivuillaan seuraavasti:

- Tukea toimijoita tiedon avulla
- Arvioida vaikutuksia
- Tuottaa tietoa tiedolla johtamisen tueksi
- Auttaa toimijoita oman toiminnan arvioimisessa ja kehittämisessä

Aluehallintovirastot ovat vuodesta 2018 lähtien koonneet keskeiset määrälliset tiedot kaikista myöntämistään avustuksista aviavustukset.fi -verkkosivustolle. Likes on hyödyntänyt kyseisiä tietoja seuranta-tietojen keräämisessä.

Karvin toteuttamien haastatteluiden perusteella myös hankkeissa on tehty omaa seurantaa. Esimerkiksi liikunnan aluejärjestöjen yhteishankkeissa (kts. luku 5.1.) on tilastoitu vuosittain järjestettyjen tapahtumien ja niiden osallistujien määrät. Lisäksi on kerätty palautetta tapahtumiin ja tilaisuuksiin osallistuneilta henkilöiltä liikunnan aluejärjestöjen yleisen käytännön mukaisesti.

6.2. Seurannan, arvioinnin ja tutkimuksen toteuttamistavat

Seuranta-aineistoa on tuotettu paljon ja pääosa tuloksista on julkisesti saatavilla

Likesin toteuttama Liikkuvan varhaiskasvatuksen seuranta ja arviointi on koostunut Nykytilan arvioinneista ja niistä laadituista raporteista, eri toimijaryhmille tehdyistä kyselyistä sekä hanketoiminnan resurssien ja sisällön seurannasta. Kyselyitä on tehty Liikkuvan varhaiskasvatuksen kuntakoordinaattoreille ja varhaiskasvatuksen henkilöstölle. Paikallishankkeiden resurssien ja sisällön seurannan tuloksia on koottu Likesin verkkosivuilla olevaan julkiseen Power BI -tietokantaan vuosittain. Paikallishankkeiden seurannasta on tehty myös kolme julkaisua vuosina 2020-2021.

Arviointiaineiston perusteella Liikkuvasta varhaiskasvatuksesta on kaikkiaan tuotettu runsaasti seuranta-aineistoa. Alla olevaan taulukkoon 21 on koottu tiedot arvioinnissa esille tulleista Liikkuvan varhaiskasvatuksen seurannan aineistoista, aineistojen tuottajista ja aineistojen keskeisistä hyödyntäjistä.

Seuranta-aineistot ja niiden tuottajat Liikkuvassa varhaiskasvatuksessa			
Aineisto	Aineiston keskeinen sisältö	Tuottaja	Keskeiset hyödyntäjät
Nykytilan arvioinnit ja niiden koontiraportit Likesin verkkosivuilla.	Kansalliset koosteet kuntien ja varhaiskasvatustyksiköiden tekemistä Nykytilan arvioinneista. Tuloksia on mahdollista tarkastella myös AVI-alueittain, maakunnittain ja kunnittain. Nykytilan arvioinneissa on kuusi osa-aluetta, joihin sisältyvien väittämien avulla varhaiskasvatuksen toimipaikat ja kunnat arvioivat liikunnallisen toimintakulttuurinsa tilaa ja tunnistavat kehittämiskohteitaan.	Likes, kunnat, varhaiskasvatustyksiköt, päiväkodit	Avoin sivusto OPH:n ohjelmatiimi ja Likes seuraavat arviointien avulla liikunnallisen toimintakulttuurin eri osa-alueiden tilaa ja kehittymistä varhaiskasvatuksessa. Tavoitteena on, että kunnat voivat hyödyntää toimintansa alueellisia raportteja. Toimipaikat saavat Likesistä omat raporttinsa suoraan, eivätkä ne ole julkisia. Yksikkötasolla raporttien tarkoituksena on tukea kehittämiskohteiden valintaa ja liikunnallisen toimintakulttuurin kehittymisen seurantaa.
Kansallista valtionavustusta saaneiden hankkeiden raportit	Kuvaus hankkeen tavoitteista ja toimintamuodoista, kuvaus toteutuneesta toiminnasta, toteuttajan arvio hankkeen tavoitteiden saavuttamisesta, tilastot hankkeeseen osallistumisesta, tiedot toteutuneista kustannuksista.	Avustusta hakeneet ja saaneet kunnat, järjestöt ja muut toimijat	OKM hyödyntää raportteja ohjatessaan hankkeiden toteutumista ja valvoessaan hankerahoituksen käytön lainmukaisuutta.

Seuranta-aineistot ja niiden tuottajat Liikkuvassa varhaiskasvatuksessa			
Aineisto	Aineiston keskeinen sisältö	Tuottaja	Keskeiset hyödyntäjät
Alueellista valtionavustusta saaneiden hankkeiden raportit	Kuvaus hankkeen tavoitteista ja toimintamuodoista, kuvaus toteutuneesta toiminnasta, toteuttajan arvio hankkeen tavoitteiden saavuttamisesta, tilastot hankkeeseen osallistumisesta, tiedot toteutuneista kustannuksista.	Avustusta hakeneet ja saaneet kunnat/kuntayhtymät	Aluehallintovirastot hyödyntävät raportteja ohjatessaan hankkeiden toteutumista ja valvoessaan hankerahoituksen käytön lainmukaisuutta.
Aluehallintovirastojen jakamista avustuksista saatava määrällinen tieto avustukset -sivustolla.	Sivustolle on koottu tiedot avustusmuodoittain ja sektoreittain AVlen jakamista avustuksista. Sivuilta voi hakea tietoa liikunnallisen elämäntavan jaetuista avustummääristä varhaiskasvatuskäisten osalta vuodesta 2018 lähtien. Sivusto mahdollistaa yksittäisten vuosien ja eri alueiden tarkastelun.	Aluehallintovirastot	Avoin sivusto
Paikallisten hankkeiden niiden rahoituksesta saatava koontitieto Likesin verkkosivuilla (Power BI -tietokanta).	Tietoja mm. hankkeiden määristä ja myönnetyn valtionavustuksen määristä vuosittain ja alueittain.	Likes	Avoin sivusto
Paikallisten hankkeiden tavoitteista ja toteutumisesta saatava koontitieto Likesin verkkosivuilla (Power BI ja julkaisut)		Likes	Avoin sivusto
Likesin kuntakoordinaattoreille ja varhaiskasvatuksen henkilöstölle tekemät kyselyt ja niiden raportit.	Yksittäisille henkilöille kohdennettuja kyselyitä, joilla on selvitetty mm. kuntakoordinaattorien työnkuvia ja työn vahvuuksia ja haasteita, sekä varhaiskasvatuksen henkilöstön näkemyksiä Liikkuvan varhaiskasvatuksen toteuttamisesta ja liikkumista edistävän toimintakulttuurin kehittymisestä.	Likes	Raportit julkisia Likesin verkkosivuilla
Piilo-tutkimus	Monimenetelmäinen väestötasoinen seurantatutkimus 4-6 -vuotiaiden liikkumisen määrästä, motorisista taidoista ja liikkumisen ilosta. Tutkimuksessa mitattiin lasten fyysistä aktiivisuutta liike-mittareilla ja huoltajilta kerättiin tietoa lasten liikkumisesta ja motorisista taidoista kyselylomakkeella. Lisäksi tutkimukseen osallistuneet varhaiskasvatuksen toimipaikat arvioivat toimintakulttuuria Liikkuva varhaiskasvatus -toimintaan liittyvällä Nykytilan arvioinnilla.	Likes ja Jyväskylän yliopisto	Raportit julkisia

Taulukko 21: Seurannan ja tutkimuksen muodot Liikkuvassa varhaiskasvatuksessa.

Karvin toteuttamassa kyselyssä (kysely 1, kysymys 8) selvitettiin ohjaus- ja koordinaatiotoimijoiden näkemyksiä Liikkuvan varhaiskasvatuksen seurannan eri osa-alueiden toteutumisesta. Väittämistä muodostettu Tutkimuksen ja seurannan -tunnusluku oli 3,1⁶⁶, eli keskimäärin seurannan muotojen katsottiin toteutuneen hyvin.

Nykytilan arviointia pidetään laadukkaana työkaluna – hyödyntämisessä on epätasaisuutta ja puutteita

Liikkuvalla varhaiskasvatuksella käytössä olevalla Nykytilan arviointien työkalulla varhaiskasvatusyksikkö tai päiväkotiki voi tehdä itsearviointin liikkumista edistävän toimintakulttuurinsa tilasta. Työkalu on saatavilla Liikkuvan varhaiskasvatuksen verkkosivuilla ja se on maksuton.

Nykytilan arvioinneilla on useita tehtäviä Liikkuvassa varhaiskasvatuksessa. Nykytilan arviointien työkalu on ollut keskeinen väline varhaiskasvatuksen liikkumista edistävän toimintakulttuurin kansallisen tilan ja kehityksen seuraamiseksi. Paikallistasolla Nykytilan arviointien keskeiseksi tavoitteeksi on katsottu kehittämiskohteiden valinta varhaiskasvatuksen toimipaikoissa. Liikkuvan varhaiskasvatuksen verkkosivuilla varhaiskasvatusyksiköitä ja päiväkoteja kannustetaan käyttämään työkalua vuosittain oman toimintakulttuurinsa kehittämisen arviointiin ja kehittämiskohteiden tunnistamiseen. Jokainen toimipaikka voi tehdä oman arviointinsa, mikäli yksikköön kuuluu useita toimipaikkoja. Arviointi suositellaan tehtäväksi ryhmätyönä.

Työkalussa on 6 osa-aluetta, jotka kattavat seuraavat teemat varhaiskasvatuksen liikkumista edistävissä toimintakulttuurissa:

1. Toiminnan organisointi
2. Liikkumisen lisääminen
3. Motoriset taidot ja toiminnallisuus
4. Osallistuminen ja osallisuus
5. Oppimisympäristöt
6. Yhteistyö lasten liikkumisen edistämiseksi

Kuhunkin osioon kuuluu toimintakulttuuria kuvaavia väitteitä, joita arvioidaan viisiportaisella asteikolla. Tulokset on tarkoitus tallentaa Likesin ylläpitämään sähköiseen järjestelmään. Tulosraportit on koottu Likesin ylläpitämään Seuranta-Virveli -tietokantaan. Tulosraportit ovat julkisia muun muassa kaikkien tulosten, AVI-alueiden ja kuntien osalta. Toimipaikkakohtaisia tuloksia ei julkaista. Toimipaikka saa niistä Likesiltä visualisoidun raportin käyttöönsä.

Karvin toteuttamissa haastatteluissa ja asiantuntijaryhmän keskusteluissa tuli esille, että Nykytilan arvioinnin työkalua on kehitetty viime vuosina muun muassa vähentämällä arvioinnin osa-alueita kahdeksasta kuuteen.

Nykytilan arvioinnin tekemistä suositellaan, kun kunta tai varhaiskasvatusyksikkö rekisteröityy Liikkuva varhaiskasvatus -toimijaksi. Alla olevassa taulukossa 22 on kuvattu tehtyjen Nykytilan arviointien määrät vuosina 2018-2023. Lisäksi mukana on tiedot samoilta vuosilta rekisteröityneiden toimipaikkojen kumuloituvista määristä ja aluehallintovirastojen jakamien valtionavustusten määristä.

66 Asteikko 1-4.

Vuodet	Nykytilan arviointien määrä (kpl)	Vuosi	Rekisteröityneiden toimipaikkojen määrä (kpl yhteensä kunakin vuonna, kumuloituva määrä, suluissa kasvu edelliseen vuoteen verrattuna)	Aluehallintovirastojen kunnille jakaman valtionavustuksen määrä (€)
2018-2019	299	2018	1646	1,3 milj.
2019-2020	847	2019	2206 (600)	1,4 milj.
2020-2021	1019	2020	2620 (374)	1,6 milj.
2021-2022	686	2021	2853 (233)	1,35 milj.
2022-2023	659	2022	2942 (89)	1,05 milj.
		2023	3025 (83)	440 000

Taulukko 22: Nykytilan arviointien, Liikkuva varhaiskasvatus -toimijoiksi rekisteröityneiden toimipaikkojen ja kunnille Liikkuvaan varhaiskasvatukseen myönnettyjen valtionavustusten määrät vuosina 2018-2023. Lähteet: Seuranta-Virveli -tietokanta/Likes ja aluehallintovirastot.

Aluehallintovirastojen jakamalla valtionavustuksilla on vaikutettu myönteisesti sekä Liikkuvan varhaiskasvatuksen laajenemiseen että Nykytilan arviointien työkalun hyödyntämiseen. Rekisteröityneiden toimipaikkojen määrän kasvu on ollut suurimmillaan vuosina 2019-2020, mikä näkyy myös tehtyjen Nykytilan arviointien määrässä kasvuna. Vuosille 2019-2020 ajoittuvat suurimmat vuosittaiset panostukset kunnille jaettiin Liikkuvan varhaiskasvatuksen valtionavustuksiin.

Taulukon lukujen perusteella on todennäköistä, että osa Liikkuvan varhaiskasvatuksessa mukana olevista toimipaikoista on tehnyt Nykytilan arvioinnin enintään yhden kerran. Asiantuntijaryhmän keskusteluissa tuli esille, että osa päiväkodeista tekee arvioinnin, mutta jättää tallentamatta sen Likesin ylläpitämään sähköiseen järjestelmään. On siis todennäköistä, että Nykytilan arviointien työkalua hyödynnetään jonkin verran laajemmin kehittämiskohteiden tunnistamisessa päiväkodeissa kuin taulukon lukujen perusteella näyttää, mutta ilmiön laajuutta ei voitu arvioida arvioinnissa käytössä olleen aineiston perusteella.

Ohjaus- ja koordinaatiotoimijat katsovat, että Nykytilan arviointien työkalu tukee keskimäärin hyvin kehittämiskohteiden valintaa varhaiskasvatusyksiköissä. Karvin toteuttamassa kyselyssä (kysely 1, kysymys 7) selvitettiin ohjaus- ja koordinaatiotoimijoiden näkemyksiä siitä, missä määrin Nykytilan arviointien työkalu on tukenut kehittämiskohteiden valintaa varhaiskasvatusyksiköissä. Vastaajista (n=85) pääosa (85%) katsoi, että tuki on toteutunut hyvin tai erittäin hyvin. Lisäksi kyselyssä selvitettiin, missä määrin Nykytilan arviointien raportit Seuranta-Virveli -tietokannassa ovat tukeneet paikallista kehittämistyötä. Vastaajista (n=72) lähes kaksi kolmannesta (63%) katsoi, että tuki oli toteutunut hyvin tai erittäin hyvin. Reilu kolmannes vastaajista (37%) katsoi, että tuki oli toteutunut jonkin verran tai heikosti.

Työkalun säännöllisessä hyödyntämisessä varhaiskasvatuksen toimipaikoissa on epätasaisuutta ja puutteita. Käyttö painottuu yksiköiden johtajiin ja mahdollisesti aktiivisimpiin henkilöstön edustajiin (esimerkiksi toimipaikkojen tai tiimien liikuntavastaavat). Karvin toteuttamassa kyselyssä (kysely 2, kysymys 7) selvitettiin, kuinka suuri osa varhaiskasvatuksen henkilöstöstä on hyödyntänyt työssään Nykytilan arviointien työkalua. Kaikista vastaajista (n = 1 949) noin neljännes (26%) vastasi hyödyntäneensä työkalua. Varhaiskasvatusyksiköiden johtajista (n = 307) vajaa puolet (45 %) oli hyödyntänyt työkalua, ja toimipaikkojen henkilöstöstä (n = 1 642) reilu viidennes (22 %). Luvut ovat alhaisia, ottaen huomioon Nykytilan arviointien työkalun keskeisen tehtävän Liikkuvan varhaiskasvatuksen ohjelmapolussa ja toimintakulttuurin kehityksen kansallisessa seurannassa. Haastattelussa ja arvioinnin asiantuntijaryhmän keskusteluissa tuli myös esille, että työkalun säännöllinen hyödyntäminen ei aina toteudu päiväkodeissa.

Nykytilan arviointeja koskevat kyselytulokset tuovat esille mahdollisen ristiriidan kehittämisen parissa työskentelevien ohjaus- ja koordinaatiotoimijoiden näkemysten ja varhaiskasvatuksen henkilöstön käytännön arjen välillä. Työkalun kehittäneet ja käyttämiseen kannustavat toimijat näkevät sen myönteisessä valossa, samoin kuin se osa varhaiskasvatuksen henkilöstöstä, joka on käyttänyt työkalua. Toisaalta kyselyyn vastanneiden varhaiskasvatusyksiköiden johtajistakaan edes puolet ei ollut hyödyntänyt työkalua.

Taustalla voi olla esimerkiksi se, että osa johtajista on aloittanut tehtävässään sen jälkeen, kun yksikkö on rekisteröitynyt Liikkuva varhaiskasvatus -toimijaksi. Varhaiskasvatusyksiköiden johtajien ja henkilöstön Nykytilan arvioinnin hyödyntämiseen liittyviä kyselyvastauksia (kysely 2, kysymys 7) tarkasteltiin käyttäen taustamuuttujana yksikön mukanaoloaikaa Liikkuvasa varhaiskasvatuksessa. Tarkastelussa havaittiin, että yli viisi vuotta mukana olleiden yksiköiden ja toimipaikkojen henkilöstö oli hyödyntänyt muita enemmän Nykytilan arviointeja työssään.

Arvioinnissa esille tulleita syitä Nykytilan arviointien työkalun vähäiseen hyödyntämiseen olivat muun muassa Nykytilan arviointien vapaaehtoisuus, henkilöstön vaihtuvuus ja yleisesti kuormittava henkilöstötilanne varhaiskasvatuksessa, liikkumisosaamisen ja -vastuiden keskittyminen yksittäisille henkilöille päiväkodeissa sekä itsearviointien näyttäytyminen yksiköiden johdolle kuuluvana hallinnollisena työnä. Lisäksi tuli esille, että varhaiskasvatuksessa on usein meneillään myös muita kehittämishankkeita liikkuamisen edistämisen lisäksi, mikä vähentää kiinnostusta ja mahdollisuuksia keskittyä yksittäiseen kehittämisteemaan. Myös varhaiskasvatuksen arjen kiirettä ja tarvetta keskittyä perustoimintaan pidettiin syinä sille, miksi Nykytilan arviointeja ei tehdä vuosittain.

Nykytilan arviointien kansallisessa raportissa on viitteitä siitä, että vain osassa päiväkoteja Liikkuva varhaiskasvatus -toimintaa suunnittelee tiimi ja isolla osalla Liikkuvan varhaiskasvatuksen yhteyshenkilöitä ei ole erikseen järjestettyä aikaa toiminnan koordinoitiin päiväkodissa. Myös tämä on todennäköisesti vaikuttanut siihen, ettei Nykytilan arviointeja ole hyödynnetty enemmän. Vuosina 2018-2024 arvioinnin tehneistä toimipaikoista keskimäärin noin puolet arvioi, että tiimityö toteutuu Liikkuvan varhaiskasvatuksessa.⁶⁷ Lisäksi keskimäärin vajaa viidennes toimipaikoista arvioi tiimityön toteutuvan jonkin verran.⁶⁸ Lisäksi vuosina 2018-2024 arvioinnin tehneistä toimipaikoista keskimäärin noin 30-35 prosenttia arvioi, että yhteyshenkilölle on järjestetty aikaa Liikkuva varhaiskasvatus -toiminnan koordinoitiin. Noin neljännes toimipaikoista arvioi, että ajan järjestäminen toteutui jonkin verran.

Ohjaus- ja koordinaatiotoimijoiden myönteiset näkemykset Nykytilan arvioinnin työkalusta heijastanevat aktiivisimpien kuntien ja päiväkotien toimintatapoja, ja ehkä myös kyseiselle työkalulle asetettuja tavoitteita Liikkuvasa varhaiskasvatuksessa.

Nykyisellään Nykytilan arviointien kansalliset ja alueelliset raportit antavat kohtuullisesti trenditietoa siitä, millainen on liikkumista edistävän toimintakulttuurin tila ja kehitys Liikkuvasa varhaiskasvatuksessa mukana olevissa yksiköissä ja toimipaikoissa. Erityisesti kehityksen luotettava seuraaminen edellyttäisi kuitenkin tietopohjan vahvistamista suuremmalla määrällä säännöllisesti tehtäviä arviointeja.

Osa varhaiskasvatusyksiköiden johtajista oli hyödyntänyt Nykytilan arviointien kansallisia raportteja. Seuranta-Virvelissä olevia Nykytilan arviointien raportteja oli hyödyntänyt melko vähäinen osuus henkilöstöstä, johtajista 17 prosenttia ja toimipaikkojen henkilöstöstä 7 prosenttia. Tuloksia selittää se, että Seuranta-Virvelin raportit on tarkoitettu kansallisen ja alueellisen tilannekuvan muodostamiseen liikkumista edistävän toimintakulttuurin tilasta varhaiskasvatuksessa. Tällöin keskeisinä kohderyhminä voidaan pitää esimerkiksi OPH:n ohjelmatimiä, Liikkuvan varhaiskasvatuksen työjaostoa, kuntien varhaiskasvatuksen johtoa ja kuntakoordinaattoreita.

67 Nykytilan arviointien 5-portainen asteikko 0-4, jossa 0= ei toteudu lainkaan ja 4=toteutuu täysin. Prosenttisuuksissa huomioidu tasojen 3 ja 4 arviot.

68 Tason 2 arviot.

Liikkuvassa varhaiskasvatuksessa olisi suositeltavaa tehdä arvio siitä, millaisia tehtäviä Nykytilan arviointien työkalulla on jatkossa Liikkuvassa varhaiskasvatuksessa ja miten varhaiskasvatuksen toimipaikat voidaan motivoida tekemään kyseisten tehtävien edellyttämät arvioinnit riittävän säännöllisesti. Liikkuvan varhaiskasvatuksen vuoden 2024 toimintasuunnitelman perusteella OPH:n ohjelmatimissä on tunnistettu tarve vahvistaa Nykytilan arviointien työkalun käyttöä.

Jos Nykytilan arviointien työkalu haluttaisiin pitää ensisijaisesti varhaiskasvatuksen toimipaikkojen kehittämistyökaluna, voitaisiin myös harkita vaihtoehtoisia seurantamalleja varhaiskasvatuksen liikkumista edistävän toimintakulttuurin kansalliselle tilalle ja kehittymiselle. Vaihtoehtoja voisivat olla esimerkiksi säännöllisesti toteutettava kuntien ja toimipaikkojen seurantatutkimus tai toimintakulttuurin tilan laajempi selvittäminen varhaiskasvatuksen johtajilta ja henkilöstöltä kyselyissä.

Varhaisvuosien liikkumisen tutkimusta on vahvistettu viime vuosina – Liikkuvan varhaiskasvatuksen toimijat keskeisesti mukana

Likes ja Jyväskylän yliopisto (JY) kehittivät vuosina 2019-2021 Piilo-tutkimus- ja kehityshankkeessa menetelmien kokonaisuuden, jota voidaan hyödyntää pienten lasten liikkumisen kansallisessa väestötasoisessa seurannassa. Liikkumisen lisäksi mitattiin myös monipuolisesti lasten motorisia taitoja, jotka luovat liikkumisen perustan. Kehitysprojekti oli osa Liikkuvan varhaiskasvatuksen toteuttamista ja OKM rahoitti sen. Kehityshankkeessa oli mukana noin 800 lasta huoltajineen pääkaupunkiseudulta, Keski-Suomesta ja Pohjois-Suomesta⁶⁹.

Piilo-tutkimus- ja kehittämishankkeen taustalla oli se, ettei Suomessa ollut systemaattista seurantaa varhaiskasvatuskäisten lasten liikkumisen osalta. Tutkimus- ja kehittämishankkeen tulokset loivat tietopohjan ja menetelmät uudelle seurantajärjestelmälle, jonka avulla saadaan tietoa pienten lasten liikkumisen määrästä, motorisista taidoista ja liikkumiseen liittyvistä tekijöistä.

Piilo-tutkimuksen tunnettuus ja arviot sen vaikutuksista Liikkuvan varhaiskasvatuksen seurantaan vaihtelevat. Karvin toteuttamassa kyselyssä (kysely 1, kysymys 7) selvitettiin ohjaus- ja koordinaatio-toimijoiden näkemyksiä siitä, onko Piilo-tutkimuksen kehittäminen parantanut Liikkuva varhaiskasvatus -toiminnan vaikuttavuuden arviointia. Kaikkien vastaajien (n=67) keskiarvo oli 3,0, eli keskimäärin vaikuttavuuden arvioinnin katsottiin parantuneen hyvin. Vastauksissa oli kuitenkin hajontaa: kolmannes vastaajista katsoi vaikuttavuuden arvioinnin parantuneen erittäin hyvin, neljä kymmenestä hyvin, neljännes jonkin verran ja muutama heikosti. EOS-vastauksia oli runsaasti (31/98), mikä kertonee siitä, ettei Piilo-tutkimusta tunneta vielä hyvin kaikkien toimijoiden keskuudessa.

Piilo-tutkimuksen vaikutukset Liikkuvan varhaiskasvatuksen seurantaan nähtiin myönteisimmin ohjaus- ja tukiroolissa olleiden toimijoiden keskuudessa, kun taas kuntien toimijoiden näkemyksissä oli enemmän vaihtelua. Keskimäärin kriittisimpiä olivat kuntien toimijat, eli kuntien varhaiskasvatuksen johto ja kuntakoordinaattorit. Molemmassa vastaajaryhmissä noin 40 prosenttia vastaajista katsoi, että vaikuttavuuden arviointi oli parantunut vain jonkin verran. Toisaalta noin 20 prosenttia katsoi vaikuttavuuden arvioinnin parantuneen erittäin hyvin. Myönteisimpiä arvioissaan olivat aluehallintovirastojen henkilöstön edustajat (ka 3,7): lähes 70 prosenttia katsoi vaikuttavuuden arvioinnin parantuneen erittäin hyvin. Myös liikunnan aluejärjestöjen henkilöstön edustajista (ka 3,4) 45 prosenttia vastasi vaikuttavuuden arvioinnin parantuneen erittäin hyvin ja 46 prosenttia hyvin. Kansallisista ohjaustoimijoista (ka 3,3) puolet katsoi vaikuttavuuden arvioinnin parantuneen erittäin hyvin, kolmannes hyvin ja 17 prosenttia jonkin verran.

Arvioinnin asiantuntijaryhmässä tuli esille, että lisääntyvä tutkittu tieto on tärkeässä roolissa syventämään ymmärrystä liikkumisen tärkeydestä. Lisäksi se auttaa myös tarkastelemaan kriittisesti uskoksia, joita pienten lasten liikunnasta ja liikkumisesta usein esitetään. Näitä ovat muun muassa seuraavat: ”Pieni lapsi on aina liikkeessä” tai ”Lapseni harrastaa jo liikuntaa ja liikkuu riittävästi”.

69 Tiedot Likesin verkkosivuilta: [Pienten lasten liikkumisesta uutta tutkittua tietoa | Jamk](#)

Tutkimus- ja kehittämishankkeessa tehdyn työn pohjalta tehtiin ensimmäinen seurantatutkimus, jonka tulokset julkistettiin 02/2024⁷⁰. Tuloksia käsitellään tarkemmin luvussa 7.2.

Liikkuvan varhaiskasvatuksen verkkosivuilla on osana paikallistoimijoille suunnattuja aineistoja myös osio Piilo-tutkimuksen työkaluille⁷¹. Työkalujen avulla varhaiskasvatuksen henkilöstö voi selvittää lasten käsityksiä liikunnasta ja itsestään liikkujana sekä havainnoida lasten motorisia taitoja. Työkaluihin kuuluvat motoristen taitojen laatukriteerit, Little DCDQ-lomake⁷² suomeksi lasten motoristen vaikeuksien tunnistamiseksi sekä lapsen kuvallisen haastattelun -työkalu.

70 [Pienten lasten liikunnan ilo, fyysinen aktiivisuus ja motoriset taidot Suomessa : Piilo-tutkimuksen tuloksia 2023 - Valto \(valtioneuvosto.fi\)](#)

71 [Piilo-tutkimuksen työkalut - Liikkuva varhaiskasvatus](#)

72 Piilo-hankeessa käännettiin suomeksi Little Developmental Coordination Disorder Questionnaire -mittari (Little DCDQ), joka on kehitetty tunnistamaan motorisia vaikeuksia 3–4-vuotiailla lapsilla.

7

Liikkuva varhaiskasvatus ja kansallisten tavoitteiden saavuttaminen

7

Liikkuva varhaiskasvatus ja kansallisten tavoitteiden saavuttaminen

Tässä pääluvussa käsitellään arvioinnin tuloksista, vaikutuksista ja vaikuttavuudesta tehtyjä havain- toja siitä näkökulmasta, mitä ne kertovat Liikkuvan varhaiskasvatuksen kansallisiin tavoitteisiin vastaa- misesta vuosina 2017-2023 tehdyillä toimenpiteillä. Käsittelyssä ovat jokaisen lapsen oikeus riittävään liikkumiseen ja liikkumisen iloon tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuskysymyksenä, liikkumisen määrä sekä reippaan ja rasittavan liikkumisen kehittäminen, varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin muutos liikku- mista tukevaksi sekä Liikkuvan varhaiskasvatuksen laajeneminen valtakunnalliseksi.

7.1. Liikkuvan varhaiskasvatuksen onnistuminen kokonaisuutena

Alla olevaan taulukkoon on tiivistetty arviot siitä, miten Liikkuva varhaiskasvatus on kokonaisuutena saavuttanut kansalliset tavoitteensa. Lisäksi mukana ovat arvio Liikkuvan varhaiskasvatuksen vaikutuk- sesta kansalliseen varhaiskasvatuksen uudistamiseen sekä arvio Liikkuvan varhaiskasvatuksen kansal- lisesta koordinaatiosta ja johtamisesta. Kokonaisarviossa on käytetty neliportaista asteikkoa: heikko, tyydyttävä, hyvä, erittäin hyvä. Kokonaisarviossa on huomioitu arviointiaineistossa esille tulleet näyttö toiminnan sisällöstä, laajuudesta ja vaikutuksista tavoitteiden saavuttamisessa. Kutakin tavoitetta on käsitelty laajemmin jäljempänä tässä luvussa.

KESKEISET HAVAINNOT JA JOHTOPÄÄTÖKSET

- Liikkuvan varhaiskasvatuksen vaikutus kansalliseen varhaiskasvatuksen uudistamiseen liikku- mista tukevaksi on erittäin hyvällä tasolla.
- Liikkuvan varhaiskasvatuksen kansallinen organisointi, koordinaatio ja johtaminen ovat erit- täin hyvällä tasolla.
- Liikkuvan varhaiskasvatuksen vaikutus lasten liikkumisen tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen on kokonaisuutena melko hyvällä tasolla. Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden ohjelmatyö on erittäin hyvällä tasolla. Kohdenneet toimenpiteet tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämi- seksi on aloitettu vasta 2020-luvulla.
- Liikkuvan varhaiskasvatuksen varhaiskasvatusaikaisen liikkumistavoitteen saavuttaminen on hyvällä tasolla. Keskeiset toimijat arvioivat Liikkuvan varhaiskasvatuksen muutosvaikutuksen lasten liikkumisen määrään varhaiskasvatuksessa keskimäärin melko hyvällä tasolla olevaksi. Vaikutus vaihtelee kunnittain ja toimipaikoittain. Arvioinnissa tuli esille viitteitä siitä, että Liik- kuvan varhaiskasvatuksen toteuttaminen voi olla kytköksissä reippaan ja rasittavan liikkumi- sen määrään päiväkodeissa.
- Liikkuvan varhaiskasvatuksen vaikutus liikkumista edistävään toimintakulttuuriin varhais- kasvatuksessa on hyvällä tasolla aktiivisimmissä kunnissa, varhaiskasvatusyksiköissä ja päiväkodeissa. Yksittäisissä toimipaikoissa vaikutus voi olla myös erittäin hyvällä tasolla. Valta- kunnallisesti vaikutus on melko hyvällä tasolla, ottaen huomioon toiminnan laajuuden ja pai- kallisen vaihtelun.
- Liikkuvan varhaiskasvatuksen laajeneminen kansalliseksi on hyvällä tasolla. Maltillinen, asteit- tainen laajeneminen on ollut toimiva ratkaisu.

7.2. Jokaisen lapsen oikeus liikkumisen ja liikkumisen iloon

Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo ovat osa Liikkuvan varhaiskasvatuksen arvoperustaa ja ohjausta

Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo sisältyvät Liikkuvan varhaiskasvatuksen neljään päätavoitteeseen, joista ensimmäisen mukaan jokaisen lapsen tulisi voida liikkua riittävästi suositusten mukaisesti ja kokea liikkumisen iloa. Tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyvät tavoitteet ovat paitsi Liikkuvan varhaiskasvatuksen, myös yleisesti OKM:n rahoittaman kehittämistoiminnan matriisitavoitteita. Hankkeisiin myönnettyjen valtionavustusten yleisiin kriteereihin on kuulunut myös tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäminen.

Arviointiaineiston perusteella tasa-arvo ja yhdenvertaisuus ovat perusta, jolle Liikkuvan varhaiskasvatuksen toteuttaminen on rakennettu. Liikkuvan varhaiskasvatuksen aineistoissa liikkumiseen ja liikunnan iloon viitataan lasten oikeutena, joka koskee kaikkia lapsia (Hentunen yms. 2022). Arviointiaineiston perusteella yhdenvertaisuus on ymmärretty toiminnassa monimuotoisesti esimerkiksi erilaisten vähemmistöjen, toimintarajoitteisten tai vähän liikkuvien lasten huomiointina. Liikkuva varhaiskasvatus on laatinut varhaiskasvatuksen toimijoille suunnatun oppaan ”Liikkumisen inklusion käsikirja varhaiskasvatukseen”⁷³ vuonna 2023. Oppaan laati kuntien hankekoordinaattoreista koottu projektiryhmä⁷⁴.

Arvioinnissa tuli esille viitteitä siitä, että Liikkuvan varhaiskasvatuksen kuntakoordinaatiolla on ollut myönteinen vaikutus kuntien tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmiin. Varhaiskasvatuksen tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta ohjataan kunnissa useilla asiakirjoilla, joista yksi on kunnan tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma. Karvin toteuttamassa kyselyssä (kysely 2, kysymys 10) selvitettiin sitä, onko Liikkuvan varhaiskasvatuksen kuntakoordinaatio ja kuntakoordinaattorien työ kohdistunut kuntien tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelmiin. Varhaiskasvatusyksiköiden johtajista ja toimipaikkojen henkilöstöstä (n = 640) 40 prosenttia oli täysin samaa mieltä siitä, että osana Liikkuvan varhaiskasvatuksen kuntakoordinaatiota kunnassa on tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmassa huomioitu kaikki lapset (esim. vähän liikkuvat, toimintarajoitteiset ja vähemmistöihin kuuluvat lapset). 44 prosenttia oli jonkin verran samaa mieltä väittämän kanssa.⁷⁵

Kansalliset ohjaustoimijat ja kuntien edustajat katsovat tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutuneen hyvin – muut toimijat ovat kriittisempiä

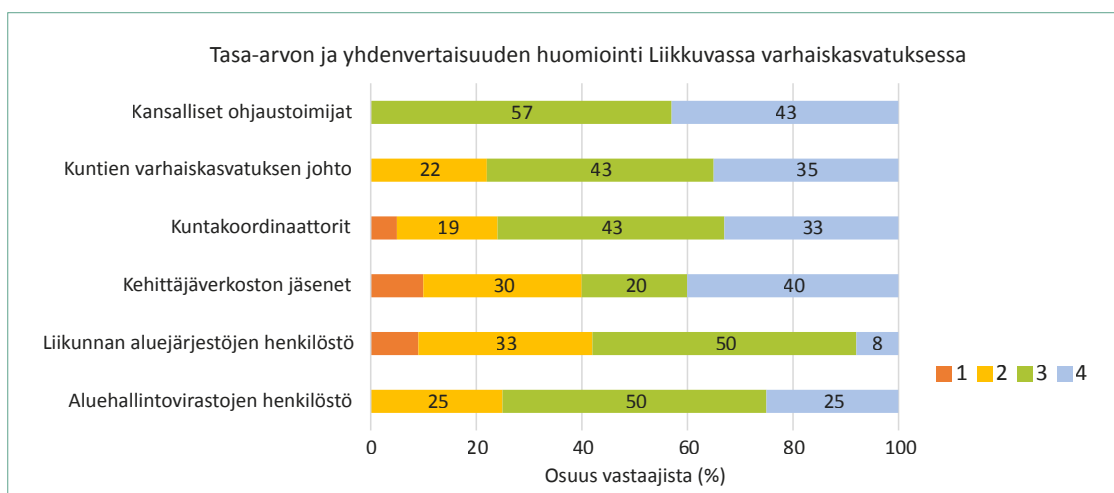
Kansallisen ohjauksen parissa työskentelevät Liikkuvan varhaiskasvatuksen toimijat katsoivat tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutuneen hyvin tai jopa erinomaisesti toiminnassa. Karvin toteuttamassa kyselyssä (kysely 1, kysymys 2) ohjaus- ja koordinaatio toimijat arvioivat, että tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen yhtenä Liikkuvan varhaiskasvatuksen peruseriaaateista on kiinnitetty keskimäärin hyvin huomiota (ka 3,0). Keskimäärin parhaiten tämän katsoivat toteutuneen kansalliset ohjaustoimijat (ka 3,4) ja heikoiten liikunnan aluejärjestöjen henkilöstö (ka 2,6).

Vastaajaryhmäkohtaiset jakaumat on kuvattu kuviossa 15. Kansallisista ohjaustoimijoista 40 prosenttia katsoi, että tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden huomiointi on Liikkuvassa varhaiskasvatuksessa toteutunut erittäin hyvin ja 60 prosenttia, että hyvin. Kansallisia ohjaustoimijoita lukuun ottamatta kaikissa vastaajaryhmissä oli selkeää vaihtelua. Keskimäärin kriittisimpiä olivat liikunnan aluejärjestöjen edustajat. Kuntien varhaiskasvatuksen johdon ja kuntakoordinaattorien edustajista taas lähes kahdeksan kymmenestä katsoi, että tasa-arvo ja yhdenvertaisuus on huomioitu hyvin tai erinomaisesti Liikkuvassa varhaiskasvatuksessa.

73 [Liikkumisen-inklusion-käsikirja-varhaiskasvatukseen-1.pdf \(liikkuvavarhaiskasvatus.fi\)](#) (haettu 6.5.2024)

74 Mukana olleet kunnat: Alavus, Ikaalinen, Kirkkonummi, Kotka, Lohja, Mäntsälä, Nurmijärvi, Oulu ja Sastamala.

75 Käytetty asteikko (1-4) oli 1= täysin eri mieltä 2=jonkin verran eri mieltä 3 =jonkin verran samaa mieltä 4=täysin samaa mieltä.

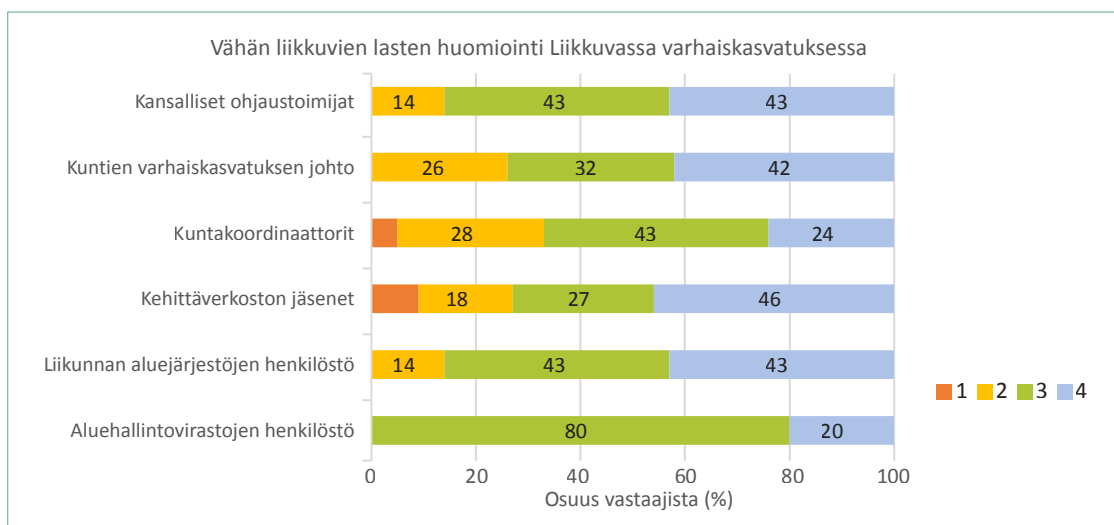

Kuvio 15: Ohjaus- ja koordinaatiotoimijoiden vastaajaryhmäkohtaiset näkemykset vähän tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden huomioinnista Liikkuvassa varhaiskasvatuksessa. Asteikko: 1 = toteutunut heikosti 2 = toteutunut jonkin verran 3 = toteutunut hyvin 4 = toteutunut erittäin hyvin. n = 94 (kaikki vastaajat yhteensä).

Tulosten perusteella voidaan katsoa, että tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden periaatteet on ohjaavien asiakirjojen ja esimerkiksi kansallisen hankerahoitusten haun tasolla (hakuilmoitukset) viety erittäin hyvin osaksi Liikkuvaa varhaiskasvatusta, mutta käytännön toimenpiteissä paikallistasolla on nähtävissä vaihtelua, mikä tulee esille paikallistasolla toimivien ohjaus- ja koordinaatiotoimijoiden arvioissa. Paikallistason kohdalla on merkillepantavaa, että kuntatoimijoista suurempi osa katsoi tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutuneen erittäin hyvin kuin paikallistasolla rahoitusohjausta ja koordinaatiota tekevät toimijat (aluehallintovirastojen ja liikunnan aluejärjestöjen henkilöstö).

Vähän liikkuvien lasten huomioinnissa on vaihtelua kunnissa

Keskeinen yhdenvertaisuuden ulottuvuus Liikkuvassa varhaiskasvatuksessa on ollut huomion kiinnittäminen vähän liikkuviin lapsiin. Karvin toteuttamassa kyselyssä (kysely 1, kysymys 5) selvitettiin ohjaus- ja koordinaatiotoimijoiden näkemyksiä siitä, miten vähän liikkuvien lasten huomiointi on toteutunut. Vastaajaryhmäkohtaiset keskiarvot vaihtelivat välillä 2,8-3,3 eli vastaajat katsoivat vähän liikkuvien lasten huomiointin toteutuneen keskimäärin hyvin. Myös tämän väittämän kohdalla vaihtelua oli paljon useissa vastaajaryhmissä. Vastaajaryhmäkohtaiset jakaumat on kuvattu alla olevassa kuviossa 16.

Kuvio 16: Ohjaus- ja koordinaatiotoimijoiden vastaajaryhmäkohtaiset näkemykset vähän liikkuvien lasten huomioinnista Liikkuvassa varhaiskasvatuksessa. Asteikko: 1 = toteutunut heikosti 2 = toteutunut jonkin verran 3 = toteutunut hyvin 4 = toteutunut erittäin hyvin. n = 94 (kaikki vastaajat yhteensä).

Parhaiten vähän liikkuvien lasten huomioinnin katsoivat toteutuneen aluehallintovirastojen henkilöstö, liikunnan aluejärjestöjen henkilöstö ja kansalliset ohjaustoimijat. Kuntien varhaiskasvatuksen johdon ja kuntakoordinaattorien näkemyksissä oli suhteellisen paljon vaihtelua. Tämä viittaa siihen, että kunnissa vähän liikkuvien lasten näkökulmaa on painotettu vaihtelevasti ja/tai vähän liikkuviin lapsiin kohdistuneet toimenpiteet ovat onnistuneet vaihtelevasti. Eniten vaihtelua oli kehittäjäverkoston jäsenten näkemyksissä. Yhtäältä lähes puolet katsoi vähän liikkuvien lasten huomioinnin toteutuneen erittäin hyvin, toisaalta noin neljännes katsoi, että huomiointi on toteutunut jonkin verran tai heikosti.

Lapsia kannustetaan yleisesti liikkumaan itselleen luontaisella tavalla sukupuolesta riippumatta

Karvin toteuttamassa kyselyssä (kysely 2, kysymys 11) selvitettiin muutamien väittämien avulla sitä, miten Liikkuvassa varhaiskasvatuksessa mukana olevat varhaiskasvatusyksiköt ovat edistäneet toimintarajoitteisten lasten liikkumismahdollisuuksia, kannustaneet lapsia luontaiseen liikkumiseen sukupuolesta riippumatta ja kannustaneet vähän liikkuvia lapsia fyysisiin leikkeihin. Kaikkien vastaajien (n = 1 990) tulokset on kuvattu alla taulukossa 23. Taulukossa on kuvattu myös niiden vastaajien osuus, jos valitsivat ”ei koske meitä” -vaihtoehdon.

n=1990 osuus vastaajista (%)	Ei toteudu lainkaan (%)	Toteutuu jonkin verran (%)	Toteutuu hyvin (%)	Toteutuu erittäin hyvin (%)	Ei koske meitä (%)
Toimipaikassamme on tehty toimenpiteitä toimintarajoitteisten lasten liikkumisen edistämiseksi (esim. esteetön liikkuminen on taattu)	4 %	23 %	31 %	18 %	24 %
Havainnoimme kunkin lapsen liikkumisen määrää ja kannustamme vähän liikkuvia lapsia fyysisiin leikkeihin	1,5 %	25 %	47 %	27 %	0,5 %
Toimintarajoitteisille lapsille on saatavilla apuvälineitä liikkumiseen	10 %	23 %	17 %	7 %	43 %
Kannustamme lapsia heille luontaiseen tapaan liikkua ilman, että sukupuoli määrittää liikkumista	0,5 %	4,5 %	61 %	30 %	4 %

Taulukko 23: Varhaiskasvatuksen henkilöstön näkemyksiä liikkumisen tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden ulottuvuuksista. n=1990.

Tulosten perusteella sukupuolesta riippumaton liikkumiseen kannustaminen toteutuu hyvin tai erittäin hyvin lähes kaikkien vastaajien toimipaikoissa. Vähän liikkuvien lasten havainnoinnissa ja kannustamisessa oli paljon vaihtelua vastaajien välillä: neljännes katsoi tämän toteutuvan jonkin verran, lähes puolet hyvin ja noin neljännes erittäin hyvin. Piilo-tutkimuksessa (Mehtälä yms. 2024) tuli esille, että tytöt liikkuvat poikia vähemmän reippaasti ja rasittavasti. Liikkuvassa varhaiskasvatuksessa olisi tärkeää jatkaa keinojen etsimistä tyttöjen kannustamiseksi rasittavuudeltaan erilaisiin liikkumisen muotoihin, joista osa on perinteisesti voitu mieltää pojille tyypillisiksi.

Toimintarajoitteisten lasten tukemisen osalta lähes neljännes vastaajista katsoi, ettei esimerkiksi tilojen esteettömyys koske heidän toimipaikkaansa ja neljä kymmenestä, etteivät toimintarajoitteisten lasten apuvälineet koske heidän toimipaikkaansa. On todennäköistä, ettei kaikissa toimipaikoissa ole toimintarajoitteisia lapsia. On myös selvää, että kuntien käytännöt toimintarajoitteisten lasten inklusiivissa varhaiskasvatuksessa vaihtelevat.

Likesin toteuttamassa kuntakoordinaattorikyselyssä (Turunen yms. 2023) selvitettiin, missä määrin kunnissa on huomioitu toimintarajoitteiset lapset osana Liikkuva varhaiskasvatus -toimintaa. Vastaajista

(n=69) 87 prosenttia katsoi, että toimintarajoitteiset lapset on huomioitu kunnan Liikkuva varhaiskasvatus -toiminnassa. Kokonaisuutena katsoen Karvin toteuttaman kyselyn tuloksissa ja Likesin kuntakoordinaattorikyselyn tuloksissa on viitteitä siitä, että toimintarajoitteiset lapset on huomioitu monissa kunnissa vähintään yleisellä tasolla, mutta varhaiskasvatuksen henkilöstön tietoisuus esimerkiksi esteettömyyskysymyksistä vaihtelee.

Likesin toteuttamassa kuntakoordinaattorikyselyssä selvitettiin myös, kuinka suuri osa kunnista on järjestänyt varhaiskasvatuksen henkilöstölle koulutusta erityistä tukea tarvitsevien lasten liikkumisesta. Vastaajista (n=69) lähes puolet (48%) katsoi, että kyseistä koulutusta on tarjolla. Kyselyn tuloksista ei käy ilmi koulutuksen laajuus tai yleisyys, joten tulokset kuvaavat asiaa yleisellä tasolla. Lisäksi selvitettiin, kuinka monen kunnan varhaiskasvatuksessa on tarjolla apuvälineitä niitä tarvitseville lapsille. Noin viidennes (19%) vastaajista (n=69) katsoi, että apuvälineitä on tarjolla.

Piilo-tutkimuksessa (Mehtälä yms. 2024) tuli myös esille, että osa tukea tarvitsevista lapsista⁷⁶ liikkuu vähemmän kuin lapset keskimäärin. Liikkuvan varhaiskasvatuksessa tulisi jatkaa inklusion osalta tehtyä työtä ja kohdennettuja toimia toimintarajoitteisten ja tukea tarvitsevien lasten liikkumismahdollisuuksien parantamiseksi.

Konkreettisia toimenpiteitä tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi pitää jatkaa

Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistymistä ei pidetä Liikkuvan varhaiskasvatuksen keskeisenä vaikutuksena. Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus tulivat hyvin vähäisessä määrin esille ohjaus- ja koordinaatio-toimijoiden kyselyn avoimissa kysymyksissä (kysely 1, kysymykset 13 ja 14), joilla selvitettiin vastaajien näkemyksiä Liikkuvan varhaiskasvatuksen keskeisistä kansallisista ja paikallisista vaikutuksista. Kansallisten vaikutusten kohdalla 3 prosenttia havainnoista koski tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta, paikallisten vaikutusten kohdalla tasa-arvo ja yhdenvertaisuus mainittiin vastauksissa suoraan vain kerran.

Likesin tuottamat seurantatiedot Liikkuvasta varhaiskasvatuksesta viittaavat siihen, että tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden huomiointi kehittämistyössä erityisesti konkreettisina toimenpiteinä on vahvistunut jonkin verran arvioinnin tarkastelujaksolla. Likes on seurannut vuosien 2020-2021 osalta sitä, kuinka paljon Liikkuvan varhaiskasvatuksen paikallisten hankkeiden hakemuksissa oli kuvattu tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyviä tavoitteita ja toimenpiteitä (Likes 2024)⁷⁷. Seurantatietojen mukaan vuonna 2020 hakemuksissa (n = 83) esiintyi tasa-arvoisältöihin liittyviä tavoitteita 30 prosentissa ja konkreettisia toimenpiteitä 4 prosentissa. Yhdenvertaisuussältöihin liittyviä tavoitteita esiintyi 40 prosentissa hakemuksissa ja toimenpiteitä 16 prosentissa hakemuksia. Vuonna 2021 tasa-arvoisältöihin liittyviä tavoitteita oli 31 prosentissa hakemuksia (n = 68) ja toimenpiteitä 15 prosentissa. Yhdenvertaisuussältöihin liittyviä tavoitteita esiintyi 49 prosentissa hakemuksia ja toimenpiteitä 22 prosentissa.

Liikkuvan varhaiskasvatuksen muutosvaikutus liikkumisen tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen nähdään pienempänä kuin muutosvaikutus varhaiskasvatuksen toimintakulttuuriin ja lasten liikkumisen määrään. Karvin toteuttamassa kyselyssä (kysely 1, kysymys 12) ohjaus- ja koordinaatio-toimijat arvioivat Liikkuvan varhaiskasvatuksen muutosvaikutuksen liikkumisen tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden kehittymiseen keskimäärin välille 5,5-6,7 (asteikko 1-10). Keskimäärin pienimmäksi muutosvaikutuksen arvioivat kehittäjäverkoston jäsenet ja aluehallintovirastojen henkilöstö ja suurimmaksi kuntien varhaiskasvatuksen johto ja kuntakoordinaattorit. Keskiarvot olivat kokonaisuutena hieman matalampia kuin vastaavalla kysymystyyppillä saadut arviot muutosvaikutuksesta varhaiskasvatuksen toimintakulttuuriin ja lasten liikkumisen määrään.

Yhteenvedon voidaan todeta, että tasa-arvo ja yhdenvertaisuus on huomioitu monin tavoin Liikkuvan varhaiskasvatuksen arvopohjassa, ohjaavissa dokumenteissa ja rahoitusohjauksessa. Kansallisissa

76 Piilo-tutkimuksessa tukea tarvitsevien lasten määrittely perustui lasten huoltajille tehtyyn kyselyyn, jossa vanhemmilla oli mahdollisuus yksilöidä, millä osa-alueilla (esimerkiksi motoriset taidot) lapsella oli tukitarpeita.

77 Liikunnallisen elämäntavan paikallisten kehittämisavustusten seurantaraportti 2024. Päivittyvä tietoaalusta. Likes. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Viitattu 16.4.2024.

tukiaineistoissa on huomioitu inkluusio ja tarjottu konkreettisia työkaluja inklusiivisten toimintatapojen kehittämiseksi varhaiskasvatuksessa. Myös muita suoraan tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyviä kansallisia toimenpiteitä, kuten hankkeita ja webinaareja, on ollut jonkin verran. Yleisesti kyseisten teemojen huomiointi paikallishankkeissa oli kehittynyt jonkin verran arvioinnin kohteena olevalla ajanjaksolla. Kuntien varhaiskasvatuksen johto ja kuntakoordinaattorit näkevät sekä tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden huomioinnin Liikkuvassa varhaiskasvatuksessa keskimäärin parempana kuin paikallisesti tuki- ja ohjausroolissa toiminut liikunnan aluejärjestöjen ja aluehallintovirastojen henkilöstö.

Arviointiaineiston perusteella kohdennetut toimenpiteet tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi on aloitettu Liikkuvassa varhaiskasvatuksessa 2020-luvulla, mikä selittää paikallisten tuki- ja ohjaustoimijoiden kriittisyyttä sekä sitä, että tasa-arvo ja yhdenvertaisuus tuli heikosti esille Liikkuvan varhaiskasvatuksen keskeisiä vaikutuksia kartoittaneissa avoimissa kysymyksissä. Myös Liikkuvan koulun kärkihankevaiheen arvioinnissa (Isoaho & Summanen 2019) tuli esille, että tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden kohdennettu huomiointi alkoi vasta toiminnan oltua käynnissä useita vuosia.

Liikkuvassa varhaiskasvatuksessa on vankka perusta ja hyviä työkaluja entistä vaikuttavammalle tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Kohdennettuja toimenpiteitä on suositeltavaa jatkaa tulevana vuosina. Liikkuvan varhaiskasvatuksen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusvaikutuksista olisi mahdollisuus tehdä myös oma arviointinsa tai tutkimuksensa, jossa vaikutuksia tarkasteltaisiin hanketoimintaa laajemmin.

Ulkomaalaistaustaisten ja vieraskielisten lasten huomiointiin on kiinnitettävä enenevässä määrin huomiota

Arvioinnin asiantuntijaryhmän keskusteluissa tuli esille, että ulkomaalaistaustaisten ja vieraskielisten varhaiskasvatusikäisten lasten liikkumiseen tulisi jatkossa kiinnittää enemmän huomiota.

Piilo-tutkimuksessa (Mehtälä yms. 2024) tuli esille, että ulkomaalaistaustaiset lapset liikkuvat vähemmän kuin suomalaistaustaiset. Kehitystä on suositeltavaa seurata jatkossakin Piilo-tutkimuksissa ja pyrkiä lisäämään tutkimukseen osallistuvien ulkomaalaistaustaisten lasten ja huoltajien määrää.

7.3. Riittävä ja liikuntasuosituksen mukainen liikkumisen määrä

Myönteinen liikkumisen tila näkyy uusimmassa tutkimuksessa

Toinen Liikkuvan varhaiskasvatuksen kansallisista tavoitteista on ollut sen edistäminen, että varhaiskasvatuspäivä mahdollistaa lapsille vähintään kaksi tuntia liikkumista päivässä ja tukee näin kansallisten fyysisen aktiivisuuden suositusten toteutumista.

Piilo-tutkimuksen (Mehtälä yms. 2024) perusteella 4-6 -vuotiaiden liikkuminen on kansallisesti ylipäätään hyvällä tasolla ja pääosa lapsista liikkuu suositusten mukaisesti. Tutkimukseen osallistuneista lapsista (n=1783) 76 prosenttia saavutti Varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suosituksen kolme tuntia fyysistä aktiivisuutta, josta vähintään tunti oli reipasta ja rasittavaa liikkumista päivittäin (OKM 2016). Kuusivuotiaista lapsista suosituksen saavutti 83 prosenttia, viisivuotiaista 75 prosenttia ja neljävuotiaista 67 prosenttia.

Tutkimuksessa tehtyjen liikemittausten perusteella tutkimuksessa mukana olleet lapset liikkivat keskimäärin kaikkiaan 4,2 tuntia vuorokaudessa, kun mukaan laskettiin kevyt, reipas ja rasittava fyysinen aktiivisuus. Tutkimuksessa verrattiin myös tukea tarvitsevien lasten (n=528) liikkumista niihin lapsiin, jotka eivät tarvitseet tukea. Koko ryhmien tasolla ei havaittu eroa liikkumisen määrässä. Kuitenkin motorisen kehityksen (n=84) ja tiedollisen kehityksen alueille tukea tarvitsevat lapset (n=96) liikkivat vähemmän kuin ne lapset, jotka eivät tarvitseet tukea. Ulkomaalaistaustaiset lapset (n=68) liikkivat vähemmän kuin suomalaistaustaiset lapset. Kaupunkimaisissa kunnissa asuvat lapset (n=1300) liikkivat enemmän kuin maaseutumaisissa kunnissa asuvat lapset (n=201) tai taajaan asutuissa kunnissa asuvat lapset (n=333). Reippaan ja rasittavan liikunnan määrä oli keskimäärin suurempi pojilla kuin tytöillä.

Piilo-tutkimuksen mukaan Liikkuva varhaiskasvatus -toiminnan varhaiskasvatusajalle asettama määrällinen tavoite kaksi tuntia fyysistä aktiivisuutta päivässä toteutui 82 prosentilla lapsista (n=1658). Kuusivuotiaista lapsista tavoitteen saavutti 83 prosenttia, viisivuotiaista 83 prosenttia ja neljävuotiaista 80 prosenttia. Varhaiskasvatusaikaisen fyysisen kokonaisaktiivisuuden tuloksia voidaan pitää vähintään hyvinä, varsinkin, kun ikäryhmien välillä ei juuri ole eroja. Poikien osuus oli kaikissa ikäryhmissä hieman tyttöjä suurempi, mutta myös tyttöjen osuus oli vähintään 76 prosenttia.

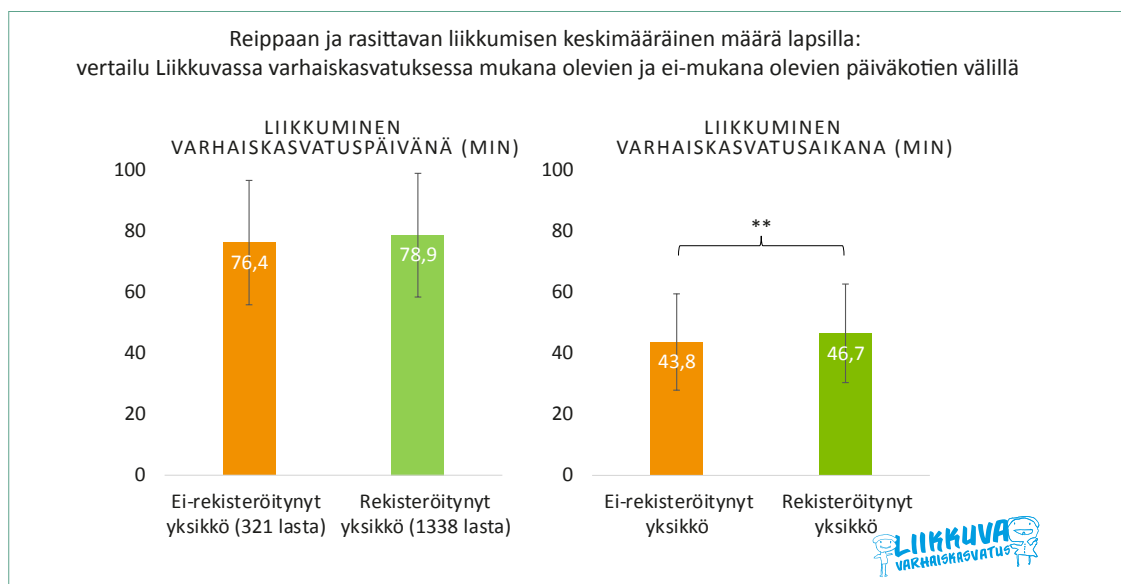
Tavoitteen, jonka mukaan kahdesta tunnista vähintään 40 minuuttia tulisi olla reipasta ja rasittavaa fyysistä aktiivisuutta varhaiskasvatuksen aikana, saavutti kaikista lapsista 61 prosenttia, tytöistä 50 prosenttia ja pojista 72 prosenttia. Reippaan ja rasittavan liikkumisen osuus tytöillä on ilmeinen kehittämiskohde. 4-vuotiaista tytöistä vain 39 prosenttia saavuttaa suosituksen, 5-vuotiaista 51 prosenttia ja 6-vuotiaista 57 prosenttia.

Liikkuvan varhaiskasvatuksen toteuttaminen voi olla yhteydessä reippaan ja rasittavan liikkumisen määrään - lisätarkastelu taustamuuttujien avulla olisi hyödyllistä

Piilo-tutkimuksen julkaistussa raportissa ei verrata keskenään niitä varhaiskasvatuksen toimipaikkoja, jotka olivat olleet mukana Liikkuvasa varhaiskasvatuksessa, ja niitä, jotka eivät olleet olleet mukana. Tutkimusryhmällä oli kuitenkin käytettävissään tiedot siitä, mitkä tutkimukseen osallistuneista toimipaikoista olivat mukana Liikkuvasa varhaiskasvatuksessa ja mitkä eivät. Aineistosta on tehty suppea julkaisematon vertailu (Kulmala yms. 2024), jota on käytetty arviointiaineistona.

Vertailun perusteella havaittiin tilastollisesti merkitsevä ero reippaan ja rasittavan liikkumisen määrässä varhaiskasvatusaikana⁷⁸ siten, että määrä oli keskimäärin hieman suurempi niillä lapsilla, joiden päiväkoti oli mukana Liikkuvasa varhaiskasvatuksessa (alla oleva kuvio 17). Myös varhaiskasvatuspäivien aikaisen liikkumisen kohdalla havaittiin ero kyseisten ryhmien välillä, mutta se ei ollut tilastollisesti merkitsevä.

Ero keskimääräisessä reippaan ja rasittavan liikkumisen määrässä oli noin 3 minuuttia. Määrä vastaa noin 7,5 prosenttia varhaiskasvatusajalle jyvitetystä reippaan ja rasittavan liikkumisen tavoitemäärästä eli 40 minuutista.

Kuvio 17: Reippaan ja rasittavan liikkumisen keskimääräinen määrä (min) varhaiskasvatuspäivinä ja varhaiskasvatusaikana Piilo-tutkimukseen osallistuneilla lapsilla, joiden päiväkoti oli mukana Liikkuva varhaiskasvatus toiminnassa, ja lapsilla, joiden päiväkoti ei ollut. Lähde: Kulmala yms. 2024.

78 Tutkimuksessa tarkasteltiin erikseen lasten liikkumista varhaiskasvatuspäivinä, varhaiskasvatusaikana ja vapaapäivinä.

Vertailu antaa viitteitä siitä, että Liikkuvan varhaiskasvatuksen toteuttaminen voi olla yhteydessä reippaan ja rasittavan liikkumisen määrään päiväkodeissa. Vertailun perusteella ei kuitenkaan voida päätellä, johtuuko ero Liikkuvan varhaiskasvatuksen puitteissa tehdystä kehittämistyöstä, vai esimerkiksi siitä, että Liikkuvaan varhaiskasvatukseen on valikoitunut mukaan sellaisia päiväkoteja, joissa reippaan ja rasittavan liikkumisen osuus varhaiskasvatusajasta on lähtökohtaisesti ollut keskimääräistä suurempaa.

Alueisiin, kuntiin, lapsiin ja heidän huoltajiinsa liittyvien taustamuuttujatekijöiden osuutta Liikkuvan varhaiskasvatuksen seurannassa ja vaikutusten arvioinnissa olisi hyvä vahvistaa. Liikkuva koulu -kärkihankkeen arvioinnissa (Isoaho & Summanen 2019) on todettu, että koulujen lähtökohdat liikkumisen edistämässä voivat vaihdella merkittävästi. Sama koskee myös varhaiskasvatusyksiköitä ja päiväkoteja. Osin kyse voi olla olosuhde- ja resurssitekijöistä, osin lapsiryhmien erilaisuudesta. Olisi myös kiinnostavaa tarkastella esimerkiksi sitä, millaisia taustamuuttujaprofiileita Liikkuvassa varhaiskasvatuksessa aktiiviset yksiköt ja toimipaikat muodostavat.

Liikkuvan varhaiskasvatuksen toimijat arvioivat ohjelman vaikuttaneen liikkumisen määrään myönteisesti

Kehittämis- ja hanketoiminnan ytimessä on tavoite muutoksen aikaansaamisesta. Liikkuvan varhaiskasvatuksen vaikutuksia liikkumisen määrään voidaan tarkastella myös siitä näkökulmasta, miten suureksi eri toimijaryhmät arvioivat toiminnan muutosvaikutuksen.

Sekä ohjaus- ja koordinaatiotoimijat että varhaiskasvatuksen henkilöstö arvioivat Liikkuvan varhaiskasvatuksen vaikuttaneen liikkumisen määrään melko paljon. Ohjaus- ja koordinaatiotoimijoiden arviot olivat kuitenkin keskimäärin hieman myönteisempiä kuin varhaiskasvatuksen henkilöstön. Karvin toteuttamissa kyselyissä (kysely 1, kysymys 10 ja kysely 2, kysymys 13), selvitettiin, miten ohjaus- ja koordinaatiotoimijat sekä varhaiskasvatuksen henkilöstö arvioivat Liikkuvan varhaiskasvatuksen vaikuttaneen lasten liikkumisen määrään varhaiskasvatuksessa. Vastaajia pyydettiin valitsemaan väliltä 1-10 se luku, joka parhaiten kuvasi heistä muutoksen määrää. Luku 1 tarkoitti, ettei liikkuminen ollut lisääntynyt lainkaan ja luku 10 sitä, että liikkuminen oli lisääntynyt erittäin paljon.⁷⁹

Ohjaus- ja koordinaatiotoimijoiden kaikkien vastaajien (n = 92) keskiarvo oli 7,1 ja vastaukset sijoituivat välille 1-10. Keskihajonta oli 1,7. Varhaiskasvatusyksiköiden johtajien ja toimipaikkojen henkilöstön kaikkien vastaajien (n = 1 423) keskiarvo oli 5,8 ja vastaukset sijoituivat välille 1–10. Keskihajonta oli 2,2 eli ryhmän arviot olivat suhteellisen yhtenäisiä. Vastaajaryhmäkohtaiset keskiarvot, mediaanit ja keskihajonnat⁸⁰ on esitetty alla olevassa taulukossa 24. Tulokset on listattu suuruusjärjestyksessä ylhäältä alaspäin.

Vastaajaryhmä	Keskiarvo	Mediaani	Keskihajonta
liikunnan aluejärjestöjen henkilöstö (n=12)	7,6	7,5	1,2
kuntakoordinaattorit (n=21)	7,3	7,0	1,4
kuntien varhaiskasvatuksen johto (n=38)	7,2	8,0	1,4
aluehallintovirastojen henkilöstö (n=5)	7,0	7,0	1,0
kehittäjäverkoston jäsenet (n=11)	6,5	7,0	3,2
varhaiskasvatusyksiköiden johtajat (n=264)	6,4	7,0	2,1
kansalliset ohjaustoimijat (n=5)	6,2	6,0	0,8
varhaiskasvatuksen toimipaikkojen henkilöstö (n=1159)	5,7	6,0	2,2

Taulukko 24: Kyselyiden vastaajaryhmien arviot Liikkuvan varhaiskasvatuksen vaikutuksesta liikkumisen määrän lisääntymiseen varhaiskasvatuksessa. Asteikko 1-10. 1=liikkuminen ei ole lisääntynyt lainkaan 10=liikkuminen on lisääntynyt erittäin paljon.

79 Koska vastaajien käsitys alkutilanteesta voi vaihdella runsaastikin, ei mittarilla saatu tietoa muutoksen määrää sellaiseenaan. Vastaajien ajallinen kokemus Liikkuvassa varhaiskasvatuksessa toimimisesta vaihteli paljon ja suuri osa varhaiskasvatuksen henkilöstöstä ei tiennyt oman päiväkotinsa mukaantuloaikaa, joten alkutilanteen kysyminen vastaajilta ei ollut perusteltua.

80 Keskihajonta kuvaa sitä, miten suurta vastausten vaihtelu on vastaajien keskuudessa. Mitä pienempi keskihajonta on, sitä yksimielisempiä vastaajat ovat olleet.

Keskimäärin suurimmaksi muutosvaikutuksen arvioivat kuntakoordinaattorit ja liikunnan aluejärjestöjen henkilöstö. Liikunnan aluejärjestöjen henkilöstö arvioi liikkumisen lisääntyneen paljon Liikkuvan varhaiskasvatuksen ansiosta ja kuntakoordinaattorit melko paljon.⁸¹

Keskimäärin pienimmäksi muutosvaikutuksen arvioi varhaiskasvatuksen toimipaikkojen henkilöstö. Yksiköiden johtajien arviot olivat henkilöstöä myönteisempiä. Suurinta hajonta oli kehittäjäverkoston jäsenten vastauksissa. Muutoin vastaajaryhmien keskihajonta oli pientä, eli vastaajien arviot olivat hyvin samansuuntaisia. Tuloksia voidaan selittää sillä, miten keskeinen rooli Liikkuvalla varhaiskasvatuksella on vastaajien tehtävissä. Kuntakoordinaattoreille ja liikunnan aluejärjestöjen henkilöstölle se on päätyö, kun taas varhaiskasvatuksen henkilöstölle osa työtä.

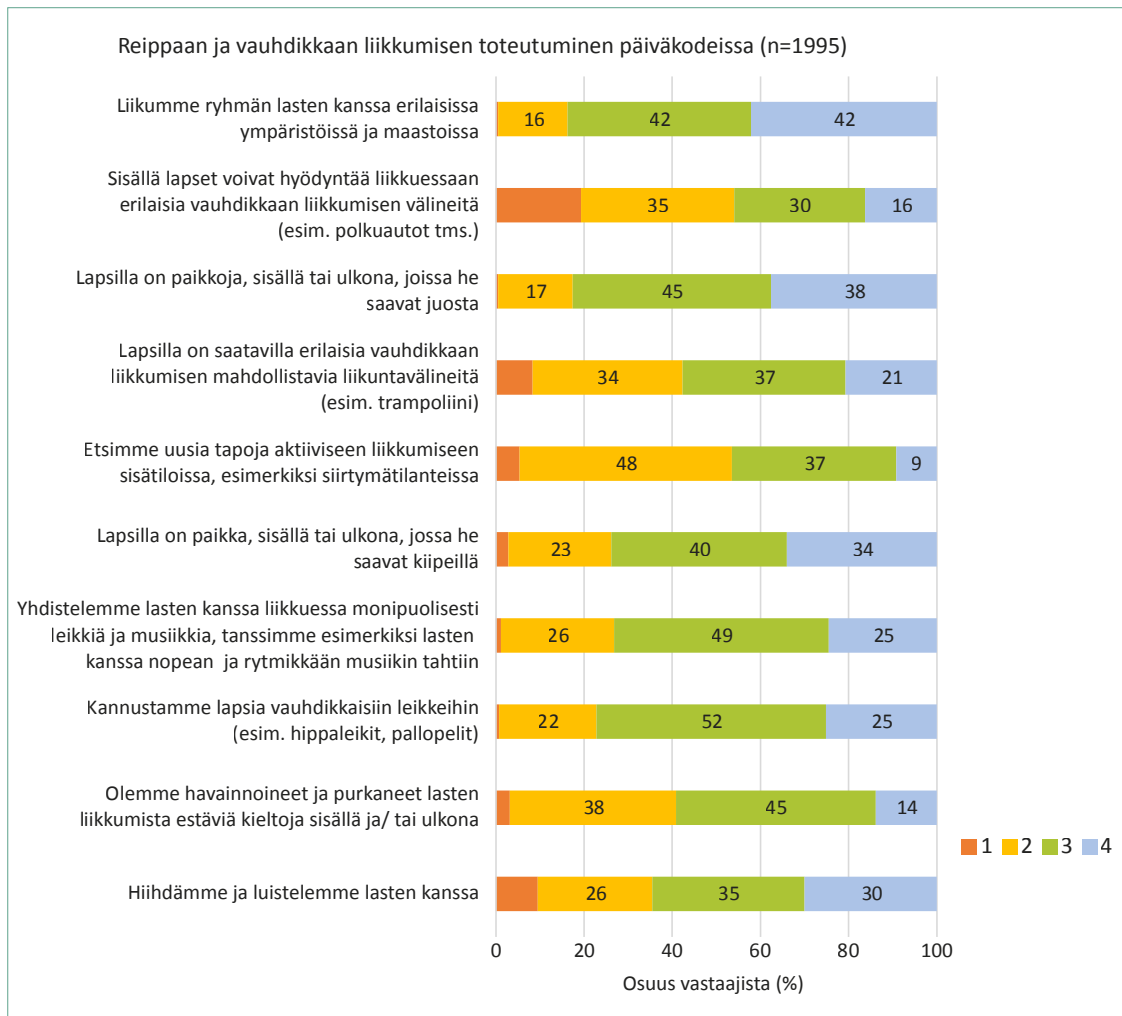
Kansalliset ohjaustoimijat olivat kriittisin vastaajaryhmä ohjaus- ja koordinaatiotoimijoiden joukossa. Verrattaessa kansallisten ohjaustoimijoiden arvioita Liikkuvan varhaiskasvatuksen muutosvaikutuksesta liikkumisen määrään ja toimintakulttuuriin (kts. luku 7.4.), havaittiin, että kyseinen vastaajaryhmä arvioi vaikutuksen toimintakulttuuriin suuremmaksi kuin liikkumisen määrään. Tuloksia voidaan tulkita kahdella tavalla: joko kyseinen ryhmä arvioi lähtötilanteen muita paremmaksi tai oli kaikkiaan kriittisin sen kohdalla, kuinka suuri liikkumisen määrä arvioinnin ajankohtana oli. Tuloksiin voi myös vaikuttaa se, että esimerkiksi rahoitusohjauksessa on korostunut liikkumista edistävän toimintakulttuurin kehittäminen, tai se, että muutosvaikutuksesta toimintakulttuuriin on ollut helpompaa löytää selkeitä näyttöjä kuin muutosvaikutuksesta liikkumisen määrään.

Reippaan ja rasittavan liikkumisen lisääminen on edelleen kehittämiskohde – turhien kieltojen purkamista ja vauhdikkaan liikkumisen mahdollistamista siirtymätilanteissa voitaisiin lisätä

Piilo-tutkimuksen tulosten perusteella reippaan ja vauhdikkaan liikkumisen osuus varhaiskasvatuspäivästä on yksi varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin kehittämiskohteista. Myös arvioinnin asi-
antuntijaryhmän keskusteluissa tuli esille, että erityisesti tyttöjen reipas ja vauhdikas liikkuminen on kehittämiskohde. Kuten edellä on kuvattu, tuloksissa on myös viitteitä siitä, että Liikkuvan varhaiskasvatuksen toimintatavoilla voi olla mahdollista vaikuttaa myönteisesti reippaan ja rasittavan liikkumisen määrään varhaiskasvatusaikana.

Karvin toteuttamassa kyselyssä (kysely 2, kysymys 12) selvitettiin varhaiskasvatusyksiköiden johtajilta ja toimipaikkojen henkilöstöltä, millaista lasten reippaan ja vauhdikkaan liikkumisen mahdollistavaa toimintaa Liikkuvassa varhaiskasvatuksessa mukana olevissa toimipaikoissa oli ollut. Reippaan ja vauhdikkaan liikkumisen muodot oli koottu kyselyyn Liikkuvan varhaiskasvatuksen tuottamista aineistoista. Vastausjakaumat on kuvattu kuviossa 18.

81 Tulosten tulkinnessa käytetty asteikko: 1=ei lainkaan 2-3=vähän 4-5=jonkin verran 6-7=melko paljon 8-9=paljon 10=erittäin paljon.

Kuvio 18: Reippaan ja vauhdikkaan liikkumisen muotojen toteutuminen Liikkuvassa varhaiskasvatuksessa mukana olevissa päiväkodeissa. n=1995.

Tulosten perusteella yleisimmin reippaan liikkumisen muodoista toteutuvat varhaiskasvatuksen toimipaikoissa lasten mahdollisuudet juoksemiseen, kiipeilyyn, vauhdikkaisiin leikkeihin sekä liikkumiseen erilaisissa ympäristöissä ja maastoissa.

Arviointiaineiston perusteella yksi toiminnan haasteista on muuttaa varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria siten, ettei rauhallista paikallaanoloa nähdä kaikissa tilanteissa merkinä onnistuneesta kasvattamisesta ja lasten ohjaamisesta. Arvioinnin asiantuntijaryhmässä tuli esille, että varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri ja myös lasten huoltajien asenteet voivat ajoittain vähentää lasten reippaan ja vauhdikkaan liikkumisen mahdollisuuksia. Huoltajilla voi olla esimerkiksi liiallisia pelkoja siitä, että varhaiskasvatuksessa tehty metsäretki aiheuttaa vaaratilanteita lapsille. Asiantuntijaryhmässä katsottiin, että varhaiskasvatuksen henkilöstö voi vaikuttaa huoltajien mielikuviin ja asenteisiin viestimällä siitä, millaista toiminta retkillä on ja miten lasten turvallisuudesta on huolehdittu.

Kyselytulosten perusteella reipasta liikuntaa voitaisiin lisätä varhaiskasvatuksessa esimerkiksi mahdollistamalla sisällä liikkuminen erilaisilla vauhdikkaan liikunnan välineillä, lisäämällä liikuntaa siirtymätilanteisiin sekä havainnoimalla ja purkamalla lasten liikkumista estäviä kieltoja.

Liikkuvan varhaiskasvatuksen vaikutukset varhaiskasvatuksen henkilöstön asenteisiin ja suhtautumiseen lasten liikkumista kohtaan vaihtelevat suhteellisen paljon. Asenteisiin liittyvien vaikutusten arviointi koettiin myös haastavaksi. Asenteet ja suhtautuminen voivat vaikuttaa merkittävästi reippaan ja

vauhdikkaan liikkumisen edellytyksiin varhaiskasvatuksessa. Karvin toteuttamassa kyselyssä (kysely 2) varhaiskasvatuksen henkilöstöä pyydettiin arvioimaan, ovatko varhaiskasvatuksen henkilöstön asenteet ja suhtautuminen lasten liikkumiseen muuttuneet myönteisimmiksi Liikkuva varhaiskasvatus -toiminnan myötä. Tulokset on kuvattu alla olevassa taulukossa 25.

Varhaiskasvatuksen henkilöstön näkemykset: Liikkuvan varhaiskasvatuksen aikaansaama muutos henkilöstön asenteissa ja suhtautumisessa	Osuus vastaajista (%) n=1985
Ei muuttunut lainkaan	3
Muuttunut jonkin verran	38
Muuttunut paljon	22
Muuttunut erittäin paljon	4
En osaa sanoa	33

Taulukko 25: Varhaiskasvatuksen henkilöstön lasten liikkumiseen liittyvien asenteiden ja suhtautumisen muuttuminen myönteisemmäksi. n= 1985.

Tulosten perusteella Liikkuva varhaiskasvatus on yleisimmin muuttanut jonkin verran tai paljon henkilöstön asenteita ja suhtautumista myönteisemmäksi lasten liikkumista kohtaan. Kuusi kymmenestä arvion antaneesta vastaajasta (n=1333) arvioi vaikutuksen kyseisille tasoille. Suuri osa vastaajista koki asenteiden ja suhtautumisen muutoksen arvioinnin ilmeisen haastavaksi, koska EOS-vastausten osuus oli kolmannes.

7.4. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin kehittyminen liikkumista edistäväksi

Toimintakulttuurin vahvuuksia ovat olleet esimerkiksi päivittäisen liikkumisen kirjaaminen osaksi toimintasuunnitelmaa päiväkodeissa ja ja lähiympäristön hyödyntäminen päivittäisessä liikkumisessa

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin kehittäminen liikkumista tukevaksi on yksi Liikkuvan varhaiskasvatuksen kansallisista tavoitteista. Kuten aiempina tässä raportissa on todettu, Liikkuvasa varhaiskasvatuksessa toimintakulttuurin kehittymistä seurataan Nykytilan arviointien raporteilla. Vuosina 2018-2024 arvioinnin tehneiden toimipaikkojen vastauksissa liikkumista edistävän toimintakulttuurin vahvuuksina näyttäytyvät muun muassa liikkumista ohjaavien periaatteiden kirjaaminen kuntien ja päiväkotien asiakirjoihin sekä johtajien tai esihenkilöiden sitoutuminen Liikkuva varhaiskasvatus -toimintaan.

Lapsiryhmien kanssa toimimisen vahvuuksina näyttäytyvät esimerkiksi pihäsääntöjen sopiminen vuosittein henkilöstön ja lasten kanssa, lähiympäristön ja luonnon hyödyntäminen päivittäisessä liikkumisessa, ulkoileminen lasten kanssa kahdesti päivässä, sisällä tai ulkona tapahtuvan ohjatun liikunnan sisältyminen viikoittain toimintaan sekä tehtävien suunnittelu lapsille siten, että kunkin oma motorinen taitotaso on huomioitu.

Toimintakulttuurin kehittämiskohteita ovat olleet esimerkiksi lasten osallistaminen liikkumisen suunnitteluun sekä tilojen monipuolinen käyttö liikkumiseen päiväkodeissa

Karvin toteuttamassa kyselyssä (kysely 2, kysymys 11) selvitettiin sitä, miten Liikkuvasa varhaiskasvatuksessa mukana olevien varhaiskasvatustyksiköiden johtajat ja toimipaikkojen henkilöstö arvioivat liikkumista edistävissä toimintakulttuurissa tunnistettuja kansallisia kehittämiskohteita. Kehittämiskohteet valikoitiin Seuranta-Virvelissä olevien Nykytilan arviointien kansallisista raporteista. Väittämistä rakenne Kehittämiskohteiden tila -tunnusluku oli 2,7⁸² eli tasojen ”toteutuu jonkin verran” ja ”toteutuu hyvin” välillä. Vastausjakaumat on kuvattu alla olevassa taulukossa 26.

82 Asteikko 1-4. ”Ei koske meitä” -vastaukset eivät ole mukana tunnusluvussa.

n=1990 Osuus vastaajista (%)	Ei toteudu lainkaan (%)	Toteutuu jonkin verran (%)	Toteutuu hyvin (%)	Toteutuu erittäin hyvin (%)	Ei koske meitä (%)
Toimipaikassamme on tehty toimenpiteitä toimintarajoitteisten lasten liikkumisen edistämiseksi (esim. esteetön liikkuminen on taattu).	4 %	23 %	31 %	18 %	24 %
Toimipaikassamme kaikki tilat (esim. aulat, käytävät, ryhmätilat jne.) nähdään liikkumiseen soveltuvina.	1 %	28 %	38 %	32 %	1 %
Havainnoimme lasten liikkumista yhteisesti sovitulla tavoilla.	5 %	32 %	40 %	22 %	1 %
Havainnoimme kunkin lapsen liikkumisen määrää ja kannustamme vähän liikkuvia lapsia fyysisiin leikkeihin.	1,5 %	24 %	47 %	2 %	0,5 %
Keskustelemme ja suunnittelemme säännöllisesti Liikkuva varhaiskasvatus-toimintaa.	19,5 %	40,5 %	27 %	9 %	4 %
Otamme lapset mukaan suunnittelemaan ja järjestämään yhteisiä liikunnallisia tapahtumia.	9 %	48 %	30 %	12 %	1 %
Liikuntasali on lasten käytössä monipuolisesti päivän aikana.	16,5 %	32 %	24 %	18 %	9,5 %
Toimintarajoitteisille lapsille on saatavilla apuvälineitä liikkumiseen.	10 %	22 %	17 %	7 %	44 %
Hyödynnämme teknologiaa liikkumisen lisääjänä	9 %	41 %	34 %	14 %	2 %
Kannustamme lapsia heille luontaiseen tapaan liikkua ilman, että sukupuoli määrittää liikkumista	0,5 %	4,5 %	30 %	61 %	4 %
Teemme ryhmien välistä yhteistyötä heillä olevien lasten kesken pienen lepo hetken jälkeen (esim. yhteinen ulkoilu, rentoutuminen tms.)	36 %	28 %	15 %	10 %	11 %

Taulukko 26: Varhaiskasvatuksen henkilöstön näkemykset Nykytilan arvontien kehittämiskohteista omassa toimipaikassaan. n = 1 990.

Päiväkotien toimintakulttuurin tunnistettujen kehittämiskohteiden tila oli kokonaisuutena vähintään kohtuullinen arvioinnin ajankohtana. Vastaajien keskuudessa oli kuitenkin paljon vaihtelua, mikä kertonee eroista päiväkotien ja lapsiryhmien välillä. Tulosten perusteella kehittämiskohteita ovat edelleen ainakin lasten mukaanottaminen suunnittelemaan ja järjestämään yhteisiä liikunnallisia tapahtumia, lapsiryhmien välinen yhteistyö hereillä olevien lasten kesken pienen lepo hetken päästä, tilojen esteettömyyden varmistaminen sekä säännöllinen keskustelu ja suunnittelu Liikkuva varhaiskasvatus-toiminnasta.

Kun vastauksia tarkasteltiin erikseen varhaiskasvatusyksiköiden johtajien ja toimipaikkojen henkilöstön osalta, havaittiin joitakin eroja vastaajaryhmien välillä. Johtajien näkemykset olivat keskimäärin henkilöstöä myönteisempiä seuraavilla osa-alueilla: kaikkien tilojen näkeminen liikkumiseen soveltuvina, säännöllinen keskustelu ja Liikkuva varhaiskasvatus -toiminnan suunnittelu, liikuntasalin oleminen lasten käytössä monipuolisesti päivän aikana, lasten ottaminen mukaan suunnittelemaan ja toteuttamaan yhteisiä liikunnallisia tapahtumia, apuvälineiden saatavilla olo toimintarajoitteisille lapsille, lapsiryhmien välinen yhteistyö lepo hetken jälkeen.

Tuloksia voivat selittää useat seikat. On mahdollista, että kyselyyn vastanneet johtajat ja henkilöstö ovat jossain määrin eri varhaiskasvatusyksiköistä. Tällöin tulokset kertovat ensisijassa eroista toimipaikkojen ja yksiköiden välillä. On myös mahdollista, että henkilöstö on käytännön työssä tulleiden kokemusten

vuoksi johtajia kriittisempää. Isoissa varhaiskasvatustyksissä voi olla useita toimipaikkoja, mikä tarkoittaa sitä, että johtajat ovat vain osan ajasta läsnä kussakin toimipaikassa. Johtajien vastauksissa voi myös korostua Liikkuvan varhaiskasvatuksen tavoitemaailma, koska heillä oli arvioinnin perusteella henkilöstöä enemmän kokemusta Liikkuvan varhaiskasvatuksen käsikirjojen, Nykytilan arviointien sekä kansallisten seminaarien ja webinaarien hyödyntämisestä.

Aktiivisimmissä kunnissa ja toimipaikoissa toimintakulttuuri on kehittynyt paljon Liikkuvan varhaiskasvatuksen ansiosta

Karvin toteuttamissa kyselyissä liikunnan aluejärjestöjen henkilöstö ja kuntakoordinaattorit arvioivat Liikkuvan varhaiskasvatuksen muutosvaikutuksen varhaiskasvatuksen toimintakulttuuriin keskimäärin suurimmaksi. Sen sijaan varhaiskasvatuksen henkilöstö ei antanut niin myönteisiä arvioita Liikkuvan varhaiskasvatuksen vaikutuksesta lapsiryhmien arjessa. Kokonaisuutena tätä selittää eniten se, kuinka tiivis yhteys Liikkuvalla varhaiskasvatuksella on vastaajaryhmän päätyöhön. Niissä vastaajaryhmissä, joissa Liikkuva varhaiskasvatus on keskeinen työn sisältö, arviot muutosvaikutuksesta olivat myönteisempiä kuin niissä, joissa Liikkuva varhaiskasvatus on yksi osa työtä.

Karvin toteuttamissa kyselyissä (kysely 1, kysymys 11 ja kysely 2, kysymys 14) selvitettiin, miten ohjaus- ja koordinaatiotoimijat sekä varhaiskasvatuksen henkilöstö arvioivat Liikkuvan varhaiskasvatuksen muutosvaikutusta liikkumista edistävään toimintakulttuuriin

Vastaajia pyydettiin valitsemaan väliltä 1-10 se luku, joka parhaiten kuvasi heistä muutoksen määrää. Luku 1 tarkoitti, ettei toimintakulttuuri ollut kehittynyt lainkaan ja luku 10 sitä, että toimintakulttuuri oli kehittynyt erittäin paljon. Ohjaus- ja koordinaatiotoimijoiden vastaajien (n = 96) keskiarvo oli 7,2 ja vastaukset sijoittuivat välille 2-10. Keskihajonta oli 1,7. Varhaiskasvatustyksiköiden johtajien ja toimipaikkojen henkilöstön kaikkien vastaajien (n = 1 453) keskiarvo oli 5,9 ja vastaukset sijoittuivat välille 1-10. Keskihajonta oli 2,2. Vastaajaryhmäkohtaiset keskiarvot, mediaanit ja keskihajonnat⁸³ on esitetty alla olevassa taulukossa 27. Tulokset on esitetty suuruusjärjestyksessä ylhäältä alaspäin.

Vastaajaryhmä	Keskiarvo	Mediaani	Keskihajonta
kuntakoordinaattorit (n=21)	7,9	8,0	1,2
liikunnan aluejärjestöjen henkilöstö (n=12)	7,8	8,0	1,0
kansalliset ohjaustoimijat (n=6)	7,5	7,2	1,5
kuntien varhaiskasvatuksen johto (n=39)	7,4	8,0	1,5
aluehallintovirastojen henkilöstö (n=5)	7,4	8,0	1,3
varhaiskasvatustyksiköiden johtajat (n=265)	6,5	7,0	2,1
kehittäjäverkoston jäsenet (n=13)	6,3	8,0	3,1
varhaiskasvatuksen toimipaikkojen henkilöstö (n=1188)	5,8	6,0	2,2

Taulukko 27: Kyselyiden vastaajaryhmien arviot Liikkuvan varhaiskasvatuksen muutosvaikutuksesta toimintakulttuuriin. Asteikko 1-10. 1=toimintakulttuuri ei ole kehittynyt lainkaan 10=toimintakulttuuri on kehittynyt erittäin paljon.

Ohjaus- ja koordinaatiotoimijat katsoivat varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin kehittyneen keskimäärin melko paljon⁸⁴ Liikkuvan varhaiskasvatuksen ansiosta. Vastaajien näkemykset toimintakulttuurin kehittymisen muutoksesta olivat kokonaisuutena tarkastellen suhteellisen yhtenäisiä. Hajonta oli suurinta kehittäjäverkoston jäsenten vastauksissa, mitä selittää ainakin se, että verkoston jäsenillä on monia erilaisia taustoja ja tehtäviä.

83 Keskihajonta kuvaa sitä, miten suurta vastausten vaihtelu on vastaajien keskuudessa. Mitä pienempi keskihajonta on, sitä yksimielisempiä vastaajat ovat olleet.

84 Tulosten tulkinnassa käytetty asteikko: 1=ei lainkaan 2-3=vähän 4-5=jonkin verran 6-7=melko paljon 8-9=paljon 10=erittäin paljon.

Vähiten hajontaa ja korkeimmat keskiarvot olivat vastaajaryhmillä, jotka olivat työskennelleet eniten Liikkuvan varhaiskasvatuksen paikallisen koordinaation ja tuen parissa, eli kuntakoordinaattoreilla ja liikunnan aluejärjestöjen henkilöstöllä. Kyseiset vastaajaryhmät katsoivat, että toimintakulttuuri oli kehittynyt keskimäärin paljon. Kyseiset ryhmät myös todennäköisesti työskentelevät paljon sellaisten kuntien ja päiväkotien kanssa, jotka ovat aktiivisesti mukana Liikkuvassa varhaiskasvatuksessa, mikä osaltaan selittää tuloksia.

Varhaiskasvatuksen henkilöstö katsoi toimintakulttuurin kehittyneen keskimäärin melko paljon Liikkuvan varhaiskasvatuksen ansiosta. Varhaiskasvatustyöskentäjien johtajien arvio oli myönteisempi kuin toimipaikkojen henkilöstön. Vastausten hajonta oli samalla tasolla molemmissa vastaajaryhmissä ja hieman suurempaa kuin pääosalla ohjaus- ja koordinaatiotoimijoiden vastaajaryhmistä.

Monet tässä raportissa aiempaan käsitellyt seikat viittaavat liikkumista edistävän toimintakulttuurin kehittymiseen varhaiskasvatuksessa: esimerkiksi onnistuneeksi arvioitu ja sisällöllisesti monipuolinen kansallinen tuki paikalliselle kehittämistyölle, varhaiskasvatuksen henkilöstön myönteiset arvot kuntakoordinaattoreiden työn vaikutuksista, varhaiskasvatuksen henkilöstön osaamisen kehittyminen yleisesti tunnustettuna Liikkuvan varhaiskasvatuksen keskeisenä vaikutuksena ja päiväkotien laaja osallistuminen kansallisten kampanjoiden toteuttamiseen.

Toimintakulttuurin kehittymistä on haastanut arviointiaineiston perusteella esimerkiksi Nykytilan arviointien epäsäännöllinen hyödyntäminen toimipaikoissa, varhaiskasvatuksen henkilöstön vaihtuvuuden tuomat haasteet pitkäjänteisen toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa, epätasaisuus henkilöstön liikkumiseen liittyvien asenteiden kehittämisessä sekä varhaiskasvatuksen henkilöstön kattavampi saaminen mukaan lasten liikkumisen edistämiseen.

Karvin toteuttamissa haastatteluissa tuli myös esille, että varhaiskasvatuksen perusta jo itsessään luo otollisen alustan Liikkuvan varhaiskasvatuksen toteuttamiselle ja liikuntaa edistävän toimintakulttuurin kehittämiseksi. Varhaiskasvatusta ja esiopetusta ohjataan laeilla ja opetussuunnitelmillä, joissa lapsen oppiminen ja kehittyminen rakentuu ajatukselle lasten aktiivisesta toiminnasta. Toimijat ovat tottuneet ulkoiseen ohjaukseen ja tämä voi lisätä valmiutta ottaa käyttöön ja soveltaa kansallisessa ohjelmassa luotuja toimintamalleja. Liikkuminen - erityisesti ulkoillessa - kuuluu vahvasti varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen arkeen.

Kuntakoordinaation kehittämisen ja hankerahoituksen hyödyntämisen voidaan katsoa indikoivan – joskaan ei täysin aukottomasti – kunnan aktiivisuutta Liikkuvan varhaiskasvatuksen toimeenpanossa. Arviointiaineiston perusteella Liikkuva varhaiskasvatus -toiminnan kuntakoordinaatio ja koordinaatiosta vastaavien kuntakoordinaattorien työ ovat merkittävästi edistäneet Liikkuvan varhaiskasvatuksen tavoitteiden toteutumista kunnissa. Liikkuvan varhaiskasvatuksen kansalliseen kuntakoordinaattoriverkostoon kuului arvioinnin ajankohtana 39 kuntaa. 0-6 -vuotiaiden lasten määrä näissä kunnissa vastasi vuonna 2022 noin 55 prosenttia kaikista kyseiseen ikäryhmään kuuluvista lapsista.⁸⁵ Verkostossa oli mukana eri kokoisia kuntia: lapsimäärältään pienin oli Etelä-Karjalassa sijaitseva Savitaipale (124 lasta) ja suurin Helsinki (42 648 lasta). Yli 10 000 lapsen kuntia oli kuusi: Helsinki, Espoo, Vantaa, Oulu, Tampere ja Turku.

Kuntakoordinaatio ja kuntakoordinaattorien nimeäminen eivät Liikkuvassa varhaiskasvatuksessa rajoitu vain kansallisessa verkostossa mukana oleviin kuntiin, vaan osa koordinaattoreista työskentelee painotetummin alueellisissa verkostoissa (Hentunen yms. 2022 ja Turunen yms. 2023). Käytännössä siis sellaisia varhaiskasvatusikäisiä lapsia, joiden kunnassa on kuntakoordinaattori, on siis enemmän kuin 55 prosenttia kaikista kyseisen ikäryhmän lapsista.

85 Tiedot Tilastokeskus, vuosi 2022. 0-6 -vuotiaita lapsia oli koko maassa noin 342 000, ja kuntakoordinaattoriverkostoon kuuluvissa kunnissa noin 188 000.

Vuosina 2018-2023 aluehallintovirastojen myöntämää valtionavustusta Liikkuvan varhaiskasvatuksen paikallishankkeisiin sai yhteensä 178 kuntaa. Tämä kattaa 58 prosenttia Manner-Suomen kunnista ja 92 prosenttia siitä määrästä kuntia, joka oli vuoteen 2023 mennessä rekisteröitynyt kuntatasoisesti Liikkuva varhaiskasvatus -toimijaksi.

Valtionavusta saaneiden kuntien määrät AVI-alueittain on esitetty alla olevassa taulukossa 28.

AVI-alue	Valtionavustusta saaneiden kuntien määrä alueella	Kuntien määrä alueella	Valtionavustusta saaneiden kuntien osuus alueen kunnista (%)
Etelä-Suomi	47	62	76
Itä-Suomi	23	44	52
Lappi	14	21	67
Lounais-Suomi	26	43	60
Länsi- ja Sisä -Suomi	52	85	61
Pohjois-Suomi	16	38	42

Taulukko 28: Aluehallintovirastojen myöntämää valtionavustusta saaneiden kuntien määrät, kaikkien alueen kuntien määrät sekä avustusta saaneiden kuntien %-osuus kaikkien kuntien määrästä.

Arviointiaineisto tukee kokonaisuutena johtopäätöstä siitä, että Liikkuvassa varhaiskasvatuksessa aktiivisimpia ovat olleet ne kunnat, jotka ovat kuuluneet kansalliseen kuntakoordinaattoriverkoston ja/tai hyödyntäneet aluehallintovirastojen jakamaa hankerahoitusta. Tämä ei sulje pois sitä, etteikö yksittäisiä aktiivisia päiväkotia ole voinut olla myös muissa kunnissa; tilastojen perusteella useissa seläläisissä kunnissa, jotka eivät ole rekisteröityneet Liikkuvan varhaiskasvatuksen toimijoiksi, on kuitenkin mukana olevia toimipaikkoja.

Edellä kuvatuista tiedoista voidaan muodostaa suuntaa antava käsitys siitä, kuinka suuri osa Liikkuvassa varhaiskasvatuksessa mukana olevista kunnista sisältyy sitä aktiivisimmin toteuttaviin kuntiin. Kun arvioinnissa tarkasteltiin esimerkkeinä vuosina 2018-2023 Etelä-Suomen aluehallintoviraston ja Itä-Suomen aluehallintoviraston alueilla toteutettuja hankkeita, havaittiin, että pääosa hankkeista oli rakentanut toiminnan kuntakoordinaation kehittämisen ympärille. Pienempi osa oli toteuttanut Liikkuvaa varhaiskasvatusta tapahtumien, koulutuksen ja välinehankintojen avulla, ilman painotusta rakenteiden kehittämiseen. Tämä viittaa siihen, että kaikki valtionavustusta saaneet kunnat eivät automaattisesti sijoitu aktiivisimpien kuntien joukkoon. **Edellä kuvatun perusteella voidaan arvioida, että vähintään puolet kuntatasoisesti Liikkuvan varhaiskasvatuksen toimijoiksi rekisteröityneistä kunnista sijoittuu joukkoon, jonka voidaan katsoa aktiivisimmin toteuttavan Liikkuvaa varhaiskasvatusta.**

Kokonaisuutena tulosten perusteella voidaan katsoa, että aktiivisimmin mukana olevien kuntien, varhaiskasvatusyksiköiden ja toimipaikkojen keskuudessa Liikkuva varhaiskasvatus on vaikuttanut paljon varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin kehittämiseen. Keskimäärin vaikutusta on ollut melko paljon, kun otetaan huomioon kunta- ja yksikkökohtaiset erot sekä Liikkuvan varhaiskasvatuksen alueellinen kattavuus.

7.5. Liikkuvan varhaiskasvatuksen laajeneminen valtakunnalliseksi

Maltillinen, asteittainen laajeneminen on ollut toimiva ratkaisu

Neljäs Liikkuvan varhaiskasvatuksen kansallisista tavoitteista on toiminnan laajeneminen valtakunnalliseksi. Arviointiaineiston perusteella Liikkuva varhaiskasvatus -toimijoiksi rekisteröityneiden kuntien ja toimipaikkojen määrä on kasvanut vuosina 2017-2023 siten, että nykyisellään määrä kattaa noin kaksi kolmannesta kaikista varhaiskasvatuksen toimipaikoista. Kehitys on ollut suhteellisen tasaista sekä kuntien että toimipaikkojen rekisteröitymisen osalta. Liikkuva varhaiskasvatus -toiminnan piirissä olevien lasten osuus AVI-alueittain on yhdensuuntainen varhaiskasvatusikäisten lasten osuuden kanssa.

Rekisteröitymistilastojen valossa **Liikkuva varhaiskasvatus on onnistunut hyvin laajentumistavoitteen saan**. Maltillista, asteittaista laajentumista voidaan pitää myös vahvuutena ja hyvänä käytänteenä, joka on edesauttanut OPH:n ohjelmatiimin mahdollisuuksia toteuttaa Liikkuvan varhaiskasvatuksen kansallista johtamista ja koordinaatiota.

Varhaiskasvatuksen toimipaikkaverkoston ylläpitäminen ja huoltaminen on tulevaisuuden haaste

Arvioinnissa tuli esille muutamia tekijöitä, jotka viittaavat siihen, että **Liikkuvan varhaiskasvatuksen toimijoiksi rekisteröityneiden varhaiskasvatusyksiköiden tosiasiallinen sitoutuminen toimintaan vaihtelee jopa merkittävästi**. Yksi näistä on Nykytilan arviointien vaihteleva ja osin vähäinen hyödyntäminen yksiköissä. Toinen on toiminnan jääminen osassa yksiköitä vain johtajien ja liikuntavastaavien vastuulle. Varhaiskasvatuksen henkilöstölle suunnatun kyselyn lähettämisen yhteydessä tuli esille, että osa rekisteröityneiden yksiköiden johtajien yhteystiedoista ei ollut ajan tasalla. Tätä selittää varhaiskasvatuksen kuormittava henkilöstötilanne ja henkilöstön runsas vaihtuvuus, joka on hankaloittanut Liikkuvaa varhaiskasvatusta siirtyvän tiedon ja toimintatapojen siirtymistä eteenpäin uusille työntekijöille. Arvioinnin asiantuntijaryhmän keskusteluissa tuli esille, että toisaalta esimerkiksi liikunnan aluejärjestöillä on usein omat ajantasaiset yhteystietolistansa niistä kunnista ja toimipaikoista, joiden kanssa yhteydenpito ja toiminta Liikkuvassa varhaiskasvatuksessa on aktiivista. Myös haastattelussa tuli esille, että paikalliset tuki- ja koordinaatio toimijat tunnistavat kuntien ja varhaiskasvatusyksiköiden aktiivisuudessa ajoittain voimakastakin aaltoliikettä.

Jatkossa olisikin pohdittava **Liikkuvan varhaiskasvatuksen, kuntien ja varhaiskasvatusyksiköiden yhteistyönä, miten varmistetaan sitä, että Liikkuvaan varhaiskasvatukseen rekisteröityneet varhaiskasvatusyksiköt ja toimipaikat pysyvät mukana toiminnassa**. Arvioinnissa esille tulleet seikat viittaavat siihen, ettei rekisteröityneiden toimipaikkojen määrä anna täysin realistista kuvaa lasten liikkumista kehittävien ja ylläpitävien toimipaikkojen määrästä. Jos rekisteröitymiskehityksellä halutaan seurata toiminnan valtakunnallista kattavuutta, olisi perusteltua harkita joitakin minimivaatimuksia rekisteröityneille toimijoille myös toiminnan käynnistymisvaiheen jälkeen.

7.6. Liikuntapoliittinen ja yhteiskunnallinen merkitys: Liikkuva varhaiskasvatus kansallisena vaikuttajana ja asiantuntijafoorumina

Liikkuva varhaiskasvatus on koonnut asiantuntijat yhteen ja lisännyt tietoisuutta varhaiskasvatusikäisten lasten fyysisen aktiivisuuden suosituksista

Liikkuva varhaiskasvatus -toiminta on koonnut varhaiskasvatuksen ja lasten liikkumisen asiantuntijoita verkostoksi. Verkosto on myös mahdollistanut laajan ja monitahoisen osaamisen kehittämisen lasten liikkumisen edistämiseksi. Verkoston jäsenten osaamista on hyödynnetty varhaiskasvatuksen kansallisessa kehittämisessä siten, että liikkumisen näkökulma on huomioitu ohjaavissa säädöksissä ja asiakirjoissa. Tätä voidaan pitää yhtenä toiminnan merkittävistä liikuntapoliittisista ja yhteiskunnallisista vaikutuksista.

Arviointiaineiston perusteella Liikkuvan varhaiskasvatuksen verkostojen toimijajoukko on monipuolinen. Kansallisessa ohjauksessa, päätöksenteossa ja koordinaatiossa on useita toimijoita, jotka ovat tehneet yhteistyötä esimerkiksi rahoitushakujen valmistelussa sekä seurannassa ja tutkimuksessa. Kansallinen verkostomaisuus on tästä näkökulmasta ollut onnistunutta ja itsessään myös yksi Liikkuvan varhaiskasvatuksen tuloksista.

Tietoisuuden lisääntyminen varhaiskasvatusikäisten liikuntasuosituksista ja niiden soveltamisesta varhaiskasvatuksessa on yksi Liikkuva varhaiskasvatus -toiminnan keskeisistä tuloksista ja vaikutuksista. Karvin toteuttamassa kyselyssä (kysely 1, kysymys 13) selvitettiin avoimella kysymyksellä ohjaaja ja koordinaatio toimijoiden näkemyksiä siitä, mitkä ovat Liikkuva varhaiskasvatus -toiminnan keskeisiä kansallisia vaikutuksia. Vastaajien (n = 80) esille tuomista seikoista 35 prosenttia liittyi tietoisuuden

lisääntymiseen varhaiskasvatusikäisten liikkumisen merkityksestä ja/tai liikuntasuosituksista (kts. myös luku 3.8., jossa kaikki vastausten tulokset luokiteltuina). Tietoisuuden lisääntymistä voidaan pitää merkittävänä yhteiskunnallisena vaikutuksena.

Varhaiskasvatusikäiset tunnustetaan liikkumispolitiikassa omana väestöryhmänään

Arvioinnin asiantuntijaryhmässä tuli esille, että varhaiskasvatusikäiset lapset tunnustetaan aiempaa selkeämmin tärkeänä kohderyhmänä, kun puhutaan yleisellä tasolla lasten ja nuorten liikunnan ja liikkumisen edistämisestä tai niitä lisäävistä toimenpiteistä. Varhaislapsuus tunnustetaan yhä näkyvämmiin ikävaiheeksi, jonka aikana liikunnalliset taidot ja tavat muodostuvat. Tiedostetaan, että opituilla tavoilla ja tottumuksilla on pitkäaikaisia vaikutuksia yksilön liikkumisvalintoihin läpi elämän.

Liikkumisen sisällyttäminen varhaiskasvatuslakiin ja kansallisiin vasun perusteisiin on edesauttanut liikumisen tärkeyden tunnistamista ja integroitumista osaksi arjen pedagogiikkaa varhaiskasvatuksessa. Tämä on edistänyt myös Liikkuva varhaiskasvatus -ohjelman toteuttamista.

Liikkuminen näkyy varhaiskasvatusta ohjaavissa asiakirjoissa

Yksi Liikkuvan varhaiskasvatuksen keskeisistä vahvuuksista ja onnistumisista on sen kiinteä yhteys varhaiskasvatuksen lainsäädännön ja ohjaavien dokumenttien uudistamiseen. Liikkuvan varhaiskasvatuksen asiantuntijoiden osallistumisella kansallisten vasun perusteiden laadintaan on ollut merkittävä mahdollistava vaikutus Liikkuvan varhaiskasvatuksen toteuttamiseen.

Vasun perusteet muodostavat pohjan sille, miten kunnat, varhaiskasvatusyksiköt ja päiväkodit laativat paikalliset vasunsa. Vasun perusteissa olevat lasten liikkumista ja liikuntaa edistävät kirjaukset ohjaavat lapsiryhmien pedagogista toimintaa ja käytäntöjä. Niillä voidaan myös osaltaan perustella Liikkuvan varhaiskasvatuksen mukaisten toimintamallien käyttöönottoa ja soveltamista päiväkodeissa. Arviointiaineiston perusteella myös Liikkuvan varhaiskasvatuksen tarjoamat oppaat ja muut materiaalit konkretisoivat käytännön toiminnaksi vasun perusteiden tavoitteet.

7.7. Liikkuvan varhaiskasvatuksen organisoinnin ja toteuttamistavan kokonaiskuva

Liikkuvan varhaiskasvatuksen prosessit ja organisointi ovat olleet toimivia

Tunnuslukujen valossa kuva Liikkuvan varhaiskasvatuksen organisoinnin ja prosessien onnistumisesta sekä niiden vaikuttavuudesta tavoitteiden saavuttamiseksi on myönteinen. Karvin toteuttamien kyselyiden aineistoista laadittiin tunnusluvut, joilla voidaan tiiviissä muodossa kuvata Liikkuvan varhaiskasvatuksen tuloksia ja vaikuttavuutta varsinkin prosessien ja organisoinnin näkökulmista. Tunnusluvut ja niiden rakentamisessa käytetyt mittarit on kuvattu alla olevassa taulukossa 29. Samoja aineistoja on käsitelty aiemmissa luvuissa keskiarvojen ja vastausjakaumien avulla.

Tunnusluvun nimi	Tunnusluvun arvo (asteikko 1-4)	Mittarin sisältö ⁸⁶
Ohjaus- ja koordinaatiotoimijoiden näkemykset (kysely 1)		
Keskeisten toimintaperiaatteiden toteutuminen	2,8	Kysely 1, kysymys 4, väittämät 1-9: 4 poikkihallinnollisuuden toteutumiseen ja vaikuttavuuteen liittyvää väittämää, 2 verkostomaisuuteen liittyvää väittämää, 1 vähän liikkuviin lapsiin liittyvä väittämä, 1 tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyvä väittämä, 1 toimintatapojen valinnanmahdollisuuteen liittyvä väittämä (painotetut keskiarvot).
Kansallisen koordinoinnin ja tuen toteutuminen	3,3	Kysely 1, kysymys 5, väittämät 1-8: 6 kansalliseen koordinaatioon liittyvää väittämää, 1 kuntakoordinaatioon liittyvä väittämä, 1 liikunnan aluejärjestöjen paikalliskoordinaatioon liittyvä väittämä (painotetut keskiarvot)
Viestinnän toteutuminen	3,1	Kysely 1, kysymys 6, väittämät 1-4: 2 kansalliseen viestintään liittyvää väittämää, 2 kuntien viestintään liittyvää väittämää (painotetut keskiarvot).
Tutkimuksen ja seurannan toteutuminen	3,1	Kysely 1, kysymys 7, väittämät 1-5: 3 Nykytilan arviointeihin liittyvää väittämää, 1 Piilo-tutkimukseen liittyvä väittämä, 1 muihin Likesin tutkimuksiin ja selvityksiin liittyvä väittämä.
Kansallisten hankkeiden ja niiden seurannan toteutuminen	3,1	Kysely 1, kysymys 8, väittämät 1-5: 2 hankkeiden vaikutuksiin liittyvää väittämää, 3 hankkeiden seurantaan liittyvää väittämää (painotetut keskiarvot)
Alueellisten hankkeiden ja niiden seurannan toteutuminen	3,2	Kysely 1, kysymys 9, väittämät 1-5: 2 hankkeiden vaikutuksiin liittyvää väittämää, 3 hankkeiden seurantaan liittyvää väittämää (painotetut keskiarvot)
Varhaiskasvatyüksiköiden johtajien ja toimipaikkojen henkilöstön näkemykset (kysely 2)		
Kuntakoordinaation ja kuntakoordinaattorien työn toteutuminen varhaiskasvatuksen henkilöstön näkökulmasta	3,3	Kysely 2, kysymys 10 väittämät 1-6: 6 väittämää eri tavoista toteuttaa kuntakoordinaatiota. (n = 591–650/ vastaajat, joiden kunnassa kyselyn perusteella koordinaattori)
Reippaan ja vauhdikkaan liikkumisen toteutuminen varhaiskasvatuksessa	2,9	Kysely 2, kysymys 12, väittämät 1-10: 10 väittämää reippaan ja vauhdikkaan liikkumisen eri muodoista varhaiskasvatuksessa. (n = 1 995)
Kansallisten kehittämisskohteiden tila varhaiskasvatuksessa (Nykytilan arvioinneissa esille nousseet asiat)	2,7	Kysely 2, kysymys 11, väittämät 1-11: 11 väittämää sellaisista toiminnan muodoista ja osa-alueista, jotka ovat olleet Nykytilan arviointien kansallisten raporttien perusteella kehittämiskohteita. (n = 1 990)

Taulukko 29: Karvin toteuttamien kyselyiden väittämien vastauksista laaditut tunnusluvut.

Kuten luvussa 3.8. on todettu, on Liikkuvan varhaiskasvatuksen vaikuttava ja hyvin verkostona toimiva jalkauttamisen malli itsessään merkittävä toiminnan tulos. Edellä kuvatut tunnusluvut vahvistavat tätä johtopäätöstä. Arviointiaineiston perusteella OPH:n ohjelmatyö tekemä johtaminen, koordinaatio ja tuki, liikunnan aluejärjestöjen alueellinen työ sekä kuntakoordinaattoreiden työ ovat edistäneet merkittävästi Liikkuvan varhaiskasvatuksen tavoitteiden toteutumista.

Liikkuvassa varhaiskasvatuksessa on valittu vaikutusketjuihin perustuva toimintatapa – vaikuttavuus syntyy tuloksista ja vaikutuksista

Arviointiaineiston perusteella on selvää, että Liikkuvassa varhaiskasvatuksessa on valittu vaikutusketjuihin perustuva toiminnan kehittämisen tapa. Arvioinnissa tehtyjä havaintoja voidaan tarkastella myös siitä näkökulmasta, mitkä asiat ovat tuloksia, mitkä vaikutuksia ja mitkä vaikuttavuutta.

⁸⁶ Tunnuslukujen rakentamisessa käytetyt väittämät löytyvät raportin liitteinä olevista kyselylomakkeista (liitteet 1 ja 2).

Liikkumisen määrän ja ilon lisääntyminen on vaikutusketjuihin perustuvassa toiminnan kehittämisessä vaikuttavuutta, joka on seurausta Liikkuva varhaiskasvatus -toiminnan tuloksista ja vaikutuksista. Rakenteellisiin muutoksiin, toimintakulttuurin muutoksiin ja toiminnan laajentumiseen liittyvät seikat sen sijaan näkyvät sekä tuloksissa, vaikutuksissa että vaikuttavuudessa. Valitus vaikuttamisen ja kehittämisen tavassa toimintakulttuurin, osaamisen ja asenteiden muutoksilla on pyritty lisäämään liikumista varhaiskasvatuksen henkilöstön ja lasten omaehtoisilla päätöksillä, valinnoilla ja toimilla.

Kokonaiskuvan saamiseksi Liikkuva varhaiskasvatus -toiminnan keskeisistä tuloksista, vaikutuksista ja vaikuttavuudesta arviointiaineistosta tehdyt keskeiset havainnot on koottu alla olevaan taulukkoon 30. Kunkin tuloksen yhteyteen on koottu siihen liittyvät vaikutukset sekä saavutettu ja tulevaisuudessa tavoiteltava vaikuttavuus.

Alla oleva taulukko havainnollistaa sitä, millaisia vaikutusketjuja Liikkuva varhaiskasvatus -toiminnasta voidaan arviointiaineiston perusteella löytää. Taulukkoa luetaan riveittäin vasemmalta oikealle.

Tulokset	Vaikutukset	Vaikutukset	Vaikuttavuus (saavutettu)	Vaikuttavuus (tulevaisuudessa tavoiteltu)
1. Liikuntapolitiikan rinnalle on kehittynyt koko väestöä koskeva liikumisen politiikka. Liikkuva varhaiskasvatus on osaltaan ollut luomassa tätä.	Varhaiskasvatusikäiset tunnustetaan omana väestöryhmänään liikunnallisen elämäntavan politiikkatoimissa.	Varhaiskasvatusikäisten liikkuminen on vakiintunut osa-alue kansallisessa liikunnallisen elämäntavan edistämässä ja väestötasoisessa liikkumisen määrän seurannassa.	Varhaiskasvatusikäisten liikkumisen kehityksestä kerätään kansallista tietoa, jonka avulla voidaan tarvittaessa kohdentaa uusia kehittämistoimia ja saada tietoa väestöryhmän liikkumisen tilasta.	Varhaiskasvatusikäisten liikkumisen kehityksestä kerätään säännöllisesti kansallista tietoa, jonka avulla voidaan tarvittaessa kohdentaa uusia kehittämistoimia ja saada tietoa väestöryhmän liikkumisen tilasta pidemmällä aikavälillä.
2. Liikkuvalle varhaiskasvatuksella on selkeä asema osana kansallista liikunnallisen elämäntavan edistämisen ohjausta ja politiikkatoimia	Liikunta ja liikkuminen ovat monipuolisesti mukana kansallisissa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa. Liikkuminen on osa kuntien ja varhaiskasvatustyksiköiden varhaiskasvatussuunnitelmia.	Varhaiskasvatuksessa liikkuminen on monipuolistunut ja lisääntynyt. Käsitys liikunnasta on kehittynyt kokonaisvaltaisemmaksi käsitykseksi liikkumisesta.	Pääosa varhaiskasvatusikäinen lapsi liikkuu riittävästi ja monipuolisesti sekä kokee liikkumisen iloa.	Vielä yhä useampi varhaiskasvatusikäisistä lapsista liikkuu riittävästi ja monipuolisesti sekä kokee liikkumisen iloa. Liikkumisen määrä ja ilo eivät ole merkittävästi sidoksissa lapsen sukupuoleen, ikään, terveydentilaan, perheensä, kotipaikkaan tai varhaiskasvatuksen järjestämistapaan.
2. Liikkuvalle varhaiskasvatuksella on selkeä asema osana kansallista liikunnallisen elämäntavan edistämisen ohjausta ja politiikkatoimia.	Liikkuvan varhaiskasvatuksen kansallisten tavoitteiden saavuttamiseksi on ohjattu hankerahoitusta sekä kansallisesti että paikallisesti.	Useilla kunnilla on kuntatason organisaatio ja toimintamallit varhaiskasvatuksessa tapahtuvan liikkumisen kehittämiseksi ja ylläpitämiseksi.	Varhaiskasvatusikäisten liikkuminen on osa monien kuntien pysyvää toimintaa varhaiskasvatuksen, koulutuksen, liikunnan ja hyvinvoinnin toimialoilla.	Varhaiskasvatusikäisten liikkuminen on pääosassa kunnista pysyvää toimintaa varhaiskasvatuksen, koulutuksen, liikunnan ja hyvinvoinnin toimialoilla.
3. Liikkuvalle varhaiskasvatuksella on hyvin verkostona toimiva tavoitteiden ja toiminnan jalkauttamisen malli, jota on kehitetty rinnakkain muiden Liikkuvat -kokonaisuuden osien kanssa.	Liikkuva varhaiskasvatus tunnustetaan forumina, joka kokoaa yhteen varhaiskasvatuksen ja liikkumisen rajapinnan toimijoita.	Verkoston asiantuntijoiden laaja ja monipuolinen hyödyntäminen kansallisessa kehittämistyössä (lainsäädännön ja ohjauksen uudistaminen, varhaiskasvatuksen ammattilaisten kouluttaminen, liikkumistutkimuksen kehittäminen).	Varhaiskasvatuksen ja liikkumisen asiantuntijuuden yhteistoiminnallinen kehittyminen ja laajentuminen. Vaikuttavuus heijastuu myös tutkimuksen kehittymisenä.	Varhaiskasvatuksen ja liikkumisen pysyvä, jatkuvasti kehittyvä asiantuntijaverkosto, jossa toimijat tukevat toinen toisiaan. Vaikuttavuus heijastuu pysyvästi myös tutkimuksen kehittymisenä.

Tulokset	Vaikutukset	Vaikutukset	Vaikuttavuus (saavutettu)	Vaikuttavuus (tulevaisuudessa tavoiteltu)
3. Liikkuvalle varhaiskasvatuksella on hyvin verkostona toimiva tavoitteiden ja toiminnan jalkauttamisen malli, jota on kehitetty rinnakkain muiden Liikkuvat -kokonaisuuden osien kanssa.	Vakiintuneet alueelliset koordinaatio- ja tukimallit (kuntakoordinaattorit, liikunnan aluejärjestöjen koulutukset ja muu tuki). Kuntakoordinaation luomiseksi on ollut tarjolla valmiita ideoita ja malleja sekä verkoston tuki ja hankerahoitusta.	Useat kunnat ovat kehittäneet kuntatason organisaatiotaan ja toimintamallejaan varhaiskasvatuksessa tapahtuvan liikkumisen kehittämiseksi ja ylläpitämiseksi.	Useilla kunnilla on pysyväisluonteinen kuntatason organisaatio ja toimintamallit varhaiskasvatuksessa tapahtuvan liikkumisen kehittämiseksi ja ylläpitämiseksi.	Pääosalla kunnista on pysyväisluonteinen kuntatason organisaatio ja toimintamallit varhaiskasvatuksessa tapahtuvan liikkumisen kehittämiseksi ja ylläpitämiseksi.
4. Paikallistoimijoita varten on luotu toiminnan kehittämisen polku-malli tukiaineistoinen ja työkaluineen (Nykytilan arvioinnin työkalu, Piilo-työkalut).	Varhaiskasvatustyösköiden ja kuntien mahdollisuus liittyä Liikkuva varhaiskasvatus -toimijoiksi ohjelman laatiman mallin tukemana alueelliset erityispiirteet huomioiden. Yksikkötasoisten toimintamallien luomiseksi on ollut tarjolla valmiita ideoita ja malleja sekä verkoston tuki ja hankerahoitusta.	Useilla varhaiskasvatustyösköillä on vastuuhenkilöt ja toimintamallit liikkumisen edistämiseksi osana varhaiskasvatuksen arjen toimintaa.	Useissa varhaiskasvatustyösköissä liikuntavastaavien toiminta ja liikkumisen edistäminen on osa perustoimintaa.	Pääosassa varhaiskasvatustyösköitä liikuntavastaavien toiminta ja liikkumisen edistäminen on osa perustoimintaa.
4. Paikallistoimijoita varten on luotu toiminnan kehittämisen ohjelmapolku materiaaleineen ja työkaluineen (Nykytilan arvioinnin työkalu, Piilo-työkalut).	Kansallisten ja paikallisten kehittämiskohteiden tunnistaminen on mahdollista Nykytilan arviointien ja niiden raportoinnin avulla.	Useat kunnat ja varhaiskasvatustyösköt ovat tehneet toiminnastaan Nykytilan arvioinnin ja määritelleet sen perusteella omat kehittämiskohteensa.	Osa kunnista ja varhaiskasvatustyösköistä tekee säännöllisesti toiminnastaan Nykytilan arvioinnin ja määrittelee sen perusteella omat kehittämiskohteensa.	Pääosa kunnista ja varhaiskasvatustyösköistä tekee säännöllisesti toiminnastaan Nykytilan arvioinnin ja määrittelee sen perusteella omat kehittämiskohteensa.
4. Paikallistoimijoita varten on luotu toiminnan kehittämisen ohjelmapolku tukiaineistoinen ja työkaluineen (Nykytilan arvioinnin työkalu, Piilo-työkalut).	Osassa kuntia on kehitetty varhaiskasvatustyösköiden liikkumisen mittaamista ja arviointia.	Osa kunnista on ollut mukana Piilo-tutkimuksessa, jossa on kehitetty väestötasoista varhaiskasvatustyösköiden liikkumisen tutkimusta.	Varhaiskasvatustyösköiden liikkumisen kehityksestä kerätään kansallista tietoa, jonka avulla voidaan tarvittaessa kohdentaa uusia kehittämistoimia ja saada tietoa väestöryhmän liikkumisen tilasta.	Varhaiskasvatustyösköiden liikkumisen kehityksestä kerätään säännöllisesti kansallista tietoa, jonka avulla voidaan tarvittaessa kohdentaa uusia kehittämistoimia ja saada tietoa väestöryhmän liikkumisen tilasta pidemmällä aikavälillä.
5. Varhaiskasvatuksen henkilöstön osaamisen kehittäminen koulutusten, valmennusten ja verkostotoiminnan keinoin.	Tietoisuuden lisääntyminen varhaiskasvatustyösköiden fyysisen aktiivisuuden suosituksista ja niiden soveltamisesta varhaiskasvatuksessa.	Useilla varhaiskasvatustyösköillä ja toimipaikoilla on vastuuhenkilöt ja toimintamallit liikkumisen edistämiseksi osana varhaiskasvatuksen arjen toimintaa.	Useissa kunnissa liikkumisen edistäminen on osa kaikkien varhaiskasvatustyösköiden ja toimipaikkojen arjen toimintaa.	Pääosassa kuntia liikkumisen edistäminen on osa kaikkien varhaiskasvatustyösköiden ja toimipaikkojen arjen toimintaa.

Tulokset	Vaikutukset	Vaikutukset	Vaikuttavuus (saavutettu)	Vaikuttavuus (tulevaisuudessa tavoiteltu)
5. Varhaiskasvatuksen henkilöstön osaamisen kehittäminen koulutusten, valmennusten ja verkostotoiminnan keinoin.	Käytännön liikkumisaosaaminen on kehittynyt (esim. luontopedagogiikka, toiminnallinen oppiminen, lasten taitojen havainnointi, oman toimintaympäristön kehittäminen).	Varhaiskasvatuksessa on useissa kunnissa ja yksiköissä käytössä monipuolisesti erilaisia tapoja lisätä ja ylläpitää liikkumista osana arjen toimintaa.	Useissa kunnissa liikkumisaosaaminen nähdään yhtenä varhaiskasvatuksen henkilöstön osaamisalueista, johon koulutetaan.	Pääosassa kuntia liikkumisaosaaminen nähdään yhtenä varhaiskasvatuksen henkilöstön osaamisalueista, joihin koulutetaan säännöllisesti ja johon liittyvää osaamista siirretään eteenpäin uusien työntekijöiden perehdyttämisessä.
5. Varhaiskasvatuksen henkilöstön osaamisen kehittäminen koulutusten, valmennusten ja verkostotoiminnan keinoin.	Käytännön liikkumisaosaaminen on kehittynyt (esim. luontopedagogiikka, toiminnallinen oppiminen, lasten taitojen havainnointi, oman toimintaympäristön kehittäminen).	Varhaiskasvatuksessa on useissa kunnissa ja yksiköissä käytössä monipuolisesti erilaisia tapoja lisätä ja ylläpitää liikkumista osana arjen toimintaa.	Yhä useammalla varhaiskasvatusikäisellä lapsella on mahdollisuus liikkua riittävästi ja monipuolisesti sekä kokea liikkumisen iloa. Tulokset näkyvät myös väestötason liikkumisen seurannassa.	Pääosalla varhaiskasvatusikäisistä lapsista on mahdollisuus liikkua riittävästi ja monipuolisesti sekä kokea liikkumisen iloa. Tulokset näkyvät myös väestötason liikkumisen seurannassa. Liikkumisen määrä ja ilo eivät ole merkittävästi sidoksissa lapsen sukupuoleen, terveydentilaan, perhetaustaan, kotipaikkaan tai varhaiskasvatuksen järjestämistapaan.

Taulukko 30: Arviointiaineistosta identifioidut tulosten, vaikutusten ja vaikuttavuuden ketjut Liikkuvassa varhaiskasvatuksessa.

Liikkuvan varhaiskasvatuksen maltillista laajentamista on jatkettava – resursseja tarvitaan lisäksi jo mukana olevien päiväkotien tukemiseen

Tässä arvioinnissa Liikkuvan varhaiskasvatuksen vahvuuksina näyttäytyvät OPH:n ohjelmatiin ja kehittäjäverkoston vahva kansallinen vaikuttamistyö, toimiva jalkauttamisen malli, laaja, monipuolinen ja hyvin yhdessä toimiva kansallinen asiantuntijaverkosto, liikunnan aluejärjestöjen paikallinen tukirooli, varhaiskasvatuksen henkilöstön mittava osaamisen kehittäminen sekä konkreettista tukea tarjoava ohjelmanpolku aineistoineen. Näillä toimilla on kasvatettu merkittävästi kuntien ja päiväkotien kapasiteettia lasten liikkumisen edistämiseksi.

Arvioinnissa esille tulleita kehittämiskohteita ovat Nykytilan arviointien säännöllinen ja laaja hyödyntäminen varhaiskasvatuksen toimipaikoissa, toiminnan jatkumisen varmistaminen päiväkodeissa aloitusvaiheen jälkeen, kohdennettujen toimenpiteiden lisääminen lasten liikkumisen tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden kehittämiseksi sekä varhaiskasvatuksen henkilöstön laajempi sitouttaminen liikkumisen edistämiseen päiväkotien arjessa. Lisäksi tuli esille, että reippaan ja vauhdikkaan liikkumisen lisääminen varhaiskasvatuksessa voi edellyttää varhaiskasvatuksen henkilöstön liikkumiseen liittyvien asenteiden ja suhtautumisen kehittämistä edelleen.

Kansallisen hankerahoituksen keskittäminen liikunnan aluejärjestöjen tarjoamiin henkilöstökoulutuksiin ja verkostoitumisen tukeen on vahvistanut kansallisen ohjauksen vaikutusta paikallistasolla. Arviointiaineiston perusteella liikunnan aluejärjestöjen työ on ollut linjassa OPH:n ohjelmatiin tekemän kansa operatiivisen johtamisen, tuen ja koordinaation kanssa. Osaamisen kehittämisen ja verkostoitumisen lisäksi liikunnan aluejärjestöjen työ on palvellut Liikkuvan varhaiskasvatuksen laajentamista valtakunnalliseksi.

Liikkuva varhaiskasvatusta on ollut arvioinnin kohteena olevana ajanjaksona sisällöllisesti laaja kokonaisuus. Tämä tulee esille useissa kohdin arviointiaineistoa, esimerkiksi Liikkuvan varhaiskasvatuksen kehittäjäverkoston työn teemoissa, paikallisten henkilöstökoulutusten aiheissa, kansallisissa tukimateriaaleissa, kampanjoissa, kansallisten seminaarien ja webinaarien teemoissa sekä Nykytilan arviointien teemoissa. Arviointiaineiston perusteella sisältöjä on laajennettu asteittain uusiin teemoihin arvioinnin kohteena olevalla ajanjaksolla.

Liikkuvan varhaiskasvatusta keskeisten ohjaustoimijoiden - OKM:n, OPH:n ohjelmamiin ja Liikkuvan varhaiskasvatusta työjätön – yhteistyönä olisi tarpeen arvioida, kuinka paljon resursseja kohdennetaan jatkossa uusien teemojen mukaan tuomiseen ja kuinka paljon tarvitaan toiminnan ylläpitämiseen. Arvioinnissa tuli esille viitteitä siitä, että Liikkuvan varhaiskasvatusta toteuttamisessa ja sen ylläpitämisessä oli paikallista ja toimipaikkatasoista epätasaisuutta. Tulevaisuudessa olisikin tärkeää saada säännöllistä ja ajantasaista tilannetietoa Liikkuva varhaiskasvatusta -toiminnasta, jotta mahdolliseen aktiivisuuden vähenemiseen voidaan reagoida ennakoivasti.

Asteittainen, maltillinen laajentuminen on edesauttanut Liikkuvan varhaiskasvatusta tavoitteiden saavuttamista. Liikkuva koulu -ohjelman kärkihankevaiheen arvioinnissa (Isoaho & Summanen 2019) tuli esille, että ohjelman nopea laajentuminen kärkihankevaiheessa oli voinut heikentää toiminnan kansallista ohjausta ja paikallisten toimenpiteiden vaikuttavuutta. Arviointiaineistossa oli viitteitä siitä, että Liikkuvassa varhaiskasvatusta on vältetty tämä.

Liikkuvan varhaiskasvatusta ansiona voidaan pitää myös sitä, että huolimatta useista toiminnan hallintoon ja kotiorganisaatioon liittyvistä muutoksista ohjelmaa on laajennettu systemaattisesti ja se näyttäytyy arviointiaineistossa sisällöllisesti selkeästi edenneenä kokonaisuutena.

ARVIOINNIN JOHTOPÄÄTÖKSET JA SUOSITUKSET

8

Koko arviointia koskevat
johtopäätökset

ARVIOINNIN JOHTOPÄÄTÖKSET JA SUOSITUKSET

8

Koko arviointia koskevat johtopäätökset

Tässä pääluvussa kuvataan koko arviointia koskevat keskeiset johtopäätökset.

Liikkuva varhaiskasvatus -toiminnan ulkoisen arvioinnin keskeiset johtopäätökset ovat seuraavat:

- **Liikkuvaa varhaiskasvatusta on kehitetty systemaattisesti ja vaiheittain osaksi kansallista liikunnallisen elämäntavan politiikkatoimien kokonaisuutta.** Liikkuvaa varhaiskasvatusta on kehitetty rinnakkain muiden Liikkuvat -kokonaisuuden kansallisten ohjelmien kanssa.
- **Liikkuvan varhaiskasvatuksen valtioneuhjausta on vahvistettu vuosina 2017-2023.** Toiminnalla on nykyään selkeä asema osana kansallista liikunnallisen elämäntavan edistämisen ohjausta ja politiikkatoimia. Keskeisiä valtioneuhjauksen muotoja ovat olleet toiminnan tavoitteiden kansallinen asettaminen ja rahoitusohjaus.
- **Liikkuvan varhaiskasvatuksen kansallinen organisointi, koordinaatio ja johtaminen ovat erittäin hyvällä tasolla.** Liikkuvan varhaiskasvatuksen yksi keskeinen tulos on hyvin verkostona toimiva tavoitteiden ja toiminnan jalkauttamisen malli.
- **Liikkuvan varhaiskasvatuksen vaikutus kansalliseen varhaiskasvatuksen uudistamiseen liikkumista tukevaksi on erittäin hyvällä tasolla.** Liikkuva varhaiskasvatus tunnustetaan foorumina, joka kokoaa yhteen varhaiskasvatuksen ja varhaiskasvatusikäisten liikkumisen asiantuntijoita. Tämä on mahdollistanut verkostomaisen toiminnan kunnianhimoisen kehittämisen ja sujuvan yhteistyön eri asiantuntijaryhmien kesken. Vaikutukset näkyvät Liikkuvan varhaiskasvatuksen piirissä olevien asiantuntijoiden aktiivisena hyödyntämisellä kansallisessa kehittämisessä. Vaikuttavuutena voidaan nähdä asiantuntijuuden kehittyminen edelleen.
- **Varhaiskasvatusikäiset tunnustetaan nykyään omana väestöryhmänään, jonka liikkumista tulee tukea ja seurata.** Muutos aiempaan on merkittävä ja yksi toiminnan liikuntapolitiittisista ja yhteiskunnallisista vaikutuksista.
- **Varhaiskasvatuksen henkilöstön tietoisuuden lisääntyminen varhaiskasvatusikäisten fyysisen aktiivisuuden suosituksista on yksi Liikkuva varhaiskasvatus -toiminnan keskeisistä tuloksista.**
- **Liikkuvalla varhaiskasvatuksella on ohjelmanpolku, joka tarjoaa varhaiskasvatuksen toimipaikoille runsaasti malleja ja ideoita toiminnan käynnistämiseksi, kehittämiseksi ja vakiinnuttamiseksi.** Liikkuvan varhaiskasvatuksen kansalliset tukiaineistot on kytketty ohjelmanpolkuun. Ohjelmanpolkua on mahdollista soveltaa useilla tavoilla ja erilaisissa toimintaympäristöissä. Ohjelmanpolku perustuu pienten askelten -toiminta-ajatukselle, jossa varhaiskasvatuksen toimipaikkoja kannustetaan aloittamaan kehittämistyö nopeasti pienillä arjen muutoksilla.
- **Liikkuva varhaiskasvatus on lisännyt merkittävästi kuntien, varhaiskasvatusyksiköiden ja päiväkotien kapasiteettia liikkumista tukevan toimintakulttuurin edistämässä.** Kapasiteetin kasvu näkyy muun muassa kunta- ja toimipaikkakoordinaation kehittämisessä, liikkumisen muotojen monipuolisuudessa, varhaiskasvatuksen henkilöstön liikkumisosaamisen kehittämisessä, välinehankinnoissa sekä liikkumisen tutkimuksen ja arvioinnin kehittämisessä.
- **Liikkuvassa varhaiskasvatuksessa on panostettu merkittävästi varhaiskasvatuksen henkilöstön osaamisen kehittämiseen.** Henkilöstön osaamisen kehittyminen on yksi toiminnan keskeisistä tuloksista ja vaikutuksista. Työvälineitä ovat olleet koulutukset ja verkostoitumisen tukeminen sekä

kansalliset aineistot, työkalut ja tapahtumat. Liikunnan aluejärjestöille myönnetty kansallinen valtionavustus on tuottanut hyviä tuloksia henkilöstön osaamisen kehittämisessä.

- **Liikkuvan varhaiskasvatuksen vaikutus lasten liikkumisen tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen on kokonaisuutena melko hyvällä tasolla.** Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus muodostavat Liikkuvan varhaiskasvatuksen arvopohjan ja toiminnallisen perustan. Vähän liikkuvien lasten huomiointi on toteutunut kunnissa vaihtelevasti. Kohdennetut toimet lasten liikkumisen tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi on aloitettu 2020-luvulla.
- **Varhaiskasvatusaikaisen liikkumisen kansallisen tavoitteen toteutuminen on hyvällä tasolla.** Keskeiset toimijat arvioivat Liikkuvan varhaiskasvatuksen muutosvaikutuksen liikkumisen määrään varhaiskasvatuksessa melko hyvällä tasolla olevaksi. Vaikutus vaihtelee kunnittain ja toimipaikoittain. Arvioinnissa tuli myös esille viitteitä siitä, että Liikkuvan varhaiskasvatuksen toteuttaminen voi olla kytköksissä reippaan ja rasittavan liikkumisen määrään päiväkodeissa.
- **Liikkuvan varhaiskasvatuksen vaikutus liikkumista edistävään toimintakulttuuriin varhaiskasvatuksessa on hyvällä tasolla aktiivisimmissä kunnissa, varhaiskasvatusyksiköissä ja päiväkodeissa. Aktiivisimpien toimijoiden toiminta kuvastaa Liikkuvan varhaiskasvatuksen tarjoamien mahdollisuuksien potentiaalia.** Yksittäisissä kunnissa ja yksiköissä vaikutus voi olla myös erittäin hyvällä tasolla. Valtakunnallisesti vaikutus on melko hyvällä tasolla. Valtakunnalliseen arvioon vaikuttavat vaihtelu kuntien ja päiväkotien välillä sekä Liikkuvan varhaiskasvatuksen rekisteröityneiden toimijoiden määrä.
- **Seurantatietoa kerätään paljon ja se on pääosin julkisesti saatavilla Liikkuvan varhaiskasvatuksen, Likesin ja aluehallintovirastojen verkkosivuilla.** Seuranta on painottunut trenditiedon tuottamiseen liikkumista edistävän toimintakulttuurin tilasta varhaiskasvatuksessa, toimijaryhmäkyselyillä tuotettuun tietoon sekä paikallishankkeiden volyymien, rahoituksen ja sisältöjen seurantaan. Piilo-tutkimuksella tuotettu väestötasoinen tieto liikkumisen määrästä on uusi Liikkuvan varhaiskasvatuksen liikkumistavoitteen seurannan muoto.
- **Nykytilan arviointien hyödyntämisessä varhaiskasvatusyksiköissä ja päiväkodeissa on epätasaisuutta ja puutteita.** Vain osa päiväkodeista käyttää työkalua säännöllisesti. Ohjaus- ja koordinaatio toimijat katsovat, että työkalu tukee hyvin kehittämiskohteiden valintaa varhaiskasvatuksen toimipaikoissa. Myös työkalua käyttänyt varhaiskasvatuksen henkilöstö kokee sen tukeneen työtään. Käyttö painottuu varhaiskasvatusyksiköiden johtajiin ja mahdollisesti aktiivisimpiin henkilöstön edustajiin (liikuntavastaavat).
- **Liikkuvan varhaiskasvatuksen seurannassa ja arvioinnissa tulisi vahvistaa taustamuuttujälähtöistä tarkastelua.** Taustamuuttujat voivat koskea alueita, kuntia, varhaiskasvatusyksiköitä, päiväkoteja, varhaiskasvatukseen osallistuvia lapsia ja heidän huoltajiaan. Taustamuuttujatarkastelulla voitaisiin lisätä ymmärrystä siitä, miten toimintaympäristö vaikuttaa edellytyksiin lisätä liikkumista ja liikkumisen iloa varhaiskasvatuksessa. Lisäksi voitaisiin tarkentaa kuvaa siitä, miten erilaiset lapsiryhmät vaikuttavat edellytyksiin ja tuloksiin liikkumisen ja liikkumisen ilon lisäämisessä varhaiskasvatuksessa.
- **Liikkuvan varhaiskasvatuksen maltillinen, asteittain tapahtunut laajentuminen on ollut hyvä ratkaisu.** Se on mahdollistanut toiminnan säilymisen linjakkaana ja riittävästi johdettuna myös valtakunnallisella tasolla.

9

Arvioinnissa annetut
suositukset

9

Arvioinnissa annetut suositukset

Tässä pääluvussa kuvataan koko arviointia koskevat keskeiset suositukset. Suosituksia annetaan erikseen kansallisille ohjaustoimijoille, oppilaitoksille ja korkeakouluille sekä kunnille, varhaiskasvatustyksiköille ja päiväkodeille.

Kansallisille ohjaustoimijoille suunnatut suositukset

- **Liikkuvan varhaiskasvatuksen kehittämistä osana Liikkuvat -kokonaisuutta ja valtioneuvostotasoisia liikunnallisen elämäntavan politiikkatoimia tulee jatkaa.** Kansallista koordinaatiota ja tukea tarvitaan jatkossakin asiantuntijaverkostojen ja -ryhmien johtamisessa, kansallisessa vaikuttamistyössä, ohjelmanpolun ylläpitämisessä ja kehittämisessä sekä kansallisten tukiaineistojen, kampanjoiden ja viestinnän toteuttamisessa. Lisäksi kansallista tukea tarvitaan sen varmistamisessa, että Liikkuvaan varhaiskasvatukseen mukaan tulleet kunnat, varhaiskasvatustyksiköt ja päiväkodit ylläpitävät kehitettyjä uusia toimintamalleja.
- **Varhaiskasvatustyksikäisten liikunnallisen elämäntavan paikallisissa valtionavustuksissa tulee jatkossa rahoittaa ensisijaisesti vain sellaisia hankkeita, joissa tavoitteena on kuntien ja varhaiskasvatustyksiköiden toimintamallien kehittäminen ja rakenteellisten muutosten (kunta- ja toimipaikka-koordinaatio, ohjaavat asiakirjat, toiminnan pysyvät resurssit) aikaansaaminen.** Mahdolliset hankeressurssit tulee suunnata niille alueille, joissa ei vielä ole ollut toiminnan käynnistämiseen tärkeitä hankkeita.
- **Kohdennettuja toimia vähän liikkuvien lasten, erilaisten vähemmistöjen ja toimintarajoitteisten lasten liikkumisen lisäämiseksi tulee jatkaa ja laajentaa.** Huomiota tulee kiinnittää ulkomaalaistaustaisten ja vieraskielisten lasten liikkumisen edistämisen erityiskysymyksiin. Lisäksi huomiota tulee kiinnittää tyttöjen reippaan ja rasittavan liikkumisen määrään varhaiskasvatusaikana.
- **Varhaiskasvatustyksikäisten liikkumisen väestötasosta seuranta tulee jatkaa Piilo-tutkimuksessa kehitetyillä malleilla.** Tutkimuksen säännölliselle toteuttamiselle tulee varmistaa kansalliset resurssit.
- **Maltillisen ja asteittaisen laajentumisen hyödyt olisi hyvä huomioida muissakin vastaavissa politiikka- ja toimenpideohjelmassa, jossa pyritään valtakunnalliseen kattavuuteen ja hyväksi havaittujen toimintamallien soveltamiseen valmiissa rakenteissa.** Liikkuvan varhaiskasvatuksen esimerkki osoittaa, että toiminnan pysyminen riittävän johdettuna ja linjakkaana edellyttää laajenemisen asteittaisuutta.

OPH:n ohjelmatyöryhmille, Liikkuvan varhaiskasvatuksen työryhmille ja Likesille suunnatut suositukset

- **Liikkuvassa varhaiskasvatuksessa on kansallisesti tärkeää löytää riittävä tasapaino toiminnan sisällöllisen laajentamisen ja perustoiminnan edellytysten ylläpitämisen välillä.** Nykyisellään osa kunnista, varhaiskasvatustyksiköistä ja päiväkodeista toimii monialaisesti varhaiskasvatustyksikäisten liikkumisen parissa, kun taas osassa aktiivisuus on vähäisempää. Liikkuvalla varhaiskasvatuksella on lukuisia sisällöllisiä alateemoja. Myös toiminnan ylläpitämiseen alkuvaiheen jälkeen tulee varata riittävästi resursseja sen ohella, että toiminnan piiriin tuodaan uusia sisältöjä.
- **Liikkuvassa varhaiskasvatuksessa olisi hyvä tarkastella kansallisten seurannan menettelyiden kokonaisuutta suhteessa toiminnalle asetettuihin kansallisiin tavoitteisiin ja selkeyttää edelleen eri toimintatapojen tehtäviä seurannassa.** Liikkumista edistävän toimintakulttuurin kehityksen seurannassa tulisi joko vahvistaa Nykytilan arviointien tuottamaa tietopohjaa tai vaihtoehtoisesti seurata toimintakulttuurin kehittymistä esimerkiksi nykyistä laajemmin säännöllisillä kyselyillä.

- **Piilo-tutkimuksen tulosten käytettävyydessä ja raportoinnissa on huomioitava mahdollisuus hyödyntää tuloksia kansallisesti, kunnissa, varhaiskasvatussyksiköissä ja päiväkodeissa.** Piilo-tutkimuksen pohjalta luotujen työkalujen käyttöönottoon kunnissa ja varhaiskasvatuksen toimipaikoissa tulisi luoda oma koulutusmalli- ja aineisto.
- **Piilo-tutkimuksen toteuttamisessa tulee pyrkiä siihen, että tutkimuksessa mukana olevat lapset edustavat riittävän kattavasti erilaisia sosioekonomisia ryhmiä ja esimerkiksi ulkomaalaistaustaisia ja vieraskielisiä lapsia.** Ensimmäisessä seurantatutkimuksessa korkeakoulutettujen huoltajien lapset olivat enemmistönä ja ulkomaalaistaustaisten lasten määrä pieni. Liikkuvassa varhaiskasvatuksessa tulisi etsiä kohdennettuja malleja erilaisten perheiden motivoimiseksi mukaan tutkimukseen.
- **Liikkuvan varhaiskasvatuksen kehittäjäverkostoon olisi hyvä rekrytoida myös ammatillisten oppilaitosten ja ammattikorkeakoulujen henkilöstöä, jotka työskentelevät liikkumis- ja liikuntaosaamisen parissa.** Liikkuvan varhaiskasvatuksen kehittäjäverkoston opetuksen ja pedagogiikan asiantuntijat painottuvat nykyisellään yliopistoihin ja yliopistojen liikunnan didaktikoilla on kansallinen verkosto, jonka toiminnasta voitaisiin ottaa mallia myös ammattikorkeakouluissa ja ammatillisessa koulutuksessa.
- **Liikkuvalla varhaiskasvatuksella on useita verkostoja ja konsultoivia asiantuntijaryhmiä, joiden kanssa OPH:n ohjelmatimi työskentelee. Rakenteesta olisi hyvä tehdä kartoitus sen selvittämiseksi, kuinka paljon resursseja ryhmien koordinoitiin kaikkineen käytetään.** Lisäksi olisi hyvä tarkastella sitä, onko ryhmillä tai yksittäisillä henkilöillä päällekkäisiä tehtäviä ja miten tehtävänjakoa voitaisiin täsmentää.

Oppilaitoksille ja korkeakouluille suunnattu suositus

- **Varhaiskasvatuksen ammatteihin johtavassa tutkintokoulutuksessa ammatillisessa koulutuksessa, ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa on huomioitava liikkumisosaaminen valmistuvien perusvalmiutena.** Liikkumisosaamista voitaisiin kehittää myös korkeakoulutettujen erikoistumis-koulutuksissa ja ammatillisen koulutuksen tutkinnon osissa. Lisäksi sitä voitaisiin kehittää osana varhaiskasvatuksen erityispedagogiikan tutkintoja, jolloin osaamisen kehittäminen laajenisi tukemaan Liikkuva varhaiskasvatus -toiminnan tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden tavoitetta.

Kunnille, varhaiskasvatussyksiköille ja päiväkodeille suunnatut suositukset

- **Varhaiskasvatussyksiköissä ja päiväkodeissa tulee tavoitella sitä, että liikkuminen ja sen edistäminen on osa normaalia arjen toimintaa Liikkuvan varhaiskasvatus -toiminnan käynnistämisen ja kehittämisvaiheen jälkeen.** Perustan tälle luovat varhaiskasvatussyksikön vasuun kirjatut liikkumisen edistämisen tavoitteet. Kehittämistyöhön pitää myös palata säännöllisesti, koska lapsiryhmät vaihtuvat vuosittain ja myös henkilöstössä on vaihtuvuutta. Tärkeää on turvata päiväkotien uuden henkilöstön sitouttaminen toimintaan.
- **Varhaiskasvatuksen henkilöstön liikkumisosaamisesta tulee huolehtia myös jatkossa.** Kunnissa ja varhaiskasvatussyksiköissä on tärkeää huolehtia liikkumisosaamisen ylläpitämisestä ja kehittämisestä sekä uusien työntekijöiden perehdyttämisestä kunnan ja toimipaikan lasten liikkumista edistäviin käytäntöihin.
- **Reippaan ja rasittavan liikkumisen edellytyksiä osana varhaiskasvatuspäivää tulee edelleen kehittää.** Keinoja voivat olla esimerkiksi reippaan ja vauhdikkaan liikkumisen mahdollistaminen erilaisissa siirtymätilanteissa sisällä ja ulkona sekä turhien kieltojen havainnointi ja purkaminen.
- **Nykytilan arviointien säännöllistä hyödyntämistä varhaiskasvatuksen toimipaikoissa tulee tehostaa ja kehittää.** Nykyisellään vain osa Liikkuvassa varhaiskasvatuksessa mukana olevista yksiköistä ja toimipaikoista tekee säännöllisesti Nykytilan arvioiteja. Nykytilan arvioinneilla seurataan kansallisella tasolla varhaiskasvatuksen liikkumista edistävän toimintakulttuurin kehittymistä ja tuetaan Liikkuvan varhaiskasvatuksen toimijoita kehittämiskohteiden tunnistamisessa.

Liitteet

Liite 1: Kyselyn 1 kyselylomake. Liikkuva varhaiskasvatus-toiminnan arviointi: kysely ohjaus- ja koordinaatiotoimijoille

Liite 2: Kyselyn 2 kyselylomake. Liikkuva varhaiskasvatus-toiminnan arviointi: Varhaiskasvatustyksiköiden johtajien ja henkilöstön kyselylomake

Liite 3: Etelä-Suomen ja Itä-Suomen aluehallintovirastojen rahoittamien hankkeiden toteutuneet kokonaiskustannukset kustannuslajeittain vuosina 2018-2022.

Liite 4: Liikkuvan varhaiskasvatuksen aluehallintovirastojen kunnille myöntämien valtionavustusten hakuilmoituksen liite vuodelta 2020/tuettavien hankkeiden kriittiset menestystekijät.

Liikkuva varhaiskasvatus -toiminnan arviointi: kysely ohjaus- ja koordinaatitoimijoille

Mandatory questions are marked with a star (*)

Hyvä yhteistyökumppani, tervetuloa vastaamaan varhaiskasvatusta ja liikkumista koskevaan kyselyyn!

Pyydämme vastaustanne viimeistään 16.2.2024. Vastauksenne on tärkeä arvioinnin onnistumisen kannalta.

Kyselyyn vastaaminen vie noin 30-40 minuuttia. Pääosa kysymyksistä on väittämiä, joita arvioidaan neliportaisella asteikolla.

Kyselyyn vastaaminen tapahtuu nimettömästi ja anonyymit vastaukset tulevat vain arviointia tekevien henkilöiden tietoon. Tulokset raportoidaan siten, ettei yksittäisiä vastaajia voida tunnistaa. Kyselyn tietosuojaseloste on luettavissa täältä: www.karvi.fi/fi/tietosuoja

Koko arvioinnin lähtökohtana ovat Liikkuva varhaiskasvatus -toiminnan kansalliset tavoitteet, jotka ovat seuraavat:

1. Jokaisella lapsella on mahdollisuus liikkua päivittäin riittävästi ja monipuolisesti sekä kokea liikkumisen iloa varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suositusten mukaisesti.
2. Tavoitteen mukaisesti varhaiskasvatus mahdollistaa lapsen liikkumisen vähintään kaksi tuntia päivässä, joka kattaa 2/3 fyysisen aktiivisuuden suosituksesta.
3. Lisäksi tavoitteena on, että varhaiskasvatusyksiköiden toimintakulttuuri kehittyy liikkumista mahdollistavaksi ja siihen kannustavaksi.
4. Päämääränä on myös, että Liikkuva varhaiskasvatus vakiintuu ja laajenee valtakunnalliseksi kattamaan koko maan.

Kyselyssä käytetyt lyhenteet ja käsitteet

LiVaka = Ilo kasvaa liikkuen/Liikkuva varhaiskasvatus -toiminta

OKM = opetus- ja kulttuuriministeriö

OPH = Opetushallitus

Likes = Jyväskylän ammattikorkeakoulussa toimiva liikunnan ja kansanterveyden tutkimuskeskus

Nykytilan arviointi = Likesin kehittämä työkalu LiVaka:ssa mukana oleville kunnille ja varhaiskasvatusyksiköille toiminnan suunnitteluun, kehittämiseen ja arviointiin.

Virveli = Nykytilan arviointien raportointisivusto

1. Olen tutustunut arvioinnin tietosuojaselosteeseen. *

Kyllä

TAUSTATIEDOT

2. Taustaryhmä/-organisaatio: valitse alla olevista vaihtoehdoista se, joka parhaiten kuvaa taustaryhmääsi tai organisaatiotasi. *

- Liikkuvat -ohjausryhmä, ml. sihteeristö ja asiantuntijat (2020-2023)
- Liikkuvat -ohjausryhmän varhaiskasvatusjaosto, ml. sihteeristö ja asiantuntijat (2020-2023)
- Liikkuvan varhaiskasvatuksen kuntakoordinaattoriverkosto
- Liikkuvan varhaiskasvatuksen kehittäjäverkosto
- Kuntien varhaiskasvatuksen johto
- Liikunnan aluejärjestö
- Aluehallintovirasto

3. Olen ollut mukana LiVaka -toiminnassa *

- alle 2 vuotta
- 2-5 vuotta
- Yli 5 vuotta

LIIKKUVA VARHAISKASVATUS -TOIMINNAN ARVIOINTI

4. Arvioi, miten LiVaka:n toimintaperiaatteet ja -tavat ovat toteutuneet.

- 1 = toteutunut heikosti**
2 = toteutunut jonkin verran
3 = toteutunut hyvin
4 = toteutunut erittäin hyvin
EOS = en osaa sanoa *

	1	2	3	4	EOS
LiVaka -toiminta on ollut kansallisella tasolla poikkihallinnollista. *	☐	☐	☐	☐	☐
LiVaka -toiminnan kansallinen poikkihallinnollisuus on vahvistanut edellytyksiä lisätä liikkumista varhaiskasvatuksessa. *	☐	☐	☐	☐	☐
LiVaka:n toimintatapa on ollut kansallisesti verkostomainen. *	☐	☐	☐	☐	☐
Vähän liikkuviin lapsiin on kiinnitetty huomiota LiVaka:ssa. *	☐	☐	☐	☐	☐
Liikkumisen tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumiseen on kiinnitetty huomiota LiVaka:ssa. *	☐	☐	☐	☐	☐
LiVaka -toiminta kunnissa on ollut poikkihallinnollista. *	☐	☐	☐	☐	☐
LiVaka -toiminnan poikkihallinnollisuus kunnissa on parantanut toimintatapoja, joilla lisätään liikkumista. *	☐	☐	☐	☐	☐
LiVaka:n toimintatapa on ollut alueellisesti verkostomainen *	☐	☐	☐	☐	☐
Kunnat ja varhaiskasvatusyksiköt ovat voineet valita haluamansa tavat toteuttaa LiVaka:a. *	☐	☐	☐	☐	☐

5. Arvioi, miten LiVaka:n toteuttamisen koordinointi ja tuki on toteutunut.

- 1 = toteutunut heikosti**
2 = toteutunut jonkin verran
3 = toteutunut hyvin
4 = toteutunut erittäin hyvin
EOS = en osaa sanoa *

	1	2	3	4	EOS
--	---	---	---	---	-----

	1	2	3	4	EOS
LiVaka:n kansallisen koordinaation sijoittuminen OPH:n/Likesin yhteyteen on hyödyttänyt LiVaka:n tavoitteiden saavuttamista. *	☐	☐	☐	☐	☐
LiVaka:n kansallinen koordinointi on johtanut pysyviin muutoksiin liikunnallista elämäntapaa ohjaavissa säädöksissä ja asiakirjoissa, organisaatioissa tai resursseissa. *	☐	☐	☐	☐	☐
LiVaka:n kuntakoordinaattorien verkoston toiminta on tukenut paikallista kehitystyötä. *	☐	☐	☐	☐	☐
Kansalliset seminaarit, live-webinaarit ja webinaaritallenteet ovat tukeneet kehittämistyötä. *	☐	☐	☐	☐	☐
LiVaka:n paikallistoimijoille suunnatut materiaalit verkkosivuilla/-alustalla ovat tukeneet kehittämistyötä. *	☐	☐	☐	☐	☐
Kansalliset kampanjat, kuten varhaiskasvatusikäisille ja perheille suunnattu Arkiseikkailu, ovat tukeneet paikallistoimijoita. *	☐	☐	☐	☐	☐
LiVaka:n koordinointi kunnissa on johtanut pysyviin muutoksiin liikunnallista elämäntapaa ohjaavissa säädöksissä ja asiakirjoissa, organisaatioissa tai resursseissa. *	☐	☐	☐	☐	☐
Liikunnan aluejärjestöjen tukitoiminta (esim. koulutukset henkilöstölle) on parantanut edellytyksiä lisätä liikumista varhaiskasvatuksessa. *	☐	☐	☐	☐	☐

6. Arvioi, miten LiVaka:n kansallinen ja paikallinen viestintä ovat toteutuneet.

1 = toteutunut heikosti

2 = toteutunut jonkin verran

3 = toteutunut hyvin

4 = toteutunut erittäin hyvin

EOS = en osaa sanoa *

	1	2	3	4	EOS
--	---	---	---	---	-----

	1	2	3	4	EOS
LiVaka:an liittyvä kansallinen viestintä on tehnyt näkyväksi LiVaka:n tavoitteita. *	☐	☐	☐	☐	☐
LiVaka:an liittyvä kansallinen viestintä on tehnyt näkyväksi erilaisia tapoja lisätä liikkumista varhaiskasvatuksessa. *	☐	☐	☐	☐	☐
LiVaka:an liittyvä viestintä kunnissa on tehnyt näkyväksi LiVaka:n tavoitteita. *	☐	☐	☐	☐	☐
LiVaka:an liittyvä viestintä kunnissa on tehnyt näkyväksi erilaisia tapoja lisätä liikkumista varhaiskasvatuksessa. *	☐	☐	☐	☐	☐

7. Arvioi, miten tutkimus ja itsearviointi ovat toteutuneet osana LiVaka:a.

1 = toteutunut heikosti

2 = toteutunut jonkin verran

3 = toteutunut hyvin

4 = toteutunut erittäin hyvin

EOS = en osaa sanoa *

	1	2	3	4	EOS
Piilo-kehittämishankkeessa tehty varhaiskasvatusikäisten liikkumisen tutkimus on parantanut LiVaka-toiminnan vaikuttavuuden arviointia (väestötasoinen tieto liikkumisen määrästä). *	☐	☐	☐	☐	☐
Nykytilan arvioinnin tulosten raportit Virveli-tietokannassa ovat tukeneet kansallista LiVaka-työtä. *	☐	☐	☐	☐	☐
Muut Likesin tuottamat tutkimukset ja selvitykset varhaiskasvatusikäisten liikkumisesta ovat tukeneet LiVaka-työtä. *	☐	☐	☐	☐	☐
Nykytilan arvioinnin työkalu on tukenut kehittämiskohteiden valintaa varhaiskasvatusyksiköissä. *	☐	☐	☐	☐	☐
Nykytilan arvioinnin tulosten raportit Virveli-tietokannassa ovat tukeneet paikallista kehittämistyötä. *	☐	☐	☐	☐	☐

8. Arvioi, miten kansallisten hankkeiden vaikuttavuus ja seuranta ovat toteutuneet LiVaka:ssa.

Kansallisilla hankkeilla tarkoitetaan OKM:n rahoittamia liikunnallisen elämäntavan kehittämishankkeita varhaiskasvatuksessa (esim. liikunnan aluejärjestöjen yhteishanke ja ruotsinkielisen toiminnan kehittämisen hanke).

1 = toteutunut heikosti

2 = toteutunut jonkin verran

3 = toteutunut hyvin

4 = toteutunut erittäin hyvin

EOS = en osaa sanoa *

	1	2	3	4	EOS
Kansallisissa hankkeissa on saatu aikaan uusia pysyviä toimintatapoja. *	☐	☐	☐	☐	☐
Kansallisissa hankkeissa tehty työ on lisännyt liikkumisen määrää varhaiskasvatuksessa. *	☐	☐	☐	☐	☐
Kansallisten hankkeiden seuranta on toiminut hyvin (seurannalla voidaan tarkoittaa esimerkiksi tilastotietoa, raportoinnin tuottamaa tietoa tai ohjaavien tahojen keskusteluita tavoitteiden saavuttamisesta). *	☐	☐	☐	☐	☐
Hankkeiden seuranta on tuottanut hyödyllistä tietoa. *	☐	☐	☐	☐	☐
Kansallisesti kerättyä seurantatietoa on käytetty korjaavien toimenpiteiden ja kehittämisen pohjana. *	☐	☐	☐	☐	☐

9. Arvioi, miten alueellisten hankkeiden vaikuttavuus ja seuranta ovat toteutuneet LiVaka:ssa.

Alueellisilla hankkeilla tarkoitetaan AVIen jakamilla avustuksilla rahoitettuja liikunnallisen elämäntavan kehittämishankkeita varhaiskasvatuksessa. Hankkeiden toteuttajina ovat olleet kunnat, kuntayhtymät ja yksityiset varhaiskasvatustoimijat.

1 = toteutunut heikosti

2 = toteutunut jonkin verran

3 = toteutunut hyvin

4 = toteutunut erittäin hyvin

EOS = en osaa sanoa *

	1	2	3	4	EOS
--	---	---	---	---	-----

	1	2	3	4	EOS
Alueellisissa hankkeissa on saatu aikaan uusia pysyviä toimintatapoja. *	☐	☐	☐	☐	☐
Alueellisissa hankkeissa tehty työ on lisännyt liikkumisen määrää varhaiskasvatuksessa. *	☐	☐	☐	☐	☐
Hankkeiden seuranta kunnissa on toiminut hyvin (seurannalla voidaan tarkoittaa esimerkiksi tilastotietoa, raportoinnin tuottamaa tietoa tai hankekumppanien keskusteluita tavoitteiden saavuttamisesta). *	☐	☐	☐	☐	☐
Hankkeiden seuranta kunnissa on tuottanut hyödyllistä tietoa. *	☐	☐	☐	☐	☐
Kunnissa kerättyä seurantatietoa on käytetty korjaavien toimenpiteiden ja kehittämisen pohjana. *	☐	☐	☐	☐	☐

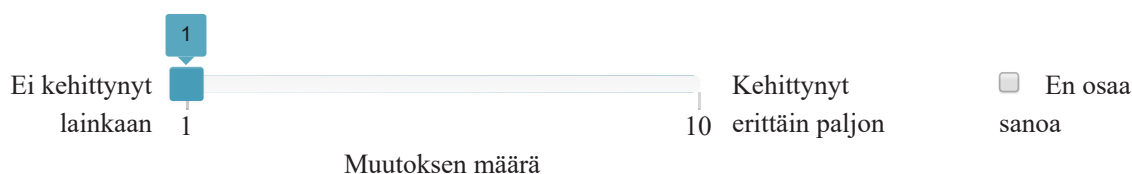
10. Arvioi yleisellä tasolla, kuinka paljon liikkumisen määrä varhaiskasvatuksessa on lisääntynyt LiVaka -toiminnan ansiosta.

Arviointi tehdään asteikolla 1-10 siten, että 1 = ei lisääntynyt lainkaan ja 10 = lisääntynyt erittäin paljon. *

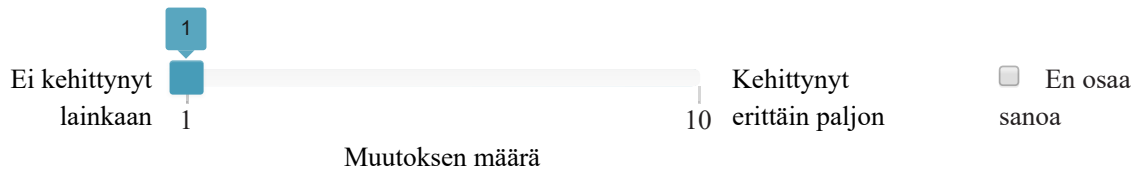

11. Arvioi yleisellä tasolla, kuinka paljon liikkumista edistävä toimintakulttuuri on kehittynyt varhaiskasvatuksessa LiVaka -toiminnan ansiosta.

Arviointi tehdään asteikolla 1-10 siten, että 1 = ei kehittynyt lainkaan 10 = kehittynyt erittäin paljon. *

12. Arvioi yleisellä tasolla, kuinka paljon liikkumisen tasa-arvo ja yhdenvertaisuus varhaiskasvatuksessa on kehittynyt LiVaka -toiminnan ansiosta. *

13. Kuvaa lyhyesti mielestäsi kaksi merkittävintä LiVaka -toiminnan kansallista vaikutusta vuosina 2017-2023.

Vaikutuksia ei tarvitse laittaa tärkeysjärjestykseen.

Vaikutus 1

Vaikutus 2

14. Kuvaa lyhyesti mielestäsi kaksi merkittävintä LiVaka -toiminnan paikallista vaikutusta vuosina 2017-2023.

Vaikutuksia ei tarvitse laittaa tärkeysjärjestykseen.

Vaikutus 1

Vaikutus 2

Liite 2: Kyselyn 2 kyselylomake

Liikkuva varhaiskasvatus -toiminnan arviointi

Varhaiskasvatustyksiköiden johtajien ja henkilöstön kyselylomake

Tervetuloa vastaamaan Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen Karvin toteuttamaan Liikkuva varhaiskasvatus (**LiVaka**) -toiminnan arviointikyselyyn. Arvioinnin tilaajana on Valtion liikuntaneuvosto (VLN). VLN julkistaa arvioinnin tulokset ja raportin kesäkuussa 2024.

Karvin toteuttaman ulkoisen arvioinnin lähtökohtana ovat LiVaka -toiminnan kansalliset tavoitteet, jotka ovat seuraavat:

- Jokaisella lapsella on mahdollisuus liikkua päivittäin riittävästi ja monipuolisesti sekä kokea liikkumisen iloa varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suositusten mukaisesti.
- Tavoitteen mukaisesti varhaiskasvatus mahdollistaa lapsen liikkumisen vähintään kaksi tuntia päivässä, joka kattaa 2/3 fyysisen aktiivisuuden suosituksesta.
- Lisäksi tavoitteena on, että varhaiskasvatustyksiköiden toimintakulttuuri kehittyi liikkumista mahdollistavaksi ja siihen kannustavaksi.
- Päämääränä on myös, että LiVaka -toiminta vakiintuu ja laajenee valtakunnalliseksi kattamaan koko maan.

Tämä kysely on suunnattu kunnallisen ja yksityisen varhaiskasvatustyksiköiden johtajille ja henkilöstölle.

Kysely sisältää seuraavat osiot:

- Taustatietoja
- LiVaka -toiminta
- Karvin palautekysymykset

Kyselyyn vastaaminen kestää noin 10-15 minuuttia, vastaukset ovat luottamuksellisia. Kyselyyn vastaaminen tapahtuu nimettömästi ja anonyymit vastaukset tulevat vain arviointia tekevän ryhmän tietoon. Tulokset raportoidaan siten, ettei yksittäisiä vastaajia voida tunnistaa.

Varhaiskasvatustyksiköiden johtajien ja henkilöstön kyselyn tietosuojaseloste on luettavissa täältä: [LINKKI](#)

Olen tutustunut tietosuojaselosteeseen* (Kyllä)

Vihreä kysymys varhaiskasvatuksen ja perhepäivähoidon johtajille sekä henkilöstölle.

Sininen kysymys vain johtajille.

Lila kysymys vain henkilöstölle.

TAUSTATIETOJA

1. **Työskentelykunta*** mikäli työskentelet useammassa kunnassa, valitse se, jossa työskentelet eniten
2. **Työskenteletkö varhaiskasvatuksen.... ***
 1. yksikön/ päiväkodin/ perhepäivähoidon johtajana
 2. erityisopettajana
 3. opettajana/sosionomina/ hoitajana tai avustajana
3. **Työnantajani on ***
 1. Kunta / kuntayhtymä
 2. Yksityinen palveluntuottaja/ toimin itse yrittäjänä
4. **Kuinka kauan toimipaikkanne on ollut mukana LiVaka -toiminnassa?**
Kuinka kauan olet johtanut varhaiskasvatusyksikköä tai toimipaikkaa, jossa toteutetaan LiVaka -toimintaa?
 1. Alle kaksi vuotta
 2. 2–5 vuotta
 3. Yli viisi vuotta
 4. En tiedä
5. **Onko kunnassanne ollut vuosina 2017–2023 käytössä aluehallintovirastojen (AVI) jakamaa valtion hankerahoitusta LiVaka -toiminnan toteuttamiseksi?**
 1. Kyllä
 2. Ei
 3. En tiedä
6. **Onko varhaiskasvatusyksikössänne/ toimipaikassanne ollut vuosina 2017–2023 käytössä aluehallintovirastojen (AVI) jakamaa valtion hankerahoitusta LiVaka -toiminnan toteuttamiseksi?**
 1. Kyllä
 2. Ei
 3. En tiedä

7. Oletko hyödyntänyt työssäsi LiVaka:n verkkosivuilla olevia työkaluja, tilaisuuksia tai muita materiaaleja? Ja jos olet, ovatko ne tukeneet työtäsi?

	Kyllä	En
1. Nykytilan arvioinnin työkalu (Virveli-järjestelmä)	1	2
<i>Koetko, että nykytilan arvioinnin työkalusta on ollut tukea omassa työssäsi?</i>	1	2
2. Käsikirjat (esim. inklusion käsikirja, henkilöstön käsikirja, johtajan työkirja, pienten askelten ideaopas)	1	2
<i>Koetko, että käsikirjoista on ollut tukea omassa työssäsi?</i>	1	2
3. Webinaaritallenteet	1	2
<i>Koetko, että tallenteista on ollut tukea omassa työssäsi?</i>	1	2
4. Kansalliset livewebinaarit ja seminaarit	1	2
<i>Koetko, että webinaareista ja seminaareista on ollut tukea omassa työssäsi?</i>	1	2
Kansalliset kampanjat, kuten Arkiseikkailu	1	2
<i>Koetko, että kampanjoihin osallistuminen on tukenut työtäsi?</i>	1	2
6. Muut tukimateriaalit (esim. logoja, julisteita, esitteitä, vinkkikortteja jne.)	1	2
<i>Koetko, että tukimateriaaleista on ollut tukea työssäsi?</i>	1	2
7. Seuranta -Virveli (itsearviointien tulokset)	1	2
<i>Koetko, että seuranta -Virvelistä on ollut tukea työssäsi?</i>	1	2

Seliteteksti sivun alkuun

LiVaka -toimintaan rekisteröityneissä kunnissa toimii tyypillisesti liikuntaa koordinoivia henkilöitä/ henkilö. Näistä toimijoista käytetään muun muassa nimikkeitä liikuntakoordinaattori, liikunnansuunnittelija, liikuntavastaava, projektisuunnittelija tai kehittämiskoordinaattori. Nimikkeet vaihtelevat kunnittain. Tässä kyselyssä käytämme näistä toimijoista nimikettä **kuntakoordinaattori**.

8. Toimiiko kunnassasi LiVaka -toiminnan kuntakoordinaattoria? *

1. Kyllä (näytetään kysymys nro 9)
2. Ei (hyppy kysymykseen nro 11)
3. En tiedä (hyppy kysymykseen nro 11)

9. Toimitko itse kuntakoordinaattorina? *

1. Kyllä (hyppy kysymykseen nro 11)
2. Ei (näytetään kysymys nro 10)

10. Arvioi seuraavia väittämiä koskien kuntakoordinaatiota ja kuntakoordinaattoreiden toimintaa

Kunnassamme on.....		Täysin eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä	En osaa sanoa
1.	järjestetty henkilöstölle koulutusta liikunnallisen toimintakulttuurin edistämiseksi	1	2	3	4	5
2.	kannustettu Nykytilan arvioinnin työkalun käyttämiseen ja tulosten hyödyntämiseen	1	2	3	4	5
3.	tuettu toimipaikan vasun kehittämistä liikkumisen näkökulmasta	1	2	3	4	5
4.	koottu ja jaettu toimipaikkojen hyviä käytänteitä liikkumisessa	1	2	3	4	5
5.	kannustettu huomaamaan liikkumista edistävät/estävät toimintatavat toimipaikassa	1	2	3	4	5
6.	tuettu liikuntavälineiden hankkimista	1	2	3	4	5
7.	tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmassa huomioitu kaikkien lasten liikkumisen edistäminen (esim. vähän liikkuvat, toimintarajoitteiset ja vähemmistöihin kuuluvat lapset)	1	2	3	4	5

11. Arvioi seuraavien väittämien toteutumista varhaiskasvatusyksikössäsi/ toimipaikassasi

		Ei toteudu lainkaan	Toteutuu jonkin verran	Toteutuu hyvin	Toteutuu erittäin hyvin	Ei koske meitä
1.	Toimipaikassamme on tehty toimenpiteitä toimintarajoitteisten lasten liikkumisen edistämiseksi (esim. esteetön liikkuminen on taattu)	1	2	3	4	5
2.	Toimipaikassamme kaikki tilat (esim. aulat, käytävät, ryhmätilat jne.) nähdään liikkumiseen soveltuvina	1	2	3	4	5
3.	Havainnoimme lasten liikkumista yhteisesti sovitulla tavoilla	1	2	3	4	5
4.	Havainnoimme kunkin lapsen liikkumisen määrää ja kannustamme vähän liikkuvia lapsia fyysisiin leikkeihin	1	2	3	4	5
5.	Keskustelemme ja suunnittelemme säännöllisesti LiVaka -toimintaa	1	2	3	4	5

6.	Otamme lapset mukaan suunnittelemaan ja järjestämään yhteisiä liikunnallisia tapahtumia	1	2	3	4	5
7.	Liikuntasali on lasten käytössä monipuolisesti päivän aikana	1	2	3	4	5
8.	Toimintarajoitteisille lapsille on saatavilla apuvälineitä liikkumiseen	1	2	3	4	5
9.	Hyödynnämme teknologiaa liikkumisen lisääjänä	1	2	3	4	5
10.	Kannustamme lapsia heille luontaiseen tapaan liikkua ilman, että sukupuoli määrittää liikkumista	1	2	3	4	5
11.	Teemme ryhmien välistä yhteistyötä hereillä olevien lasten kesken pienen lepohetken jälkeen (esim. yhteinen ulkoilu, rentoutuminen tms.)	1	2	3	4	5

12. Arvioi seuraavien väittämien toteutumista varhaiskasvatusyksikössäsi/ toimipaikassasi

		Ei toteudu lainkaan	Toteutuu jonkin verran	Toteutuu hyvin	Toteutuu erittäin hyvin
1.	Hiihdämme ja luistelemme lasten kanssa	1	2	3	4
2.	Olemme havainnoineet ja purkaneet lasten liikkumista estäviä kieltoja sisällä ja/ tai ulkona	1	2	3	4
3.	Kannustamme lapsia vauhdikkaisiin leikkeihin (esim. hippaleikit, pallopelit)	1	2	3	4
4.	Yhdistelemme lasten kanssa liikkussa monipuolisesti leikkiä ja musiikkia, tanssimme esimerkiksi lasten kanssa nopean ja rytmikkään musiikin tahtiin	1	2	3	4
5.	Lapsilla on paikka, sisällä tai ulkona, jossa he saavat kiipeillä	1	2	3	4
6.	Etsimme uusia tapoja aktiiviseen liikkumiseen sisätiloissa, esimerkiksi siirtymätilanteissa	1	2	3	4
7.	Lapsilla on saatavilla erilaisia vauhdikkaan liikkumisen mahdollistavia liikuntavälineitä (esim. trampoliini)	1	2	3	4
8.	Lapsilla on paikkoja, sisällä tai ulkona, joissa he saavat juosta	1	2	3	4
9.	Sisällä lapset voivat hyödyntää liikkussaan erilaisia vauhdikkaan liikkumisen välineitä (esim. polkuautot tms.)	1	2	3	4
10.	Liikumme ryhmän lasten kanssa erilaisissa ympäristöissä ja maastoissa	1	2	3	4

- 13. Arvioi kuinka paljon lasten liikkumisen määrä varhaiskasvatuksessa on lisääntynyt LiVaka -toiminnan myötä?** Arviointi tehdään asteikolla 1–10 siten, että 1 = ei lisääntynyt lainkaan ja 10 = lisääntynyt erittäin paljon.

*Ei lisääntynyt lainkaan/ Lisääntynyt erittäin paljon/ muutoksen määrä/
En voi arvioida, koska olen vastikään aloittanut nykyisessä työpaikassani*

- 14. Arvioi kuinka paljon lasten liikkumista edistävä toimintakulttuuri työpaikassasi on kehittynyt LiVaka -toiminnan myötä?** Toimintakulttuurilla tarkoitetaan erilaisia arjen toimintatapoja- ja käytänteitä. Arviointi tehdään asteikolla 1–10 siten, että 1 = ei kehittynyt lainkaan ja 10 = kehittynyt erittäin paljon.

Ei kehittynyt lainkaan/ Kehittynyt erittäin paljon/

- 15. Arvioi ovatko lasten liikkumisen edellytykset (tilat, välineet, henkilöstön osaaminen jne.) vahvistuneet LiVaka-toiminnan myötä?** Arviointi tehdään asteikolla 1–10 siten, että 1 = Ei vahvistunut lainkaan ja 10 = vahvistuneet erittäin paljon.

Ei vahvistunut lainkaan/ Vahvistunut erittäin paljon/

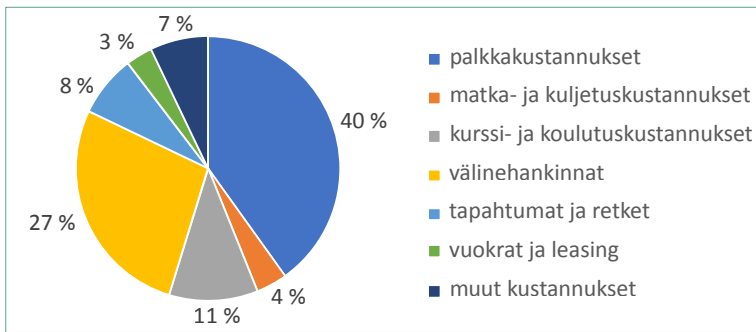
- 16. Ovatko varhaiskasvatuksen henkilöstön asenteet ja suhtautuminen lasten liikkumista kohtaan muuttuneet myönteisemmäksi LiVaka -toiminnan myötä?**

1. Ei muuttunut lainkaan
2. Muuttunut jonkin verran
3. Muuttunut paljon
4. Muuttunut erittäin paljon
5. En osaa sanoa

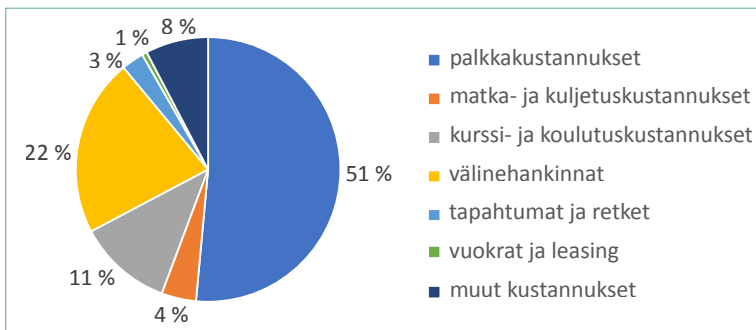
- 17. Ovatko vanhempien/ huoltajien asenteet ja suhtautuminen lasten liikkumista kohtaan muuttuneet myönteisemmäksi LiVaka -toiminnan myötä?**

1. Ei muuttunut lainkaan
2. Muuttunut jonkin verran
3. Muuttunut paljon
4. Muuttunut erittäin paljon
5. En osaa sanoa

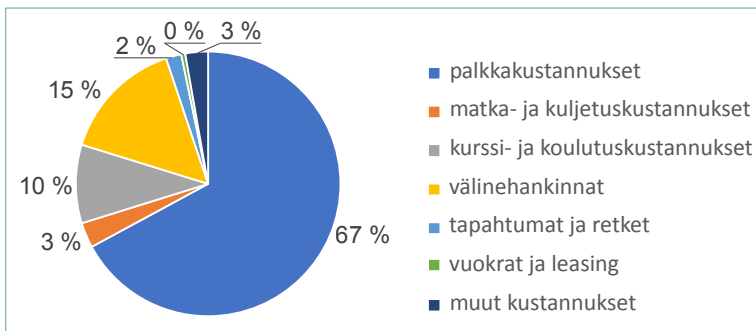
Liite 3: Etelä-Suomen ja Itä-Suomen aluehallintovirastojen rahoittamien hankkeiden toteutuneet kokonaiskustannukset kustannuslajeittain vuosina 2018-2022.

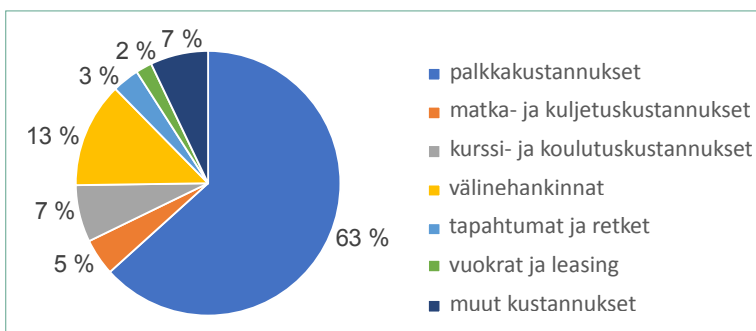
Kuvio 1: Etelä-Suomen aluehallintoviraston rahoittamien hankkeiden toteutuneet kokonaiskustannukset vuonna 2018 kustannuslajeittain. Toteutuneiden kustannusten kokonaismäärä oli noin 895 000 euroa.

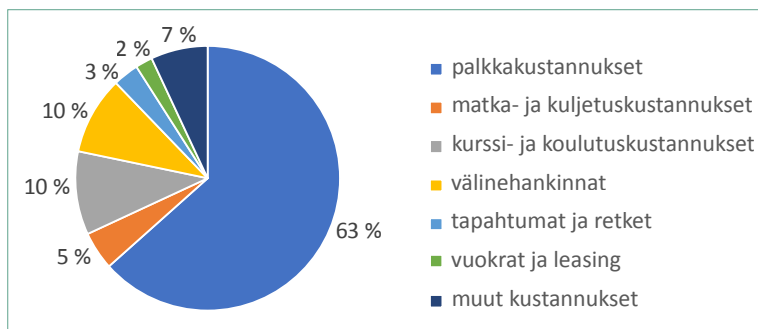
Kuvio 2: Etelä-Suomen aluehallintoviraston rahoittamien hankkeiden toteutuneet kokonaiskustannukset vuonna 2019 kustannuslajeittain. Toteutuneiden kustannusten kokonaismäärä oli noin 1,05 milj. euroa.

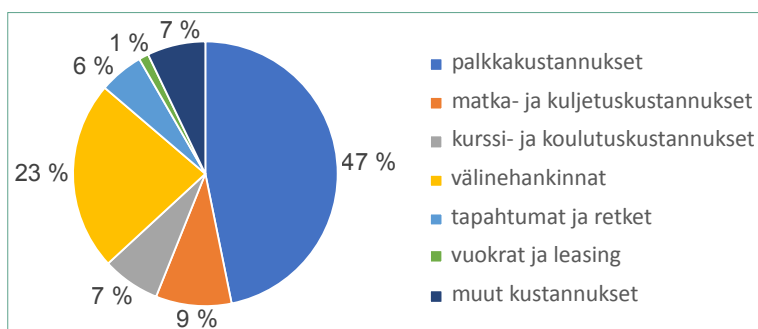
Kuvio 3: Etelä-Suomen aluehallintoviraston rahoittamien hankkeiden toteutuneet kokonaiskustannukset vuonna 2020 kustannuslajeittain. Toteutuneiden kustannusten kokonaismäärä oli noin 1,5 milj. euroa.

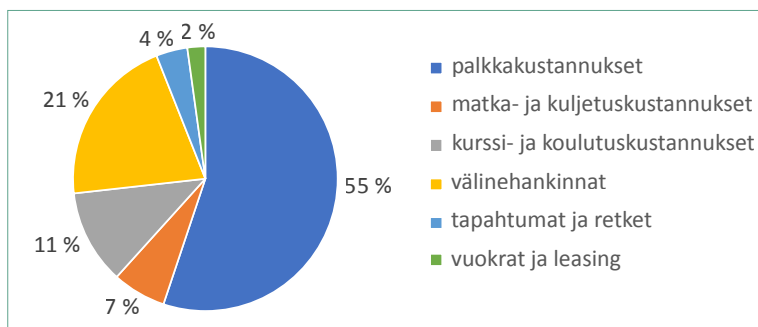
Kuvio 4: Etelä-Suomen aluehallintoviraston rahoittamien hankkeiden toteutuneet kokonaiskustannukset vuonna 2021 kustannuslajeittain. Toteutuneiden kustannusten kokonaismäärä oli noin 1,25 milj. euroa.

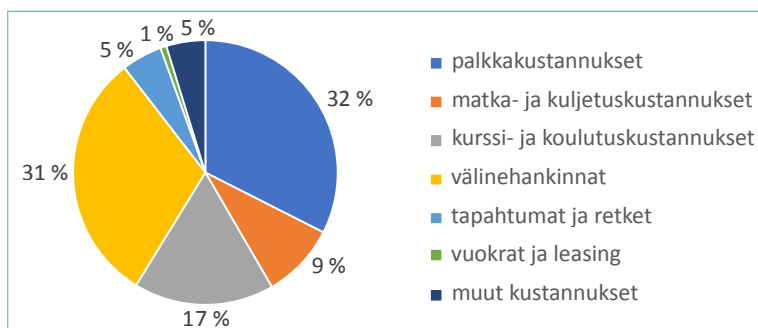
Kuvio 5: Etelä-Suomen aluehallintoviraston rahoittamien hankkeiden toteutuneet kokonaiskustannukset vuonna 2022 kustannuslajeittain. Toteutuneiden kustannusten kokonaismäärä oli noin 1,35 milj. euroa.

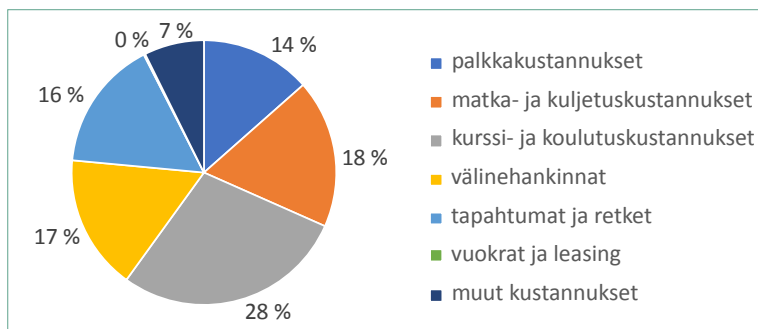
Kuvio 6: Itä-Suomen aluehallintoviraston rahoittamien hankkeiden toteutuneet kokonaiskustannukset vuonna 2018 kustannuslajeittain. Toteutuneiden kustannusten kokonaismäärä oli noin 207 000 euroa.

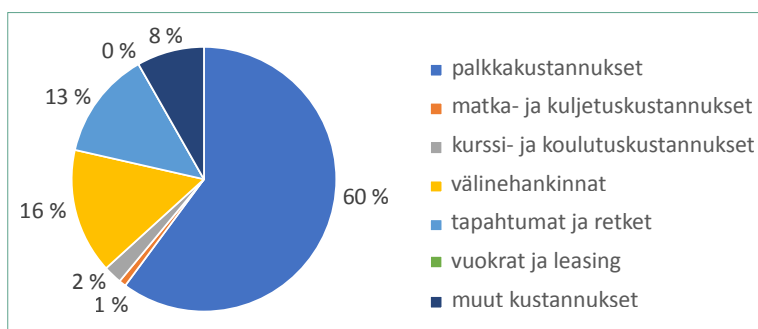
Kuvio 7: Itä-Suomen aluehallintoviraston rahoittamien hankkeiden toteutuneet kokonaiskustannukset vuonna 2019 kustannuslajeittain. Toteutuneiden kustannusten kokonaismäärä oli noin 101 000 euroa.

Kuvio 8: Itä-Suomen aluehallintoviraston rahoittamien hankkeiden toteutuneet kokonaiskustannukset vuonna 2020 kustannuslajeittain. Toteutuneiden kustannusten kokonaismäärä oli noin 138 000 euroa.

Kuvio 9: Itä-Suomen aluehallintoviraston rahoittamien hankkeiden toteutuneet kokonaiskustannukset vuonna 2021 kustannuslajeittain. Toteutuneiden kustannusten kokonaismäärä oli noin 70 000 euroa.

Kuvio 10: Itä-Suomen aluehallintoviraston rahoittamien hankkeiden toteutuneet kokonaiskustannukset vuonna 2022 kustannuslajeittain. Toteutuneiden kustannusten kokonaismäärä oli noin 98 000 euroa.

Liite 4: Aluehallintovirastojen kunnille myöntämien valtionavustusten hakuilmoituksen liite vuodelta 2020 / Liikkuvassa varhaiskasvatuksessa tuettavien hankkeiden kriittiset menestystekijät.

Liikkuva varhaiskasvatus

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on luoda pohja lasten terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle sekä fyysistä aktiivisuutta edistävälle elämäntavalle yhdessä huoltajien kanssa. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on innostaa lapsia liikkumaan monipuolisesti sekä kokemaan liikunnan iloa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2019, s. 48.)

Liikkuva varhaiskasvatus -avustushaussa painotetaan **varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin liikkunnallistamista, varhaiskasvatuksen henkilöstön osaamisen ja tietoisuuden lisäämistä, yhteistyötä huoltajien kanssa** sekä **kuntakoordinaatiota**. Pyrkimyksenä on, että varhaiskasvatus mahdollistaa lapsen liikkumisen vähintään kaksi tuntia päivässä, mikä kattaa noin 2/3 ikäryhmän fyysisen aktiivisuuden suosituksista.

Keskeisenä toimintatapana liikkunnallisen toimintakulttuurin kehittämisessä on toiminnan integroituminen arkeen, laaja-alainen kehittäminen ja yhdessä tekeminen. Jokainen hanke voi kehittää aktiivista toimintakulttuuria omalla tavallaan, organisaation omien tarpeiden ja toiveiden pohjalta. Liikkunnallisen toimintakulttuurin kehittämistä varhaiskasvatuksessa tulee johtaa kuntaorganisaation eri tasoilla ja eri toimialojen välillä.

Aikuisten vastuulla on tukea lasten hyvinvointia, terveyttä ja oppimista siten, että jokaisen lapsen oikeus liikkua ja leikkiä toteutuu joka päivä. Varhaiskasvatuksen pedagoginen toiminta on kokonaisvaltaista ja eheytettyä. Lasten fyysisen aktiivisuuden ja monipuolisen liikkumisen tulee olla mahdollista jokaisen varhaiskasvatuspäivän aikana.

Kehittämiskohteiden tunnistamiseksi kannattaa hyödyntää Ilo kasvaa liikkuen -ohjelman Nykytilan arviointi -työkalua. Avustusta saavan kunnan kaikkia varhaiskasvatusyksiköitä pyydetään täyttämään Nykytilan arviointi: <https://www.ilokasvaaliikkuen.fi/nykytilan-arviointi>

Seuraavaksi kuvataan niitä tekijöitä, joiden on havaittu edesauttavan menestyksekkään Liikkuva varhaiskasvatus -toiminnan rakentamisessa.

Kriittisiä menestystekijöitä

Liikkunnallisen toimintakulttuurin kehittäminen

Liikkuva varhaiskasvatus -yksiköissä lapsen fyysistä aktiivisuutta ja sen edistämistä ajatellaan uusilla tavoilla ja toimintakulttuuria muutetaan liikkunnallisemmaksi. Yhtenä keskeisenä toimintatapana on jo olemassa olevien hyvien käytäntöjen hyödyntäminen. Vaikuttavan toiminnan aikaansaamiseksi toteutetaan useita samanaikaisia toimenpiteitä ja integroidaan toiminta osaksi yksikön toimintakulttuuria. Yksiköiden fyysistä aktiivisuutta tukevalla toimintakulttuurilla tarkoitetaan henkilöstön asenteita, toimintaa ja osaamista sekä yksikön olosuhteita, rakenteita, toimintatapoja ja johtamista. Liikkunnallista toimintakulttuuria kehitetään yhdessä koko henkilöstön ja lasten kanssa.

Kehittäminen on suunnitelmallista ja organisoitua, ja sen tuloksia seurataan ja arvioidaan. Keskeistä kehittämisessä on toiminnan integroituminen arkeen, laaja-alainen kehittäminen ja yhdessä tekeminen. Johtamisen rooli on merkittävä toimintakulttuurin muutoksessa. Henkilöstön osaamista johdetaan ja henkilöstö sitoutetaan toiminnan yhteiskehittämiseen.

Henkilöstön osaamisen lisääminen

Lisätään henkilöstön liikunta- ja hyvinvointiosaamista esimerkiksi koulutusten, seminaarien, yhteistyön ja verkostotapaamisten avulla. Osaamisen kehittäminen on havaittu tehokkaaksi tavaksi liikunnallisen toimintakulttuurin muodostamiseksi.

Liikkuva varhaiskasvatus -toiminnan organisoiminen ja kuntakoordinaatio

Hankkeessa luodaan omalle kunnalle sopiva, varhaiskasvatuksen liikunnallistamista tukeva rakenne, joka mahdollistaa toiminnan kehittymisen ja laajenemisen sekä uusien varhaiskasvatusyksiköiden mukaan lähtemisen. Keskeistä on, että kunnan eri sektorit löytävät omat roolinsa siten, että työlle on yhteinen poikkihallinnollinen ohjaus ja koordinaatio.

Hakijoita pyydetään kuvaamaan hakemuksessaan Liikkuva varhaiskasvatuksen koordinaatio- ja ohjausjärjestelmät. Koordinaatioon ja ohjaukseen liittyvät 1) ohjausryhmä tai vastaava, 2) kunnan vastuuhenkilö tai -henkilöt ja 3) yksikkökohtainen vastuuhenkilö tai vastuutiimi. Suunnitelmassa tulee kuvata myös näiden tahojen tehtävät ja työnjako.

Kuntakoordinaattorin tehtävät jakautuvat sekä toiminnallisiin että hallinnollisiin tehtäviin. Koordinaatio pitää sisällään esimerkiksi toiminnan suunnittelun ja toimeenpanon, yksiköissä käyntejä, yhteistyön koordinoimista ja verkostokokousten järjestämisen, tapahtumien organisoimista, välineiden hankinnasta, koulutuksien järjestämisen, viestinnän kaikilla tasoilla, resurssien koordinoimista ja budjetin seurannasta.

Huoltajien tietoisuuden lisääminen ja yhteistyö

Huoltajien tietoisuutta lisätään lasten fyysisen aktiivisuuden suosituksista sekä tehdään heidän kanssaan yhteistyötä päivittäisen liikkumistavoitteen saavuttamiseksi. Vasu-keskusteluissa käydään säännönmukaisesti läpi liikunnan merkitys lapsen kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle. Huoltajia kannustetaan liikkuttamaan lapsia vapaa-ajalla erilaisissa sisä- ja ulkotiloissa. Järjestetään toiminnallisia vanhempainiltoja, jossa lapset pääsevät liikkumaan yhdessä vanhempiensa kanssa. Näin vanhemmille tulee näkyväksi, miten päiväkodin sisä- ja ulkotiloja käytetään monipuolisesti, ja miten päiväkodissa luodaan lapsille ominaisia ja mieluisia toiminnallisia työtapoja. Vahvistetaan kuvaa leikinomaisesta liikkumisesta. Lapsia haettaessa ”päiväkodin portilla” järjestään erilaisia yhteisiä liikunnallisia kohtaamisia.

Sukupuolten tasa-arvo ja yhdenvertaisuus

Hankkeissa tulee kiinnittää erityistä huomiota sukupuolisensitiiviseen liikkumisen edistämiseen sekä liikunnassaan erityistukea tarvitsevien ja sovellettuihin fyysisen aktiivisuuden mahdollisuuksiin. Kaikille lapsille mahdollistetaan monipuolinen liikunta ja varmistetaan myös tasa-arvo liikkumisen lopputuloksessa. Otetaan huomioon yksilö ja puretaan tiedostamattomia sukupuoleen liittyviä odotuksia siitä, miten eri sukupuolten tulisi leikkiä, ja millaista liikuntaa ehdotetaan ja minkälaisia liikuntatiloja eri sukupuolille tarjotaan. Lisätään myös eri ikäisten lasten keskinäisiä liikuntaleikkejä; tämä opettaa toisten huomioimiseen, purkaa sukupuolittuneita leikkirooleja, innostaa liikkumaan ja auttaa oppimisessa. Toiminnassa huomioidaan tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden lähtökohdat ja syrjintää lasten ominaisuuksien takia ei hyväksytä; tämä opettaa erilaisuuden hyväksymistä.

Kunnan koko varhaiskasvatus mukaan – perhepäivähoidosta yksityisiin

Liikkuvaan varhaiskasvatukseen voi lähteä mukaan heti alusta alkaen koko kunnan varhaiskasvatuksen voimin tai vaihtoehtoisesti asteittain laajentaen. Mikäli toiminta toteutetaan asteittain laajentaen koko kunnan varhaiskasvatukseen, tulee siitä esittää suunnitelma hankehakemuksessa.

Perhepäivähoito on varhaiskasvatuslain mukaisesti osa varhaiskasvatusta. Hankkeessa tulee huomioida perhepäivähoidon ominaislaatu ja hyödyntää sitä perhepäivähoidon liikunnallisen toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohdana. Kunnan tulee varmistaa, että perhepäivähoidossa olevilla lapsilla on monipuolinen pääsy liikuntaan innostaville leikkipaikoille kaikkina vuodenaikoina.

Kunnan tulee hakemuksessaan kuvata, miten kunta aikoo osallistaa ja ottaa hankkeeseen mukaan yksityiset varhaiskasvatuksen järjestäjät.

Liikkuva varhaiskasvatus/Ilo kasvaa liikkuen -ohjelma hankkeiden tukena

Liikkuva varhaiskasvatus/Ilo kasvaa liikkuen -ohjelma tarjoaa varhaiskasvatukselle tukea ja välineitä lasten liikkumisen lisäämiseen sekä oman työn kehittämiseen varhaiskasvatussuunnitelman ja varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suositusten pohjalta. Ohjelmaa toteutetaan varhaiskasvatusyksiköiden omista lähtökohdista, pienten askelten ideologialla sekä jatkuvan kehittämisen mallia hyödyntäen. Ohjelmaa toteutetaan yhteistyössä laajan asiantuntijaverkoston kanssa. Verkostomaisella toimintatavalla vahvistetaan valtakunnallisen, alueellisen ja paikallisen tason toimijoiden yhteistyötä sekä tukipalveluita liikkuvamman varhaiskasvatuspäivän toteuttamisessa.

Hankesuunnitteluun ja toiminnan kehittämiseen löytyy tukimateriaalia Ilo kasvaa liikkuen -ohjelman internet-sivuilta osoitteesta <https://www.ilokasvaaliikkuen.fi> Ohjelmaan voi rekisteröityä maksutta.

LÄHDELUETTELO

Lait, asetukset ja muut ohjaavat dokumentit

Liikuntalaki 390/2015

Varhaiskasvatustalaki 540/2018

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. Määräykset ja ohjeet 2016:17. Opetushallitus 2016. (OPH 2016).

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Määräykset ja ohjeet 2018:3a. Opetushallitus 2018. (OPH 2018).

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022. Määräykset ja ohjeet 2022:2a. Opetushallitus 2022. (OPH 2022).

Valtioneuvoston selonteko liikuntapolitiikasta. Valtioneuvosto 2018 (VN 2018).

Pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelma Osallistava ja osaava Suomi - sosiaalisesti, ekologisesti ja taloudellisesti kestävä yhteiskunta. 10.12.2019.

Vahva ja välittävä Suomi: Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelma 20.6.2023.

Verkkosivut

Liikkuva varhaiskasvatus -toiminnan verkkosivut [Liikkuva varhaiskasvatus - Liikkumisen iloa lapsille](#)

Aktiva barn -hankkeessa kehitettyjä materiaaleja [Material | Finlands Svenska Idrott](#)

Ilo kasvaa ulkona -hankkeen verkkosivut [Ilo kasvaa ulkona](#)

Liikunnan aluejärjestöjen verkkosivut [Liikunnan aluejärjestöt c/o PLU \(liikunnanaluejarjestot.fi\)](#)

[Liikkuva perhe -ohjelman verkkosivut Liikkuva perhe - www.liikkuvaperhe.fi](#)

Lisää liikettä hankkeen -verkkosivut [Lisää liikettä -hanke | Liikunnan aluejärjestöt c/o PLU \(liikunnan-aluejarjestot.fi\)](#)

Folkhälsanin ulkoilmapedagogiikka -hankkeen verkkosivut [Utomhuspedagogik - mera ute! - Folkhälsan \(folkhalsan.fi\)](#)

Varhaiskasvatuksen laadunarviointijärjestelmä Valssin kuvaus Karvin verkkosivuilla [Valssi – Varhaiskasvatuksen laadunarviointijärjestelmä | Kansallinen koulutuksen arviointikeskus \(Karvi\)](#)

OPH:n varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen Loisto-verkosto verkkosivut [Loisto – Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen kehittämisverkosto | Opetushallitus \(oph.fi\)](#)

Tietoja vieraskielisistä lapsista Helsingissä [Joka neljäs peruskouluikäinen on vieraskielinen | Ulkomaalaistaustaiset Helsingissä \(ulkomaalaistaustaisethelsingissa.fi\)](#)

Tietokannat

Liikunnallisen elämäntavan paikallisten kehittämisavustusten seurantaraportti 2024. Päivittyvä tietokanta. Likes. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Tiedot aluehallintovirastojen myöntämistä avustuksista [Avustukset – avin avustukset \(aviavustukset.fi\)](#)

Seuranta-Virveli (Liikkuvan varhaiskasvatuksen Nykytilan arviointien seuranta-aineisto alkaen vuodesta 2018) [Microsoft Power BI](#)

Suosituksien, oppaiden ja käsikirjojen

Iloa, leikkiä ja yhdessä tekemistä. Varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suosituksien. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuita 2016:21. (OKM 2016).

Liikkuva varhaiskasvatus – varhaiskasvatuksen henkilöstön käsikirja, toinen päivitetty versio. Likes, Jyväskylä 2020. Alkuperäinen julkaisu: varhaiskasvattajan työkirja – työkaluja ilo kasvaa liikkuen -ohjelman toteuttamiseen 2015. Valo ry: julkaisusarja nro 4/2015 liikunnan kansanterveyden julkaisuja 381. (Likes 2020).

Liikkumalla työhyvinvointia -työkirja (verkkomateriaali ppt-muodossa). Liikkuva varhaiskasvatus 2023 (Livaka 2023). [Liikkumalla työhyvinvointia -työkirja - Liikkuva varhaiskasvatus](#)

Korhonen, N.; Ketola, H.; Katajarinne, V.: Pienten askelten ideaopas. Valon julkaisusarja nro 5/2015. (Korhonen yms. 2015).

Soukainen, U.; Karvinen, J.; Korhonen, N.; Kuusisto, A.; Kämppi, K.; Moilanen, N.; Sääkslahti, A.; Tarkka, K.: Ilo kasvaa liikkuen -ohjelma-asiakirja. Varhaiskasvatuksen liikkumis- ja hyvinvointiohjelma. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 357. Likes, Jyväskylä 2020. Alkuperäinen julkaisu: Ilo kasvaa liikkuen ohjelma-asiakirja. Valon julkaisusarja 1/2015. (Soukainen yms. 2020).

Selvitykset, arvioinnit, tutkimukset ja artikkelit

Hentunen, J.; Moilanen, N.; Mehtälä, A.: Verkostotyöllä lisää liikettä varhaiskasvatukseen. Liikkuva varhaiskasvatus -ohjelman toteutus. Likes, Jyväskylä 2022. (Hentunen yms. 2022).

Isoaho, K.; Summanen, A.-M.: Liikkuva koulu -ohjelman kärkihankevaiheen arviointi. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 4:2019. Valtion liikuntaneuvosto 2019. (Isoaho & Summanen 2019).

Kannel, L.; Kuusiholma-Linnamäki, J.; Harju-Luukkainen, H.; Heiskanen, N.; Kuusisto, A.; Kulmala, V.: Paikallisten varhaiskasvatussuunnitelmien toteutuminen päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa. Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen julkaisuja 28:2033. (Kannel yms. 2023).

Kulmala, J., Mehtälä, A., Hakonen, H., Tammelin, T. 2024. Fyysinen aktiivisuus: Piilo-tutkimuksen tuloksia 2023. Julkaisematon. (Kulmala yms.2023).

Kämppi, K.; Inkinen, V.; Hakonen, H.; Laine, K.: Henkilöstön näkemyksiä ja kokemuksia liikkumisen edistämisestä varhaiskasvatuksessa. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 377. Likes, Jyväskylä 2020. (Kämppi yms. 2020).

Mehtälä, A.; Sääkslahti, A.; Asunta, P.; Hakonen, H.; Kukko, T.; Kulmala, J.; Kämppi, K.; Tammelin, T.: Pienten lasten liikunnan ilo, fyysinen aktiivisuus ja motoriset taidot Suomessa: Piilo-tutkimuksen tuloksia 2023. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 10:2024. (Mehtälä yms. 2024).

Pietiläinen M; Wallenius, M.; Lasten osuus väestöstä laskenut tuntuvasti – joka kymmenes ulkomaalaistaustainen. Artikkelit Tilastokeskuksen verkkosivulla 28.11.2023. Tilastokeskus 2023. (Pietiläinen yms. 2023).

Tarkiainen, E.; Turunen, M.; Kukko, T.: Liikunnallisen elämäntavan vuoden 2020 kehittämishankkeiden tulokset. Jyväskylän ammattikorkeakoulu/Likes 2022. (Tarkiainen yms. 2022).

Tarkiainen, E.; Kukko, T.; Turunen, M.: Liikunnallinen elämäntapa 2022. Liikunnallisen elämäntavan paikallisten kehittämishankkeiden loppuselvitysten arviointiraportti. Jyväskylän ammattikorkeakoulu/Likes 2023. (Tarkiainen yms. 2023).

Turunen, M.; Rajala, K.; Kukko, T.; Kämppi, K.: Liikkuva varhaiskasvatus -toiminnan koordinointi kunnissa. Koordinaattorikyselyn tuloksia syksyiltä 2023. Likes, Jyväskylä 2023. (Turunen yms. 2023).

Valtionhallinto liikunnan ja liikkumisen edistäjänä 2019-2023: opetus- ja kulttuuriministeriö. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2023:17. (VLN 2023).

VALTION LIIKUNTANEUVOSTO
Statens idrottsråd

LINJOJA LIIKUNTAAN VUODESTA 1920